STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 00083

ALE VERK

Sholem Aleichem

•

Permanent preservation of this book was made possible by
Henry Goldhirsch, M.D.
in memory of
Dovid Zalman Goldhirsch

FUNDING FOR THE CORE COLLECTION OF YIDDISH LITERATURE
WAS MADE POSSIBLE IN PART BY A GRANT FROM THE
DAVID AND BARBARA B. HIRSCHHORN FOUNDATION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

אַלע ווערק פון שלום-עליכם

זומער־לעבען

שלום־עליכם פאָלקספאָנד אויסגאַבע—ניו־יאָרק, 1919

Copyright, 1918, by Olga Rabinowitz (Sholem-Aleichem), New York

ערשטע אויפלאגע — — — — — — — — — — — — — אקטאבער, 1918
צווייטע אויפלאגע — — — — — — — — — — — — מאי, 1919
דריטע אויפלאגע — — — — — — — — — — — אויגוסט, 1920

זומער־לעבן

אינהאַלט

גלות דאַטשע 7
אין די וואַרעמבעדער 73
מאַריענבאַד 119

גלות דאמשע

געשריבען אין יאָהר 1901.

גלות דאַטשע

א.

[מע חאַפּט מיט אַ מאָל די גראָבע עטליכע טויזענדער, מע טרייבט אַרוים ריעב קבצן, און דאָקטוירים הייסען פאָהרען קיין בויבעריק אויף אַ דאַטשע.]

פרעגט מיך נישט, ווי אַזוי, ווי אַרום, מיט וואָסער זכות־אבות, מיט וועלכע צרות און אַנגסטען, מיט וויפיעל דולעניישען און קאָפּ־דרעהענישען, — נאָר איך האָב ערשט היינטיגען פאַר־פסח, געלויבט איז השם־יתברך, דורכגעשלאָגען אַ געשעפטעל און געחאַפּט אַ שען פערדיענסטעל, מיט אַ מאָל גראָבע עטליכע טויזענדער.

אַז מע חאַפּט מיט אַ מאָל די גראָבע עטליכע טויזענדער, נעמט מען זיך קודם־כל צום דלות, אַרויסטרייבען דעם קבצן פון שטוב; מע וואַרפט איהם אין קאָפּ אַריין אַ בענקעל, אַ נייע קאַפּאָטע, אַ קישען, אַ פּאָר קאָלדרעס, אַ טוץ טעלער, אַ שטיק מאַטעריע, אַ פּאָר־טעפיאַן, — וואָס עס קומט אין האַנד, פליהט איהם אין קאָפּ אַריין! הכלל, איך האָב מיט גאָט'ס הילף אַרויסגעטריבען דעם קבצן צו אַלדי שוואַרצע יאָהר, זיך אַרומגעצאָהלט מיט'ן קצב, מיט'ן סליי־טעל, מיט'ן מלמד און מיט אַלע איבעריגע קרעדיטאָרען אַרום און אַרום, און מיר האָבען געהאַט אַ פּסח — אויף אַלע מיינע ליעבע געזאָגט געוואָרען! די שענסטע מצות, די בעסטע פיש, די טייערס־טע ווײנען, די נייעסטע מלבושים, די פעטסטע קניידלעך (און אין שוהל די פעטסטע עליה) איז געוועזען ביי מיר! עס האָט אונז

אבער ניך פערשאַרט, לא עליכם, אַ חאַפּ געטהאָן דער מאַגען. האָט מען אָנגעהויבען רופען דאָקטוירים. האָבען די דאָקטוירים אָנגעהויבען שרייבען רעצעפּטען. געמען געלד און געבען עצות, אַז איך און מיין ווייב און מיינע קינדער בעדאַרפען האָבען „לופט“. אָהן לופט קאָן אַ מענש ניט אויסקומען אפילו אַ שעה (אַזוי זאָגען די דאָקטוירים), און ס'איז געבליבען, אַז תיכף נאָך שבועות, ווען עס הויבט זיך אָן דער זומער, פאָהרען מיר ארויס קיין בויבעריק אויף אַ דאַטשע שעפּען לופט.

דעם אמת זאָגענדיג, נישט אַזוי די „לופט“ האָט אונז געצויגען קיין בויבעריק, ווי דאָס בויבעריק אַליין. פאָהרען קיין בויבעריק און זיצען אויף אַ דאַטשע איז ביי אונז אין יעהופּעץ אַ גאַנצער עסק און אַ גדלות, כמו ווי, למשל, ווייכע פּאַטעלען מיט האַרטע „ספּרינגשינעס“, וואָס קיינער זיצט ניט אויף זיי, און אַ פּאָרטעפּיאַן זאָל שטעהן אין זאַל, חאָטש ס'איז נישטאָ ווער ס'זאָל שפּיעלען אויף איהם, וכדומה אַזעלכע זאַכען, וואָס היינט איז דאָס די גאַנצע מאָדע. ביי אונז אין יעהופּעץ, אַז צוויי בעגעגענען זיך תחילת זומער, איז דאָס ערשטע:

— וואוהין פאָהרט איהר היינטיגען זומער?

— קיין בויבעריק, וואוהין דען זאָל מען פאָהרען? נו, און איהר?

— קיין בויבעריק, וואוהין דען זאָל מען פאָהרען? האָט איהר שוין אַ דאַטשע?

— נאָך אַ מין דאַטשע! נו, און איהר?

— נאָך אַ מין דאַטשע! וואו איז אייער דאַטשע?

— אויפ'ן קרעשטשאַטיק, געוויינטליך! נו, און אייערע?

— געוויינטליך, אויפ'ן קרעשטשאַטיק...

און אַזוי ווייטער.

ב.

[צריין אין גן־עדן. — די מעקלערס פערשטעהרען אונז אביסעל דעם גן־עדן.]

תיכף נאָך שבועות האָבען מיר זיך אויפגעזעצט מיט מיין ווייב אין באַהן און געקומען קיין בויבעריק דינגען אַ דאַטשע. דער גריי־נער וואַלד, די פרישע לופט, דאָס פישטשען פון די פויגעלעך און די צונעקליבענע דאַטשעס, וואָס איטליכע פון זיי זעהט־אויס ווי איין אויסגעפוצטע כלה, וואָס קוקט אַרום אויף אַ חתן, האָט אונז פער־כשופ׳ט, אַז עס האָט זיך אונז שוין כמעט נישט געגלוסט אוועקצו־פאָהרען פון דאַנען צוריק, אין דעם טומעלדיגען יעהופּעץ מיט די ברענענדיגע שטיינער, מיט די שענע ריחות, צום מיינסטען — בויינאַכט.

— וואָס זאָגסט דו, חיה־טעמעל, דערויף? — רוף איך זיך אָן צו מיין ווייב.

— וואָס זאָל איך זאָגען? — מאַכט צו מיר מיין ווייב. — אַ רוח אין געלט׳ס טאַטען אַריין!

— אפנים, — זאָג איך — אַז אונזערע יעהופּעצער אַריסטאָ־קראַטען ווייסען מאַקי, וואָס גוט איז? ממש אַ גן־עדן!

— עס זאָל זיי נאָר פאַרשטעהרט ווערען! — זאָגט זי אין גר־מען מוט, און מיר שפּאַציערען אַרום אין גן־עדן, ווי אדם הראשון מיט דער מוטער חוה, איידער זיי האָבען פערזוכט פונ׳ם עץ־הדעת...

נאָר אביסעל האָבען אונז פערשטעהרט דעם דאָזיגען גן־עדן די בויבעריקער מעקלערס. וואָס האָבען אונז געפיהרט אָנקוקען דאַטשעס. איטליכער האָט אונז געשלעפּט צו זיך אָנקוקען זיין דאַטשע; זיינע איז בעסער, זיינע איז שענער, זיינע איז וועל־וועלער. צווישען די דאָזיגע מעקלערס איז געווען איינער אַ שוואַר־צער מיט אַ בייטש און מיט איין אונטערגעשלאָגען אויג, און איי־

נער א בחור א רויטער מיט איין אויסגעקרימט פנים. האט אונז דאס רויטע בחור׳על מיט׳ן אויסגעקרימטען פנים געהאפט פאר די פאלעס און שלעפט אונז. רופט זיך אן צו אונז דער שווארצער, וואס מיט׳ן אונטערגעשלאגענעם אויג, און חאפט אונז אן ביי די הענד:

— מיט וועמען ווילט איהר געהן? מיט איוואן פאפעריל? ער וועט אייך פארפיהרען אין דער שאול תחתיה אריין!

— דו וועסט ניט אנשטומט ווערען, דו שווארצער קאטער? — מאכט צו איהם דאס רויטע בחור׳על. — אט מאך איך דיר צו־רעכט דאס אנדערע אויג!

און נישט לאנג געטראכט, טהוט ער א שפרונג צום שווארצען גלייך אין פנים אריין. פאלט אן אויף איהם דער שווארצער מיט דער בייטש און צעבלוטיגט איהם, און שרייט, אז ער וועט איינ־געבען אויף איהם צום אוראדניק, און אונז וועט ער שטעלען פאר עדות. דערהערט דאס ווארט „אוראדניק“, מאכען מיר זיך אוועק פון זייערע הענד און אנטלויפען, וואו דער שווארצער פעפער וואכסט.

ג.

[דאס אריבערפאהרען פון יעהופעץ קיין בויבעריק. — קליינע צרות און גרויסע בזיונות.]

דאס פאהרען פון יעהופעץ קיין בויבעריק איז א קלייניגקייט; עס געדויערט סך־הכל א האלבע שעה. נאר דאס אריבערפאהרען פון יעהופעץ קיין בויבעריק אויף דער דאטשע מיט ווייב און קינ־דער, מיט׳ן בעטגעוואנט, מיט׳ן פליישיגען און מילכיגען געפעס און מיט אלע איבעריגע בעבעכעס — ווינש איך וואו איך האב ערגיץ א שונא! פון דער ערשטער מינוט, וואס איהר הויבט אן

צענויפלעגען זיך אין וועג אריין, ווערד דאס ווייב צעטראגען, נער־וועז מיט סכנת־נפשות! טשעפעט זי נים דעמאלט, וועט איהר בעסער מאכען. אט האלט זי, דאכט זיך, די שליסעלעך אין האנד, דרעהט זיך ארום און שטעהט אויף איין ארט און שרייט: „וואו זענען ערגיץ מיינע שליסעלעך? די שליסעלעך? וואס איז דאס פאר א שטוב, וואס מע לעגט ניט אוועק, סטייעט עס ניט! מע זאל נאר באהיט און באוואהרענט ווערען פון אזא שטוב און פון אזעלכע קינדער! ס׳איז דען קינדער? טאיוואלים איז דאס, רוחות, שדים, נים קיין קינדער!“...

און די קינדער האבען א טבע, טאמער דערזעהען זיי, אז מע איז שטארק פערנומען, אזוי הויבען זיי זיך אן פלאנטען פאר די פיס, — האפען זיי א שטורך, א ווארף, א זעץ; ווערד א געוויין, א געשריי, א געפילדער — א ריינער גיהנם! היינט דאס פאקע־וועז זיך! א ווערטעלע אויסצורערען — קיין עין־הרע, א גאנץ בעל־הבתישקיים צענויפלעגען, איינפאקעווען, איינבינדען, נישט פערגעסען קיין קלייניגקייט! און ווי אויף צו להכעיס, דעמאלט ווען ס׳איז שוין אלסדינג אפגעשיקט געווארען אין באגאזש, קוקט מען זיך ארום, אז מע האט פערגעסען אריינלעגען דעם ווייב׳ס היטעלע מיט די קוויטען, דאס שטייגעל מיט׳ן קאנאריק, דאס טינ־טורעל פונ׳ם טיש, שטעקלעך און זאנטיקלעך, וכדומה אזעלכע נא־רישקייטען, וואס בלייבען תמיד אויפ׳ן סוף, און דעם קוימען פונ׳ם סאמאוואר אויף בתוכם.

— וואס וועלען מיר טהון אהן א קוימען? — שרייט דאס ווייב. — וואו וועל איך נעמען א היטעלע אויף דער דאטשע, און וואס וועט זיין מיט׳ן פויגעלע נעבאך, — עס וועט כפרה ווערען?!

בקיצור, מע מוז דאס אלסדינג נעמען מיט זיך אין די הענד אריין. נאר ווער איז דער נעמער, אז אלע הענד זענען פערנומען, אלע זענען אנגעלאדען פון אויבען ביז אראפ מיט קוישלעך, פידלעך, פעקלעך און בינטלעך? מוזט איהר זיך שוין אליין מטריח זיין

(אַ ברירה האָט איהר?) און נעמען, איך בעט איבער אייער כבוד, דעם קוימען פונ'ם סאַמאָוואַר אין איין האַנד, און דאָס שטייגעל מיט'ן פוינעלע אין דער אַנדערער האַנד. וואָס זשע טהוט מען מיט'ן היטעלע און מיט די איבעריגע שאַלעמויזען? פאַלט איהר אויף איין עצה און נעמט מחילה דעם קוימען א ו נ ט ע ר דער האַנד און דאָס היטעלע א י ן האַנד אריין, אַזוי עס זאָל זיך ניט צעקנייטשען; און דאָס טינטורעל? דאָס טינטורעל רוקט איהר אריין אין קעשענע, און איהר זעצט זיך אויף מיט צרות אויף דער פוהר, און איהר פאָהרט מיט אַנגסטען צו דער באַהן.

נעקומען צו דער באַהן, הויבט זיך אָן אַ סדרה: בילעטען. בשום אופן קאָנט איהר ניט אויסרעכענען, וויפיעל איהר בעדאַרפט האָבען בילעטען? שטעלט איהר זיך צעהלען אויף די פינגער: דאָס ווייב איז נישט איינס, קיין עין־הרע, אַכט קינדער, זעכס גרוי־סע — זעכס גאַנצע בילעטען — איז ניט זיבען, צוויי קליינע קינדער — צוויי האַלבע בילעטען — איז ניט אַכט, די באָבע — איז ניט נייען, דריי דיענסטען איז צוועלף. פונקט צוועלף. גוט, וואָס ניט קיין דרייצעהן — דרייצעהן איז נישט קיין גוטער מספר... (זיך פערגעסט איהר רעכענען אין צעטעל). — דזין, דזין, דזין! — דער עולם שטופט זיך, דאָס ווייב רופט אייך: „וואו ביזט דו ערגיץ? וואָס באַברעסט דו זיך אַזוי לאַנג? מע באַדאַרף נאָך איבער איהם פארשפּעטיגען!“... און די קינדער העלפען איהר שרייען: „פּאַפּאַשאַ! סקאָריי, סקאָריי! אַפּאַזדאַיעש!“ * איהר לויפט אַ פערטומעלטער אין וואַגאָן אריין און פערטשעפּעט זיך מיט'ן קוימען פונ'ם סאַמאָוואַר ביי דער טיר. פאַלט אַראָפּ דאָס היטעלע מיט די קווייטען. בוינט איהר זיך אָן און ווילט דאָס אויפהויבען. גיסט זיך אויס אויף דעם דאָס טינטורעל. הויבט אָן דאָס ווייב צו פייערען (און איז גערעכט): „אַ ריהר געטהאָן, ווי אַ בלייען פוינע־לע! ווער האָט דיך געבעטען, זאָלסט זיין אַ גוטער און טראָגען

---

* טאַטע, גיכער, גיכער, וועסט פערשפּעטיגען!

זיך מיט מיין היטעלע? וואס וועל איך איצט טהון אהן א היטע־לע?"... זאגט איהר דאך, אז איהר וועט איהר קויפען צעהן היטע־לעך, אבי ס'זאל זיין שטיל. זאגט זי, אז זי איז אייך מוחל די טובות, זי בעדארף אייך אויף נייען און נייענציג כפרות מיט אייערע היטעלעך! ווערד איהר רויט ווי פייער און הויבט אן צו שווי־צען פאר בזיון, ווארום עס קוקען אויף אייך פופציג פאר אויגען. און אייערע קינדער אין וואגאן צעשלאגען זיך איבער א פענסטער; אלע ווילען שטעהן און קוקען אין איין פענסטער! זייער גליס, וואס ס'איז אין וואגאן; איהר זאלט זיך ניט שעמען פאר לייטען, וואלט איהר זיך מיט זיי גוט אפגערעכענט!... נעהט־צו פלוצים דאס קלענערע קינד און זאגט אייך: — „פאפאשא! א גדיע קא־נאלייקא?"...*

איהר טהוט זיך א חאפ צום שטיינעל — טרוקען, נישטא קיין פוינעלע! איהר הויבט זיך אויף, איהר זוכט דאס צווישען די פיס, אין אלע קעשענעס: „וואו האט געקאנט אהינקומען דאס פוי־נעלע? ווען האט דאס געקאנט ארויספליהען?"

איינער פרעגט: וואס איז דאס געוועז פאר א פוינעלע? און דער אנדערער פרעגט: וויפיעל האט דאס געקאסט? אנדערע רע־דען צווישען זיך שטילערהייד, און אנדערע שטיקען זיך פאר גע־לעכטער. איינער א יונגערמאן מיט ווייסע צייהן גיט אייך איין עצה, אז תיכף ווי איהר וועט קומען קיין בויבעריק, זאלט איהר קלאפען א דעפעש קיין יעהופעץ, מע זאל זוכען דאס פוינעלע, און דער אי־בעריגער עולם שיסט־אויס א געלעכטער. איהר האט שטארק חשק אננעמען דעם דאזיגען חכם מיט די ווייסע צייהן פאר'ן גארגעל און ארויסשמייסען איהם דורכ'ן פענסטער! א גליק, וואס עס קומט אריין דער קאנדוקטאר מיט'ן קאנטראליאר, און אלע נעמען זיך צו די בילעטען.

* מאמע, וואו איז דאס קאנאריקעל?

או עס קומט צו אייך, פרעגט אייך דער קאנטראליאר, פאר וועמען זענען דאס די צוועלף בילעטען? רעכענט איהר איהם אוים אויף די פינגער: דאס ווייב, זעכס קינדער גרויסע, צוויי קליינע, איינע איין אלטע און דריי דיענסטען.

— נו, א וואש בילעט? * — פרעגט ער אייך און קוקט אויף אייך, ווי אויף א רעכטען גנב, וואס האט געוואלט זיך דורכשליטלען קיין בויבעריק אהן א בילעט. — נדיע זשע וואש, וואש בילעט??...

איהר ווערד נאך מעהר פערטומעלט. איהר זוכט דעם בילעט אומעטום. איהר קוקט אינ׳ם קוימען פונ׳ם סאמאוואר און טאפט זיך אין דער אונטערשטער קעשענע — ניטא מעהר קיין בילעטען! דערזעהט דאס ווייב, אז איהר זוכט עפיס, טהוט זי אייך א פרעג:

— וואס איז שוין ווייטער? וואס האסט דו שוין ווידער פארלארען? טהו נאר א קוק צום גאלדענעם זייגער? האסט נאך א זייגער? צי דו האסט שוין א פייג, נים קיין גאלדענעם זייגער?!...

— איך האב נישט פארלארען גארניט! — זאגט איהר מיט כעס און איהר חאפט דעם קוימען פונ׳ם סאמאוואר און איהר טהוט איהם א שליידער פון זיך דורכ׳ן פענסטער:

— אין דער ערד אריין מיט׳ן קאפ!!...

אט אזוי, אדער כדומה אזוי, איז געוועזן אויך אונזער אריבערפאהרען דאס ערשטע מאל פון יעהופעץ קיין בויבעריק אויף דער דאטשע.

ד.

[מע ברענגט אונז צו טראגען אויף דער דאטשע פון כל טוב. — עס שטעלען זיך פאר אידען לרוב. — איך ווער בעקאנט מיט׳ן שוחט׳ס זוהן.]

מיר האבען נאך נישט אויפגעבונדען די פעקלעך און נישט ארומגעקוקט זיך, וואו מיר זענען אין דער וועלט, האט מען אנגע-

---

* נו, וואו איז אייער בילעט?

הויבען צו טראגען אונז אויף דער דאטשע פון כל טוב: פון עופות און פון אייער און פון קאטשקעס, פון גארטענוואַרג און פון מילכיגס, פון נעזאלצענס און פון געוויכערטס און פון כל מיני סחורות: באקאליי, גאלאנטעריי און רויכוואַרג, און פון וואָס א מויל קאן אויסרעדען.

— וואָס זאָגסט דו, חיה־עטעל, דערויף? — רוף איך מיך אן צו מיין ווייב.

— וואָס זאָל איך זאָגען? — מאכט זי. — א רוח אין געלט'ס טאטען אריין!...

נאכדעם האָבען אָנגעהויבען צו געהן אידען אָהן סחורה, איינער אריין, דער אנדערער ארויס, און מיר האָבען גענומען שליסען קענט־שאפט.

— שלום עליכם, אין א גוטער שעה! — רופט זיך אָן א איד.

— עליכם שלום. וואָס וועט איהר זאָגען?

— נאַרנישט, איך בין א איד פון האַלץ. אפשר וועט איהר דאַרפען האַלץ, בין איך געקומען צו געהן.

נאך די אידען האָבען אָנגעהויבען געהן ווייבער זיך פאַרשטעלען: די אידינע פון דער מילך, די אידינע פון קעז און פוטער, די אידינע פון די עופות און די אידינע פון די בולקעס, איטליכע מיט איין אנדער רעקאָמענדאַציע. און נאכדעם האָבען זיך א לאָז געטהאָן אָרעמע לייט, פאַרלעך און איינציגווייז, גבאים און גבאי'טעס, כמעט ווי אין באַרדיטשעוו.

— אפנים, — זאָג איך — ביי אייך אין בויבעריק איז פאַראַן א היבש ביסעל אידען?

— קיין עין־הרע נים. — רופט זיך אָן צו מיר מיט א שלע־פעריג קול איין אויסגעצויגענער יונגערמאַנטשיק מיט א בלאַס פנים און מיט א לאַנג זעקעל, וואָס ער רופט דאָס „נאַקידקע“, ווי איי־נער רעדט: ווילט איהר, רופט מיך חסיד, ווילט איהר, רופט מיך אריסטאָקראַט...

— וויפיעל — זאָג איך איהם — קאָנען זיך דאָ, למשל, גע־פינען אידען?

— פרעגט בעסער, — זאָגט ער — וויפיעל קאָנען זיך דאָ געפי־נען, להבדיל, נים קיין אידען?

— אפנים, — זאָג איך — ס'איז דאָ ביי אייך ארץ־ישראל? אידען מעגען דאָ זיצען פראַנק און פריי?

— אדרבה, — זאָגט ער — אידען טאָרען דאָ נים זיצען בשום אופן!

— ווי אַזוי זשע — זאָג איך — זיצט מען דאָ, אז מע טאָר נים?

— אָט זעהט איהר דאָך! — מאַכט ער צו מיר.

— וואָס זענט איהר? — טהו איך א פרעג דעם יונגעטמאַנטשיק.

— וואָס איך בין? — מאַכט ער צו מיר. — א איד.

— דאָס זעהט מען, — זאָג איך — אז איהר זענט חלילה נים קיין כריסט. איך מיין, ווער זענט איהר?

— ווער איך בין? — זאָגט ער. — איך בין, הייסט דאָס, דעם היגען שוחט'ס זוהן.

— מיט וואָס האַנדעלט איהר? — פרעג איך איהם.

— מיט וואָס איך האַנדעל? — זאָגט ער. — אפשר וועל איך נאָך אַמאָל האַנדלען; לעת־עתה, הייסט דאָס, האַנדעל איך נאָך מיט גאָרנישט.

— וואָס זשע דאַרפט איהר?

— וואָס איך דאַרף? איך בין געקומען, הייסט דאָס, אייך בעטען, אפשר וועט איהר עפּיס שענקען אונזער תלמוד־תורה?

— איהר האָט דאָ, — זאָג איך — אין בויבעריק, א תלמוד־תורה אויך?

— ע! — מאַכט ער. — מיר זאָלען דאָ האָבען א תלמוד־תורה, וואָלט געווען גוט!

— האָט איהר, — זאָג איך — הייסט דאָס, נים קיין תלמוד־תורה? אויף וואָס זשע קלויבט איהר געלט?

— אויף וואָס מיר קלויבען געלט? אויף דער הינער תלמוד־תורה.

— אז איהר האָט ניט קיין געלט, וואו זשע האָט זיך צו אייך גענומען א תלמוד־תורה?

— נו, זעהט איהר דאָך!...

. . . .

— וואָס האָסט דו זיך באַזעצט דאָרטען אויס'טענה'ן מיט'ן שלים־מזל? — שריים צו מיר מיין ווייב פון שטוב. — טאָמער וואָלט בעסער געווען א סברה, דו זאָלסט זיך מטריח זיין אהערצו העלפען אויספּאַקעווען די זאַכען, אויסשטעלען דאָס מעבעל אויף דער דאַטשע, אריינשלאָגען צוועקעס אין די ווענט.

איך געזעגען זיך אָפּ מיט'ן שוחט'ס זוהן און לאָז מיך געהן אין שטוב אריין שלאָגען צוועקעס אין די ווענד.

ה.

[איך שלאָג צוועקעס אין די ווענד. — מיין ווייב מאַכט מיך אביסעל בעקאַנט מיט אונזערע שכנים.]

שלאָגען צוועקעס אין די ווענד — דאָס איז מיין לעבען! דער־זעה איך א לעדיגע וואַנד, אזוי מוז איך זי בעשלאָגען מיט צוועקעס פון אויבען ביז אראָפּ. וואָס זאָל איך טהון? ס'איז ביי מיר, אפנים, אזא חולאת: איך קאָן ניט זעהן קיין וואַנד אָהן צוועקעס.

— ווער קלאַפּט דאָס דאָרטען? — הער איך א קול פון יענער זייט וואַנד.

— וואָס איז דאָס פאַר א קלאַפּען וואָס? — הערט זיך א קול פון דער אנדערער זייט.

— אַ גאַנצען טאָג זאָל אַ איד האַלטען אין איין קלאַפּען צוועקעס אין די ווענט! — הערט זיך פון דער דריטער וואַנד.

— מיט'ן קאָפּ אין וואַנט! — הערט זיך פון דער פערטער וואַנד אַ קול פון אַ נקבה.

— חיה־עטעל! — רוף איך מיך אָן צו מיין ווייב. — דו ווייסט ניט, ווער קווטשעט דאָס דאָרטען?

— פאַר וואָס זאָל איך ניט וויסען? — זאָגט מיין ווייב. — דאָס באַדאַרף זיין דאָס ווייבעל פון גריידיק, וואָס דער מאַן האָט זי אַוועקגעוואָרפען און איז אַוועקגעפאָהרען קיין אַמעריקע. זי האָט קאַלי אויגען, פאָהרט זי צוויי מאָל אין דער וואָך אין שטאָדט אַריין צו מאַנדעלשטאַם דעם דאָקטאָר, און ער ברענט איהר מיט ליאַפּעס.

— פון וואַנען ווייסט דו דאָס אַזוי אַלסדינג? — פרעג איך ביי מיין ווייב.

— פאַר וואָס זאָל איך ניט וויסען? — זאָגט זי. — איך האָב מיך שוין באַקאַנט כמעט מיט אַלע אונזערע שכנות. — די קיכען זענען דאָ אַלע אינאיינעם. מיר האָבען דאָ אויף דער דאַטשע פון כל־מאמינים־שהוא: יעהופּעצער „סטיקראַטען“, נגידים און גע־מיינע בעלי־בתים; דו געפינסט דאָ אַ שניט־קרעמער פון'ם פּאָ־דאָל, אַ שקאָנטיסט פון'ם קרעשטשאַטיק, אַ מעקלער פון בערלינעס, אַ לעהרער פון שטונדען, אַ קאַסיר פון אַ מיהל, איין אַגענט פון פייער, אַ זינגער פון כאָרשוהל, צוויי סטודענטלעך, דריי ווייבלעך און איינע אַ ליטווישקע.

— אַ גאַנצער „זווערינעץ“! — זאָג איך שטילערהייד.

— די ווייבלעך זענען זעהר פיינע, לייטישע ווייבלעך, פרעמדע, נישט קיין היגע, געקומען אהער זיך קורירען. איינע איז אַ זווע־נירקאָדקער, דאַר ווי אַ שטעקען, הוסט נעבאך גאַנצע נעכט. די אַנדערע איז אַ רעסטאָפּאָליער מיט אַ צוגעמאַכטען פּוס. די דריטע איז דאָס ווייבעל פון גריידיק, די וואָס מאַנדעלשטאַם דער דאָקטאָר ברענט איהר די אויגען מיט ליאַפּעס. און די ליטווישקע איז אויך

זעהר א פיין ווייבעל, האט צו טהון, ניט פאר מיר נעראכט, מיט די צייהן, רייסט זיך אויף די גלייבע ווענט.

— ביי איהר בלייב עס.

— ביי איהר בלייב עס? וואס האסט דו צו איהר? דו קענסט זי? דו ווייסט זי? זי איז דוקא זעהר א פיינע, א לייטישע, א־ין עהרליכע.

— טעגליך, — זאג איך — סע קאן זעהר זיין.

— וואס הייסט — זאגט זי — סע קאן זיין? וואס איז דאס פאר א שפראך „סע קאן זיין"?

— שא, שא! — זאג איך. — שריי ניט אזוי. און נעהם אהער עפים א אידינע, שפרינגט אויף א פוס.

— דאס איז די רעסטאפאליער מיט דעם צוגעמאכטען פוס. — מאכט צו מיר מיין ווייב און נעהט איהר אקעגען מיט זעהר א פריינדליך פנים.

ו.

[א ווייבעל מיט א צוגעמאכטען פוס און מיט א סך שלאפקייטען. — זי שיט מיך אפ מיט ווערטער. — איך אנטלויף אין וואלד.]

— זיצט, זעצט זיך צו. פאר וואס זיצט איהר ניט? — זאגט מיין ווייב צו יענער, וואס מיט דעם צוגעמאכטען פוס, און טראגט איהר אונטער א בענקעל.

— א דאנק, איך קאן באשטעהן! — זאגט יענע און זעצט זיך אנידער און שטעלט דעם צוגעמאכטען פוס און רופט זיך אן מיט א זיפצעל: — איך וויים ניט, ווער האט דאס אויסגעטראכט אט דאס בויבעריק? לופט־שמופט, נעכטיגע טעג! אט זיץ איך שוין דא באלד א וואך, עס זאל דאס מיר אנהויבען אפילו גרינגער ווערען אויף אט אזוי פיעל! (זי בעווייזט מיט'ן קליינעם פינגערעל.

אויף וויפיעל ס'איז איהר ניט גרינגער געוואָרען.) די דאָקטוירים זאָלען אזוי וויסען פון זייער געזונט, ווי זיי ווייסען, וואָס מיר איז!

— וואָס זשע איז אייער שלאָפקייט, למשל, וואָס די דאָקטוירים האָבען אייך געהייסען ארויספאָהרען אהער אויף דער דאַטשע?

— מיין שלאָפקייט? — זאָגט דאָס ווייבעל און מאַכט צורעכט דעם צוגעמאַכטען פוס. — איך זאָל האָבען נאָר איין שלאָפקייט, וואָלט געווען גוט! די צרה איז, וואָס ס'איז ניטאָ די שלאָפקייט אויף דער וועלט, וואָס איך זאָל זי ניט האָבען, און פרעגט מיך, וואָס טהוט מיר וועה — ווייס איך אליין ניט! אָט שטעה איך אינאיינעם מיט א ווייבעל פון זוועניראָדקע, האָט זי צו טהון מיט דער לונג. גאָרנישט! ווייסט זי חאָטש, וואָס איהר פעהלט! צי, אשטייגער, נעמט דאָס ווייבעל פון גריידיק מיט די קאלי אויגען: זי ווייסט, אז זי באַדאַרף פאָהרען צוויי מאָל אין דער וואָך צו מאַנדעלשטאַם דעם דאָקטאָר, און מאַנדעלשטאַם דער דאָקטאָר ברענט איהר מיט ליאַפּעס, און איין עק! צי, למשל, די ליטווישקע, וואָס רייסט זיך אויף די צייהן. ס'איז טאַקי אוודאי זעהר ניט גוט, אז ס'טהוט וועה א צאָהן, ובפרט נאָך, אז עס רייסט איהר, ניט אין מיין מאָס, אָט דער גאַנצער קאָסטען! ס'איז נאָר א סברה, אז ס'איז ביי איהר א רעמאַטיז אזעלכער, ניט פאַר מיר געדאַכט. פון א פאַרקיהלונג איז דאָס איהר געקומען. אין באָד האָט זי דאָס געחאַפּט. און איצט רייסט זי זיך אויף די גלייכע ווענט. איך בין שטאַרקער פון אייזען, אז איך האַלט אויס איהרע געשרייען, וואָס זי שרייט! און ווער איז שולדיג, אז ניט די מאַנסבילען? (ביי די ווערטער טהוט זי א בייזען קוק אין מיין ווינקעל אריין.) ווען איך האָב אזא צייהנוועהטיג, רייס איך ארויס אלע צייהן מיין מאַן פונ'ם מויל!

— וואָס האָט דער מאַן — זאָג איך — געזינדיגט, אז דעם ווייב טהוען וועה די צייהן?

— אזוי? טאַקי באמת? — זאָגט דאָס ווייבעל, שטעלט ארויס דעם צוגעמאַכטען פוס און טהוט א סמאָרע מיט דער נאָז. — און

קינדער האָבען אייך — דאָס איז גאָרניט? טראָגען און זויגען און אנטוועהנען און פּאַקען און כּאַזלען און צייהנדלעך און קאַשקעלעך קאָבען און ווינדעלעך וואשען און העמדלעך נייען און זעקלעך פאַררעכטען און צוואָגען און וואשען און קעמען און פאַרקעמען?... איאָ, דאָס ווילט איהר ניט האָרכען? איהר האָט, זאָגט איהר, קיין צייט ניט? איהר ווילט, זאָגט איהר, געהן שפּאַציערען מיט די קינדער אין וואלד? דאָס, וואָס עס פּאַסט אייך ניט, דאָס הערט איהר ניט? מיר קענען אייך! מיר זענען קלאָר אין אייך! איהר מעגט אָנרוקען דאָס היטעל נאָך בעסער! נישקשה, דעם אמת מעג מען זאָגען דעם אייגענעם טאַטען...

ז.

[מיין „חברה“ איטליכער מיט זיין גן־עדן. — דער סמאָרגאָנער שדכן גיט מיר איין עצה.]

מיין חברה בעשטעהט, ווי אויבען איז געשטאַנען, פון קיין עין־הרע אכט פּאַרשוין: דריי מיידלעך, עלטערע שוין, צו לייטען, צוויי קלענערע און דריי יונגלעך. אַלע האָבען זיך אין די ביטערע יאָהרען געגוג אָנגעהונגערט געבאַך, גוט אָנגעגעסען מיט צרות, און אַלע ווילען איצט לעבען אַ גוטען טאָג, געניסען גלייך מיט אונז פונ׳ם גן־עדן! נאָר איטליכער פון זיי שטעלט זיך פאָר זיין גן־עדן נאָך זיין פערשטאַנד. למשל, מיין עלטערער טאָכטער׳ס גן־עדן איז אַ דאָקטאָר, און דוקא פון יעהופּעץ, די אנדערע טאָכטער וויל אַ יוריסט, און דוקא פון אדעס, און די דריטע — אַ אינזשעניער מיט אַ קנעפּעל (ער מעג זיך זיין פון וואָסער אַ שטאָדט ער וויל). דער גן־עדן פון מיינע דריי יונגלעך איז שוין וויעדער נאָר איין אנדער גן־עדן, דהיינו: איינער געהט מיט דעם גאַנג, אז קיין

בעסטע זאַך, ווי פֿאָהרען רייטענדיג אויף אַ פֿערדעל, קאָן שוין, דאַכט זיך, גאָר ניט זיין אויף דער וועלט. דער אַנדערער האָט שטאַרק חשק צו האָבען אַ וועלאָסיפּעד. „ווען דער פּאַפּאַשאַ, זאָגט ער, קויפט מיר אַ וועלאָסיפּעד אויף דער דאַטשע, בין איך איינער אַ גליקליכער!“... און דער דריטער בענגנוענט זיך מיט אַ רויט העמדעל, מיט גלאַנצענדיגע שטיוועל, די הויזען אַריינגע־לאָזט אין די חאַליעוועס, און אַ הינטעל זאָל איהם נאָכלויפען פון הינטען. און מע מוז דאָס אַלסדינג קויפען, וואָרום ביי מיין ווייב, זאָל לעבען, איז איטליכס קינד אַזוי טייער, אַזוי ציטעריג, אַז זיי פֿיהרען אוים ביי איהר וואָס זיי ווילען; ובפרט איצט, אַז נאָט האָט געהאָלפען, מע קאָן אויספֿיהרען, — פאַר וואָס זאָל מען זשאַ־לעווען? דאָס איז אָבער אַלץ נערעדט נעוואָרען פון די זאַכען, וואָס מע קאָן דאָס קויפען פאַר געלד. אָבער שידוכים פאַר די טעכטער? וואָס טהוט מען מיט שידוכים? אַ דאָקטאָר, און דווקא פון יעהופּעץ? אַ יוריסט, און דוקא פון אָדעס? און אַ אינזשיניער מיט אַ קנעפּעל? דאָס הייסט אַפּילו, אַז מע זאָל שטופּען דאָס איינענע ווייטער צוריק, איז פאַר געלד קריגט מען דאָקטוירים מיט יוריסטען מיט אינשזיניערען וויפיעל איהר ווילט! זינט מען איז גענואָהר געוואָרען, אַז איך האָב גע־האַפּט די גראָבע עטליכע טויזענדער, האָבען מיר שדכנים בעוואָר־פֿען מיט בריוולעך פון דער גאָרער וועלט; דער סמאָרגאָנער שדכן האָט מיר שוין אָפּגעשלאָגען די טירען; ער האָט מיר אויפגעגעבען אַפּשר זיעבען און צוואָנציג שידוכים און האָט מיך שוין אָפּגע־זידעלט אויך.

— וואָס בין איך שולדיג, — מענה איך צו איהם — אַז מיינע טעכטער ווילען נישט חתונה האָבען דורך קיין שדכן בשום ענין ואופן?

— וואָס דען — זאָגט ער — ווילען זיי?

— זיי ווילען, — זאָג איך — עס זאָל זיך מאַכען עפּיס דורך אַ... אַ... באַגעגעניש... אַ... אַ... ליעבע...

— אַזוי? — זאָגט ער. — זיי זענען ביי אייך אַנדערש ניט געוועהנט געוואָרען? ליעבעס גלוסט זיך זיי? וועל איך אייך געבען איין עצה: זיי זאָלען ביי אייך שלאָפען אויף די פענסטער. וועט מען זיך אויף אייך דערבאַרעמען, מע וועט זיי אַרויס'גנב'ע־נען און מע וועט מיט זיי אַנטלויפען...

אין איין אַנדער צייט וואָלט ביי מיר דער סמאַרגאָנער שׂכן געעפענט מיט'ן קאָפּ די טיר; נאָר אַז מע האָט אונטערגעוואַבסענע טעכטער, און נאָך דריי שטיק מיט אַ מאָל, מוז מען אַראָפּשלינגען און מאַכען אַ שווייג.

בסוד־סודות מוז איך אייך זאָגען, אַז נייען און נייעגציג פּראָ־צענט זענען מיר אַרויסגעפאָהרען קיין בויבעריק אויף אַ דאַטשע נאָר צוליעב די טעכטער: אפשר וועט נאָט רחמנות האָבען, עס וועט זיך צושלאָגען אַ גלייכע זאַך. מחמת דאָ אין בויבעריק ווערען געשלאָסען אַלע זומער די פיינסטע שידוכים פון יעהופּעץ. דער שׂכל איז מחייב, ווייל אויף אַ דאַטשע איז די וועלט אָפען. דער וואַלד איז געגוג גרויס. דער וואָקזאַל איז תמיד פול מיט מענשען. פאַרהאַן אויך אַ גאָרטען, אַ טהעאַטער. בחורים און מיידלעך בעגע־נענען זיך צעהן מאָל אין טאָג, קוקען מיט אויגען, שמייכלען איינס צום אַנדערען, וואַרפען זיך דורך מיט אַ פּאָר ווערטער. נאָכדעם ווערד מען בעקענט, מע געהט אביסעל שפּאַציערען אין וואַלד, אביסעל שיפט מען זיך אויף אַ שיפעל און מע זינגט ליעדלעך... און ביינאַכט זיצט מען אַקעגען דער לבֿנה, מע צעהלט די שטערען און מע זיפצט — און טעלער ברעכט מען אין יעהופּעץ.

ח.

[דער בויבעריקער וואַלד מיט אַלע זיינע בעשעפעגישען. — פערשיעדענע פאַרלעך. — די בוימער האַלטען סוד.]

אויב איהר מיינט, אַז דער בויבעריקער וואַלד איז אַ וואַלד, ווי אַלע וועלדער — האָט איהר אַ טעות. איהר קאָנט דאָ שפּאַ־

ציערען איינער אליין וויפיעל איהר ווילט — איהר האט נישט וואס איבערצוטראכטען: עס וועלען אויף אייך ניט אנפאלען חלילה קיין גזלנים; איהר וועט נישט בעגעגענען נישט קיין וואלף, נישט קיין ווילדע ציעג און נישט קיין חיה־רעה. איהר קאנט דא בע־געגענען אנדערע מינים בעשעפענישען: א יארדעשליוועז אידען, וואס נעהט ארום פראנק און פריי איבער׳ן וואלד און חראקעט און שפייט; א קראנקע אידינע נעבאך, וואס האלט זיך אן א בוים און הוסט און הוסט געשמאק, אדער זי ליגט אויף דער ערד און פאכט מיט דער נשמה; וכדומה נאך אזעלכע מינים בעשע־פענישען, וואס מוטשען זיך און ווילען נישט שטארבען, וואס גלויבען אין כשוף, דאקטוירים, רעצעפטען, וועלדער, לופט, וכדומה אזעלכע חלומות... אנדערע קראנקע, די וואס האבען געלה, ליגען אויסגעצויגען אין „האמאקען", אזעלכע וויעגלעך, וואס זענען צו־געבונדען צו די בוימער און זעהען אויס ווי הענגענדיגע קברים.

אידען האבען ליעב אחדות; זיי מעגען זיין ווי אזוי קראנק, האבען זיי פיינט זיצען איטליכער בעזונדער, נאר אלע צוזאמען — „וואס נאט ניט, אבי אינאיינעם". פארהאן ערטער אינ׳ם בויבע־ריקער וואלד, וואס דיענען פאר א קלוב, אדער, להבדיל, א בית־המדרש, וואו די שלאפע נעבאך קאנען זיך צענויפקומען אביסעל זיצען. אביסעל זיצען הייסט — אביסעל רעדען, און אביסעל רע־דען הייסט — אביסעל בערערען...

דורכגעגאנגען זיך מיט מיינע אין וואלד אביסעל שפאציערען, דערזעהען מיר פון דער ווייטען א גאנץ רעדעל אידען און ווייבער זיצען אין פערשיעדענע פאזען און זעהען אויס ווי די מתים.

— משה, דו ווייסט ניט, ווער דאס איז? — רופט זיך אן איינער און ווייזט־אן אויף אונז מיט די אויגען.

— פון וואנען זאל איך וויסען? לאמיך אזוי וויסען בייז! — ענטפערט משה און פערהוסט זיך.

— שאַ! — רופט זיך אָן אַ דריטער. — עס נעהער זיין די נייע דאַטשניקעס. וואָס זענען היינט אין דער פריה אריבערגעפאָהרען קיין בויבעריק אויף דער גרויסער דאַטשע.

— אויב אַזוי, — רופט זיך אָן נאָך איינער און זעצט זיך אויף פון דער ערד אויף די אויסגעדאַרטע הענד. וואָס זעהען אויס ווי צוויי שטעקלעך, — אויב ס׳איז די דאָזיגע, וואָס איהר מיינט, וועל איך אייך עפּים דערצעהלען אַ שענס...

דערהערט, אַז מע וויל עפּים דערצעהלען אַ „שענס“, ווערען אַלע מתים לעבעדיג, און יענער, וואָס האָט זיך אויפגעזעצט אויף די דאַרע הענד, הוסט זיך גוט אויס און דערצעהלט עפּים שטילערהייד דער גאַנצער קאָמפּאַניע, און אַלע הערען זיך צו מיט גרויס פערגעניגען, קוקען בשעת מעשה אויף מיר און אויף מיינע טעכטער.

— ברײנע! — רופט זיך אָן איין אידינע צו דער אַנדערער גאַנץ הויך אויף אַ קול. — וואָסער מיידעל געפעלט אייך בעסער פון די דריי?

— די מיטעלסטע! — ענטפערט איהר ברײנע אויך אויף אַ קול.

— איאַ, די מיטעלסטע, שרה־זיסעל?

— ניין, — זאָגט שרה־זיסעל — די מיטעלסטע האָט נאָר שענע האָר, און ווייטער גאָרנים. מיר געפעלט די קלענערע. די קלענערע זאָל נישט האָבען די נאָז, וואָלט זי גאָר געווען אַ „קראַסאוויצע“!

— ששששאַ! — שרייט־אָן אויף די ווייבער איינער פון די מאַנסבילען. — האָסט דו געזעהען אַביסעל, ווי די גענז האָבען זיך צעגאָנערט?!...

מיר לאָזען זיך געהן ווייטער און בעגעגענען אין וואַלד אַנדערע מיני ברואים; זיי זיצען אַרום גרינע טישלעך, האַקען אין „אָקע“ און אין „זעכס־און־זעכציג“ און שמייסען מיט די קאָרטען:

— אַ דרייערעל אויף דריי?

— נו?

— און אַ דרייערעל אויף דריי?

— נו ?

— און נאָך אַ דרייערל אויף דריי, ווי אויף אַלע ?

— געענטפערט ! וואָס האָט איהר ?

— דריי שקצים.

— בלאָטע ! און איהר וואָס האָט ?

— דריי שיקסעס !

— שפּייט זיי אָן אין פּנים ! מלכים זענען בילכער !...

. . . .

— הונדערט דרייסיג ?

— מיינע !

— הונדערט פינף און דרייסיג !

— פּאַס ! לאָז אייך גאָט העלפען ! וואָס איז קאָזיר ?

— קאָזיר איז טרעף. (גיך, אין איין אָטעם) : פּערציג און פון די פּערציג און ביי די פּערציג און אריבער די פּערציג און פון יענער זייט פּערציג.

— און דער קעניג פּיק אין אַ הונט ? אַ קנאַק איבער דער מאָרדע !

— רעמיז !

— פּאַרניצט געזונט !

. . . .

אָט די נפשות, ווי עס ווייזט אויס, טראַכטען אפילו נישט פון'ם טוידט. צווישען זיי איז פאַרהאַן אַזעלכע, וואָס קומען פון יעהופּעץ קיין בויבעריק נישט צוליעב דעם שענעם וואַלד, און נישט צוליעב דער געזונדער לופט, נאָר לכתחילה לשם „אָקע“, אָדער לשם „זעכס-און-זעכציג“.

נאָך ווייטער הויבען מיר אָן בעגעגענען פּאָרלעך, בחורים און מיידלעך, וואָס גערען שפּאַציערען אויף אַלערליי אופנים. איין פּאָרעל געהט אונטער די הענד, האַלט זיך נאָר פריינדליך ; זי

קוקט אויף איהם, און ער קוקט אויף איהר, און ביידע זינגען זיי צו עפּיס אַ מאָדנע ליעדעל און טאַנצען־צו צום טאַקט:

ליובליו קאַפּוסטו, ריעדקו, קוואַס —
נאַ באָלשע ווסיעך ליובליו יאַ וואַס!
וואַס אַבאָזשאַיו!
וואַס אַבאָזשאַיו!...*

דאָס אַנדערע פּאָרעל לערענט זיך, אַפּנים, לויפען, אָדער מע שפּיעלט זיך אין „חאַפּערלעך": זי לויפט, און ער לויפט איהר נאָך; ער וויל זי חאַפּען, אַנטלויפט זי. דאָס דריטע פּאָרעל האָט זיך פערביטען מיט די יוצרות: ער האָט אָנגעטהאָן איהר מענ־טעלע, און זי האָט אָנגעטהאָן זיין קאַפּעליש — און גערה טהו זיי עפּיס!... אַנדערע געהען ווידער משוגענערווייז און שרייען אויף קולי־קולות: „אָ — או! אָ — או!" און זיי ענטפערט דאָס ווידערקול פונ'ם וויטען וואַלד: „אָ — או!"...

שטיל, פערשטאָרבען שטעהט דער וואַלד. ס'איז ניט זיין עסק. שטיל, אויסגעצויגען, מיט גדלות, שטעהען די הויכע סאָסנעס מיט די גרינע שמעקענדיגע נאָדלען און קוקען אַרויף אין לויטערען בלויען הימעל אַריין — זייט זיכער, איהר וועט ביי זיי נישט געוואָהר ווערען גאָרנישט.

ווייסט איהר, וואָס איך וועל אייך זאָגען? איך האָב מורא, אַז דער בויבעריקער וואַלד איז מעהר שדכן פונ'ם סמאַרגאָנער שדכן און פון אַלע שדכנים אויף דער וועלט.

---

* איך האָב ליעב קרויט און רעטאַך און קוואַס — נאָר מעהר פון אַלע ליעב איך אייך! איך האָב אייך ליעב, איך האָב אייך ליעב!

ט.

[דאָס עסען אויף דער פרייער לופט. — אַרעמע לייט שפּעקולירען. — דעם רעסטאָ־פּאַליער׳ס ווייבעל׳ס מאַן. — די דאַמען מיט זייער שפּראַך.]

געקומען אהיים פונ׳ם וואַלד, האָבען מיר געטראָפען אַ גרייטען טיש אויף דער וועראַנדע, וואָס איז בעוואַכסען פון אַלע זייטען מיט גרינע בלעטער, און מיר האָבען זיך געזעצט עסען דאָס ערשטע מאָל אויף דער פרייער לופט. אַ גאַנצער כאָר פון פויגעלעך, אומזיסטיגע כלי־זמר, האָבען אונז צוגעזונגען צום עסען, געפּישטשעט, געטשע־ריקעט און געטערעלייקעט אויף טויזענדערליי אופנים, און צוגע־שפּרונגען אַלע מאָל איינציגווייז צום טיש: ציץ־ציץ, פּיק־פּיק! געחאַפּט אַ ברעקעל — און אַוועקגעפלויגען ווייטער.

— חיה־עטעל! — רוף איך מיך אָן צו מיין ווייב. — וואָס זאָגסט דו דערויף? נאָך אַזאַ שפּאַציערגאַנג אין וואַלד עסען אויף דער פרייער לופט איז, אַפּנים, ניט שלעכט?

— וואָס זאָל איך זאָגען? — ענטפערט מיר מיין ווייב, ווי איהר שטייגער איז. — איך האָב דאָך דיר שוין לאַנג געזאָגט: אַ רוח אין געלט׳ס טאַטען אריין! איין שטיקעל חסרון נאָר, וואָס ס׳איז שוין דאָ צו פריי, צו אָפען, מע ווייסט איינס ביי׳ם אַנ־דערען וואָס סע קאָכט זיך. דאָס גריידיקער ווייבעל, וואָס מאַנ־דעלשטאַם דער דאָקטאָר ברענט איהר די אויגען מיט ליאַפּעס, איז שוין געוועזען ביי אונז אין קיך אין אַלע טעפּלעך, און דאָס רעסטאָ־פּאַליער ווייבעל האָט אויסגעפרעגט ביי די דיענסטען אַלסדינג, וואָס ביי אונז טהוט זיך פון דער ערשטער שעה נאָך אונזער חתונה...

— אידען, גיט עפּיס אַ נדבה! — רופען זיך אָן עטליכע אָרע־מע לייט מיט אַ מאָל, וואָס ציהען זיך איינס נאָכ׳ן אַנדערען אַ גאַנצע שורה.

— פון וואַנען זענט איהר? — טהו איך אַ פרעג איינעם פון זיי.

— פון יעהופּעץ, — ענטפערט ער מיר.

— זיצט איהר, הייסט דאָס, היע?

— חלילה! — מאַכט ער. — מיר קומען צו פאָהרען אַלע מאָל אהער מיט דער באהן.

— קאָסט דאָך אייך הוצאות? — זאָג איך. — מאַכט איהר חאָטש אָפּ וואָס עס קאָסט אייך?

— ווי אַמאָל, — זאָגט ער: — אַמאָל שלאָגט מען אויס די הוצאות, און אַמאָל דערלעגט מען. איטליכס געשעפט איז אזוי. ס'איז אַ „שפּעגעלאַציע"; מיר „שפּעגעלירען"...

. . . .

— שלום עליכם אייך, ברוכים היושבים! — רופט זיך אָן אַ געלער יונגערמאַן מיט אַ זיידען קאַשקעטעל און מיט אַ ברייטען טלית־קטן, און שטעלט זיך אַוועק אַקעגען אונז און קוקט, ווי מיר עסען, און רויכערט אַ פּאַפּיראָס.

— עליכם שלום, — זאָג איך צו איהם — קומט עסען.

— עסט געזונט, — מאַכט ער צו מיר און רויכערט דעם פּאַ־פּיראָס.

— פון וואַנען איז אַ איד? — פרעג איך איהם.

— איך בין — זאָגט ער — פון רעסטאָפּאָלי. איך בין גע־קומען אהער, הייסט דאָס, צו מיין ווייב מבקר־חולה זיין. זי זיצט טאַקי דאָ מיט אייך אויף איין דאַטשע.

— זענט איהר, הייסט דאָס, דעם רעסטאָפּאָליער'ס ווייבעל'ס מאַן? מה שמכם?

— חיים־וואָלף.

— איהר האָט מיר עפּיס געוואָלט זאָגען, רב חיים־וואָלף?

— ניין. — מאכט ער צו מיר גאַנץ ערנסט. — איך האָב דער־זעהן פון דער ווייטען, אַז איהר עסט, בין איך צוגעגאַנגען אויסמעסטען זעהן, ווי אַזוי עסט אַ איד אָהן אַ היטעל?...

— פונקט — זאָג איך צו איהם — די אייגענע מעשה, וואָס האָט זיך געטראָפען אין קאָנאָטאָפּ. קיין קאָנאָטאָפּ איז ניט לאַנג געקומען צו פאָהרען דער רעסטאָפּאָליער רבי אייערער. איז אַריין־געקומען צו איהם איינער אַ געוויסער מתנגד, רב משה קאָנאָטאָ־פּער. וואָס האָלט נישט פון קיין רבי'ן, און לעגט איהם אַנידער אַ קערבעל און שווייגט. פרעגט איהם דער רבי: „וואָס ווילסטו זאָגען?" ענטפערט ער ניט דאָס אַנדערע וואָרט, נעמט־ארויס און לעגט־אַנידער דעם רבי'ן נאָך אַ קערבעל. פרעגט איהם דער רבי נאָך אַ מאָל: „וואָס איז דיין באַגעהר?" רופט זיך אָן דער משה: „גאָרנים. איך האָב נאָר געוואָלט זעהן, ווי אַזוי נעמט אַ איד אומזיסט געלט"...

דער רעסטאָפּאָליער'ס ווייבעל'ס מאַן דרעהט זיך אויס מיט'ן פּנים אַהין, טהוט אַ שפּיי און טרעט אָפּ.

— וואָס זאָגסטו דו, חיה־עטעל, אויף דיין רעסטאָפּאָליער'ס ווייבעל'ס מאַן?

— וואָס זאָל איך זאָגען? — מאַכט זי. — דיינע יעהופּעצער אריסטאָקראַטקעס מיט די בריליאַנטענע אויהרינגלעך, וואָס זיצען דאָ אויף דער דאַטשע, זענען נישט בעסער. אַ גאַנצען טאָג הערט מען פון זיי נאָר „חאַ־חאַ־חאַ!" און „חאַ־חאַ־חאַ!" פאַרהאַן דאָ ביי אונז איינע אַ דאַמע מיט בריליאַנטען, דוקא אַזעלכע, וואָס זיצט כסדר איבער אַ בוך. — זאָלסטו דו זעהן, וואָס זי האָט דער־ארבייט איבער אַ היהנדעל! עס האָט זיך איהר אויסגעדאַכט, אַז איהר שכנה, אויך אַ דאַמע מיט בריליאַנטען, האָט ביי איהר אוועקגענ...

— חאַ־חאַ־חאַ! חאַ־חאַ־חאַ! — הערט זיך אַ קוויטשיג גע־לעכטער פון אַ דאַמע, און מע פיהלט, אַז זי לאַכט מיט יאַש־טשערקעס.

און די אַנדערע דאַמע שרייט און שעלט, און עס וואַרפט זיך דורך ביי איהר מאַדנע ווערטער: פיסקאַטע, מאַרדאַטע, קאַרפאַטע, האַרבאַטע, פאַרחאַטע, סמאַרקאַטע...

— אַהאַ! — רוף איך מיך אָן. — זי באַזיצט גוט די שפּראַך!

— זאָלסט דו אָבער זעהען, — זאָגט צו מיר מיין ווייב — ווי צו מיר וויל זי נישט רעדען קיין אידיש; נאָר אויף רוסיש, און נאָר אויף דייטש. האַטש געב איהר אַ קרענק!...

י.

[אַ הייסע וואַנד אויף דער דאַטשע. — דאָס ליעד פון אַ פּאַלאַווייטשיק און די מחשבות פון אַ סוחר.]

איינגעמיערט, אויסגעמוטשעט פון'ם טאָג, זענען מיר אַנידער־געפאַלען אַלע, ווי די סנאָפּעס, און האָבען זיך געלענט שלאָפען. אָפּגעשלאָפען אַקעגען אַ פּאָר שעה, חלומ'ט זיך מיר, אַז איך בין אין אַ שוויץ־באָד, העמ־העט אויף דער אויבערשטער באַנק, און מע שמייסט מיך מיט אַ ווייך בעזעמעל, מחיה נפשות!

— דאַוואַי פּארע! — שריי איך פון'ם שלאָף מיט אַלע כחות. — פּארע! פּארע, פּארע!*

— נאָט איז מיט דיר! וואָס שרייסט דו? וואָס איז דיר? — זאָגט מיין ווייב און וועקט מיך פון'ם שלאָף.

— עפּיס אַ מאַדנע היץ — זאָג איך — ביי אונז אויף דער דאַטשע! איך בין אָפּגעגאָסען מיט שוויים! טהו נאָר אַ טאַפּ, חיה־עטעל, די וואַנט — סע פּאַרעט פוי איהר, ווי פון אַ אייוואַן.

---

* געב היץ. היץ! היץ! היץ!

— אוי, אַ דונער איז מיר! — שרייט אויס מיין חיה־עטעל און טהוט אַ חאַפּ די האַנד צוריק. — די וואַנט איז הייס, ווי פייער!

— אַפּנים, — זאָג איך — ביי זיי זענען די דאַטשעס מיט הרובעס?

— אַ חכם אַ איד! — זאָגט מיין ווייב. — האָסט געהערט אַמאָל אַ דאַטשע זאָל גאָר זיין מיט הרובעס? משוגע מיינע שונאים? עס געהער מסתמא אריינגעהן צו אונז די וואַנט פונ׳ם אויוועןָ, וואָס פאַרשטעהסט דו דאָ נים?

— וואָס קומט אַרויס פון דעם, וואָס איך פאַרשטעה? ס׳איז אַזוי הייס, אַז מע קאָן צעגאַנגען ווערען, ווי פּוטער!...

איך בין זיך מטריח און עפען־אויף דאָס פענסטער, רייסט זיך אריין צו אונז אין שטוב אַ קיהל ווינטעל און טראָגט אונז אונטער גלייך אין נאָז אריין אַ געשמאַקען ריח פון בלומען און מיני בשמים אַזעלכע, וואָס מיר זענען צו זיי גאָר נישט געוועהנט געוואָרען. איך שטעק־אַרויס דעם קאָפּ דורכ׳ן אָפענעם פענסטער און בלייב שטעהן אַ פער׳כשופ׳טער פון דער זעלטענער שענער שמעקענדיגער זומער־נאַכט.

דער טונקעל־בלויער הימעל איז אויסגעשטערענט, בעזעצט מיט בריליאַנטען, וואָס שעמערירען אין די אויגען. דורך די גרינע בלע־טער פון די בוימער קוקט־דורך די זילבער־ווייסע לבנה, וואָס טוקט זיך אין שטיקער גרויע חמאַרע; די שטיקער גרויע חמאַרע ווערען אַלע מאָל שיטערער און שיטערער, ביז זיי צעגעהען זיך, ווי רויך, און די זילבער־ווייסע לבנה בלייבט ווייטער ריין און גאַנץ, אָהן אַ שום פּגם. און פון דאָרטען ערגיץ, פונ׳ם וואַלד, לאָזט זיך הערען אַ מאָרנע נעזאַנג: „טשרי — טשחערי — קטי — טיו — טיו — טיוך — טיוך“... איך הער זיך צו, איך וויל דעם אָטעם נים חאַפּען, איך ווער פערשטאַרבען: איך האָב שוין לאַנג, לאַנג נישט גע־הערט אַזאַ מין זינגען! דאָס איז ער, דער זיסער סאָלאָוויטשיק, דער נאַכט־משורר, וואָס לאָזט זיך הערען איבער׳ן גאַנצען וואַלד, וואָס שלאָפט אַליין נים און לאָזט נים יענעם שלאָפען, וואָס וועקט

אין אייך טיעף־פערבאָרגענע, לאַנג־געשטאָרבענע געפיהלען, וואָס רופט ארוים משונה־מאָדנע מחשבות, אַזעלכע מחשבות, וואָס גע־הערען זיך כלל וכלל נישט אָן מיט קיין געשעפטעל, מיט קיין פער־דיענסטעל און מיט קיין קערבעל.

איך טראָג מיך איבער מיט מיינע מחשבות אין איין אַנדער וועלט, אַהין וויט־וויט, אין מיינע קינדערשע, יונגעלשע, נאַרישע, נאָר גליקליכע, גליקליכע יאָהרען, וואָס וועלען זיך שוין קיינמאָל, קיינמאָל נים אומקעהרען, — און איך ווער אויף אַ ווײַלע איין אַנ־דערער מענש, עס גלוסט זיך מיר ניט אָפּטרעטען פון דאַנען. איך וואָלט אַזוי געשטאַנען דאָ אַ גאַנצע נאַכט. נאָר פּלוצים קעהרען זיך אום צו מיר צוריק די פריהערינע, די שטענדיגע, וואָכעדיגע מחשבות: ווייב און קינדער, דערוואַכסענע טעכטער, קאָפּדרעהע־ניש, אַ געשעפטעל, אַ קערבעל...

„מע קאָן נים לייקענען, — קלער איך מיר — ער זינגט נים שלעכט, דער חברה־מאַן; נאָר אַ פערנומענער מענש, וואָס האָט אין זינען אַ געשעפטעל און אַ קערבעל, זאָל זיך אוועקזעצען אויף אַ גאַנצער נאַכט קוקען אויף דער לבנה, צעהלען די שטערען און האָרכען דעם כאָלאָווייטשיק, ווי ער זינגט, — פּע!“...

איך מאַך־צו דאָס פענסטער און לעג מיך שלאָפען.

יא.

[ראַזניך גאַלאַנטערייניך טאָווארָאָוו.* — אַ קאַלטע באַד. — דעם רעסטאַראַטאָר'ס ווייבעל'ס מאָן מאַכט אַ פשרה.]

— ראַזניך גאַלאַנטערייניך טאָווארָאָוו! — הער איך עמיצער שרייט מיר גלייך אין אויהער אַריין. — מילאַ וועראָווויאַלטם! זייף גוטע! אפשר דאַרפט איהר גוטע זייף?

---

* כל מיני גאַלאַנטעריי־סחורה.

— זייף? וואָסערע זייף? — רוף איך מיך אָן דערשראָקען, זעץ מיך אויף אויפ'ן געלעגער און רייב דורך די אויגען און דער־זעה פאַר זיך אַ שוואַרץ הינטיש פנימ'על מיט אַ פעררוסען נעזעל.

— וואָסערע איהר ווילט, — מאַכט צו מיר דאָס שוואַרצע פנימ'על: — ווערע־וויאַלעט, בראָקאַר, פולס, אָדער גאַר — פאַ־טשולי? גוטע, שמעקענדיגע? קלויבט אייך אויס, קויפט, וואָלוועל!

— ווער איז דאָ? וואָס איז דאָ? גוואַלד! גוואַלד! גוואַלד! — האַפּט זיך אויף מיין ווייב מיט אַ געשריי און דערזעהט דאָס שוואַרצע פנימ'על אין פענסטער, פאַלט זי חלשות.

— נאָט איז מיט דיר! — זאָג איך צו איהר און מינטער זי. — ס'איז נאַרנים, ס'איז נאַרנים! ס'איז אַ גאַלאַנטערייטשטשיק!

— מאַדאַם! — רופט זיך אָן דער גאַלאַנטערייטשטשיק צו מיין ווייב מיט אַ געלעכטערעל. — וואָס האָט איהר זיך אזוי דערשראָקען פאַר מיר? איך בין דען מיט הערנער?

— ווי אַזוי קריכט דאָס אַ איד — זאָג איך צו איהם — אין אַ פרעמדען פענסטער, בשעת יענער שלאָפט?

— אז מע זיצט אויף אַ דאַטשע, — מאַכט ער — באַדאַרף מען אויפשטעהן פריה.

— אפשר — זאָג איך — זענען מיר ניט געשלאָפען אַ גאַנצע נאַכט?

— וואָס דען האָט איהר געטהאָן?

— ס'איז ניט אייער טאַטענ'ס עסק! — זאָג איך. — נעהמט אייך געזונטערהייד!

— אז איך וועל דאַרפען געהן, — מאַכט ער — וועל איך מיך ביי אייך ניט אָנפרעגען. גאַנצע פריצים! קומען צו פאָהרען קיין בויבעריק, צעלעגען זיך ווי ביי'ם טאַטען אין ווייגגאַרטען! ניט געגוג, וואָס מע ברענגט זיי צו טראָגען אין שטוב אריין אלדאָס בייז, זענען זיי נאָך ניט צופריעדען!

— איהר זענט — זאָג איך — אַ גרויסער נאַחאַל!

— נאַחאַל? — מאַכט ער מיט אַ שמייכעלע. — וואָס הייסט דאָס נאַחאַל? וואָס איז דער טייטש נאַחאַל? איך זעה, איהר זענט אַ בייזער איד. מאַדאַם, גיט עפּיס צו לייזען! קויפט אייך, מאַדאַם, אַ שפּילקע איין אַנטיק, מע טראָגט היינט פון הינטען.

איך קאָן שוין מעהר ניט איבערטראָגען. איך חאַפּ דעם קרוג מיט וואַסער און גיס איהם אויס אויפ'ן קאָפּ. מאַכט ער אַ גוואַלד, אַ געשריי. לויפען זיך צענויף אַלע שכנים מיט אַלע שכנות מיט אַלע דיענסטען, און עס ווערד אַ יריד מיט אַ געפּילדער. דער עולם גיט מיר אָנצוהערעניש, אַז ניט אַזוי בעדאַרף מען זיך בענעהן מיט אַ אידען איין אָרעמאַן.

— ממה נפשך, — זאָגען זיי — איהר ווילט ניט קויפען, קויפט ניט; אָבער נעמען באַלעדיגען איין אָרעמען גאַלאַנטעריישטשיק אומר־זיסט־אומנישט, אָפּגיסען איהם מיט אַ פּאָמוניצע — פּע, דאָס טהוט ניט קיין לייטישער מענטש!...

דערהערט אַזעלכע דבורים, רופט זיך אָן דער גאַלאַנטעריי־שטשיק, אַז ער געהט גלייך צום אוריאַדניק — און גענוג; לאָז דער אוריאַדניק טהון, וואָס ער וויל זיך...

מישט זיך אריין דעם רעסטאָפּאַליער'ס ווייבעל'ס מאַן און מאַכט צווישען אונז אַ פּשרה, אַז איך זאָל ביי'ם גאַלאַנטעריי־שטשיק בעטען מחילה און טאַקי עפּיס קויפען אויך ביי איהם, געבען צו לייזען.

— ס'איז אַ יושר, — זאָגט דעם רעסטאָפּאַליער'ס ווייבעל'ס מאַן — ס'איז אַ גרויסער יושר! געבען צו לייזען אַ אידען, הערט איהר, איז אַ סך מעהר מצוה, ווי עסען אָהן אַ היטעל...

— אַ יושר! אַ יושר! — העלפט אונטער דער גאַנצער עולם.

— טאָמער ווערסט דו זיך דערוועגען — זאָגט צו מיר מיין ווייב — עפּיס קויפען ביי דעם אידען אויף צוויי גראָשען, חעפט זיך טהון חושך!

נו, זאָגט שוין איהר, ווערמען זאָל איך פאָלגען?...

יב.

[דער בויבעריקער וואלד אין דער פריה. — אידען און ווייבער פון דער „סענאַ־טאָריע". — מע לאָזט נישט שפּייען און מע געהט־אוים נאָך אַ ביסעל באַרשטש.]

דער בויבעריקער וואַלד אין דער פריה, ווען די וועלט שלאָפט נאָך, איז באמת אַ פערגעניגען. ער זעהט אויס, ווי אַ חתן, אַ שענער, אַ ריינער, איין אויסגעצוואָגענער און איין אויסגעפּוצטער. מע זעהט נישט די ברואים מיט די נפשות, וואָס דרעהען זיך דאָ אַרום דעם גאַנצען טאָג. מע הערט נאָר אַ פּישטשען און פּייפען פון טויזענדער קליינע בעשעפעניש׳לעך, וואָס זינגען, זשומען און טערעלייקען, שפּרינגען פון איין צווייגעל אויפ׳ן אַנדערען, פליהען פון איין בוים אויפ׳ן אַנדערען, טוקען זיך און באָדען זיך אין די טראָפּענס טוי, וואָס הענגען נאָך אויף די בלעטער און בלישטשען אויף דער ליכטיגער וואַרעמער זון, ווי בריליאַנטען. פלוצים ווערד אַ געשריי צווישען אַ גאַנצער טישקע פויגעלעך, אַ געשלעגערייי מיט אַ קוויטשעריי — סכנת־נפשות! וואָס איז די מעשה? מע האָט זיך צעאַמפּערט איבער אַ ווערימעל. איין פויגעלע האָט געפונען אַ ווערימעל און האָט זיך פערקלויבען אין דער זייט אויף אַ צווייגעלע, געדרעהט דאָס קעפּעלע אויף אַלע זייטען, זיך געוואָלט מאַכען איין אָנבייסען. האָט דערזעהן דאָס אַנדערע פויגעלע און איז צוגעשפּרונגען:

— ציף־ציף! וואו האָסט דו דערטאַפּט אַזוי פריה אַ ווערימעל?

— ציף־ציף! וואו איך האָב דערטאַפּט, אַבי איך האָב שוין דערטאַפּט.

— ציף־ציף־ציף! געב מיר אויך אַ פּיצעלע!

— ציף־ציף־ציף! געה, זוך, נישטער, נעפּין, כאַפּ, וועסט דו האָבען!...

— ציף־ציף, ציף־ציף! קומט אהער, ווען איהר עפּיס זע־העןǃ — צעשרייט זיך דאָס אַנדערע פויגעלע צו די איבעריגע פויגעלעך און ציהט־אויס דאָס קעפּעלע.

— ציף־ציף־ציף! וואָס טהוט זיך דאָ? — פרעגען די איבערינע פויגעלעך, וואָס פליהען זיך צענויף אויף דעם געשריי.

— ציף־ציף־ציף! אַ ווערימעל! — שרייט דאָס אַנדערע פויגעלע.

— ציף־ציף־ציף! ציף־ציף־ציף! אַ ווערימעל, אַ ווערימעל, אַ ווערימעל! — שרייען אַלע מיט אַ מאָל.

און עטליכע מיט אַ מאָל בעפאַלען דאָס פויגעלע, וואָס מיט'ן ווערימעל, און אַנדערע שטעלען זיך איין פאַר'ן פויגעלע, וואָס מיט'ן ווערימעל, און דאָס פויגעלע לאָזט אַרויס דאָס ווערימעל, פליהט־אונטער אַ ווילד פרעמד פויגעלע און האַפּט דאָס אונטער און פליהט אַוועק, און דאָס אָרעמע פויגעלע בלייבט נעבאַך שטעהן בעטריבט, לאָזט אַראָפּ די פליגעלעך, בלאָזט זיך אָן, ציטערט און פלאַטערט. קע־קע־קעǃ — שאַרפט זיך אויס דאָס פּיסקעלע ביי אַ צווייגעלע הין און צוריק עטליכע מאָל, הויבט־אויף די פליגעלעך און — פררררǃ — לאָזט זיך זוכען איין אַנדער מין שפּייז, אַבי איבער־האַפּען עפּיס אויפ'ן ניכטערען הארצען.

אויך פון אונטען, אויף דער ערד, איז ניט שטיל; עס שפּרינ־גען, לויפען, קריכען און פויזען אַרום טויזענדערליי מינים בעשע־פעניש׳ען, פליענעלעך, זשוקלעך, ווערימלעך, שלענגעלעך און יאַש־טשערקעלעך פון אַלערליי פאַרבען, שפּינען און מערעשקעס אלפי־אלפים; דער טראָגט אַ טוידטע פליעג צו זיך אין נעסט אריין, די קליינע קינדער אויף אָנבייסען; דער — אַ גרעזעלע, דער — אַ שטיקעל סכך אויף דער סוכה, און דער שלעפּט אַ גאַנצען שטרוי־צעהל מאָל אַזוי גרויס, ווי ער אַליין — אַלע זענען אַרויסגעגאַנגען אויף דער אַרבייט, זיך בעוואָהרענען מיט וואָס איבערצוקומען דעם טאָג. און אויך די לופט איז פול מיט קאָמארעס, גרויסע עזות־פנים'ער, וואָס שפּרינגען אין פנים אריין, און אַלערליי פאַרבינע

פערכעס און פערכלעך, וואס לעבען פונ'ם ווינד. דרעהען זיך ארום אהין און אהער טהוען גארנישט. נאר זיי זשומען און ברומען, טאנצען־ארום אויף פרעמדע חתונות, רוימען־איין א סוד אין אויער און טהוען א ביס פון הינטען, זוינגען־אוים א ביסעל בלוט און פליהען ווייטער... אלסדינג לעבט אין דער נאטור, אלסדינג איז בעשעפטיגט, פערטארעאמט מיט זיך, מיט זיין אייגענעם מאגען...

נאר שפעטער־שפעטער הויבען־אן ביסלעכווייז בעווייזען זיך אין וואלד אויך מענשען; ווידער די זעלבע ברואים, וויעדער די אייגענע אידען מיט די אייגענע פלעשלעך, מיט די אייגענע הענגעגדיגע קברים (האמאקען), וואס אלע מאל.

— איהר זיצט דא אין בויבעריק אויף א דאטשע? — טהו איך א פרעג אויף א ציקאוועסט א גאנצע קאמפאניע ארעמע, קראנקע, יארעשליווע אידען מיט ארעמע, קראנקע, אויסגעטריקענטע ווייבער, וואס האלטען זיך צו ביי א בוים און הוסטען.

— א משל! — ענטפערען מיר עטליכע מיט א מאל. — ווי קומט צו אונז א דאטשע? מיר זענען ארעמע בעלי־מלאכות פון יעהופעץ.

— וואס זשע טהוט איהר היע, אין בויבעריק? — פרעג איך זיי.

— אז אך און וועה איז אונז! — זאגען זיי. — מיר האלטען זיך אויף דא אין דעם היגען בקור־חולים, וואס מע רופט דאס „סאנאטאריע".

— אומזיסט? — פרעג איך.

— וואס זשע, פאר געצאהלט?

— ווער זשע גיט דערויף געלט?

— ווער זאל געבען? — זאגען זיי. — קראנק זענען די יעהופעצער נגידים געבען געלט? זיי האבען קארג? נאט זאל העלפען, זיי זאלען אריבער אויף אונזער שטאנד וואלטען מיר זיי בעסער אויסגעהאלטען, ווי זיי אונז.

— וואס איז דען? — פרעג איך. — ס'איז אייך דא נישט גוט?

— א מאדנער איד איהר זענט! — מאכען זיי צו מיר. — וואס זשע, ס'איז אונז גוט?

— דהיינו, וואס פעהלט אייך?

— ס'זאל אונז צוקומען וואס אונז פעהלט! ערשטענס, האט מען אונז אפגעריסען פון דער היים, פון ווייב און קינדער, און באזעצט אט דא אויף א דאטשע, און מע האדעוועט אונז, ווי די גענז, מע שטאפט אונז מיט רפואות און מיט מילך און מיט „קאפיר", וואס דער טאטער מאכט פון אונזערטוועגען, און מע הייסט אונז ליגען א גאנצען טאג אין וואלד, אויף דער „לופט", און נישט טראגען קיין שום דאגות אויפ'ן קאפ. ס'איז גרינג צו זאגען.

— אט דאס איז גאר? — זאג איך.

— און דאס שפייען? — רופט זיך אן צו מיר א איד מיט שווארצע ברילען און פערהוסט זיך. — און דאס שפייען איז ביי אייך גארנישט?

— וואסער שפייען? — פרעג איך איהם.

— דאס שפייען. — מאכט ער — וואס מע טאר נישט שפייען! א איד הוסט און וויל א שפיי טהון, לאזט מען איהם נישט! דער דאקטאר האט איינגעפיהרט אזעלע שיסעלעך, און איטליכער קראנקער טראגט זיך ארומטראגען מיט זיין שיסעלע, און זאל ער שפייען. נו, טהוט דאס א קלארער?...

— היינט די לייעלעכער מיט'ן בעטגעוואנט, מיט'ן גרעט — רופט זיך אן א קראנקע אידינע מיט טוידטע ליפען — האט דער דאקטאר אנגעזאגט, מע זאל בייטען אלע מינוט. האט איהר גע־הערט א משוגעת? איך פרעג א קשיא: וואס נעהער זיך אן, אשטייגער, א ווייסער לייעלעך מיט מיין הוסטען, וואס איך האסט? אז איך וועל בייטען צעהן מאל אין טאג דאס העמד, וועל איך אויפהערען הוסטען?

— היינט דאָס עסען, וואָס מע גיט אונז! — רופט זיך אָן א אידעל מיט ברענענדיגע אויגען.

— מע גיט אייך נישט קיין עסען? — פרעג איך איהם.

— וואָס האָט איהר געוואָלט? מע זאָל אונז שוין גאָר נישט געבען קיין עסען? — מאַכט צו מיר דאָס אידעל מיט די ברענענ־דיגע אויגען. — עסען גיט מען, נאָר אַלץ הייסט ביי אייך עסען? מיר געפינען זיך דאָ אינ'ם היגען בקור־חולים שוין, ברוך־השם, אַזוי גרוים ווי דריי זומערען, און מיר געהען־אוים פאַר א ביסעל באָרשטש. דריי זומערען כסדר האָרעוועט מען אונז מיט יאַיכלעך, מיט היהנדלעך געבראָטענע, מיט מילך און מיט לייזע אייער. אַלע טאָג ווייעדער א מאָל א היהנדעל און ווייעדער א מאָל א יאַיכעל, און אָבער א מאָל מילך און אָבער א מאָל לייזע אייער! קרעפּלעך עסען, זאָגט מען, קאָן אויך נמאס ווערען! מיר בעטען, מע זאָל אונז אָפּקאָכען א מאָל א ראָסעל־פלייִשעל מיט קנאָבעל, מאַכען א ציבעלקע מיט שמאַלץ, א שטיקעל רעטאַך פאַר א נאָווינע, געבען א מאָל אַביסעל באָרשטש צו דערקוויקען די נשמה, — זאָגען זיי: דער דאָקטאָר הייסט ניט. איהר זענט ניט קראַנק, זאָגען זיי, עסט „קאָטלעטען" גוטע, א „בעשטעק" א פרישען, א געבראָטען היהנ־דעל, א בוליאָן מיט פּענעצלעך, און פאַרטרינקען מיט מילך, אָדער מיט „קאַפיר". וואָס דער טאַטער מאַכט! — וואָס טויגען אונז די דאָזיגע מאכלים? — טענה'ן מיר. — איהר גיט אונז דאָס, וואָס מיר האָבען ליעב! ממה־נפשך, האָט איהר זיך אונטערגענומען אונז אויסהאַלטען מיט א דירה און מיט דיענסטען און מיט רפואות און מיט אַלדאָסדינג, באַדאַרפט איהר אונז פרעגען, וואָס מיר האָבען ליעב, נים דאָס, וואָס דער קלוגער דאָקטאָר וועט אויסטראַכטען! ווי באַלד ס'איז ביי אייך א בקור־חולים, — טענה'ן מיר, — איז דאָך עס א בקור־חולים פון אונזערטוועגען, פון די אָרעמע־לייט'ס וועגען, נישט פונ'ם דאָקטאָר'ס וועגען! אַנו, לאָז פּרובען זיין א בקור־חולים אָהן אָרעמע־לייט, אָרעמע קראַנקע, מיט נאָר דאָקטוי־רים אַליין! וואָס, אפשר ניט אַזוי?...

— פאַפּאַשאַ, יאַווּרעאַי! * — שרייען צו מיר די קלענערע קינדער און רופען מיך פון וואַלד אַרויס.

פון זיינט איך האָב „געחאַפּט" די גראָבע עטליכע טויזענד און עס האָבען אָנגעהויבען אַריינקומען צו מיר אין שטוב אַריין סטו־דענטען, האָט מען ביי מיר אויפגעהערט צו רעדען אידיש. חאָטש די סטודענטען (זיי הייסען חאַצקילעוויטש, קנאָבעלמאַן און פּיי־טעלזאָהן) קומען אַרויס פון אידען, און ס'איז נאָר אַ סברא, אַז זיי זענען אַליין אויך אידען... אויף זיי קוקענדיג, רעדען שוין אונ־זערע קינדער מיט אונז אויך ניט קיין אידיש. זיי זאָגען, אַז מע רעדט שוין היינט אין ערגיץ נישט „פּאַ־יעווריייסקאָמו" — און נעה טהו זיי עפּים!

יג.

[בויבעריקער בעלי־בתים. — ותלמוד תורה כנגד כולם!]

געקומען פונ'ם וואַלד, טרעף איך צוויי אידען, איינער איז אַ נידעריטשקער, אַ גראָבליכער, דער אַנדערער אַ הויכער, אַ דינליכער.

— וועה זענט איהר? — פרעג איך זיי.

— מיר זענען טאַקי היגע, הייסט דאָס, בעלי־בתים זענען מיר.

— וואָס ווערט איהר זאָגען גוטס?

— נאָרנישט, מיר האָבען אייך נאָר געוואָלט אַ פרעג טהון, צי איז נים געווען ביי אייך אונזער שוחט'ס זוהן?

— אַ יונגערמאַנטשיק — זאָג איך — מיט אַ לאַנגען פּידזשאַק, מיט אַ גרינעם זשילעט און מיט אַ ווייסער מאַנישקע?

— יאָ, יאָ, יאָ! — זאָגען זיי. — האָט ער אייך געבעטען, איהר זאָלט זיך פאַרשרייבען אויף דער תלמוד־תורה?

---

* טאַטע, אידען!

— געבעטען — זאָג איך.

— נו, איהר האָט זיך פאַרשריבען?

— פאַר וואָס נים? — זאָג איך.

— נו, מהיכי־תיתי, פאַרשריבען איז פאַרשריבען! — מאַכען זיי און קוקען איינס אויף דאָס אַנדערע. — א קאָמעדיע מיט די דאַטשניקעס, א ריינע קאָמעדיע! ווער עס זאָל נישט קומען צו זיי נאָך געלט, געבען זיי. ניטאָ ווער ס'זאָל לאַכען!

— וואָס איז דען? — זאָג איך. — איהר האַלט דען נישט פון דער הינער תלמוד־תורה?

— וואָסער תלמוד־תורה? — זאָגען זיי. — וואָסערע לאָקשען? עס הויבט זיך גאָר נים אָן! פאַרהאַן דען ביי אונז אָרעמע קינדער אין בויבעריק, וואָס מיר זאָלען דאַרפען האָבען א תלמוד־תורה? מהוט א פרעג אויף א ציקאַוועסט דעם יעהופּעצער מלמד, וואָס שרייבט אויף די בלעטער, וועט איהר הערען...

— געפינט איהר, הייסט דאָס, אז איך דאַרף — זאָג איך — אויף דער תלמוד־תורה גאָרנישט געבען?

— וואָס איז שייך — זאָגען זיי — מיר געפינען? מיר קאָנען אייך דען זאָגען א דעה אויף אייער קעשענע? און אז איהר ווילט וועלען אייער געלט אַרויסוואַרפען אין דער בלאָטע, קאָנען מיר אייך פאַרווערען? מיר זענען חלילה נים אַזעלכע מענטשען, וואָס מיר זאָלען יענעם באַרעדען. נאָר איהר זאָלט וויסען, ווער אונזער שוחט'ס זוהן איז און וואָס ער איז, וואָלט איהר אַרויס פון די כלים... האָט קיין פאַראיבעל נים, וואָס מיר האָבען אייך אפשר דערקוטשעט. א גוטען טאָג!

זיי לאָזען זיך געהן און קעהרען זיך אום צוריק:

— וואָס האָבען מיר אייך געוואָלט בעטען? איהר זאָלט נישט זאָגען קיינעם, אז מיר האָבען אייך דערצעהלט מכח דער תלמוד־תורה, דעם שוחט'ס זוהן, דאָס, יענץ... דאָס האָבען מיר נאָר אייך געזאָגט גלאַט אַזוי, איהר זאָלט וויסען... איהר פאַרשטעהט?... א גוטען!

— א גוטען!

תיכף נאָך די צוויי אידען קומען צו געהן אנדערע צוויי אידען: איינער מיט א קאפעליש, דער אנדערער מיט א קאשקעט.

— ווער זענט איהר? — פרעג איך זיי.

— מיר זענען טאקי היגע, הייסט דאס, בעלי־בתים זענען מיר.

— וואס וועט איהר זאגען גוטס?

— גארנישט! מיר האבען אייך נאר געוואלט א פרעג טהון, צי זענען נישט געווען ביי אייך נאר־וואס צוויי אידען?

— איינער א נידערינער — זאג איך — און א גראבליכער, דער אנדערער א הויכער און א דינליכער?

— יא, יא, יא! — זאגען זיי. — האבען זיי אייך נישט דער־צעהלט פונ'ם שוחט'ס זוהן און פון דער היגער תלמוד־תורה?

— וואסער תלמוד־תורה? — זאג איך. — ס'איז דען ביי אייך פארהאן א תלמוד־תורה אין בויבעריק?

— נאָך א מין תלמוד־תורה! — זאגען זיי. — אזא שטיק גאלד זאלען מיר האבען! די אידען האבען אייך אפשר געזאגט, אז ניין?

— ס'איז דען פארהאן ביי אייך ארעמע קינדער? — זאג איך זיי.

— נאך א מין ארעמע קינדער! — זאגען זיי. — אזוי פיעל טויזענדער זאלען מיר פארמאגען מיט אייך אינאיינעם, וויפיעל ארעמע קינדער עס געהען ארום ביי אונז נאקעט און בארוויס! יענע צוויי אידען האבען אייך אפשר געזאגט, אז ניין? ס'איז דיר איין אקציע מיט א אידען! הערט איהר, ס'איז נים שייך צו רעדען, איהר זענט דאך נישט מעהר ווי א פרעמדער מענטש, נאר מיר זאלען אייך דערצעהלען א צעהנט־חלק פון דעם, וואס ביי אונז אין שטעדטעל טהוט זיך אפ, וואלט איהר געשפרונגען אין דער לופטען! איהר מעגט אונז זיכער גלויבען, אז מיר קעהרען זיך אן כיט'ן שוחט'ס זוהן גאר ווינציגע מחותנים, און מיר דארפען איהם אויף נייען און נייענציג כפרות... נאר וואס דען? דער דאזיגער

יונגערמאַן, הערט איהר, איז דוקא אַ לייטישער יונגערמאַן; איהר קאָנט פאַרשטעהן פון דעם אַליין, אַז ער גיט זיך אָפּ מיט אַזאַ זאַך. כלעבען, אַזאַ גרויסע, אַזאַ הייליגע זאַך, ווי תלמוד־תורה! אַ קלייניגקייט — תלמוד־תורה! עס שטעהט ביי אונז געשריבען, מסתמא ווייסט איהר דאָך, ותלמוד תורה כנגד כולם — וואָס קאָן שוין זיין גרעסער דערפון? קומען צו געהן צוויי אידען און זענען מבטל, גאָרנישט! די גאָל קאָן דאָך נאָר צעזעצט ווערען! באשר וואָס? באשר ביי אונז זענען דאָ צוויי שוחטים, צוויי בתי־מדרשים, צוויי פּאַרטיעס, — איז וואָס איינער טהוט, טהוט דער אַנדערער קאַפּויר! און דערצו האָט זיך נאָך אַריינגעמישט דער מלמד פון יעהופּעץ, וואָס שרייבט אויף די בלעטער, למאי מע האָט געעפענט אַ תלמוד־תורה אָהן איהם...

— נעפינט איהר, הייסט דאָס, אַז איך דאַרף ניט שטעלען אויף זייערע רעד, — זאָג איך — און איך זאָל דוקא יאָ געבען אויף דער תלמוד־תורה?

— וואָס איז שייך? — זאָגען זיי. — מיר קאָנען אייך דען זאָגען אַ דעה? אוודאי איז דאָס אַ גרויסע מצוה אונטערהאַלטען אָרעמע קינדער, וואָס געהען ארום בטל, נאַקעט און באָרוויס. און שטעלען דערויף, וואָס יענע ווילען אייך דערצעהלען לשון־הרע, זענט איהר ניט מחויב, וואָרום אונזער שטעדטעל איז, ווי איהר קוקט דאָס אָן, אַ קליין שטעדטעל און איין אָרעמס, נאָר פול מיט אינטריגעס, רכילות, קנאה, שנאה און וואָס איהר ווילט! מיר ווילען דאָ חלילה קיינעם ניט באַרעדען; נאָר גאָרנישט, ס'איז נעקומען צו רעד — רעדט מען. האָט קיין פאַראיבעל ניט, וואָס מיר האָבען אייך אפשר דערקוטשעט. אַ גוטען טאָג!

זיי לאָזען זיך געהן און קעהרען זיך אום צוריק.

— מיר האָבען צו אייך אַ קליינע בקשה, איהר זאָלט ניט זאָגען קיינעם, אַז מיר האָבען אייך דאָ דערצעהלט מכח צוויי שוחטים, צוויי בתי־מדרשים, אינטריגעס, דאָס, יענץ, לאָקש, בוי־

דעם... דאָס האָבען מיר נאָר אייך נעזאָגט גלאַט אַזוי, איהר זאָלט וויסען. איהר פארשטעהט?... אַ גוטען!

— אַ גוטען!

נאָך די צוויי אידען קומען אָן אַנדערע צוויי אידען, איינער מיט אַ פּאַרעסאָל, דער אַנדערער מיט אַ שטעקעל, און ווידער די איינענע געשיכטע פון „מה טובו“:

— ווער זענט איהר? וואָס ווערט איהר זאָגען גוטס?

— מיר זענען טאַקי היגע, הייסט דאָס, בעלי־בתים זענען מיר, און אריינגעגאַנגען זענען מיר צו אייך גאָרנישט, גלאַט אַזוי, אַ פרעג טהון, צי זענען ניט געווען דאָ נאָר־וואָס צוויי אידען, איינער מיט אַ קאַפּעליש, דער אַנדערער מיט אַ קאַשקעט? זיי האָבען מסתמא דערצעהלט גוזמות פון דער היגער תלמוד־תורה מיט די זיעבען און זיעבעציג תלמידים, און האָבען פאַרענטפערט דעם שוחט'ס זוהן, אַז ס'איז ביי אונז פאַרהאַן צוויי שוחטים, צוויי בתי־מדרשים, צוויי פּאַרטיעס, און האָבען מסתמא בארעדט דעם מלמד פון יעהופּעץ, וואָס שרייבט אויף די בלעטער, געזאָגט אויף איהם, אַז ער האָט ליעב כבוד, מאַכען אינטריגעס? אַיאַ, גלייך ווי מיר זענען געווען דערביי? עך—עך—עך! וואָס ווייסט איהר, וואָס ביי אונז טהוט זיך אָפּ! מיר זאָלען אייך וועלען דערצעהלען מכח אונזערע „מעות־חטין“, מכּח אונזער חברה „גמילות־חסדים“, וואָס מיר האָבען געוואָלט איינפיהרען, און מכח דער היגער באָד, וואָס מיר האָבען געוואָלט מאַכען, וואָלט איהר משוגע געוואָרען...

איך האָב זיי אָפּ און זאָג זיי, אַז איך בין זיי מוחל דאָס „מעות־חטין“ מיט'ן „גמילות־חסדים“ מיט דער באָד, און אפילו מיט'ן מלמד פון יעהופּעץ, וואָס שרייבט אויף די בלעטער, — און איך וויל ניט משוגע ווערען... געזעגענען זיי זיך אָפּ מיט מיר און געהען אַוועק. נאָר עס קומען באַלד אָן אַנדערע צוויי אידען, ביידע נידעריגע און ביידע מיט קאַשקעטלעך און ביידע מיט שטעקעלך.

דערזעהען וועדער א מאל צוויי אידען, לאז איך מיך שוין נעהן אפשנגען זיי און ווארט שוין ניט אויף קיין כבוד און רוף מיך אן צו זיי:

— זיים־זשע מוחל, מיינע ליעבע אידען, איהר זענט דאך מסתמא הינע בעלי־בתים און דארפען דארפט איהר גארנישט. נאר גלאט אזוי, איהר ווילט וויסען, צי זענען דא ניט געווען ביי מיר נאר־וואס קיין צוויי אידען, איינער מיט א פארעסאל, דער אנדע־רער מיט א שטעקעל? זאג איך אייך, אז ס'איז ניט געוועז ביי מיר קיינער, און איך ווייס ניט גארנישט, ניט פון קיין שוחטים, ניט פון קיין יעהופעצער מלמדים, וואס שרייבען אויף די בלעטער, ניט פון קיין אינטריגעס, ניט פון קיין תלמוד־תורה, ניט פון קיין מעות־חטין, ניט פון קיין באד, און האט אייך א גוטען תמיד!... חיה־עטעל, הייס געבען דעם סאמאוואר!

יד.

[אפגערעדט די מויד. — ניטא קיין טראפען וואסער. — מיר צעקריגען זיך מיט אלע שכנים. — איך לויף אין שטאדט אריין.]

— דעם סאמאוואר, ווילסט דו, זאל מען דיר געבען? — זאגט צו מיר מיין ווייב. — נר־נו, ועסט שוין מעגען ווארטען אויף א סאמאוואר! מיר זענען געבליבען אהן א מענטשען, אהן א טראפען וואסער, אהן לייב און אהן לעבען! דיינע יעהופעצער ארים־טאקראטקעס, ברענגען זאלען זיי דיר אויפ'ן פייער, האבען היינטיגע נאכט אפגערעדט אונזער מויד!

— וואס הייסט — זאג איך — זיי האבען אפגערעדט די מויד?

— וואס זאגט איהר אויף דעם תם? ער ווייסט ניט, ווי אזוי מע רעדט אפ א מויד? נעבאך, א רחמנות אויף איהם! — מאכט חיה־עטעל. — לאמיך געהן חאטש אפשפיעלען זיי א בייזען, א וויסטען, א פינסטערען...

— שאַ ! — זאָג איך צו איהר. — חיה־עטעל, פאָלג מיך, לאָז זיין שטיל ! מיר זענען דאָך נישט ביי זיך אין דער היים ! מיר זיצען דאָך עפּיס אין בויבעריק. אויף א דאטשע !

— א דאטשע ? — זאָגט מיין ווייב. — א גליק האָט מיך געטראָפען ! זי וואָלט דיר געמעגט פארברענט ווערען מיט גאַנץ בויבעריק, איידער מיר האָבען זי געדונגען ! איך האָב איהם אָבער געזאָגט, מע דארף נים קיין דאטשעס ! האָט זיך איהם אָבער פאַרגלוסט נאָכשטופּען די קארעטע ! אַלע אידען פאָהרען קיין בויבעריק, דעריבער דארפען מיר אויך פאָהרען ! וואָס וואָלסט דו געטהאָן, אשטייגער, ווען אַלע אידען זאָלען זיך אפּשניידען די נעז ?...

מיין ווייב זאָל לעבען איז געגליכען, להבדיל, צו א מאַשינע: אז זי הויבט־אָן רעדען, זאָלט איהר זיך נים פּרובען זי איבערשלאָגען ; זי וועט אזוי לאַנג רעדען, ביז זי וועט זיך אליין אָפּשטעלען... בשעת זי האָט זיך דאָ אויסגע׳טענה׳ט מיט די אריסטאָקראַטקעס פאַר דער מויד, בין איך מיך דערוויייל דורכגעגאַנגען צו דער קעכין, טאָמער וועל איך ביי איהר פועל׳ען, אז זי זאָל שטעלען דעם כאמאָוואר ; האָט זי מיר געגעבען א רעכטען פעטשאַטעק: „איך וועל מעגען ווארטען, זאָגט זי, ביז זי וועט אויפשטעלען דעם סאמאָוואר ! דער סאמאָוואר איז נים איהר ארביים. ס׳איז אזוי אויך געגוג, זאָגט זי, אז זי בּאַדאַרף זיך וואַלגערען, ווי א הונט, אין דרויסען, אויף דער שענער דאטשע זייערער ! דאטשעס האָט זיך זיי פאַרוואָלט ! זיי ווייסען שוין גאָרנישט וואָס אויסצוטראַכטען פאַר גרוים ראַסקאָש !"

— דאָס איז איין מאָל אוועק, — זאָגט די קעכין — און דאָס אַנדערע, פאַר וואָס פּרעגט איהר מיך נים, וואו וועל איך אייך נעמען וואסער ?

— וואָס הייסט — זאָג איך — וואו ? מיר האָבען דען נים קיין ברונען אויף דער דאטשע ?

— זאָל איך אייך — זאָגט זי — נעהן, הייסט דאָס, ציהען וואסער ? א נים דערלעבען וועלען דאָס מיינע שונאים, אז בתיה־

ביילע די שמש'טע זאָל ווערען אַ וואסער־טרעגערין! נענוג, אז איך באַדאַרף דיענען אויף דער עלטער! אז אָך און וועה איז מיר, אויף וואָס איך בין איבערגעקומען! מיין רפאל, עליו־השלום, זאָל איצטער אויפשטעהן און אַ קוק טהון אויף זיין בתיה־ביילע'ן, וואָלט ער נאָך אַ מאָל געשטאָרבען!...

בתיה־ביילע צעוויינט זיך, ווי אַ קליין קינד. עס פערקלעהמט מיר ביי'ם הארצען, און איך רוף מיך אָן צו איהר:

— ווייסט איהר וואָס? — גיט מיר דעם עמער מיט'ן שטריק, וועל איך מיך פּרובען אַליין אָנציהען איין עמער וואסער.

איך נעם דעם עמער, געה צום ברונען, דרעה מיט'ן שטריק אהער און אהין אויף אַלע זייטען — עס געהט נישט! „אפנים, ס'איז גרינגער דורכשלאָגען צעהן געשעפטען אין יעהופּעץ, ווי אָנ־שעפּען איין עמער וואסער אין בויבעריק"... — אזוי טראַכט איך מיר און טהו אַ וואָרף דעם עמער. גליטשט זיך אַרויס די שטריק און פּויז אין ברונען — ניטאָ ניט קיין עמער, ניט קיין שטריק, ניט קיין וואסער!

— וואָס עס האָט זיך מיר גע'חלומ'ט יענע נאַכט און היינ־טיגע נאַכט! — זאָגט בתיה־ביילע. — ס'איז אַ פרעמדער עמער מיט אַ פרעמדער שטריק! ווער האָט אייך געבעטען, איהר זאָלט אַליין ציהען וואסער? זינט איך לעב, זינט איך שטעה אויף מיינע פיס! אַ בעל־הבית זאָל זיך ליעב האָבען מישען אומעטום, אין אַלע טעפּלעך! וואו וועל איך איצטער נעמען איין עמער? מיט וואָס וועל איך זיך שטעלען קאָכען?

איך אַנטלויף פון קיך, בעגעגענט מיך מיין ווייב מיט אַ געוויין.

— נאָט איז מיט דיר, חיה־עטעל, וואָס וויינסט דו?

— אַ דאַטשע האָט זיך איהם — זאָגט זי — פערגלוסט! „לופט" האָט זיך איהם געוואָלט אין בויבעריק! זאָלסט געוועזען הערען, וואָס פאַר אַ „לופט" איך האָב דאָ געהאַט פון דיינע שענע אריסטאָקראַטקעס! זיי האָבען מיך אָפּגעזידעלט, ווי מע זידעלט אַ דיענסט! מאַקי כדאַי געוועזן, בלייבען, אַרויספאָהרען צוליעב

דעם קיין בויבעריק אויף א דאטשע! איך האב געמיינט, אז די הקדש־ווייבער וועלען זיך פאר מיר איינשטעלען, צום סוף האט מיר די רעסטאפאליער אויסגעוואָרפען, אז ס'איז ביי אונז א טרפה קיך, מילכיגס מיט פליישיגס איז ביי אונז, זאגט זי, יחדיו... נאר מעהר פון אלעמען פארדריסט מיך אויף דער בלינדער. וואס מאנדעלשטאם דער דאקטאר ברענט איהר מיט ליאפעס, עס זאלען איהר נאר ארויס די אויגען, ליעבער גאט!

— אז איהר וועט ניט אנשטומט ווערען, — לאזט זיך הערען א קול פון יענער זייט וואנד — וועט מען אייך צעפאטשען די פיסקעס! מע וועט ניט קוקען אויף אייערע איבערגעוואכסענע טעכטער, וואס איהר זענט נעקומען מיט זיי אהער חאפען חתנים, און אויף אייער מאן, וואס האט געמאכט איין אפערעלע און „גע־חאפט" עטליכע טויזענדער! מאהלט אייך, זיי וועלען נעדויערען ביי אייך, נים מעהר זאל דער אידישער גלות נעדויערען, פון אסתר־תענית ביז פורים! מע האט שוין געזעהען אזעלכע גבירים אין יעהופעץ, וואס היינט פאהרען זיי אויף גומעלאסטיקענע רעדלעך און מארגען געהען זיי אהן שטיוועל צו פוס!...

„יא, — קלער איך מיר — דער פריהמארגען אויף דער דאטשע האט זיך אנגעהויבען ניט אין בעסטען. א שלעכטער סימן!"

איך זוך־אוים פאר מיין ווייב א תירוץ, אז איך בעדארף האבען נויטיג אין שטאדט אריין, און לויף צו דער באהן.

טו.

[דאס אפקומעניש. — חידושים פון „זעכס־און־זעכציג" און פון „סטוקעלקע". — ווי אזוי עס ווערד געמאכט איין „אפים" פון א „אימעניע". — דער יעהופעצער טראמוואי.]

די בויבעריקער דאטשניקעס, וואס פאהרען אלע טאג אין שטאדט אריין, האבען, אפנים, שטארק פערזינדיגט פאר'ן רבונר

של־עולם, מחמת זיי זענען פער'משפט געוואָרען, זיי זאָלען פאַר זייערע גרויסע זינד אָפּקומען אויף דער וועלט, לעבעדיגערהייד זיך פּרעגלען אין גיהנום, זיך בראָטען און ברענען אַ גאַנצען טאָג אין שבאָדם אויף דער היץ, אַרומלויפען, ווי די פער'סמ'טע מייז, הין און צוריק, אָנגעלאָדען מיט פעקלעך, בינטלעך און פּאַפּיערענע פּי־דעלעך, עסען מכות, ניט שלאָפען, שטענדיג קוקען אויפ'ן זייגער, לעבען אין פּחדים, ציטערען, מע זאָל חלילה ניט פערשפּעטיגען די באַהן...

נאָר אַז מע קומט זיך צענויף צווישען מענשען, בעדאַרף מען זיך בעריהמען מיט דער דאַטשע, אַז ס'איז גאָר איין אַנטיק אין דער וועלט; דער עיקר איז די „לופט": די „לופט" איז מחיה נפשות, איין אמת'ער גן־עדן!

און זיי זענען אַזוי געוועהנט געוואָרען מיט'ן דאָזיגען „גן־עדן", אַז זיי מיינען שוין, אַז סע קומט זיי טאַקי... זיי בעקלאָגען זיך שוין גאָר ניט, זיי זענען ווי די פער'משפט'ע אַרעסטאַנטען, וואָס ווייסען, אַז זיי מוזען אָפּזיין זייער שטיקעל צייט, איבערקומען דעם זומער. — וואָס זאָל מען טהון? זיי זענען דעריבער זעהר צופריעדען, אַז גאָט העלפט זיי, זיי פערחאַפּען חאָטש איין אָרט אין וואַגאָן — דאָס איז אַזאַ גליק, וואָס ניט איטליכער קאָן דערצו גרייכען. מע בעדאַרף זיך שלאָגען איבער איין אָרט און מע בעדאַרף טאַקי האָבען אַ שטיקעל הצלחה אויך; וואָרום אַ מאָל מאַכט זיך, איהר האָט שוין גוט מלחמה געהאַלטען, קום מיט צרות איינ־גענומען דעם אָרט, קומט צו געהן איינער אַ גלוח מיט לאַנגע וואָנצעס, איהר ווייסט ניט, צי ס'איז אַ איה, צי אַ כריסט, און בעט אייך, איהר זאָלט זיך מטריח זיין — „פּאַזוואָלטי וואָס בעז־פּאָקאָאיט!"... *

דער וואַגאָן, וואוהין איך האָב מיך אַריינגעחאַפּט, איז געווען אָנגעשטויסען מיט בוזבעריקער דאַטשניקעס; אַ סך זענען געזע־

---

* זייט־זשע מוחל.

סען, און נאָך מעהר זענען געשטאַנען מחילה אויף די פּיס. דער עולם האָט זיך צעשלאָגען אויף רעדלעך און מע האָט געשמועסט פון געשעפט: דער פון די בענק — די בענק זעצען־אָן; דער פון וועכסלען — ער האָט א גוט וועכסעלע.

— וואָס ווערד אָנגערופען ביי אייך א גוט וועכסעלע? — פרעגט איינער.

— א גוט וועכסעלע — ענטפערט איהם דער אַנדערער — הייסט אזא וועכסעלע, וואָס האָט גע'חתמ'עט א „בטוח", נאָר אזא „בטוח", וואָס האָט ביי אָנזעצען, איהר פאַרשטעהט?... ביי אזא וועכסעלע קאָן מען גוט פאַרדיענען!... אָט האָב איך ערשט נעכטען געמאַט צוויי וועכסעלעך אזעלכע, און דוקא אין וואָלד, לינענדיג אין האַמאַק!

— ס'איז בלאָטע! — ענטפערט איהם יענער. — וואָס פאַרדיענט מען ביי וועכסעלעך? פאַרדיענען פאַרדיענט מען ביי צוקער! אָט האָט נעכטען יענקעלע „געמאַכט" הונדערט טויזענד פוד צוקער.

— יענקעלע האָט „געמאַכט" הונדערט טויזענד פוד צוקער? — טהוען א פרעג עטליכע מיט א מאָל, ווי דערשראָקען. — ווי טייער? ווער האָט געקויפט? ווער האָט פאַרקויפט?...

און עס געהט אוועק א לאַנגער שמועס פון צוקער, און מע רעכענט אויס, וויפיעל יענקעלע מיט דער חאַליאַסטרע האָבען היינטיגען חודש „געמאַכט" צוקער.

— איך האָב מורא, אויב ניט זעכס מאָל הונדערט טויזענד פוד, דער רוח זאָל זיי נעמען! — זאָגט איינער.

— איך האָב מורא, אויב ניט מעהר! — זאָגט דער אַנדערער מיט א זיפץ. — זיי זאָלען דאָס נאָר אויסקרענקען, רבונו של עולם!...

און דאָרט, א ביסעל העכער, זיצען די „מאַכערס" אליין, און שמועסען פון צוקער, צי ס'וועט זיין טייער, צי ס'וועט זיין וואָלוועל. איטליכער זאָגט זיין מיינונג, געוויינטליך, פונקט דעם היפך, וואָס יענער זאָגט, און מע הויבט אָן קריטיקירען דעם מיניסטער,

וואָס ער לאָזט אַרויס אַזוי ווינציג צוקער אויפ'ן מאַרק. איטליכער בעווייזט זיין חשבון, און איטליכער זאָגט, אַז ווען ער זאָל זיין מיניסטער, וואָלט ער בעסער געמאַכט...

* * *

נאָר נישט אַלע, וואָס זיצען אין וואַגאָן, אינטערעסירען זיך מיט וועכסעלעך, מיט בענק און מיט צוקער; פאַרהאַן אַזעלכע, וואָס רעדען גאָר פון עפּיס אַנדערש.

— אָט וועל איך אייך דערצעהלען אַ שענע זאַך. — זאָגט איינער. — מיר האָבען נעכטען געשפּיעלט אין „זעכס־און־זעכציג“ פון גאַנץ פריה ביז זייגער צוויי ביינאַכט; ס'איז מיר נישט געגאַנגען די קאָרט, זאָל גאָט שומר ומרחם זיין! קויף איך, ווער איך באַגראָבען! קויף איך נים, ליגט גאָלד! דערווייל טרעפט זיך, עס קומט מיר אָן דאָס קערטעל, דינג איך מיך אין טאָג אַריין! הקיצור, מע האָט מיך אַריינגעטריבען אין אלף הששי אַריין, אַזוי גרויס ווי הונדערט פינף און פערציג! וואָס האָב איך געהאַט? איך האָב געהאַט, הערט זשע, מלך, אויבער, מלכה, נייענטעל — פּיק, און טויז, אויבער, מלכה — טרעף. איז זיך מיישב די „ערשטע האַנד“, דער רוח זאָל זי נעמען, און געהט אַרויס מיט'ן קעניג טרעף. לעג איך דאָס צעהנטעל, שלאָגט מען איבער מיין וואָלעט קאָזיר. און איך בלייב אָהן איינס, און שטעל אַ רעמיז! ווי געפעלט אייך אַזאַ שלאַק? איך האָב געמיינט, איך וועל זיך אַ מעשה אָנטהון! פּונקט הונדערט פיער און פערציג, ווי אין אַפּטייק!

— שאַט! איך וועל אייך בעסער דערצעהלען, וואָס איך האָב געהאַט! — רופט זיך אָן נאָך איינער. — מיר זיצען אַמאָל בקאָמפּאַניע און מיר שפּיעלען אין „סטוקעלקע“. ווינטער איז דאָס געווען, אים חנוכה, פּונקט צום פינפטען ליכטעל. פאַרגלוסט זיך מיר געהן „בלינד“, „אַ־לאַ לייב“, און קויף מסתמא „שרגא“, און ווער באַגראָבען. איז, דאַכט זיך, גוט? ווער איך אין כעס און געה נאָך אַ מאָל „אַ־לאַ לייב“, און קויף ווידער אַ מאָל „שרגא“

אויף אַ רעמיז! בקיצור, איך האָב זיך צעהיצט און האָב געַ־פטר'ט אַ קערבעל זעכציג, און האָב דעמאָלט אָנגעשאָלטען רב לייב־לען, ס'זאָל נאָר פאַלען אין ים אריין!...

— זייט זשע מוחל, וואָס איך וועל אייך פרעגען — רופט זיך אָן אַ אידעל מן הצד: — איך בין אליין אַ זוועניראָדקער; מע שפּיעלט ביי אונז אין זוועניראָדקע אויך אָפטליך אין „סטוקעלקע“; דאָס הייסט, מיר שפּיעלען אין אלע שפּיעלען, נאָר מעהרסטענטייל שפּיע־לען מיר אין „סטוקעלקע“; איך בעט אייך, מאַכט מיך קלאָר, וואָס הייסט דאָס נעגאַנגען „אַ־לאַ לייב“?

— „אַ־לאַ לייב“ ווייסט איהר ניט וואָס הייסט? — גיט איהם צו פערשטעהן איינער פון דער קאָמפּאַניע. — אָט וועל איך אייך קלאָר מאַכען: ביי אונז אין יעהופּעץ איז פאַרהאַן איינער אַ גע־וויסער לייב, „אַ גוטער ברודער“, אַ קאָכלעפעל אין שטאָדט; האָט ער געמאַכט אַ תקנה, אז מע שפּיעלט אין „סטוקעלקע“, און איינער, למשל, געהט „בלינד“, און דער אַנדערער — „געזעהען“, געהט די לעצטע האַנד אויך „בלינד“, ווערד דאָס אָנגערופען „אַ־לאַ לייב“. היינט פאַרשטעהט איהר שוין דעם שכל?

— נו? — פרעגט דער זוועניראָדקער און ציהט אויס דעם האַלז. — איז דאָס מאַקי עפּיס אַ סגולה?

— אַזאַ יאָהר אויף לייבען! — ענטפערט איהם יענער, און דער גאַנצער עולם לאַכט.

* * *

שטיל אין אַ ווינקעל האָבען זיך פערקלויבען צוויי אידען, איי־נער אַ רויטער, דער אַנדערער אַ שווארצער. דער רויטער האָט פער־ריסען דאָס היטעלע ארויף, די ארבעל פערקאַטשעט, קוקט אויף אַ בריל, שוויצט און רעדט. דער שווארצער האַלט אַ שטיפטעל מיט אַ ביכעלע און שרייבט.

ד ע ר ר ו י ט ע ר: פאַרשרייבט, זייט מוחל, אַ אימעניע אין חערסאָנער גובערניע...

ד ע ר ש ו ו א ר צ ע ר : איך באדארף האבען אין פאראליער גובערניע.

ד ע ר ר ו י ט ע ר : שרייבט אין פאראליער גובערניע אזוי גרוים ווי דרייצעהנהונדערט דעסיאטין ערד.

ד ע ר ש ו ו א ר צ ע ר : דרייצעהנהונדערט דעסיאטין איז ווינציג.

ד ע ר ר ו י ט ע ר : שרייבט זשע אכצעהנהונדערט דעסיאטין.

ד ע ר ש ו ו א ר צ ע ר : אכצעהנהונדערט איז אויך ווינציג. איך באדארף האבען, ס'זאל זיין האטש דריי טויזענד.

ד ע ר ר ו י ט ע ר : שרייבט זשע דריי טויזענד פיער הונדערט דעסיאטין ערד „טשערנאזיאם"...

ד ע ר ש ו ו א ר צ ע ר : הוילע ערד טויג מיר נים. איך באדארף האבען אביסעל וואלד אויך.

ד ע ר ר ו י ט ע ר : בתוכם איז פארהאן זעכס הונדערט דעסיאטין וואלד.

ד ע ר ש ו ו א ר צ ע ר : זעכס הונדערט איז ווינציג. איך באדארף, לכל הפחות, טויזענד דעסיאטין וואלד. מיין פריץ, פארשטעהט איהר, האט ליעב וואלד.

ד ע ר ר ו י ט ע ר : מיין איך — טויזענד צוויי הונדערט דעסיאטין וואלד...

ד ע ר ש ו ו א ר צ ע ר : וואסער וואלד זאל איך שרייבען?

ד ע ר ר ו י ט ע ר : וואסער וואלד? סאסנע־וואלד, דער אמת'ער סאסנע־וואלד, וואס מע פרעגט אויף איהם! סאסנעס גרויסע, גלייכע, איינס און איינס! איהר האט נאך אזעלכע סאסנעס, גלויבט מיר, ניט געזעהען!

ד ע ר ש ו ו א ר צ ע ר : סאסנעס טויג מיר נים; איך באדארף האבען דעמב.

דער רוימער: טפו! איך מיין טאַקי דעטכ! די בעסטע, די גרעסטע דעמבעס! ארזי לבנון! יעדער דעטכ איז אַזוי גרויס, אז ס'איז אונמעגליך איהם צו האַקען.

דער שוואַרצער: און אַ הויף איז פאַרהאַן אין דער אימעניע? מיין פריץ באַדאַרף אַ הויף, און אַ שענעם הויף.

דער רוימער: נאָך אַ מין הויף! אַ הויף צו אַ הויף איז נים גלייך. פאַרשרייבט, זיים מוחל, אַ פּאַלאַץ פון עטליכע און צוואַנציג חדרים — וואָס זאָג איך? פון עטליכע און דרייסיג! איהר טענט שרייבען אַלע פערציג — עלי ועל צוארי.

דער שוואַרצער: און אַ טייך? מיין פריץ האָט ליעב, כ'מ'ל זיין ביי דער אימעניע אַ טייך.

דער רוימער: נאָך אַ מין טייך! אַ גרויסער, אַ טיעפער, מיט פיש אַ סך! אָט איז די אימעניע, אָט איז דער טייך! (ער בעווייזט איהם אויף דער האַנד, וואו איז די אימעניע און וואו איז דער טייך).

דער שוואַרצער: ווי אַזוי פאָהרט מען אַהין? מיין פריץ וויל, עס זאָל זיין נאָהענט צו אַ באַהן.

דער רוימער: נאָך אַ מין נאָהענט! שרייבט אַ האַלב ווערסט — וואָס זאָג איך אַ האַלב ווערסט? אַ פערטעל ווערסט, עטליכע טריט פון דער סטאַנציע; אָט איז די סטאַנציע, אָט איז די אימעניע (ער בעווייזט איהם אויף דער דלאָני, וואו די אימעניע איז און וואו איז די סטאַנציע)...

— שאַט, מיר זענען שוין באַלד אין יעהופּעץ! — רופט זיך אָן איינער פון דער „חברה“ און חאַפּט זיך אויף פונ'ם אָרט און איז אָנגעבריים לויפען פערהאַפּען איין אָרט אינ'ם טראַמוויי. און נאָך איהם — דער גאַנצער עולם.

פערהאַפּען איין אָרט אינ'ם טראַמוויי איז נאָך מעהר בריה־שאַפט, ווי פערהאַפּען איין אָרט אויף דער באַהן. דאָ ווערד אַ גע־

לויפעריי מיט א געשפרינגעריי איבער קעפ — ערדציטערניש! דא קוקט מען שוין ניט אויף קיין כבוד. א איד, א כריסט, מיט וואנ־צעס, אהן וואנצעס, עס מעג זיין אפילו א דאמע — שטיקט מען זי און מע קוועטשט זי אזוי צענויף, אז עס גענהט איהר שיער ניט ארויס די נשמה; אדער אויב זי זיצט, זעצט מען זיך איהר אויפ׳ן שויס, און לאז זי פרובען זאגען, אז זי וויל ניט... בעדארף מען היטען די קעשענעס, און דעם זייגער איז גלייבער לאזען אין דער היים. אז איהר וועט פאהרען אין יעהופעץ אויפ׳ן טראמוויי מיט א גאלדענעם זייגער (ער מעג זיין א זילבערנער, איז אויך נישקשה), וועט איהר האבען, איך בעט איבער אייער כבוד, א פייג, ניט קיין זייגער...

טז.

[געסט. — א לייבליכער פעטער. — יענטעל דער סוהמע זלאטע׳ס. — אומזיסטע טרערען.]

נעקומען צו פאהרען פון שטאדט א פערברענטער, א פער־שרפה׳טער, איין אויסגעמוטשעטער, א הונגעריגער, לויפען מיר אקעגען די קלענערע קינדער מיט א גדולה:

— פאפאשא! גאסטי! או נאם גאסטי!*

— נאם ליעב דיר מיט דיינע געסט, סקאצעל קומט! — זאגט צו מיר מיין ווייב. — די משפחה דיינע! געוואהרע געווארען, אז דו האסט פארדיענט געלט, האבען זיי זיך צעלאזט פון דער גארער וועלט! וואו זענען זיי געוועזען פריהער, ניט היינט געדאכט, אז דער דלות האט געפייפט אין אלע ווינקעלעך?...

---

* טאטע, געסט!

„שוין לאנג שטיל געווען!" — טראכט איך מיר און לאז מיך נעהן אויף דער דאטשע, קומט מיר אקעגען איין אלטער איד מיט א טוידט פנים, מיט איינגעפאלענע באקען און מיט א גרויסער באָרד, און נעבען איהם שטעהט א נידעריג ווייבעל מיט א רויטער נאז און מיט א געלער זיידענער פעטשיילע, פערלעגט ארונטער די אויהערען, און מיט א ווארעמער שאל אויף די פלייצעס. חאטש אין דרויסען איז ניט אזוי קאלט. דאס ווייבעל טהוט זיך מיר א מאָרנעם בויג, א וויש די נאז מיט צוויי פינגער און א זאג מיט א זים שמייכעלע:

— האסט מיך ניט דערקענט? נעה שוין, נעה! איך בין דאך יענטעל דער מוהמע זלאטע'ס! און דאס איז דער טאטע מיינער. דיין פעטער זלמן. ער איז שטארק פארעלטערט געווארען, איא? איך האב זיך שוין באקענט דא מיט אלע דיינע קינדערלעך. איינס שענער פונ'ם אנדערען, קיין עין-הרע ניט!

— שלום-עליכם, פעטער! — זאג איך צום פעטער זלמן. — פון וואנען קומט איהר אן?

— מחיה נפשות! — ענטפערט מיר דער פעטער זלמן אויף א הויך קול און מאכט מיט די ליפען, ווי א מענש בשעת ער עסט און האט הנאה. — בעסער, הערסט דו, קאן שוין גארנישט זיין! וואס־זשע מאכסט דו גוטס? הא? שוין לאנג, הערסט דו, ניט געזעהן זיך? אודאי א יאָהר צוויי און צוואנציג, הא? און אפשר מעהר? שא, שא, איך וועל דיר באלד זאגען! וויפיעל האבען מיר פון יענטעל'ס חתונה? הא? פונקט פון איהר חתונה אן האָבען מיר זיך ניט געזעהן! וואס־זשע מאכסט דו עפּיס אין געזונט, הא? ווי געהט דאס דיר אין די געשעפטען, הא?

— דאנקען גאָט. — זאג איך. — נו, און איהר וואס מאכט?

— גלייך פון אווריטש, פון דער היים, הייסט דאס! — מאכט ער צו מיר אויף א קול. — געווען ביי דיר אין שטאָדט, געקלאפט אין דער טיר, מע עפענט ניט! הקיצור, מע זאגט, דו ביזט אין

בויבעריק. וואָס טהוסט דו אין בויבעריק, הא? אויף זומער, הייסט דאָס, הא? זאָגסט עפּיס?

— ער דערהערט ניט. — מאַכט צו מיר יענטעל. — זינט די מאַמע, מיר צו לענגערע יאָהר, איז געשטאָרבען, איז ער, ניט פאַר דיר געדאַכט, געוואָרען טויב. אָבער ווי אַזוי מיינסט דו טויב? ווי די וואַנט!

— ס'איז דאָ, הערסט דו, אויסגעצייכענט גוט! הא? — שרייט צו מיר דער פעטער זלמן אויף אַ קול, גלייך ווי איך וואָלט דאָ גע־ווען דער טויבער, ניט ער. — איך זאָג דיר, הערסט דו, ס'איז דאָ איין אַנטיק! ממש אַ גן־עדן! הא? איך רעכען דאָ, אם־ירצה־השם, פאַרברענגען אַ וואָך צוויי אָדער דריי, הא?

— מיר האָבען געוואָלט פאַרפאָהרען אויף אַ סטאַנציע, — זאָגט יענטעל און פערענטפערט זיך — האָט זיך דער טאַטע איינ־געשפּאַרט — נאָר אַהער; דו וועסט זיך באַלעדיגען, זאָגט ער, טאָ־מער שטעהען מיר ביי אַ פרעמדען; איך בין דאָך איהם, זאָגט ער, אַ לייבליכער פעטער, עס פּאַסט ניט!

— און ווער איז יענץ פאַרפאָלק? — זאָג איך און ווייז אָן אויף אַ אידען מיט אַ אידינע, וואָס זיצען אויף דער וועראַנדע און טרינקען טיי פון די שאָלען, בלאָזען און קוויקען זיך.

— לאָמיך אַזוי וויסען בייז! — זאָגט צו מיר יענטעל שטי־לערהייד און ווישט זיך די ליפּען און קוקט אויפ'ן פאַרפאָלק. — ס'איז, ווייזט אויס, מאַן און ווייב; זיי זענען געפאָהרען מיט אונז פון חוואַסטעוו אין איין וואַגאָן, האָבען מיר זיך צערעדט, ווי גע־וויינטליך, אונטערוועגענס: וואוהין פאָהרט איהר? וואוהין פאָהרט א י ה ר? אהין־אהער — בקיצור, זיי זענען געוואָהר גע־וואָרען, אַז מיר פאָהרען צו דיר, און אַז דיר איז איצטער, קיין עין־הרע, די צייט גוט, דו פאַרשטעהסט?... זיי זענען, זאָגען זיי, מיט דיר קרובים, און נאָהענטע קרובים. פרעג איך: ווי אַזוי? זאָגען זיי: „ס'איז געקניפּט און געבונדען". נאָר ווי אַרום און ווי אַזוי — קאָן מען ביי זיי ניט וויסען; הויבט ער אָן דערצעהלען, שלאָגט

זי איהם איבער; הויבט זי אָן דערצעהלען, שלאָגט ער זי אי־בער — אַ מעשה אָהן איין עק! דו הער בעסער אוים מיך; מיר זע־נען דאָך יאָ אייגענע געשוועסטערקינדער!

און יענטעל דערצעהלט מיר אוים איהר ביטער הארץ, ווי אַזוי ס'איז איהר נעבאָך איצט זעהר ניט גוט די צייט, דאָס הייסט, גוט איז איהר קיינמאָל ניט געוועז, פון דער ערשטער מינוט אָן נאָך איהר חופה האָט זי נאָך, זאָגט זי, קיין גוטען טאָג ניט פערזוכט; נאָר גאָרנישט, ווי זאָגט מען, ס'איז געוועז „נומער ערגער". נאָר פון אַ צייט, זאָגט זי, אַז סע געהט איהר אַלע מאָל ערגער און ער־גער, און איצט איז איהר אַזוי שלעכט, אַזוי שלעכט! אַז פער־דיענען, זאָגט זי, פערדיענט זי גאָרנישט, און דארפען דארף מען אַ סך! און דערצו איז פאַרהאַן, זאָגט זי, זייטיגע צרות און וועה־טיגען: דאָס איז אַ פריזיוו, און דאָס איז אַ קינד אויף חתונה מאַ־כען, און דאָס פאַלט אַ בהמה, און דאָס ברענט־אָפּ די קלייט. מע ראַטעוועט ניט ארוים, זאָלסט זאָגען — אַ פּאַדעם! איז שוין, דאכט זיך, גוט אָרום און אָרום, איאָ? לעגט זיך אַוועק אַ מויד פון קרוב דרייצעהן יאָהר, אַ שענע, אַ ריינע, אַ גלאַטע, אַ מחיה'דיגע, און שטאַרבט אַוועק! סאָסעל האָט זי געהייסען, טאַקי נאָך דער מוהמע סאָסיע, געוועזן תמיד געזונד און שטאַרק, קיינמאָל ניט געוואוסט אַ פינגער זאָל וועה טהון, און פלוצים קומט זי צו געהן פונ'ם מאַרק, שטעלט אַוועק דעם קאָשיק, דאָס פנים טוידט, ווי די וואַנד. „וועה איז מיר, טאָכטער, וואָס איז דיר?" — „גאָרנישט — זאָגט זי — דער קאָפּ טהוט מיר עפּים וועה". איך טהו זי אַ טאַפּ ביי'ם קאָפּ — אַ העליש פייער! „לעג זיך צו, טאָכטער, אויף אַ ווייל'ע, איך וועל אַ לויף טהון צום דאָקטאָר". — „וואָס טויג דיר, זאָגט זי, מאַמע, דער דאָקטאָר? איין עבירה אַ צווייער, ס'וועט מיר איבער־געהן! לאָמיך בעסער, זאָגט זי, אויסזאָלצען דאָס פלייש און אָנ־שיילען קאַרטאָפּליעס"... איך זעה אָבער, אַז דאָס קינד עקט זיך, הער איך זי ניט און לעג זי אריין מיט גוואַלד אין בעט אריין, וועה איז מיר, און לויף אַוועק צום דאָקטאָר! וואו איז דער דאָקטאָר?

דאָקטאָר — דאָקטאָר! דאָקטאָר — דאָקטאָר! דער דאָקטאָר איז ערגיץ אין אַלדי שוואַרצע יאָהר, הינטער'ן שטעדטעל! נאָר ס'איז עפּים אַ תירוץ? דער דאָקטאָר זאָל מיר זיין! איך האָב איהם אַראָפּגעבראַכט, דעם שענעם דאָקטאָר, און אַז איך בין געקומען מיט'ן דאָקטאָר, האָב איך זי שוין געטראָפען — וואו איך האָב ערגיץ אַ שונא — אָהן לשון, די אויגען אַרויף. „טאַכטערעל, האָסט מיך דערקענט?" — ווער? וואָס? ווען? רעד צו דער וואַנט! און ביז טאָג איז זי ניט געוואָרען! איין אויסהאָפּעניש, משטיינס געזאָגט, געקומען אויף איהר! אַ שענע, אַ געזונטע, אַ ליכטיגע, ווי אַזוי לעגט מען אַזעלכעס אין דער ערד אַריין?!"...

און יענטעל דער מוהמע זלאַטע'ס צעוויינט זיך, ווי אַ קליין קינד, און איך, אויף איהר קוקענדיג, פּיהל, אַז עס שטיקען מיך די טרערען.

— וואָס איז? וואָס איז דער געוויין? — רופט זיך אָן צו מיר מיין חיה-עטעל און געהט-צו צו מיר.

איך וויל איהר ענטפערען, קאָן איך ניט אויסרעדען קיין וואָרט. איך שלינג די טרערען. איך נעם זיך אָן מיט כח און זאָג:

— נעבאַך אַ קינד ביי איהר געשטאָ... אַ מיידעל פון דרייצעהן יאָה...

— שוין לאַנג? — פרעגט חיה-עטעל ווי דערשראָקען.

— שוין אַ יאָהר נייען, אָדער צעהן. — זאָגט יענטעל און רופט זיך אָן צום פעטער זלמן: — טאַטע, וויפיעל איז שוין, אַז סאָסעל איז געשטאָרבען? דו באַדאַרפסט וויסען אַקוראַט.

— פון אווריטש? — זאָגט דער פעטער זלמן. — פון אווריטש אַהער מיט דער אַקס רעכענט זיך אַ ווערסט דריטהאַלבען הונדערט, און אפשר טאַקי אַלע דריי הונדערט, האַ?...

בכדי איך זאָל ניט אויסשיסען קיין געלעכטער, פערליר איך די בריל, בויג זיך אָן און לאָז מיך געהן אויף דער וועראַנדע מקבל-פּנים זיין די איבעריגע געסט, וואָס זיצען און טרינקען טיי פון די שאָלען, בלאָזען און קוויקען זיך.

יז.

[דאָס פּאַרפּאַלק. — „נעקניפּט און געבונדען". — אַ מעשה אַהן אַ סוף און אַ ברעק.]

איך גע־הייצו צום פּאַרפּאַלק און טרעף זיי זיצען שטאַרק פאַר־נייצט פון דעם טיי. ער טראָגט אַ סאַמעטענעם קאַשקעט מיט אַ נאָגיץ ברייטען דעניק, און זי — אַ פּאַריק מיט אַ ווייסען שרונט. ביידע זענען זיי גוט געפּאַקט, וועגען אינאייינעם בלאַ־גוזמאַ אַ פּוד בּופּצעהן אָדער זעבּצעהן. איך זעץ מיך צו צו זיי, איך פאַרבינד מיט זיי אַ שמועס: דאָס, יענץ, פון וואַנען פאָהרט איהר און ווער זענט איהר?

— ווען מיר זענען? — מאַכט צו מיר דער מאַן און ווישט זיך דעם שווייס מיט דער קאַפּאָטע. — אַט וועט איהר באַלד האָר־כען. נאָר קודם־כל, זאָגט מיר, וואָס איך וועל אייך פרעגען: ווי אַזוי האָט געהייסען דער זיידע אייערער פון דער מאַמע'ס צד, ניט רב מרדכי'לע?

— רב מרדכי'לע. — זאָג איך.

— שוין געשטאָרבען? — פרעגט ער.

— אָהאָ! — זאָג איך. — שוין לאַנג געשטאָרבען!

— ברוך דיין אמת! — מאַכט ער און שאָקעלט מיט'ן קאָפּ. — טפו־פו־פו! איין עהרליכער איד, אייך צו לענגערע יאָהר, און אַ מופלג בתורה! אויף איהם מעג מען טאַקי זאָגען: זכר צדיק לברכה! נו, און די באָבע חנה'לע וואָס מאַכט?

— אויך געשטאָרבען.

— לאָז זי האָבען אַ ליכטיגען גן־עדן, אויך געווען אַ כשר'ע אידינע! — זאָגט ער און דרעהט זיך אוים מיט'ן פּנים צום ווייב: — דו האָסט זיי ניט געקענט, ווייסט דו ניט, וואָס דאָס איז געווען פאַר אַ רב מרדכי'לע און פאַר אַ חנה'לע! הערט איהר (ער דרעהט זיך אוים מיט'ן פּנים צו מיר), איהר האָט געהאַט אַ זיידען מיט

א באבע, וואָס ווייסט איהר? וואָס ווייסט איהר, וואָס פאַר א זיידען מיט א באבע איהר האָט געהאַט!

— איך וויים, — זאָג איך — אז איך האָב געהאַט א זיידען מיט א באבע. זאָגט, ווער זענט איהר?

— אָט וועט איהר באַלד הערען. — מאַכט ער און פערקאַטשעט די אַרבעל כמעט ביז די עלענבויגענס און נעמט זיך אָן ביי דער באָרד און שאָקעלט זיך און רעדט מיט א ניגון און מיט א שמייכעלע: — אייער זיידע רב מרדכי'לע איז אַליין געווען א קאָרסישעווער, פון קאָרסישעוו, און האָט געהאַט אין קאָרסישעוו צוויי שוועסטער האָט ער געהאַט: נחמה'לע און זיסעלע; האָט די נחמה'לע געהאַט צוויי מאַנען, צוויי מאָל, הייסט דאָס, חתונה געהאַט; דאָס ערשטע מאָל טאַקי פון קאָרסישעוו פאַר לייבעלע קאָרסישעווער, אזוי האָט מען איהם גערופען; און דאָס אַנדערע מאָל האָט זי חתונה געהאַט פאַר רב שמחה'לען, טאַקי ווידער פון קאָרסישעוו; און דער רב שמחה'לע קאָרסישעווער, אז ער האָט חתונה געהאַט, הייסט דאָס, פאַר דער מוהמע נחמה'לע, איז ער געווען אַ יין אַלמן איז ער געווען, — הערט זיך נאָר צו מיט קאָפּ! דאָס ערשטע ווייב זיינס איז אויך געווען א קאָרסישעווער, זי האָט געהייסען דבורה'לע, און זי איז געווען, דבורה'לע הייסט דאָס, טאַקי דעם זיידענ'ס איין אייגענע, איהר פאַרשטעהט? האָט זי דער זיידע אייערער חתונה געמאַכט, איהר הערט צי ניין, פאַר זיינעם א שוואָגער, טאַקי רב שמחה'לע, בשעת ער איז נאָך ניט געווען זיינער א שוואָגער; און ערשט נאָכדעם, אז די דבורה'לע איז געשטאָרבען, האָט דער שמחה'לע גענומען אייער זיידענ'ס שוועסטער, די מוהמע נחמה'לע, און האָט געהאַט א טאָכטער, האָט ער איהר א נאָמען געגעבען רייזעלע, נאָך זיין מאַמע רייזע, וואָס זי איז געווען טאַקי אייער זיידענ'ס א מוהמע; האָט די רייזעלע רב שמחה'לעס נאָכדעם חתונה געהאַט פון מאַנעסטרישטש, טאַקי פאַר איין אייגענעם פון דער באָבע'ס צד, מאיר'על האָט ער געהייסען, — איהר פאַרשטעהט, ווי דאָס געהט? ס'איז געקניפּט און געבונדען!

— ס'איז נעקניפּט און געבונדען! — שלאָגט איהם איבער דאָס ווייב. — ער האָט אָבער פאַרגעסען זאָגען, ווי אזוי געהער זיך אָן רייזעלע מיט איהר מאַן א קרוב? אָט וועל איך אייך דערצעהלען! אייער באָבע חנה'לע פון קאַרסישעוו האָט געהאַט א פעטער אין מעזשביזש, האָט ער געהייסען נח...

— סקאַצעל קומט! — שלאָגט זי איבער דער מאַן. — זי איז פאַרפאַהרען אַזש קיין מעזשביזש צום פעטער נח! לאָז מיך, וועל איך זיי קלאָר מאַכען די משפּחה אקוראַט. הקיצור, אייער זייי־דענ'ס אַנדערע שוועסטער זיסעלע האָט געהאַט א מאַן פון הוליי־פּאָלי, רב לוי'ניו האָט מען איהם גערופען; האָט זי ניט געהאַט קיין קינדער, האָט זי זיך מיט איהם געג'גט, און האָט חתונה געהאַט דאָס אַנדערע מאָל, פון מאַנעסטרישטש, פאַר איינעם א געוויסען רב נפתלי מאַנעסטרישטשער, און האָט געהאַט מיט איהם אזוי נרוים ווי פינף זיהן מיט זיעבען טעכטער...

— פונקט קאַפּויר! — שלאָגט איהם איבער דאָס ווייב. — זיע־בען זיהן מיט פינף טעכטער.

— מיין איך זיעבען זיהן מיט פינף טעכטער (ער צעהלט אויף די פינגער): ברוכ'על, חיימ'על, יענקעלע, הערצעלע, בערישעל, פישעלע, יוסעלע, און עטעלע, רבקה'לע, האָדעלע, פייגעלע, קריינ־דעלע, — אזוי דאַכט זיך? איז ברוכ'על געשטאָרבען, און יענקעלע האָט חתונה געהאַט קיין קאַרסישעוו, גענומען רייזעלע דער מוהמע נחמה'לע'ס, וואָס געהער זיך אָן אייער זיידען רב מרדכי'לע איין אייגענע פלימעניצע; האָבען זיך, הייסט דאָס, דער זיידע מיט דער באָבע משדך געווען, — איהר פאַרשטעהט, ווי עס קייטעלט זיך? ס'איז נעקניפּט און געבונדען! זאָגט אפשר, אז ניין?

— יאָ, — זאָג איך — ס'איז נעקניפּט און געבונדען. וואָס גע־הער עס זיך אָבער אָן מיט אייך? ווער זענט איהר?

— הערט זשע ווייטער! — מאַכט ער צו מיר. — אָט דער נפתלי מאַנעסטרישטשער, וואָס איך האָב אייך געזאָגט, האָט דאָך

געהאט די עלטערע צוויי טעכטער: עטעלע און רבקה'לע. האט עטעלע חתונה געהאט פון ראדאמישל פאר רב משה לייב ראדא-מישלער'ס א זוהן, וואס געהער זיך אן מיט נפתלי מאנעסטריש-טשער טאקי איין אייגענער, מחמת נפתלי'ס א שוועסטער האט חתונה געהאט פאר משה לייב'ס א ברודער, — איהר פארשטעהט, וואס דא טהוט זיך?

— און וואו האסט דו אהינגעטהאן רבקה'לען? — רופט זיך אן דאס ווייב און וויל אנהויבען דערצעהלען פון רבקה'לען, דער-לאזט זי ניט דער מאן; ער פערשטעלט איהר דאס מויל מיט דער האנד און שרייט:

— האב צייט מיט רבקה'לען! וואס האסט דו קיין צייט ניט? זי וועט זיין גאנץ! איך וועל זי אין קעשענע ניט באהאלטען! יא, וואו זשע האלט איך? — ביי עטעלע'ן, אפנים. האט עטעלע פון מאנעסטרישטש, הייסט דאס, חתונה געהאט פון ראדאמישל, ווי איהר ווייסט שוין, טאקי פאר איין אייגענעם, און רבקה'לע האט גענומען א מאן א פליאסק פון מאנעסטרישטש, האט ער געהייסען העניך, און האט געהאט מיט איהם א טאכטער גנענדעל.

— נוט יום-טוב דיר! — זאגט דאס ווייב. — פון וואנען האט זיך צו דיר גענומען גנענדעל? גנענדעל איז דאך גאר עטעלע'ס טאכטער פון ראדאמישל!

— און איך וואס האב געזאגט?

— דו האסט געזאגט — דער מוהמע רבקה'לע'ס טאכטער.

— עס האט זיך דיר גע'חלומ'ט! איך האלט נאך גאר אפילו ניט ביי רבקה'לען.

— אוי! — מאכט דאס ווייב און טהוט א טאנץ-אונטער. — מע קאן דאך פון איהם דעם שלאג באקומען! דו האסט דאך נאר-וואס אויסגערעכענט דעם יחוס פון דער מוהמע רבקה'לע, אז זי האט חתונה געהאט פון מאנעסטרישטש, אפילו א סימן, זי האט גענומען א מאן א פליאסק, העניך האט ער געהייסען...

— זי פאַרדולט מיר דעם קאָפּ! — מאַכט דער מאַן. — וואו זשע האַלט איך? יאָ, האָט רבקה׳לע פון מאַנעסטרישטש, הייסט דאָס, געהאַט אַ טאָכטער, מיין איך אַ זוהן, האָט ער געהייסען מענ־דעל, און עטעלע פון ראַדאָמישל האָט געהאַט אַ זוהן, מיין איך אַ טאָכטער, גנענדעל, האָבען זיי צווישען זיך אַ שידוך געטהאָן, דאָס הייסט, רבקה׳לע׳ס טאָכטער מענדעל פון ראַדאָמישל האָט חתונה געהאַט פאַר עטעלע׳ס זוהן גנענדעל פון מאַנעסטרישטש, מיין איך פאַרקעהרט, רבקה׳לע׳ס זוהן גנענדעל פון מאַנעסטרישטש האָט גענומען עטעלע׳ס טאָכטער מענדעל פון ראַדאָמישל פאַר אַ ווייב...

— טפו זאָלסט דו ווערען פאַר אַלע אידען! — רופט זיך אָן דאָס ווייב צום מאַן, חאַפּט זיך אויף, טהוט אַ פּלעסק מיט די הענד. — איהר האָט אמאָל געהערט, אַז אַ זוהן זאָל הייסען גנענ־דעל און אַ טאָכטער מענדעל, אַז גנענדעל זאָל נעמען מענדלען פאַר אַ ווייב?

— אַז דו פאַרדולסט מיר דעם קאָפּ! — זאָגט צו איהר דער מאַן און וויל דערצעהלען ווייטער, קומט אָן מיין חיה־עטעל:

— שוין געגרייט צום טיש, קומט עסען! רופט, ליובעניו, די געסט צום טיש, זיי נעהרען אודאי הונגעריג!

ביי׳ם טיש קעהרט זיך אום דער קרוב מיינער צו דער באָבע נחמה׳לע׳ס פעטער פון מעזשביזש, וואָס האָט געהייסען נח, און דער נח האָט געהאַט, ווי יענער נח פונ׳ם חומש, דריי זיהן; נאָר יענעם נח׳ס דריי זיהן האָבען געהייסען שם, חם און יפת, און דעם נח׳ס דריי זיהן האָבען געהייסען שימעלע, חעמעלע און יאָקעל — און ערשט דאָ ציהט זיך אַוועק אַ לאַנגער פּאַדעם פון קרובים און שידוכים צווישען זיך, געדרעהט און געקייטעלט, געקניפּט און גע־בונדען — אַ מעשה אָהן איין עק! אַ שטיקעל גליק, וואָס דער פעטער זלמן (מאריך ימים זאָל ער זיין!) מישט זיך אריין אין מיטען:

— ווי טייער איז ביי אייך פלייש אין בויבעריק, הא? ביי אונז אין אווריטש איז פלייש ביוקר גדול. ווייסט דו פאר וואס? איבער דער טאקסע. מיר האבען אונזער אייגענס א בעל־טאקסע, איז ער א גרויסער הולטיי! און אייער בעל־טאקסע איז אויך אזא הולטיי, הא? אלע בעלי־טאקסעס זענען גרויסע הולטייעס, ממזרים, ימח שמם! אפשר ניין! הא?...

מיין קרוב מיט'ן סאמעטענעם קאשקעט הערט אויף צו עסען, האלט דעם גאפעל אין דער לופטען און קוקט אויפ'ן פעטער זלמן, ווי א גזלן, למאי ער האט איהם איבערגעשלאגען סאמע אין מיטען. נאר דער פעטער זלמן הערט איהם, ווי דעם קאטער: ער טהוט זיך זיינם: ער דערצעהלט מעשיות פונ'ם אווריטשער בעל־טאקסע און פון אווריטשער קהל און עסט בשעת מעשה גאנץ געשמאק.

יח.

[מע בעלעגט די משפחה. — מיר פאהרען קיין אויסלאנד איז די בעדער אריין.]

— וואו באלעגט מען די „משפחה" ? — רופט זיך אן צו מיר נאכ'ן עסען מיין חיה־עטעל פערזארגט. — זיי זענען טאקי זעהר אננעלעגטע געסט. נאר פון דעסטוועגען אין דרויסען קאן מען זיי נים לעגען.

— פרעג מיך עפים גרינגערס! — זאג איך. — דעם פעטער זלמן רעכען איך אויסבעטען אט־דא, אויף דער וועראנדע; יענטעל וועט שלאפען מיט די קינדער; און דאס פארפאלק, וואס ס'איז „געקניפט און געבונדען", מעג ליגען ביי דער הייסער וואנט; לאזען זיי האטש הנאה האבען פון דער דאטשע... ווי געפעלט דיר, חיה־עטעל, דאס וויינטעלע, וואס האט א בלאז געטהאן? עס חמאר־רעט זיך. מיר דאכט, עס וועט געהן א רעגען.

— אָמן הלואי! — זאָגט חיה־עטעל. — די זון האָט אזוי אָנ־געבראָטען דורכ'ן טאָג, אז עס וואָלט שוין געמעגט, כלעבען, אונ־טערפרישען א ביסעל אויף דער שענער דאַטשע! נאַ דיר אַ דאַ־טשע! נאַ דיר „לופט"! גאָט זאָל העלפען, עס זאָל אַ גאָט טהון אַ רעגען און פארטרינקען די דאטשעס מיט די דאַטשניקעס מיט גאַנץ בויבעריק, רבונו של עולם!

עס געדויערט נישט לאנג, און דער הימעל ציהט זיך איבער מיט געדיכטע וואָלקענס. עס ווערד מיט אַ מאָל פינסטער־חושך, גלייך ווי עמיצער האָט פערלאָשען די זון. די פויגעלעך האָבען זיך בעהאַלטען אין די נעסטען. די לופט ווערד אלע מינוט געדיכטער און שווערער. מיט אַ מאָל שניידט־דורך אַ בליץ און פערבלענדט די אויגען, און באלד טהוט אַ זעץ אַ דונער, וואָס קנאַלט, הילכט און קאַטשעט זיך פון איין עק וואַלד ביז'ן אַנדערען.

— איך האָב מורא, עס וועט געהן אַ רעגען! — רופט זיך אָן דער פעטער זלמן און קוקט אין הימעל אריין. — און גלייך ווי ער האָט געטראָפען; ער האָט נאָר אויסגערעדט, האָט אָנגעהויבען צו גיסען אַ שלאַקס־רעגען, אלע מאָל געשמאַקער, געדיכטער און שטאַר־קער, און אלע מאָל טהוט אַ בלישטש אַ נייער בליץ, וואָס בעלייכט דאָס געדיכטע בלויע פינסטערניש, און אַ זעץ אַ דונער, אַ פאָהר איבער'ן גאַנצען וואַלד — ט־ר־ר־ר־ר־ר־ר־ר!

— מיר דאַכט, אז דער רעגען האָט זיך פארקאַטשעט נישט אויף אַ ווײַלע. — זאָגט דער פעטער זלמן. — ער וועט, אם־ירצה־השם, געהן און געהן און געהן.

— איהר זאָלט דערלעבען אָנזאָגען בעסערע בשורות! — מאַכט חיה־עטעל דערשראָקען און חאַפּט אַ קוק אלע מאָל אין שטוב אריין.

— וואָס קוקסט דו זיך ארום אלע מינוט? — רוף איך מיך אָן צו איהר.

— איך קוק, — זאָגט זי — צי סע קאָפּעט נישט פון דער סטע־לי. יאָ, סע קאָפּעט גלייך אין בעט אריין! מע דאַרף אונטער־שטעלען אַ שיסעל.

— ביי אונז אין אווריטש — זאָגט דער פעטער זלמן — איז אויך געווען אַזאַ מבול, שוין דרינען אַ יאָהר עטליכע און צוואַנציג, און אפשר, האַ? אַלע דרייסיג! עס האָט פּאַרטרונקען דעמאָלט די גאַנצע שטאָדט האָט דאָס פּאַרטרונקען! מע האָט זיך געשיפּט אויף שיפלעך האָט מען זיך געשיפּט! ס'איז געווען חושך איז גע־ווען!

— וואו זענט איהר ערגיץ? — הער איך אַ קול פון שטוב. — קומט אַהער! העלפט טראָגען! ראַטעוועט!...

איך טהו זיך אַ וואַרף אין שטוב אריין — אַ צרה! איין אומ־גליק! דער רעגען שמייסט דורך די פענסטער, און סע גיסט פון דער סטעלי, און מיין חיה־עטעל פערקאַטשעט דאָס קליידעל אין וואַסער. אין איין האַנד האַלט זי אַ קאָפּען־קישעלע, אין דער אַנדע־רער — אַ פאַן, וואָס מע פרעגעלט איינגעמאַכטס, און שרייט אין איין קול:

— גוואַלד! העלפט טראָגען! ראַטעוועט! ראַטעוועט!

— וואָס טהוסט דו? — זאָג איך צו איהר. — וואָס שלעפּסט דו פון שטוב? לאָמיר אַנטלויפען, זיך ארויסראַטעווען מיט די נפשות! וואו זענען ערגיץ די קלענערע קינדער?

— פּאַפּאַשאַ! אידי־קאַ סיודאַ! (טאַטע, קום נאָר אַהער!)— שרייען צו מיר די קליינע חברה־לייט פונ'ם אַנדערען חדר, שטעהען מלא־שמחה כמעט ביז די קנעכלעך אין וואַסער און טאַנצען און פּאַליאָסקען זיך, מאַכען בולבעלעך און זינגען:

דאָזשדיק, דאָזשדיק, פּערעסטאַן!
מי פּאָיעדיעם נאַ יאָרדאַן!...*

---

* רעגנע, רעגנע, הער שוין אויף! מיר'ן פאָהרען אויפ'ן ירדן!

— גוואַלד! גוואַלד! גוואַלד! ראַטעוועט! מיר זענען פאַר־בײַ! — שרייט מײַן חיה־עטעל און צעלאָזט די הענד און בלײַבט שטעהן אין וואַסער, ווי פערגליווערט.

— די קינדער, די קינדער ראַטעוועט ארויס! — שרייט יענטעל אויף אַ קוויטש און שטעהט אויף איין אָרט.

— פאַר וואָס ראַטעוועט מען ניט די קינדער? — שרייט דאָס פּאַרפּאָלק און ריהרט זיך ניט פונ׳ם אָרט.

— ווייסט איהר, וואָס איך וועל אײַך זאָגען? — שרייט דער פּעטער זלמן. — עס וואָלט גלײַכער געווען, איהר זאָלט די קלענערע קינדער ערגיץ אריבערטראָגען, ווארום עס וועט, שײַנט מיר, זײַן אַ מבול...

* * *

איך אײַל מיך און פערשלים מײַן בעשרײַבונג פון גלות דאַטשע, מחמת מיר האַלטען, איך און מײַן חיה־עטעל, הייסט דאָס, בײַ אוועקפאָהרען קיין אויסלאַנד, אין די „וואַרעמע בעדער“ אַרײַן. די דאָקטוירים געפינען, אַז מיר בעדאַרפען בײַדע טרינקען אַזעלכע מינים וואַסערען און באָדען זיך אין די וואַרעמע בעדער. און אַגב ווילט זיך אונז טאַקי אַביסעל אָנקוקען אַ וועלט; מהיכי־תיתי, אַז גאָט העלפט, מע קאָן, פאַר וואָס ניט?... די קינדער לאָזען מיר איבער אין בויבעריק אויף דער דאַטשע, חלילה ניט אַליין; יענטעל דעם פעטער זלמנ׳ס האָבען מיר געמאַכט פאַר בעל־הבית׳טע אין שטוב, און צוליעב איהר איז שוין פערבליבען דער פעטער זלמן אויך. דאָס פּאַרפּאָלק, וואָס איז „געקניפּט און געבונדען“, האָט אפילו אויך שטאַרק חשק געהאַט איבערצובלײַבען בײַ אונז איבער׳ן זומער, האָט זײ מײַן ווײַב געגעבען אָנצוהערעניש, אַז עס וועט אין בויבעריק אָהן זײ, אם ירצה השם, אויך זײַן פריילעך, און זײ האָבען גענומען דעם וועג. וואוהין פאָהרען מיר — ווייס איך נאָך אַליין ניט; מסתמא וועט אונז שוין דער דאָקטאָר אָפּשיקען אַהין, וואו מע בעדאַרף. און מחמת מיר האַלטען בײַ אָפּפאָהרען אין אַזאַ

לאנד, וואו מע רעדט דייטש, בעדארף מען זיך אנהויבען געווע־נען מיט זייער שפּראַך און געזעגענען זיך מיט אייך אויף דייטש און זאָגען: „אַדיע! צום ווידערזעהעניש!“...

אין די ווארקשעפער.

בילדער, טיפען, בעגעגענישען, צרות און פערגעניגען.

געשריבען אין יאָהר 1903.

אין די וואַרטעצימער

[בילדער, טיפּן, בעגעגענישן, צרות און מערגעניגנן.]

א.

[אַ ווייב מיט „נערוועז". — די באַברויסקער דאַמע. — מיר פרעגלען איינגעמאַכטס.]

„איידער נעמען אַ ווייב, איז גלייכער זאָלסט זיך אויסברעכן אַ פוס". — אַזוי האָט געזאָגט איינער אַ פילאָזאָף (איך האָב מורא, אויב נישט סאָקראַט?). און איך זאָג: איידער האָבן אַ ווייב מיט „נערוועז", איז גלייכער גאָרנישט געבוירען ווערען אויף דער וועלט.

דאָס זאָגט אייך נישט קיין פילאָזאָף, נישט קיין שרייבער, וואָס זיצט ביי'ם שרייבטיש און טראַכט־אויס מעשיות פון'ם קאָפּ; דאָס זאָגט אַ פּראָסטער בשר־ודם, אַ איד אַ בעל־הבית, וואָס גאָט האָט איהם געהאָלפען, ער האָט געחאַפּט די גראָבע עטליכע קלינגערס, אַרויסגעטריבען דעם קבצן פון שטוב, אַריבערגעפאָהרען מיט ווייב און קינדער קיין בויבעריק אויף דאַטשע, בעקענט זיך מיט דאָקטוי־רים, מיט רעצעפּטען, אַפּטייקען, הידראָפּאַטיע, מאַסאַזש, צרות, שלעק — חי געלעבט!

דער גרעסטער אומגליק פון אַלע אומגליקען אויף דער וועלט איז דער דאָקטאָר, און נישט אַזוי דער דאָקטאָר, ווי דעם דאָקטאָר'ס קאַבינעט, וואָס מע דאַרף דאָרטען זיצען און שוויצען, בלעטערען די זשורנאַלן, וואָס ליגען אָנגעגרייט אויפ'ן טיש, און אָנקוקען נישט

קיין בעקענטע פנים'ער אלערליי, וואס קוקען אויף אייך, און איהר קוקט אויף זיי, און פון נישט האבען וואס צו טהון הויבט איהר אן דורכצוואָרפען זיך מיט רעד: „שוין לאנג, אז איהר קורירט זיך? וואס איז אייער שלאפקייט? וואוהין רעכענט איהר צו פאהרען אויף דער קור?" און אזוי ווייטער.

מיין חיה־עטעל, זאל געזונד זיין, איז א מענש, וואס האט פיינט זיצען און שווייגען. האט זי זיך צערעדט מיט עפיס א דאמע, א ליטווישקע, דאכט זיך, פון באברויסק, און איז געוואָרען צו איהר צוגעקלעפט. וואס האט זי אזעלכעס דערזעהען אויף דער באברויסקער דאמע — ווייס איך נישט; נאר מע איז געוואָרען גיך נפש־אחת. מיין חיה־עטעל האט מיר געזאגט, אז ס'איז ביי זיי ביידען איין חולאת. אין וואס בעשטעהט זייער חולאת? אין גארנישט. וואס זיי זאלען נישט דערהערען אויף יענעם, דאכט זיך זיי אוים, אז ביי זיי איז אויך דאס אייגענע. לאז עמיצען אנהויבען שטעכען אין זייט, שטעכט זיי אויך; א צאהן — איז א צאהן; איין אויהער — איז איין אויהער; א פוס — איז א פוס. אז מע שמועסט אלסדינג, וואס ביי יענעם, איז ביי זיי! זי איז שוין אויסגעווען, די באברויסקער דאמע, וואו די וועלט האט איין עק און איבערגעטהאן כל המיטלען שבעולם — עס העלפט נישט!

— וואס זשע זאגט דערויף דער דאקטאר? — פרעגט ביי איהר מיין חיה־עטעל מיט גרוים מיטלייד צו דער באברויסקער דאמע.

— וואס זאל ער זאגען? ער ווייסט אליין נישט. ער זאגט, אז ס'איז נערווען, און הייסט מיר פאהרען קיין אויסלאנד אין די וואָרעמבעדער.

פון דעמאלט אן האט מיין חיה־עטעל בעקומען „נערווען". נאר איהר מיינט גלאט נערווען? נערווען צו נערווען איז נישט גלייך. די נעכט, וואס איך בין נעבען איהר אויסגעזעסען, זאל מיר גאט נישט רעכענען! וואס טויג אייך, ס'איז דערגאנגען אזוי ווייט, אז איך האב נישט געטארט א טריט טהון, א הוסט טהון, א ריהר טהון

זיך ; אַ מינדסטע נאַרישקייט, אַ וואָרט, אַז איך האָב אויסגערעדט — „וואָס האָסטו דו צו מיינע נערוועז?"

בקיצור, ס'איז געבליבן, אַז מיר פאָהרען קיין אויסלאַנד אויף דער קור. וואוהין? דאָס וועט מען אונז שוין אַ ידיעה געבען ביי'ם פראָפעסאָר אין ווין אָדער אין בערלין. און איך האָב גענומען מאַכען זיך אַ פאַס קיין אויסלאַנד, און מיין חיה־טעמעל האָט זיך דערווייל צוגעגרייט אביסעל מלבושים מיט היטעלעך אין וועג אריין, גענומען איינקויפען טשעמאָדאַנעס, קאָרזינעס און קוישלעך, און פרעגלען איינגעמאַכטס. איז, דאַכט זיך, וואָס געהערען זיך אָן מיט מיר, מאַנסביל, היטעלעך, מלבושים, קוישלעך און איינגע־מאַכטס? „ניין, עס געהער זיך, זאָגט זי, אָן: דו פאָהרסט, זאָגט זי, גלייך מיט מיר, מעגסטו דו זיך, זאָגט זי, אביסעל אָנטהון אַ מיה, ז י ך מ ט ר י ח ז י י ן". די ווערטער „זיך מטריח זיין" זענען געזאָגט געוואָרען מיט אַזאַ טאָן און מיט אַזאַ ניגון, וואָס ס'איז שווער ארויסצוגעבען דאָס אויף פאַפיער — אויב איהר האָט אַ ווייב, און זי האָט „נערוועז", בעדאַרפט איהר זיין אביסעל בע־קענט מיט דעם טאָן און מיט דעם ניגון.

און עס האָט זיך אָנגעהויבען אַ חתונה פון מלבושים, מאַגאַזי־נען, קלייטען, שניידערס, מאָדיסטקעס, מאָדעס, זשורנאַלען — אַז איך האָב איבערגעלעבט בשלום די דאָזיגע דריי וואָכען, וועל איך שוין, אפנים, לאַנג לעבען! מיין חיה־טעמעל האָט זיך גענומען, איין מאָל פאַר אַלע מאָל, איבערשטשעגאָליאיען וויען און בערלין און פערשעמען מאַריענבאַד און פראַנצענסבאַד און באַדענבאַד און אַלע איבעריגע בעדער. מע איז געשטאַנען און מע האָט געפאַקט אין די קאַסטענס, און איך האָב בעצאָהלט חשבונות פון די קליי־טען און זיך געזעגענט מיט די מאָדיסטקעס: קאָלענקאָר און קנעפ־לעך און העקלעך און בערשטלעך און גאַז, און נאָך אַ מאָל קאָ־לענקאָר און סטעקליאַרוסען און פראָשוועס און טאַשמעס און שפּיצ־לעך, און ווידער אַ מאָל קאָלענקאָר און סאַמעט און זייד און מאַרליע און שפּילקעס, און ווייטער אַ מאָל קאָלענקאָר און ריוש

און פּוליאַר און פּעדערלעך און מאַנטשעסטער, און אָבער אַ מאָל קאַלענקאַר. אַ גליק, וואָס ס'איז פאַרהאַן ביי מיר אַ טעלעפאָן און עמיצער האָט אָנגעקלונגען, מיך אָוועקגערופן — לאַנג לעבן זאָל ער.

— ווער קלינגט?

— אינטענדאַנטסקאַיע פּראַווליעניע?

„לעבן זאָלסט דו אַזוי, ווי איך בין אינטענדאַנטסקאַיע פּראַוו-ליעניע!" — טראַכט איך מיר, נאָר איך טרעט נישט אָפּ פון טע-לעפאָן; איך האַלט אין האַנד דאָס טרייבעל פון טעלעפאָן און מיט דער אַנדערער צאָהל איך אָפּ דער מאָדיסטקע און בין זיך מחיה, וואָס איך בין פּטור געוואָרען פון איהר און פון איהר חשבון.

— וואָס פאַר איין איינגעמאַכטס, זאָגט זי, זאָל איך פּרעגלען אין וועג אַריין?

— וואָסערע דו ווילסט.

— וואָס הייסט, איך וויל? און וואו ביזט דו?

— איך קאָן מיך באַגעהן, זאָג איך, אָהן איינגעמאַכטס.

— וואָס זאָגט איהר אויף איהם? ער קאָן זיך באַגעהן אָהן איינגעמאַכטס! קומט אויס, הייסט דאָס, אַז אַלסדינג איז נאָר פון מיינעטוועגען! וואָרום איך בין די גרויסע פּרעסערין, די גרויסע נאַשערין...

— אָבער לאָז זיין שטיל, חיה-עטעל, אין גאָטעס ווילען! פּרע-גל רויזען-איינגעמאַכטס — איין עק!

— ס'זאָל ווערען געצוקערט און מע זאָל דאָס דאַרפען אַרויס-וואַרפען?

— נו, לאָז זיין ווײַנשעל — פּרעגעל ווײַנשעל.

— איך האָב טאַקי מעהר נישט וואָס צו טהון, נאָר אַנידער-זעצען זיך איצט אַרויסנעמען די קערלעך.

— ווייסט דו וואָס? פּרעגעל שוואַרצע יאַגדעס!

— זיי זאָלען צעקראַכען ווערען, חכם איינער?

— פּרעגעל מאַלינעס!

— ס׳זאָל זיין צום שוויצען? רעכסט זיך, אפנים, אַז איך זאָל דאַרטען גוט קרענקען?

— פרעגנעל פערשקעס! פרעגנעל פלאָמען! פרעגנעל עפּעל! פרעגנעל פּאַרעשוועס! זאַנטיקעס! לאָמפּען! טאַקמעסערס! ריקבעטלעך!...

. . . .

וואָס סע קומט פאַר צווישען אונז נאָכדעם, נאָך דער סצענע פונ׳ם איינגעמאַכטס, קלערט אייך, ווי איהר פערשטעהט. איך בין אייך נישט מחויב צו דערצעהלען אלסדינג.

ב.

[וואָס הייסט „חבוט־הקבר“?]

אונזערע חכמים בעשרייבען חבוט־הקבר מיט אַלערליי שרעק־ליכע פאַרבען, און דעם גיהנם — נאָך מורא׳דיגער. סע ווייזט אויס, אַז זיי האָבען נישט געהאַט קיין ווייבער מיט „נערוועו“ און זע־נען קיינמאָל נישט געפאָהרען קיין אויסלאַנד אין די וואַרעמבעדער, נישט געפיהרט מיט זיך קיין צוועלף פוד באַגאַזש, א חוץ טשע־מאָדאַנעס, קוישלעך, בינטלעך און פעקלעך אַלערליי, און האָבען נישט מיטגענומען מיט זיך אהין קיין איינגעמאַכטסען. מיר, אויב ס׳איז מיר בעשערט אָפּקומען חבוט־הקבר, האָב איך איהם געהאַט אין בויבעריק אויפ׳ן וואָקזאַל, ביי׳ם אָוועקפאָהרען קיין אויסלאַנד, און דער גיהנם האָט זיך פאַר מיר געעפענט שוין זיצענדיג מיט מיין היה־עטלען אין וואַגאָן. אייך איז גרינג צו שטעהן און קוקען בשעת עס ווערד א טומעל, דער קוריער־צוג קומט־אָן, שטעהט איינגאַנצען אַזעלכע פינף מינוט, און מע דאַרף חאַפּען נעמען בילעטען, אויפ־

געבען דעם נאָנצען באַנאַזש, אָפּגעזעגנענען און צעקושען זיך מיט אַלע קינדער, קיין עין-הרע, אַריינכאַפּען זיך מיט'ן ווייב און מיט אַלע פּעקלעך און טשעמאָדאַנעס און קוישלעך אין וואַגאָן אַריין און פֿערכאַפּען ערטער, און קיין ערטער איז נישטאָ. איך פרעה מיך, וואָס איך האָב פֿערכאַפּט איין אָרט פאַר מיין חיה־עטלען, און זי איז נאָך נישט צופריעדען. נישט צופריעדען דערמיט, וואָס איהר אָרט קומט אויס אַקוראַט אַקעגען אַ גראָבען גלח, וואָס אַז מע טהוט אויף איהם אַ קוק, ווערד שוין היים אויף צו חלש'ען, און נישט צופריעדען דערמיט, וואָס איך האָב נישט וואו צו זיצען און דאַרף מיך האַל־טען מיט די פּעקלעך, און נישט צופריעדען דערמיט, וואָס פון איי־לעניש האָב איך פערגעסען אָנזאָגען די קינדער און די דיענסטען אַ סך נויטיגע זאַכען. אַ דאַנק דעם גלח, וואָס ער האָט רחמנות געהאָט אויף מיר, זיך אָביסעל אַ רוק געטהאָן און געמאַכט מיר האָטש אַ שטיקעל אָרט, און איך קאָן זיך צוזעצען האָטש אויף איין עק באַנק און אַרומקוקען זיך, וואו איך בין אין דער וועלט. פונ'ם אָנהאָרעווען זיך, פונ'ם לויפען מיט'ן טאַרעראַם, דרעהט זיך מיר דער קאָפּ, און איך פיהל, אַז איך האָב עפּיס, דאַכט זיך, פערגעסען, נאָר וואָס — ווייס איך נישט, און דערפאַר, אַפּנים, בין איך אַזוי פערטראַכט און הער נישט וואָס מע רעדט צו מיר.

— זעה נאָר, האָסט האָטש גוט באַהאַלטען די קוויטאַנציעס? — מאַכט צו מיר מיין חיה־עטעל.

— וואָסערע קוויטאַנציעס?

— פונ'ם באַגאַזש.

— מזל טוב!

— וואָס איז דאָס מיט דיר? דו ביזט אַזוי פערטראַכט, אַז דו ווייסט שוין נאַרנישט, וואָס מע רעדט צו דיר?

ערשט דאָ דערמאָן איך מיך, אַז איך האָב פערגעסען אָפּנעמען ביי'ם אַרטעלשטשיק די קוויטאַנציעס פונ'ם באַגאַזש, און נישט בעסלערט, וואָס איך טהו, לאָז איך מיך לויפען, וואוהין — ווייס

איך אַליין נישט. מיין ווייב'ס נערוועז האַלטען דאָס נישט אויס, און זי פערוואַרפט דעם קאָפּ אויף צו חלש'ען. עס ווערד אַ שטיקעל האַרמידער אין וואַגאָן. די פּאַסאַזשירען רינגלען אונז ארום, ווערען געוואָהר פון דער מעשה מיט דער קוויטאַנציע, גיט מען מיר אַלער־ליי עצות, וואָס איך זאָל טהון, ווי אַזוי און וואוהין איך זאָל טעלע־גראַפירען, ווי אַזוי איך זאָל זיך נוהג זיין אויף דער גרעניץ, און אונזער נסיעה ווערד שוין פונ'ם ערשטען אַרויספאָהר פערגיפטעט מיט סם־המות, און איך האָב חרטה אויפ'ן גאַנצען פּלאַן פון דער נסיעה. דאָס געזונד, וואָס מיך קאָסט דאָס, וועט מיר געוויס נישט אומגעקעהרט ווערען פאַר די דריי חדשים קורירען זיך, און דאָס בלוט, וואָס מיר ווערד פערצאַפּט, וועט מיר זיכער נישט צוקומען פאַר די דריי חדשים באָדען זיך. און איך פערשעלט מיר דאָס גע־ביין מיט'ן אויסלאַנד, מיט די וואַרעמבעדער און מיט אַלע דאָקטוי־רים. וואָס איך ווינש זיי, מעג זיי אָנקומען האָטש האַלב.

נאָר צו וואָסערע צרות ווערד אַ מענש נישט געוועהנט? די ראָהן וועט צוריק, צוליעב מיין באַגאַזש, נישט פאָהרען, און קיי־נער איז נישט מחויב טראָגען אויף זיך מיינע יסורים. איך בין געוועזען צופריעדען, וואָס מיין חיה־עטעל האָט זיך האָטש אָפּגעזוכט אין וואַגאָן צוויי דאַמען, וואָס זי האָט זיך גיך מיט זיי בעקענט און געוואָהר געוואָרען, אַז זיי פאָהרען אויך קיין אויסלאַנד אין די וואַרעמבעדער, און אויף אַלע דריי איז געוואָרען אַזאַ שמחה, גלייך ווי זיי וואָלטען געוואונען דאָס גרויסע געווינס און האַלטען שוין ביי'ם טיילען זיך.

די צוויי דאַמען זענען געוועזען: איינע פון אומאַן, אַ דאַמע מיט אַ הוט און מיט אַ סך פּודער אויפ'ן פּנים. מחמת זי פאָהרט שוין קיין אויסלאַנד דאָס אַנדערע מאָל, דעריבער רעדט זי שוין העבער האַלב דייטש און איז קלאָר, זאָגט זי, דאָרטען אין אַלע ווינקעלעך. און די אַנדערע — אַ יונג ווייבעל פון יעהופּעץ, וואָס פאָהרט אַהין דאָס ערשטע מאָל, האַלט זי זיך אָן דער אומאַנער דאַמע, ווי אַ ברע־סלעוו קינד, לאָזט זי נישט אָפּ אויף קיין טריט.

— ווער זענט איהר פון יעהופעץ? — פרעג איך דאָס יונגע ווייבעל. — און ווער איז אייער מאַן?

— איך ווייס נישט, — זאָגט זי — אויב איהר וועט איהם קע־נען. מיין מאַן הייסט בראָדסקי.

דערהערט דעם נאָמען בראָדסקי פון יעהופעץ, האָט דאָס מיך געגעבען א טראָג־אונטער, גלייך ווי אונטער דער באַנק וואָלט גע־לעגען בעהאַלטען דינאַמיט. און דאָס ווייבעל איז מיט א מאָל ביי מיר אין די אויגען אויסגעוואַכסען מיט נייען־און־נייענציג פּראָ־צענט.

— וואָס הייסט, — זאָג איך — בראָדסקי'ן וועל איך נישט ווי־סען? ווער ווייסט דאָס נישט בראָדסקי'ן? וועלכען בראָדסקי'ס זענט איהר: לאזאר'ס, צי ליאָווּ'ס?

— נישט לאזאר'ס און נישט ליאָווּ'ס. — מאַכט זי צו מיר. — מיר זענען סאַקי בראָדסקים, נאָר נישט פון די; מיין מאַן איז א מעקלער פון הייזער.

דאָס יעהופּעצער ווייבעל האָט מיט א מאָל פערלוירען ביי מיר אַלע נייען־און־נייענציג פּראָצענט, און איך האָב שוין מעהר נישט געוואָלט הערען, וואָס זי רעדט.

נישט אזוי איז אָבער געווען מיין חיה־עטעל: זי האָט זיך מיט דער קאָמפּאַניע נאָר מחיה געווען. ערשטענס, האָט זי ביי דער אומאַנער דאַמע אויסגעטאַפּט אַלסדינג, וואָס אין אויסלאַנד טהוט זיך, און דאָס איז געווען פאַר אונזביידען ווי געפונען; און, צווייטענס, איז זי געוואָהר געוואָרען פון אַזעלכע נייע מינים שלאָפ־קייטען, וואָס זי האָט נאָך פון זיי קיינמאָל ביז אהער נישט גע־הערט. שטעלט אייך פאָר, אז דאָס ווייבעל, וואָס זי הייסט בראָדס־קי און איהר מאַן איז א מעקלער פון הייזער, האָט געהאַט א מאָד־נע חולאת: עס האָט זיך איהר גע'חלומ'ט, אז זי האָט איינגע־שלונגען א גאַנצען קאַסטען מיט אריינגעשטעלטע צייהן. פון דע־מאָלט אָן פיהלט זי אינוועניג ביי זיך אין בויך די צייהן, און קיי־נער קאָן איהר נישט איינרעדען, אז עס דאַכט זיך איהר נאָר אזוי,

מחמת זי פיהלט גאַנץ גוט, מעהר פון אַלע דאָקטוירים. און די צייהן ליגען ביי איהר אינוועניג. פאַהרט זי איצט קיין וויען, און פון דאָרטען — וואוהין דער פראָפעסאָר וועט זאָגען.

סע פערשטעהט זיך, אַז מיין חיה־עטעל האָט זיך באַלד דער־מאָנט, אַז ס'איז ביי איהר אַמאָל ביינאַכט ארויסגעפאַלען אַ צאָהן, מע ווייסט נישט, וואו ער איז אַהינגעקומען, — איז נישט אַנדערש, אַז זי האָט איהם דעמאָלט איינגעשלונגען; זי פיהלט טאַקי, זאָגט זי, גאַנץ אָפט אַ מאָדנע שטעכעניש אינוועניג, זי פערשטעהט נישט פון וואַנען.

— אַ שטיקעל גליק, — זאָג איך — וואָס דאָ פאַהרט נישט קיינער מיט קיין אָפגעביסענער נאָז...

נאָר קיינער וויל אַפילו נישט קיין שמייכעל טהון אויף מיין חכמה; אדרבה, איך זעה, אַז די ווייבער זענען אַלע דריי ווי אָנ־געדרודעלט אויף מיר; זיי האָבען צווישען זיך ווי עפּיס אָפּגע־מאַכט אַ מין יד אחת אקעגען מיר, אַז מע זאָל מיט מיר נישט רעדען און מיר אַפילו נישט ענטפערען. איך האָב אָבער גיך דער־לעבט אין זיי אַלע אַ נקמה. די אומאַנער דאַמע מיט'ן הוט האָט מיט אַ מאָל זיך אויפגעהויבען מיט אַזאַ אימפּעט און מיט אַזאַ גוואַלד, גלייך ווי עס וואָלטען זיך אָנגעצונדען אויף איהר די מלבושים. דער גאַנצער וואַגאָן מיט פּאַסאַזשירען זענען זיך צע־נויפגעלאָפען מיט אַ געשריי:

— וואָס איז? וואָס איז? וואָס האָט דאָ געטראָפען?

און געטראָפען האָט זיך אַ קלייניגקייט: אַ סלוי איינגעמאַכטס, וואָס מיין חיה־עטעל האָט געפיהרט מיט זיך קיין אויסלאַנד, האָט זיך אינוועניג, אין דער קאָרזינקע, פּאַוואָלינקע, אויבען אויף דער פּאָליצע, צעבראָכען, אוסגעגאָסען זיך און דורכגערונען דורך דער שטרוי פון אויבען אַראָפּ, גלייך אויפ'ן הוט און אויף דער זיידע־נער בלוזע און אויף די איבעריגע מלבושים פון דער אומאַנער דאַמע, וואָס איז ווי צוגעפּרעסט געוואָרען צו דער באַנק. פון די היזקות, וואָס מיר אַליין האָבען געהאַט אין דער קאָרזינע גופא, רעד איך

שוין נישט. איך שמועס נאָר פונ׳ם בזיון פאַר דעם גאַנצען פּרעמדען עולם, וואָס אין וואַגאָן, וואָס איטליכער פון זיי האָט געזאָגט איין אַנדער ווערטעל, איינס פלאַטשיגער פונ׳ם אַנדערען. איינער אַ יונגערמאַן מיט בלויעברילען, מיט אַ שאַפּען קעפּעל פון גאָלע לי־סענע און מיט גראָבע ליפּען, וואָס האָט זיך געהאַלטען פאַר אַ גרויסען פאַרשוין, מחמת ער האָט נישט אויפגעהערט צו גלעטען די וואָנסעס און קוקען בשעת מעשה אין אַ קליין שפּיגעלע, האָט אַ זאָג געטהאָן, אַז די דאָזיגע דאַמע בעדאַרף איצטער זיין זיס, ווי טייגאַכץ מיט האָניג. און האָט אַליין זיך צעלאַכט פון דער חכמה. דער אַנדערער, דוקא איין אַלטער איד, אַ גראָבער, מיט אַ מאַסיווער גאָלדענער קייט אויפ׳ן בויך און מיט אַ גראָבער שמעקענדיגער צי־גאַר אין די צייהן, האָט געזאָגט נאָך גרעבער פון יענעם יונגען מאַן, און דער גאַנצער וואַגאָן האָט אויסגעשאָסען אַ געלעכטער. נישט געלאַכט האָבען נאָר די דאַמען, וואָס מיט אַ מאָל האָט די גוט־פריינדשאַפט צווישען זיי געפּלאַצט, ווי אַ גלאָז, צעזעעט געוואָ־רען, ווי אַ רויך, אוועק, ווי אַ חלום. די אומאַנער דאַמע נעבאַך, וואָס האָט געפייערט, ווי אַ גזלן, און האָט געמוזט נאָך איינהאַלטען זיך פאַר בושה, האָט בשום אופן נישט געקאָנט פאַרשטעהן, ווער קאָן דאָס זיין אַ בעלן פיהרען מיט זיך איינגעמאַכטס קיין אויס־לאַנד? דערויף האָט איהר מיין חיה־עטעל, וואָס האָט געפייערט נישט ווינציגער פון איהר, זעהר גלייך אָפּגעענטפערט, אַז איטלי־כער האָט זיך זיין גוסט: איינער פיהרט מיט זיך איינגעמאַכטס, דער אַנדערער קרייד...

איך מיין, אַז די אומאַנער דאַמע האָט זיך אַנגעשטויסען, וואָס מיין חיה־עטעל מיינט, מחמת אויף דער ערשטער סטאַנציע האָבען זייביידע מיט׳ן יעהופּעצער ווייבעל צענויפגענומען זייערע זאַכען און האָבען אָהן אַ „זייַ־געזונד“ זיך איבערגעפּעקעלט אין איין אַנ־דער וואַגאָן און האָבען אונז בעפרייט צוויי ערטער.

— און ווער איז שולדיג, אַז נישט דו?...

איך לאָז איבער דעם לעזער, ער זאָל אליין טרעפען, וועמען געהער די דאָזיגע פראגע: מיר, צי מיין חיה־עטלען?

ג.

[א מין הקדמה. — דער שכל פון מאריענבאד. — א דאמע פון יעקאטערי־נאסלאוו. — סטאנציע אין וואלאטשיסק. — איך האנדעל א מציאה און ווער פון איהר פטור.]

מיין ווייב איז, ברוך השם, א מענש, וואָס האָט פיינט זיצען אליין, ווי זי רופט דאָס אָן, „מיט די פיער ווענט". זי האָט ליעב הערען, ווי מע רעדט, און האָט אליין אויך ליעב רעדען. אז ס'איז שטיל אין שטוב, זשומעט איהר דעמאָלט אין די אויהערען, און איהרע „נערוועז" קאָנען דאָס נישט איבערטראָגען. אז עס מאַכט זיך, זי בלייבט אליין מיט מיר און עס געהט אויס רעד (צווישען מאַן און ווייב — וואָס קאָן זיין פאַר א רעד?), פרעגט זי מיך, וואָס איך שווייג? פאר וואָס רעד איך נישט?

— וואָס זאָל איך מיט דיר רעדען? — פרעג איך זי. — שוין עטליכע און צוואנציג יאָהר זינט מיר רעדען... אויסגעגאנגען שטאָף...

— פאַר וואָס זשע געפינט זיך ביי דיר שטאָף פאַר פרעמדע? לאָז זיך דיר דאכטען, עלעהיי איך בין אויך א פרעמדע?

נו, געהט פערענטפערט זיך, געפינט א תירוץ!...

דאָס איז א מין הקדמה אָדער א פירוש צו דעם, עס זאָל אייך נישט זיין קיין חידוש, וואָס געפאָהרען מיט מיין חיה־עטלען קיין אויסלאַנד אין די ווארעמבעדער, בין איך געווען צופריעדען, אז גאָט האָט איהר צוגעשיקט מיט וועמען צו רעדען. איך אליין האָב איהר געזוכט א קאָמפּאַניע און האָב איהר געפונען אין צווייטען וואַגאָן

א מאסיווע דאמע פון יעקאטערינאסלאוו מיט איהרער א טאכטער, א כלה, דאס הייסט, אזעלכע, וואס מעג שוין זיין א כלה, און וויל שוין זיין א כלה, און ס'איז שוין צייט, זי זאל זיין א כלה — און צוליעב דעם טאקי פאהרט זי קיין מאריענבאד.

דערהערט דאס ווארט „מאריענבאד“, האט זיך מיין חיה־טעמעל ממש מחיה געוועזן, מחמת עס האט זי געצויגן' כסדר קיין מאריענבאד! וואס עפיס גראד קיין מאריענבאד? — דעם שכל קאן קיינער נישט וויסען, פונקט אזוי ווי עס איז שווער צו טרעפען דעם שכל, פאר וואס איינעם געפעלט וויים, דעם אנדערען שווארץ. עס ווענדט זיך אינ'ם גוסט. עס איז א געשמאק־זאך: איינעם געפעלט אזוינס, דעם אנדערען — אזעלכעס. ווען אלע מענשען זאלען פאהרען אין איין ארט אריין, וואלטען דאך אלע איבעריגע ערטער געבליבען לעדיג...

— פאהרט איהר, הייסט דאס, אויך קיין מאריענבאד? — האט זיך מיין חיה־טעמעל געווענדט צו איהר מיט א שמחה און בשעת מעשה בעטראכט די מאסיווע יעקאטערינאסלאווער דאמע און גע־חידוש'ט זיך, צו וואס פאהרט אזעלכע אין די ווארעמבעדער? וואס פעהלט איהר, למשל?... די יעקאטערינאסלאווער דאמע האט זיך, אפנים, אנגעשטויסען, וואס בעדייט דער דאזיגער קוק, און האט זיך פערענטפערט:

— איך פאהר קיין מאריענבאד אלע זומער, נישט, חלילה, אויף דער קור; איך בין, דאנקען גאט, געזונט און שטארק אויף אלע אברים (מע זעהט דאס!), הלואי ווייטער נישט ערגער (אמן!); נאר וואס פאהר איך קיין מאריענבאד? איך פאהר אהינצו זיך „אפציהען“; אז איך בין אפ א וואך זעכס אין מאריענבאד, לאז איך איבער דארטען א פונט עטליכע און דרייסיג (אהא!), און מאריענבאד איז דערצו א רפואה. דער חסרון איז, וואס אז איך קום אהיים קיין יעקאטערינאסלאוו, נעם איך אן אויף זיך צוריק די עטליכע און דרייסיג פונט, וואס איך האב איבערגעלאזט אין מאריענבאד, מיט נאך א פונט צוואנציג (קיין עין הרע נישט!).

מחמת דער אַפּעטיט. וואָס איך באַקום נאָכהער צום עסען, חרט'עט מיך אַוועק!...

— איז דאָך גלייכער — זאָג איך — איהר זאָלט בעסער אויפ־הערען פאָהרען קיין מאַריענבאַד?

— וואָס הייסט? — זאָגט זי. — איך מוז דאָך פאָהרען זיך אָפּציהען, אַוועקגעבען די עטליכע און דרייסיג פונט!

— קומט דאָך אייך צו — זאָג איך — צוריק עטליכע און דרייסיג פונט מיט נאָך צוואַנציג פונט. הייסט דאָך עס אַלע צוויי יאָהר אַ פוד!

— איך האָב גאָרנישט געוואוסט, אַז איהר זענט אַזאַ בעל־חשבון! — מאַכט זי צו מיר מיט אַ שטאָך, און מיין חיה־עטעל קוקט אויף מיר, ווי אויף אַ גזלן, למאי איך מיש מיך אריין, און איך ביים די צונג. איך זיץ און קוק אויף דער יעקאַטערינאָסלאַווער דאַמע און טראַכט מיר, וואָס ווערט זיין פון איהר, כדומה למשל, טאָמער לעבט זי נאָך אַ יאָהר צוואַנציג און פאָהרט אַלע יאָהר קיין מאַריענבאַד און לאָזט איבער עטליכע און דרייסיג פונט און נעמט זיי אָפּ צוריק מיט רווחים? הייסט דאָס צוואַנציג מאָל צוואַנציג. האָבען מיר אַ קיימאַ־לן פון פיער הונדערט פונט, און פיער הונדערט פונט האָבען מיר אַזוי גרוים, אַפּנים, ווי צעהן פוד.

— סטאַנציע וואָלאָטשיסק! — זאָגט אונז אָן דער קאָנדוקטאָר אַ בשורה און נעמט אָפּ ביי אונז די בילעטען, און אַלע פּאַסאַזשי־רען טהוען זיך אַ חאַפּ צו די פּעקלעך, און עס לאָזט זיך הערען מיט שמחה:

— די גרעניץ! די גרעניץ!

פאַר וועמען ס'איז אַ שמחה — פאַר מיר נישט. גאָט ווייסט, צי מע וועט מיר אָפּגעבען דעם באַגאַזש, ווארום איך האָב דאָך פערגעסען אָפּנעמען ביי'ם אָרטעלשטשיק די קוויטאַנציע און האָב נעמוזט פון וועג טעלעגראַפירען וועגען דעם קיין בויבעריק.

— וואָס וועלען מיר טהון, — זאָגט צו מיר מיין חיה־עטעל — טאָמער, חלילה, גיט מען אונז נישט אַרויס אונזער באַגאַזש?

— למאי — זאג איך — זאלסט דו איבערקלערן אויף ניין טאמער יא?

כך הוה. מיר זענען געקומען אויף דער סטאנציע, האט זיך אנגעהויבען א לויפעניש פון איינעם צום אנדערן. דער יונגערער האט אונז אפגעשיקט צום עלטערן, און דער עלטערער צו נאך א עלטערן. דער זאגט: ס'איז פארהאן א דעפעש; דער זאגט: ס'איז נישטא קיין דעפעש. דער זאגט: ס'איז דא א דעפעש, מע זאל ארויסגעבען; דער זאגט: ס'איז דא א דעפעש, מע זאל נישט ארויסגעבען. בקיצור, מיר האבען געמוזט געבען פון דאנען נאך א מאל א דעפעש און אליין זענען מיר געבליבען ווארטען.

מיין חיה־עטעל... וואס? איהר ווילט טאקי וויסען, וואס איך האב געהאט פון איהר? אז גאט וועט אייך העלפען, איהר וועט פאהרען אין די ווארעמבעדער, בחפזונ'דיג, מיט אייער ווייב, אזוי ווי איך, און איהר וועט פערגעסען די קוויטאנציע פונ'ם באגאזש, ווי איך, און וועט דארפען ווארטען ביי דער גרעניץ איין איבערי־נען טאג, ווי איך, וועט איהר דעמאלט וויסען, וואס מע קאן האבען פון א ווייב... איין שטיקעל גליק האטש, וואס די יעקאטערינאסלא־ווער דאמע מיט דער טאכטער, די כלה, זענען אויך געבליבען ווארטען ביז'ן צווייטען צוג איבער איין אנדער טעם: פון אדעם האט בעדארפט אנקומען איהרע א שוועסטער, וואס פאהרט אויך קיין מאריענבאד און האט פערשפעטיגט דעם צוג, וועט זי אנקומען מיט'ן אנדערען צוג.

— אויך אזא... — וויל איך פרעגען און בלייב שטעהן אין מיטען.

— אזא וואס?

— אזא... מיין איך... וואס פאהרט זיך אפציהען?

— פארקעהרט, — זאגט זי — מיין שוועסטער איז שוין צו איין איידעלע; פאהרט זי זיך פאררעכטען, און עס קומט איהר צו אלע יאהר א פונט פופצעהן. נאר אז זי קומט אהיים, פארלירט

זי פופצעהן מיט נאָך פופצעהן. זי עסט נישט כמעט גאָרנישט. זעהר איין איידעלע.

— קומט דאָך אויס, — זאָג איך — אַז אין צעהן יאָהר פאַרלירט זי הונדערט פופציג פונט. הייסט דאָס אַזוי גרויס, ווי דריי פוד מיט דרייסיג פונט, היינט וואָס וועט שוין איהר איבערבלייבען?

— ווער בעט דיך, דו זאָלסט מאַכען חשבונות? — פאַלט שוין אָן אויף מיר מיין ווייב און איז גערעכט. — ער האָט זיך אָבי־סעל צע'חשבונ'ט, דער בעל־חשבון מיינער! באַרעכען בעסער, וואָס דיך קאָסט־אָפּ דער באַגאַזש איבער דעם, וואָס דו ביזט אַ צעטראָ־גענער מלאך, וועסט דו בעסער מאַכען! געה נאַר, ווער געוואָהר, צי ס'איז שוין דאָ איין ענטפער אויף אונזער דעפּעש?

פערשטעהט זיך, אַז קיין ענטפער איז נישטאָ, און עס קאָן נאָך אַזוי גיך נישט זיין. און נישט האָבענדיג וואָס צו טהון, געה איך מיר אַרוים אַביסעל אויף דער גאַס שפּאַציערען.

דאָס שטעדטעל וואָלאָטשיסק, האָטש סע ליגט ביי דער גרעני־ניץ, איז אַ קליין שטעדטעל, ווי אַלע שטעדטלעך בכל תפוצות ישראל, מיט אַ מאַרק, מיט קלייטלעך, מיט אידען, וואָס דרעהען זיך אַרום מיט די שטעקעלעך אין די הענד און האָבען נישט וואָס צו טהון. און מחמת קיינער קען מיך נישט, קויף איך מיר אַ פונט אַגרעסען און געה מיר אַרום אין מאַרק און עס מיר די אַגרעסען פונ'ם שקאָרמעץ. און פּלוצים דערזעה איך פאַר מיינע אויגען וואַכסט אויס אַ מאָדנע חיה, וואָס איך האָב אַזעלכעס אויף מיין לעבען נישט געזעהען. אַ מין פערד אַ הויכס, מיט געלע מאַכנאַטע האָר, ערטערווייז מיט פּליכעס, אַ ליפּ אַ צעשפּאָלטענע, צוויי האָר־בעס אויף די פּלייצעס. איך וואָלט געמעגט שווערען — אַ ווער־בליוד! * און אַ שוואַרצער ציגיינער זיצט אויף דער ערד, איינגעווי־קעלט אין אַ ווייסער וואַרעמער סוויטע, און קוקט מיט אַזעלכע אויגען, גלייך ווי ס'איז איהם נמאס די גאַנצע וועלט.

---

* אַ קעמעל.

איך געה־צו צו איהם נאָהענט און בעטראַכט איהם און בע־טראַכט די חיה מיט דער צעשפּאָלטענער ליפּ און מיט די צוויי האָרבעס.

— וואָס איז דאָס ביי דיר? — פרעג איך איהם. — א ווער־בליוד?

— א ווערבליוד, — ענטפערט ער מיר און קוקט נישט אין די אויגען אריין.

— וואָס קאָסט עס? — טהו איך איהם א פרעג און געה־צו נאָך נעהענטער.

פּלוצים הויבט זיך אויף מיין ציגיינער, ציהט זיך אויס אין דער הויך, ווי עוג מלך הבשן, טהוט א גלאַנץ מיט די אויגען גלייך צו מיר אין פּנים אריין און א פרעג:

— פּאָקופּאַיעש? (דו קויפסט?)

— פאַר וואָס נישט? — ענטפער איך איהם אויף קאַטאַוועס.— וואָס ווילסט דו פאַר איהם?

— הונדערט מיט צעהן קאַרבען! — ענטפערט ער מיר. — וויפיעל גיסט דו?

— א פינף־און־צוואַנציגער, — זאָג איך צו איהם אויף קאַ־טאַוועס.

— דאַוואַי דיענגי! (גיב געלד!) — מאַכט ער צו מיר און טהוט מיך א נעם ביי דער האַנד אַזוי פריינדליך, אַז איך האָב מורא זיך אויסדרעהען פון זיינע הענד. איך קוק מיך ארום פון אַלע זייטען און טראַכט מיר: „וואָס טהוט מען דאָ? קויפען? — וואָס טויג מיר א ווערבליוד? נישט קויפען? — האָב איך מורא פאַר פּעטש“... און איך וויים נישט וואָס מיט מיר איז געווען: איך האָב ארויסגענומען, במחילת כבודי, א פינף־און־צוואַנציגער און האָב אַוועקגעקויפט דעם ווערבליוד.

און מערקווירדיג! אַזוי ווי ס'איז פריהער נישט געווען קיין נפש, אַזוי איז מיט א מאָל אויסגעוואַכסען נעבען מיר א גאַנץ

רערעל און מע האט מיך גענומען בעטראכטען מיט דער מציאה, וואס איך האב איינגעהאנדעלט.

— פעטער, וואס וועט איהר זיך הייסען געבען פאר דער נבלה?

איך האב געוואלט, מע זאל מיר אומקעהרען מיין געלד, איך האב געוואלט אנווערען פריהער א פינפערעל, נאכדעם א צעהנער־רעל — עס געהט נישט! איך האב איהם געוואלט אוועקגעבען אומ־זיסט, אוועקשענקען, האט מען מיר געזאגט:

— האלט זיך געזונטערהייד!

וואס טהוט מען? איבערלאזען איהם אין מיטען מארק און אליין אוועקגעהן? איז מיר געווען א בזיון, און אביסעל האב איך טאקי מורא געהאט אויך, טאמער געהט מען מיר נאך ביז'ן וואקזאל און עס ווערד געוואהר מיין ווייב...

בקיצור, איך וועל אייך לאנג נישט מאריך זיין — איך האב צונעצאהלט א פאר קערבלעך און בין פטור געווארען פון א צרה!

געקומען אהיים, האב איך געטראפען מיין חיה־עטלען אין טרער־רען. וואס איז די מעשה? ס'איז שוין לאנג פארהאן א דעפעש פון בויבעריק, די דעפעש איז געווען נאך איידער מיר זענען געקו־מען, אומזיסט טעלעגראפירט, און דער באגאזש וועט זיין אויף דער נאכט.

— וואו ביזט דו אהינגעקומען? — פרעגט זי מיך. — ווי אזוי נעמט דאס א מענטש און ווערד פארפאלען אויף א גאנצען טאג און דרעהט זיך ארום איך וויים נישט וואו און וויים נישט וואס!

„דאנקען גאט, — טראכט איך מיר — וואס דו ווייסט נישט, הלואי זאלסט דו טאקי נישט וויסען"...

אז מיר זענען אריבערגעפאהרען פון פארוואלאטשיסק, איז ביי מיר אראפ א שטיין פונ'ם הארצען. איך האב מיך אלע מינוט ארומגעקוקט, צי מע פיהרט מיר נישט צוריק די מציאה, וואס איך האב איינגעהאנדעלט. די יסורים, וואס איך האב געהאט ביי'ם ווייזירען די פעסער, די צרות, וואס איך האב געהאט פון מיין ווייב פאר דעם איינגעפאכטס, וואס מע האט ארויפגעלעגט פאר איהם

א שטראָף, און פאַר די פּאַפּיערען, וואָס מע האָט מיר אַרויסגעוואָר־פען, און ביי'ם געלד־וועכסלען, וואָס די חלפנים האָבען מיר פער־דרעהט צווישען יאַ־און־ניין נייען קערבלעך, — דאָס אַלץ איז געוועזן בלאָטע אַקעגען דעם נאַרישען ווערבליוד, וואָס איז מיר נישט אַרויס־געקראָכען פון קאָפּ אַ גאַנצען וועג, ביז גאָט האָט מיר בעשערט אַ נייעם אומגליק אונטער קראָקוי, וואָס ווערד בעשריבען אָט דאָ — אַ ביסעל ווייטער.

ד.

[אַ פּסק פון אַ ווייב. — אידען אין קאַפּעלישלעך. — ווייבער מיט פּאַריקען.— מע שמועסט פון ציערונג, און חיה־עטעל פּאַלט חלשות.]

וואו זענען אהינגעקומען די יעקאַטערינאָסלאַווער מאַסיווע דאַ־מע, וואָס פּאָהרט קיין מאַריענבאַד פערלירען דרייסיג פונט, מיט דער טאָכטער, די כלה, מיט דער איידעלער שוועסטער, וואָס זיי האָבען ערוואַרטעט פון אָדעס, — ווייס איך נישט; זיי זענען ווי אין וואַסער אריין. עס קאָן זיין, זיי האָבען זיך בעזעצט אין איין אַנדער וואַגאָן, און איך האָב זיי געוואָלט געהן זוכען, האָט מיר מיין חיה־עטעל געגעבען אַ פּסק און איז דוקא געווען נישט אומגע־רעכט.

— וואָס הייסט? — זאָגט זי צו מיר. — מיר זענען נאָר־וואָס אריבער די גרעניץ, ווילסט דו מיך שוין איבערלאָזען איינע אַליין אין אַ פרעמד לאַנד און געהן זוכען פרעמדע ווייבער?

— טאַקי פון דיין טובה וועגען, — וויל איך מיך פערענטפערען, נאָר איך מאַך ערגער. „זי דאַרף נישט, זאָגט זי, מיינע טובות, זי קאָן זיך, זאָגט זי, באַגעהן אָהן זיי; און צווייטענס, אז עס וועט איהר זיין שטאַרק סקוטשנע, וועט זי זיך, נישקשה, אַליין אָפּזוכען אַ קאָמפּאַניע“... און כך הוה: מיר זענען נאָר געקומען אונטער לעמ־

בערג, האָט אונזער וואַגאָן אָנגעהויבען אָנגעפילט ווערען מיט איי־
דען און ווייבער — און וואָסערע אידען! וואָסערע ווייבער! וואָ־
סערע קאָפּעלישלעך, וואָסערע קאַפּאָטעס מיט וואָסערע גאַרטעלעך
און מיט וואָסערע שיך־און־זאָקען! און די ווייבער — צנועות!
טראָגען מושקעס, גאַנצע שלייערס אויף די קעפּ — רביצינס! הייגט
די שפּראַך זייערע! זייער אַרט רעדען אַלע אינאיינעם, און פונ'ם
גאָרגעל! און מיט די הענד, און מיט אַ ניגון!

— אַט דאָס זענען „דייטשען"? — מאַכט צו מיר חיה־עטעל
מיט די אויגען.

— וואָס זאָגסט דו דערויף? — ענטפער איך איהר אויפ'ן
וואונק.

— ארץ־ישראל! — מאַכט צו מיר מיין ווייב.

קיינמאָל האָט נאָך מיין ווייב אַזוי גלייך נישט געזאָגט, כלע־
בען. ארץ־ישראל, ווי איך בין אַ איד!

מיר האָבען זיךביידע געפיהלט עפּיס אַזוי היימיש, גלייך
ווי מיר וואָלטען געקומען נישט קיין אויסלאַנד, נאָר קיין בערדי־
טשעוו, אָדער קיין יאַרמעלינעץ אויפ'ן יריד. דער חילוק איז נאָר
געווען דאָס, וואָס ביי אונז אויף דער באַהן, אַז עס מאַכט זיך אַזאַ
קאָמפּאַניע, האָט מען בזיונות פון די אַלע איבעריגע פּאַסאַזשירען;
עס ווערד אַ שמועס ווענען אידען, וואָס זענען אומעטום פול און
וואָס האָבען שוין איינגענומען כמעט דאָס גאַנצע לאַנד, און עס
לאָזען זיך הערען די בעקאַנטע ווערטער: „קאַהאַל", „זשידי",
„עקספּלאָאַטאַטאָרי", וכדומה זיסע נעמען, וואָס מע איז שוין מיט
זיי ביי אונז, ברוך השם, געוואָהנט געוואָרען.

געוועהנליך, האָבען מיר זיך מיט דער דאָזיגער קאָמפּאַניע גיך
בעקאַנט און גאַנץ געשמאַק צערעדט זיך. דערהערט פון אונז, אַז
מיר זענען פון „רוסלאַנד", האָבען די דאָזיגע „דייטשען" געקוקט
אויף אונז מיט משונה־מאָדנע אויגען, אונז בעטראַכט, ווי מע בע־
טראַכט, אשטייגער, מאַלפּעס: דאַכט זיך, מענש, און פּאָרט נישט
מענש... זיי האָבען ביי אונז אויסגעפרעגט איטליכס ברעקעלע,

געוואָלט אויסטאַפּען, וואָס ביי אונז אונטער די נעגעל טהוט זיך. זיי האָבען זיך אַלץ נאָכגעפרעגט ביי אונז, וואָס מיר עסען? צו וועלכען רבי'ן פאָהרען מיר? און צי זענען מיר געווען אין „פּעטערסבורג"? און צי האָבען מיר געזעהען „מאָסקוי"?

קוקענדיג אויף זיי, האָט מען געקאָנט זיכער מיינען, אַז די דאָזיגע „דייטשען" טהוען גאָרנישט, נאָר זיי פּערנעמען זיך מיט פּאָליטיק. צום סוף, אַז איך האָב מיך גוט צוגעהערט צו זייערע שמועסען, האָב איך מעהר נישט געהערט פון זיי אַ חוץ „באַקפּיש", „אַ געפּיטערטע גענזעל", „קאַלבסבראַטען" וכדומה אזעלכע זאַכען, וואָס זענען שייך צו דער קישקע.

דאָס איז געווען ביי מיר, צווישען די מאַנסבילען, און דאָרט ביי מיין ווייב, צווישען די דייטשע צנועות, איז געגאַנגען נאָר איין אַנדער שמועס: די ווייבער פוןביידע צדדים האָבען גערעדט פון דער „מאָדע", וואָס מע טראָגט „ביי אונז" און וואָס מע טראָגט „ביי זיי", און ס'האָט זיך אויסגעלאָזט, אַז כאָטש זיי זענען „דייטשען" און מיר זענען „רוססען", פון דעסטוועגען האַלט מען ביי אונז פון דער היינטיגער מאָדע אַ סך מעהר, ווי ביי זיי.

— אַ סימן האָט איהר, — זאָגט צו זיי מיין חיה־עטעל — נעמט, אשטיינגער, אייער ציערונג און אונזער ציערונג. ביי אונז אַ „פּרוי" (מיין חיה־עטעל האָט זיך שוין אָנגענומען פון זיי און האָט שוין אָנגעהויבען „שפּרעכען אויף דייטש") — ביי אונז אַ „פּרוי" זאָל אָנטהון אזעלכע צוויי באָמבעס אין די אויהערען, וואָלט מען איהר נאָכגעלאָפען אין גאַס...

די ווערטער זענען געזאָגט געוואָרען צו אַ לעמבערגער דאַמע מיט אַ פּאַריק און מיט צוויי גאָלדענע אויהערינגען, וואָס האָבען זיך מאָדנע געבאָמבעלט אַהין און אַהער.

— און וואָסערע אויהערינגלעך טראָגט מען ביי אייך אין רוס־לאַנד? — האָט זיך אָנגערופען פון דער זייט נאָך אַ דאַמע מיט אַ רויט פּנים און מיט נאַסע אויגעלעך, וואָס איז ביז אַהער גע־זעסען אַליין אין אַ ווינקעלע און האָט געשוויגען.

— ביי אונז טראָגט מען שוין איין מאָל אויהערינגלעך! — רופט זיך אָן צו איהר מיין חיה־עטעל און פוילט זיך נישט און עפענט אויף דעם גרויסען „קאָפער" (איך הויב שוין אויך אָן שפּרעכען אויף דייטש) און נעמט אַרויס פון דאָרט דאָס קליינע רענצעלע מיט דער ציערונג. וואָס איך האָב איהר געקויפט דורך דער גאַנצער צייט, זינט ביי מיר האָט זיך בעוויזען געלד.

עס ווייזט אויס, אַז די ציערונג איז דעם עולם שטאַרק געפעלען, ווארום אַלע ווייבער, אויך אַ פּאָר מאַנסבילען, האָבען שטאַרק אַריינגעקוקט אין די קעסטעלעך אריין, בעטראַכט מיין ווייב'ס שענע אויהערינגלעך מיט די גוטע פינגערלעך מיט די פּערעל, און מיט'ן גאַנצען איבעריגען שמוק, וואָס זי האָט זיך נישט געוואָלט מיט דעם צעשיידען אַפילו אויף איין טאָג.

— וואָס טויג דיר ציערונג אין די וואַרעמבעדער? — טענה איך מיט איהר נאָך אין דער היים פאַר'ן אוועקפאָהר. — אַ קשיא אויף אַ מעשה. טאַכיער, חלילה, גנב'עט מען דאָס ביי דיר אוועק?

— און וואו בין איך? ביים זיך אָפּ די צונג! — ענטפערט זי מיר. — דו דאַרפסט אָבער תמיד אויסלעגען צו בייזען!

„מילא, אַ דאגה! — טראַכט איך מיר. — דיין ציערונג, דיין דעה!"

דערווייל האָב איך מיך מיט מיינע „דייטשען" אזוי פערדרעדט וועגען פּאָליטיק און אַנדערע ענינים, אַז (כ'בין זיך מודה ומתודה!) איך האָב גאָר פערגעסען, אַז ס'איז פאַרהאַן ערגיץ אַ חיה־עטעל אויף דער וועלט... און ערשט ווען האָב איך מיך דערמאַנט? ערשט העט־העט, אַז דער גראָבער דייטשער קאָנדוקטאָר מיט'ן מאָדנע הימעל אויפ'ן קאָפּ און מיט איין אומגעלומפּערט גרויסען שליסעל אין די הענד איז דורכגעגאַנגען פאַרביי אונז און האָט אויסגערופען דוקא הויך אויף אַ קול, מיט אַזאַ שפּראַך, וואָס איז שווער צו פערשטעהן, געקראַקעט, ווי אַ וואָראָנע: — „קראַ־קאַ־ו! קראַ־קאַ־ו!" און דאָס איבעריגע — זאָל איך אזוי ויסען פון איהם!

— אָט דאָ — זאָגט צו מיר מיין חיה־עטעל — וועלען מיר עפּיס נעמען אין מויל אריין.

און זי נעמט מיך אונטער דער האַנד אויף דעם אַריסטאָקראַ־טישען אופן, און מיר מאַכעןביידע אַ שפּאַציער איבער׳ן שענעם גרויסען וואָקזאַל גאַנץ אויפגעלעבט, ווי אַ יונג פּאָרעל נאָך־וואָס נאָך דער חתונה.

אינ׳ם לעבען פון מאַן און ווייב טרעפען זיך זעלטען אַזעלכע גליקליכע מינוטען, אַזעלכע שענע טעג מיט אַזאַ לויטערען הימעל. מעהרסטענטהייל איז אָדער חמאַרנע, אָדער עס רעגענט, אָדער גרויסע קעלטען, אָדער עס ברענט די זון אומ׳ברחמנות׳דיג, בריהט און סמאַלעט מיט סכנת־נפשות, אָדער עס ברעכט אויס פּלוצים אַ וואָלקענבראָך, נאָבדעם בעווייזט זיך די זון אויף אַ ווײַלע, טהוט אַ שמייכעל און ווערד פערשוואונדען.

אויב ביי אייך קומט דאָס פּאָר אַנדערש, זענט איהר אוודאי אַ מוצלח, געבוירען, ווי מע זאָגט, אין אַ הייבעל; ביי מיר מיט מיין חיה־עטלען, בין איך זיך מודה, קומען־פּאָר זעלטען אַזעלכע גליקליכע לויטערע זונענדיגע טעג. ווער פון אונז איז דאָ מעהר חייב — קאָן איך אייך נישט זאָגען. איך בין בטבע אַ איד אַ צו־להכעיס׳ניק, און מיין ווייב איז אַ דאַמע מיט נערוועז. צו־להכעיס מיט נערוועז — איז פייער מיט וואַסער, סאָדע מיט קרע־מעטאַרטערום; קומען זיי זיך צענויף אינאיינעם — קאָכט עס...

דערפאַר אָבער, אַז עס גיט זיך אויס ביי אונז אַ שענער טאָג און די זון טהוט אַ שיין, בענוצען מיר זיך דערמיט ווי וויים מעגליך און שעפּען פערגעניגען מיט׳ן פולען מויל.

— חיה־עטעל קרוין, וואָס זאָגסט דו אויף דעם לאַנד, ווי פריי, ווי גוט דאָ איז!

— אַ גן־עדן! — זאָגט זי צו מיר, ווי איהר שטייגער איז, און טהוט מיר אַ קוק אין די אויגען אריין אַזוי פריינדליך, אַז עס ווייזט זיך מיר אויס, אַז קיין שענערס פון איהר איז נישטאָ אויף דער וועלט. און איך רוף זיך אָן צו איהר:

— ווי מיינסט דו, נשמה מיינע, וואָלסט וועלען, אַשטייגער, זיך דאָ באַזעצן אויף שטענדיג?

— מיט דיר? אָך, פאַר וואָס נישט?

— מיט דעם, וואָס איז ליעב, אַפילו אין אַ שאַלאַש! — זאָג איך צו איהר מיט דעם נוסח, וואָס אין די ביכלעך שטעהט גע־שריבען.

דערויף ענטפערט זי מיר נאָר מיט אַ זיס שמייכעלע, איינס פון די שמייכעלעך, וואָס מאַכט פרייליך דעם הימעל, די ערד, די גאַנצע וועלט. אַלע מענשען בעקומען דעמאָלט גאָר איין אַנדער פנים — אַפילו דער קאָנדוקטאָר, וואָס געהט פאַרביי, אַפילו דער זשאַנדאַרם מיט דער גרויסער פעדער, אַפילו דער אָרעמער דייטש, וואָס שטעהט אָפּגעריסען און וואַרט אויף אַ נדבה — אַלע, אַלע בעקומט איין אַנדער פנים מיט איין אַנדער געשטאַלט, אַלע שמיי־כעלט, אַלע זינגט, אַלע טאַנצט, אַלע גריסט צו אונז גאָר פריינדליך!

— חיה־עטעל...

— וואָס איז, מיין טייערער?

— לאָמיר זיך געבען איינס דאָס אַנדערע דאָס עהרען־וואָרט, אַז פון היינט אָן און ווייטער זאָלען מיר זיין שטענדיג שלום, שטענדיג גום, קיינמאָל זיך נישט קריעגען, קיינמאָל זיך נישט...

פּלוצים רייסט זי אַרוים ביי מיר איהר האַנד, טהוט זיך אַ וואָרף צוריק און שרייט־אויס נישט מיט איהר קול:

— דאָס קוישעל! דאָס קוישעל!

— נאָט איז מיט דיר! וואָסער קוישעל?

— דאָס קוישעל מיט'ן ציערונג! — שרייט זי אויס און פאַלט חלשות.

. . . .

וויפיעל מענשען עס זענען געווען אויפ'ן וואָקזאַל — זענען זיך אַלע צענויפגעלאָפען. עס איז אויסגעוואַכסען אין דער מינוט אַ

דאָקטאָר מיט איין אַפּטייק, און מע האָט חיה־עטלען אַפּגעמינטערט. און אַז מע האָט זי אָפּגעמינטערט, האָט זי זיך ערשט דעמאָלט רעכט צעוויינט.

— וועה איז מיר, ווינד איז מיר! מיין ציערונג! מיין ציערונג!!

עס האָט נישט געהאָלפען מעהר קיין גוטע רעד, קיין טרייסטען, קיין צוזאָגען איהר קויפען אנדערע ציערונג — זי וויל נישט הערען, זי ברעכט די הענד, זי וויינט, זי חלש'ט, זי עקט זיך.

— אוי וועה, מיין ציערונג! נישטאָ קיין ציערונג! פאַרפאַלען דאָס ציערונג!

. . . .

די ציערונג איז פערפאַלען, און די מאַסיווע דאַמע מיט דער טאָכטער, דער כלה, האָבען זיך געפונען.

— וואָס איז אייך געשעהען, וועה איז מיר? — פרעגט אונז די מאַסיווע דאַמע, און אַז זי ווערד געוואָהר פון אונזער שאָדען, ברעכט זי די הענד און פרעגט, ווי אַזוי פיהרט מען דאָס אָט אַזוי ציערונג פון אויבען־אויף? און אַלע, וואָס דערהערען פונ'ם שאָדען, ברעכען די הענד און פרעגען, ווי קומט דאָס, מע זאָל פיהרען ציערונג אַזוי אויבען־אויף?

— ס'איז אַלץ ע ר, ע ר מיט זיין צונג! — זאָגט חיה־עטעל. און איהר ווייסט דאָך שוין, ו ו ע מ ע ן זי מיינט!...

ה.

[ווייעדער נערוועז. — אַ גרינגער קולב פון אַדעס. — חיה־עטעל בלאָזט זיך. — אַ רפואה צו דער מכה. — די מוהמע נחמה פון אַצעלעס.]

ביז מיר זענען געקומען קיין וויען איז מיין חיה־עטעל (פאַר צרות, אַפּנים) קראַנק געוואָרען אויפ'ן רעכטען אמת און האָט מיר

פערשטעהרט די נסיעה צום ערשטען אַרויספאָהר. וואָס איהר איז געווען — איז שווער צו זאָגען; די נערוועז האָבען זיך איהר אַזוי צעשפּיעלט, אַז מע האָט דאָס געקאָנט אַרויסזעהען אויף מיר. לאַכט נישט: אַ מענש, וואָס האָט אַ ווייב מיט נערוועז, דערקענט מען דאָס ביי איהם אויפ'ן פּנים. ווייזט מיר ווענען איהר ווילט דאָס ערשטע מאָל, און לאָם איך מיט איהם רעדען אַ צוויי ווערטער, וועל איך אייך באַלד זאָגען, צי זיין ווייב האָט נערוועז, צי ניין. מע דאַרף דערצו האָבען אַ געניט אויג!

מיטלען צו נערוועז זענען פאַרהאַן אַ סך, און אַלע טויגען אויף כּפּרות. דאָס בעסטע פון אַלע מיטלען — מע זאָל לאָזען צורוה, און אַזוי טהו איך טאַקי. וואָס זי זאָל מיר נישט זאָגען, ענטפער איך איהר נישט דאָס אַנדערע וואָרט. איך נעם אָן אַ פול מויל מיט וואַסער און שווייג. פון איהר רעדען מיט מיין שווייגען לאָזט זיך אַ מאָל אויס גאַנץ מיאוס, נאָר דאַ אין וואָגאָן האָב איך דערפאַר קיין מורא נישט, ווארום אַקעגען אונז זענען געזעסען די יעקאַטע־רינאָסלאַווער מאַסיווע דאַמע, וואָס האָט נישט אויפגעהערט צו קייען, און די טאָכטער, די כּלה, וואָס האָט געקוקט כּסדר אין שפּיעגעלע און געזעהען, אַז זי האָט פּרישטשעס אויפ'ן פּנים, און די איידעלע שוועסטער פון אָדעס, וואָס איז געווען אַזוי גרין און איידעל, אַז זי האָט אויסגעזעהען, ווי איין איבערגעבונדענער לולב ערב סוכּות.

אויף וויפיעל חיה־עטעל איז געווען מיט זיי פריהער נאָהענט, אויף אַזוי פיעל האָט זי זיך נאָכדעם פון זיי דערווייטערט און כּמעט גאָר אויפגעהערט מיט זיי צו רעדען, און האָט געוואָלט, אַז איך זאָל אויך מיט זיי נישט רעדען; נאָר ווי אויף צו־להכעיס, האָבען זיך אַלע דריי דאַמען אַלע מאָל געווענדט צו מיר מיט איין אַנדער בקשה. איך זאָל זיך מטריח זיין אַראָפּנעמען דאָס רענצעל, אויפ־בינדען דאָס פּעקעל, צומאַכען דאָס פענסטער, אַ לויף טהון אויפ'ן וואָקזאַל עפּיס קויפען, וכדומה אַזעלכע קאַמיסיעס, וואָס מע מוז אויף זיך טראָגען, בשעת מע נעמט אויף זיך דעם גלות פון דאַמען.

מעהר פון אַלע האָט מיך דעקוטשעט דער „גרינער לולב“ פון אַדעס. אויף וויפיעל זי איז מיאוס, אויף אַזוי פיעל האָט זי זיך פאַר מיר געבראָכען און געברעקעלט, און האַלט זיך פאַר אַ פּאַרשוין איינע אין דער וועלט. מיר האָט זיך געגלוסט אַלע מינוט איהר זאָגען דעם אמת, און דוקא צום גראָם: מאַדאַם! איהר זענט גרין ווי גראָז, און האָט אַ לאַנגע נאָז...

איך האָט זיך קיינמאָל נישט געטראָפען, אַז אויף דער צונג זאָל ביי אייך ליגען אַ נאַרישקייט און עס זאָל זיך רייסען אַרויס־צוזאָגען? איך האָב אַמאָל פאַר אַזאַ מעשה געחאַפּט פּעטש, נישט פאַר אייך געדאַכט, און אַ סך... נאָר איך האָב פערגעסען, אַז מיר שמועסען פון דער נסיעה אין די וואַרעמבעדער און מע טאָר נישט רעדען פון זייט׳גע ענינים.

בקיצור, די דאַמען האָבען זיך מיט מיר געשאַפט, און מיין ווייב האָט זיך געבלאָזען און געפייערט אויף זיי און אויף מיר און אויף דער גאַנצער וועלט מיט סכנת־נפשות! איך האָב געפיהלט, אַז עס בלאָזט אַ שלעכט ווינטעל, אַז אָט־אָט הויבט זיך אויף אַ מורא׳־דיגער שטורם־ווינד, אָט־אָט רוקט זיך אָן אויף מיר אַ חמאַרע און עס ברעכט אויס איין אומגליק, רחמנא לצלן... דער אויבערשטער איז דאָך אָבער איין אל ארך אפים ורב חסד, שיקט ער צו די רפואה פאַר דער מכה. האָט ער אויף מיר רחמנות געהאַט און צוגעשיקט מיר צו הילף אַ נייע דאַמע, דאָס הייסט, דאָרט אין דער היים איז זי אַ „אידינע“, נאָר דאָ, און ווייל זי פאָהרט אין די וואַרעמבעדער, רוף איך זי „דאַמע“. דורכגעגאַנגען דורך אונזער וואַגאָן און דער־זעהען מיין ווייב, איז זי צוגעלאָפען צו איהר, איז איהר געפאַלען אויפ׳ן האַלז, און מע האָט זיך גענומען איינס דאָס אַנדערע קושען אַזוי שטאַרק, אַז דער גאַנצער עולם האָט אויף זיי געקוקט און געשמייכעלט.

— אוי, חיה־עטעל, ס׳איז דו? אָט װעל איך מיר אַ מעשה אָנטהון!

— מוהמעניו, ווי קומט איהר אהער?

— וואוהין פאָהרסט דו דאָס, חיה־עטעל, נשמה מיינע האַר־ציגע? אפשר אין די וואַרעמבעדער?

— נעוועהנליך, אין די וואַרעמבעדער; נו, און איהר, מאַד־מעניו, וואוהין פאָהרט?

— אויך אין די וואַרעמבעדער. אָט דאָס איז אפשר דער מאַן דיינער? איך וועל מיר אַ מעשה אָנטהון!

און אזוי האָבען מיר זיך בעקענט, דאָס הייסט, פאַרגעשטעלט אַהן נעמען און אַהן ווערטער: איך בין געוואָהר געוואָרען, אַז זי איז מיין חיה־עטעל'ס אַ מוהמע פון אַ קליין שטעדטעל מיט אַ מאָדנעם נאָמען — אַצעלעס. דאָס הייסט, שרייבען שרייבט זיך עס וואָלאָצעגאָלאָווא, נאָר אידען, וואָס האָבען פיינט לאַנגע נעמען, האָבען דאָס פערקירצט אויף אַצעלעס, און מע רופט זי: די מוהמע נחמה פון אַצעלעס.

— וואוהין זשע פאָהרט איהר, מוהמעניו, אין וואָסער אָרט אריין? — פרעגט זי חיה־עטעל.

— לאָז מיך אזוי וויסען בייז מיט דיר אינאיינעם, ווי איך וויים, וואָס פאַר אַ נאָמען דאָס האָט! דאָס הייסט, איך האָב אפילו יאָ געוואוסט דעם נאָמען, נאָר איך האָב שוין פאַרגעסען. געדענקען געדענק איך, אַז עס לאָזט זיך אוים מיט אַ „באַד“.

— אפשר מאַריענבאַד?

— סע קאָן זיין, אַז מאַריענבאַד.

— צי אפשר קאַרלסבאַד?

— האָסט גע'פועל'ט ביי מיר אזוי אויך, לאָז זיין קאַרלסבאַד.

— צי אפשר פראַנצענסבאַד? אָדער באַדענבאַד?

— לאָז זיין פראַנצענסבאַד, הייסע באַד, קאַלטע באַד, אַבי אַ באַד... דער דאָקטאָר האָט מיר געהייסען פאָהרען אין די וואַרעמ־בעדער, פאָהר איך. איך פיהר מיט זיך אַ בריעף פון איהם צום פראָפעסאָר, מסתמא שרייבט ער שוין דאָרטען אין וואָסערע בעדער.

אונזער מוהמע נחמה האָט, נישקשה, פערדיענט, איך זאָל אייך זי בעשרייבען ווי סע געהער צו זיין, איבערגעבען אין קורצען איהר

ביאָגראַפיע: ערשטענס, איז זי דאָך מיין חיה־עטעל׳ס איין אייגענע מוהמע, דאָס הייסט, מיין שוויעגער׳ס איין אייגענע שוועסטער, און מיין ווייב׳ס מוהמע געהער דאָך מיר אויך אָן אַ מוהמע. און צווייטענס, איז זי אַזאַ פּאַרשוין, וואָס ס׳איז, כּלעבען, כּדאַי זיך מיט איהר צו בעקענען אַביסעל פון דער נאָהענט.

אין דער יוגענד, ווייזט אויס, האָט זי בעדאַרפט זיין אַ גאַנץ שענע, און בטבע איז זי נאָך היינט אויך אַ לעבעדיגע, אַ פרייליכע נשמה, און האָט ליעב לעבען אַ גוטען טאָג. דעם ערשטען מאַן האָט זי געהאַט איין אַלטען שטורמאַק, פערשוואַרצט געוואָרען מיט איהם נישט לאַנג, געבליבען נאָך איהם אַ יונגע אַלמנה אָהן קינדער, נאָר מיט געלד — ביידע זאַכען דוקא נישט קיין חסרונות אויף צו חתונה האָבען דאָס אַנדערע מאָל און נעמען אַ מאַן נאָך איהר בעגעהר און אָנהויבען פיהרען אַ לעבען איבעראַנייעס. וואָס פאַר אַ מין נפש איז איהר צווייטער מאַן, וואָס זי האָט איהם גענומען „נאָך איהר בעגעהר“, קאָן איך אייך נישט זאָגען; איך ווייס נאָר, אַז ער אַליין זיצט אין אַצעלעס, און זי האָט ער אַרויסגעשיקט אין די וואַרעמבעדער אויף אַ וואָך זעכס, זי זאָל זיך אָנטהון „כּל הפּערגעניגען שבעולם“, נישט זשאַלעווען קיין געלד, און וואָס איהר האַרץ גלוסט — דאָס זאָל זי טהון, און וואָס איהרע אויגען זעהען — דאָס זאָל זי קויפען.

אַזוי זאָגט די מוהמע נחמה פון אַצעלעס, און איך זעה, אַז אַלע מיינע דאַמען זענען איהר מקנא, וואָס זי איז אַזוי פריי און האָט אַזאַ גליקליך לעבען ביי איהר מאַן, און — אוי ווענ! — איך מוז מיך מודה זיין, אַז אַפילו מיין חיה־עטעל אַליין קוקט אויף דער מוהמע און אויף מיר, און איך ווייס, וואָס איהר קוק בעדייט; איהר קוק בעדייט: „אַט וואָס ס׳הייסט אַ מאַן אויף דער וועלט!“...

און די מוהמע נחמה פון אַצעלעס האַלט אין איין רעדען; דאָס מויל מאַכט זיך איהר נישט צו אויף קיין מינוט. אַליין איז זי אַ קליינינקע, אַ ווייסינקע, אַ קיילעכיגע, מיט אַ ווייס קיילעכיג גוידערעל, מיט אַ נעזעל ווי אַ פאַסאָלקע, מיט גרויע אויגעלעך, און

אַ קול האָט זי אַ הייזעריגס, און אַז זי רעדט, טאַנצט זי אונטער, דרעהט זיך אויף אַלע זייטען, פערגעסט אַלע מינוט, וואו זי האַלט אין די יוצרות, מישט צענויף קאַשע מיט באָרשט מיט נעכטיגע טעג, טהוט זיך אַ פּאַטש מיט ביידע הענטלעך איבער די קיילעכיגע קלובעס: „איך וועל מיר נאָר אַ מעשה אָנטהון!“ און צעלאַכט זיך אַזוי, אַז אַלע מוזען לאַכען מיט איהר אינאיינעם.

— מוהמעניו, — פרעג איך זי — ביי וואָסער פּראָפעסאָר האָט איך דער דאָקטאָר געהייסען זיין?

— לאָם איך אַזוי וויסען פון איהם! — זאָגט די מוהמע נחמה. — ער האָט מיר דאָרט פאַרשריבען, דער שענער דאָקטאָר פון אָצעלעם, אויף אַ שטיקעל פּאַפּיער דעם נאָמען זיינעם, נאָר איך געדענק שוין נישט אין וואָסער אַ שטאָדט: צי אין וויען, צי אין בערלין? איך וועל מיר נאָר אַ מעשה אָנטהון!

און די מוהמע נחמה זוכט־זוכט אין אַלע קעשענעס און קאָן נישט געפינען דאָס שטיקעל פּאַפּיער, וואָס דער שענער דאָקטאָר פון אָצעלעם האָט איהר פערשריבען.

— ווייסט איהר האָטש, לכל הפּחות, דאָס חולאת אייערס? — פרעג איך זי אויף אַ ציקאַוועסט.

— אָט וועל איך דיר באַלד געהן דערצעהלען מיין חולאת! — מאַכט די מוהמע נחמה און צעלאַכט זיך, און אַלע דאַמען שיסען־אויס אַזאַ געלעכטער, גלייך ווי איך וואָלט דאָ געזאָגט מי יודע וואָס פאַר אַ נאַרישקייט. נאָר איך בין צופריעדען און דאַנקבאַר דער מוהמע נחמה פון אָצעלעם און וועל איהר קיינמאָל נישט פער־געסען די טובה, וואָס זי האָט זיך בעצייטענס אונטערגעחאַפּט און אויסגעלייזט מיך נישט איין מאָל פון אַ סך, אַ סך צרות, אי בשעת נסיעה, אי דאָרט, אין די וואַרעמבעדער. זי איז, קאָן מען זאָגען, געווען די אמת'ע רפואה צו מיין ווייב'ס נערוועז. קיינער האָט אַזוי נישט געקאָנט אויפמונטערען מיין חיה־עטלען, ווי די מוהמע נחמה, זי מאַכען בערעדעווריג, בשעת זי שווייגט, און זי מאַכען לאַכענדיג, בשעת זי איז פערזאָרגט, מרה־שחורה'דיג.

איך ווינש אייך, לעזער, אויב איהר האָט אַ ווייב, און דאָס ווייב האָט נערוועז, און איהר פאָהרט מיט איהר אין די וואַרעמ־בעדער, זאָל אייך נאָט צושיקען אַ מוהמע נחמה פון אַצעלעס, וועט איהר נעזעזען זיין און אויסנעלייזט ווערען, אם ירצה השם, פון אַ סך צרות און אומגליקען, וואָס אַ בעווייבטער מענש קאָן אויף זיך האָבען.

ו.

[אַ מחלה אין וויען. — איין אומגליק מיט דער שפּראַך. — נישטאָ וואָס צו עסען.]

ביז וויען האָבען מיר זיך אַלע געהאַלטען איינס, אָפּגערעדט, מיר זאָלען אַלע פערפאָהרען אויף איין סטאַנציע, אַלע נעהן צו איין פּראָפעסאָר — הכלל, אומעטום אינאיינעם. נאָר פון דער ערשטער מינוט אָן, וואָס מיר זענען געקומען קיין וויען, איז געקומען אויף אונז אַלעמען אַ טומעל, אַ ליופעניש מיט איין אויס־האָפעניש. דער ערשטער אומגליק האָט זיך גענומען פון די וויענער אַרטעלשטשיקעס, וואָס האָבען זיך אַ לאָז געטהאָן צו אונז, ווי די מלאכי־חבלה, עפּיס גערעדט צו אונז מיט אַ מאָדנעם לשון, נישט געקוקט אין די אויגען אריין, געחאַפּט אונזער באַגאַזש אונטער די הענד און אַ זאָג געטהאָן:

— געפּעק! געפּעק!

וואָס געפּעק? ווער געפּעק? — ווייס איך נישט. מיין חיה־עטעל וויל זיי איינהאַלטען, קוקט אויף מיר, ווי איינער רעדט: „וואָס שווייגסט דו?" נאָר די מלאכי־חבלה הערען אונז ביידען, ווי המן דעם גראַגער; זיי האָבען פערנומען אונזערע פּעקלעך און מאַרש. איך ווייס אַליין נישט וואוהין, און מיר נאָך זיי.

— וואָס לאָזט דו זיי? — שרייט צו מיר מיין חיה־עטעל און לויפט מיט מיר אינאיינעם נאָך די מלאכי־חבלה. — פאַר וואָס פרעגסט דו זיי חאָטש נישט, וואוהין טראָגען זיי אונזערע זאַכען? דו קאָנסט דאָך מיט זיי רעדען אויף דייטש!

— מסתמא אויפ׳ן וואָקזאַל — זאָג איך. — וואָס האָסט דו מורא?

— אַזוי? וואָס איך האָב מורא? ס׳איז דיר דאָס אַנדערע קוישעל מיט׳ן ציערונג? — און מיין חיה־עטעל איז שוין פאַרטיג מיר אָפּשפּיעלען אַ וויוואָס, ווי איך בין ווערטה. ערשט מיר דער־זעהען די מוהמע נחמה פון אַצעלעם ליגען אויף דער ערד אויס־געצווינען און פערשפּרייט ביידע הענד אויף איהרע פּעקלעך, ווי אַ געטרייע מוטער, וואָס בעשיצט איהרע קינדער, אָדער ווי איין אָדלער, וואָס מע וויל ביי איהם אוועקרויבען זיינע קליינע אָד־לערלעך. איינער פון די מלאכי־חבלה שטעהט איבער איהר און וויל נעמען טראָגען די זאַכען, לאָזט זי איהם נישט און שרייט אויף אַ קול:

— טשעפּעט נישט די וועשטשעס, איך וועל מיר אַ מעשה אָנטהון!

אַזוי קאָמיש און לוסטיג האָט אויסגעזעהען די דאָזיגע סצענע, אַז מיר האָבען זיך ביידע נישט געקאָנט איינהאַלטען און האָבען זיך געקאַטשעט פאַר געלעכטער.

— מוהמעניו, גאָט איז מיט אייך! — מאַכט צו איהר חיה־עטעל. — וואָס האָט איהר מורא? אָט טראָגט מען דאָך אונזערע וועשטשעס אויך, און מיר האָבען קיין מורא נישט...

בתוך כך האָבען מיר אין דער בהלה פערלוירען די יעקאַטע־רינאָסלאַווער דאַמע מיט דער טאָכטער און מיט דער שוועסטער, און אַ דאַנק גאָט, וואָס מיר האָבען זיך חאָטש געהאַלטען אין דרייען מיט דער מוהמע נחמה, וואָס האָט זיך אָנגעהאַלטען אָן מיין חיה־עטלען ביי׳ם קליידעל, נישט אָפּגעלאָזט זי אויף קיין

טריט, און חיה־עטעל האָט זיך אָנגעהאַלטען אָן מיר, און אַזוי זענען מיר געוועזן אַלע דריי שוין נישט צעשיידט.

אויסגעגרוזעט מיט גרויסע צרות דעם באַגאַזש, דערצעהלט מיר איינער פון די מלאכי־חבלה, א רויטער דייטש מיט א ווייסען פאַרטוך, עפּיס א גאַנצע מעשה אויף זיין געמוטשעטע לשון, וואָס מע פערשטעהט נישט א וואָרט, מחמת ער רעדט נישט מיט'ן מויל, נאָר מיט'ן האַלז, און מיט אַזאַ מהירות, קוים וואָס מע האַפּט מיט'ן אויהער. איינציגע ווערטער נאָר האָב איך געהאַפּט: „האָטעל“... „פערד“... „וואַגען“...

— וואָס וויל ער, כ'וועל מיר א מעשה אָנטהון ! ? — מאַכט די מוהמע נחמה צו חיה־עטלען.

— פרעג איהם, וואָס וויל ער? — מאַכט צו מיר מיין חית־עטעל. — פרעג איהם אויף דייטש: וואָס זאָגט ער?

— ער פרעגט, — זאָג איך — ווי אַזוי מיר ווילען פאָהרען אין שטאָדט אריין? צי מיט פערד, צי מיט'ן טראַמוויי?

— מיט סוסים ! — מאַכט צו איהם די מוהמע נחמה, און אויף מיר און אויף חיה־עטלען פאַלט אָן א געלעכטער.

— נענוג שוין לאַכען ! — זאָגט צו מיר חיה־עטעל. — זאָג איהם אויף דייטש, אז מיר ברויכען איין איזוואָשטשיק.

— פיואַיט ! — מאַך איך צו איהם און טהו א פייף און ווי א שמייס מיט דער בייטש, ער זאָל מיך פערשטעהן. און שטעלט אייך פאָר, אז ער האָט מיך באַלד פערשטאַנען !

— יאַ וואָהל ! — מאַכט ער צו מיר, און אין צוויי מינוט אַרום זיצען מיר שוין אַלע דריי אין א גרויסאַרטיגען פאַיעטאָן מיט אַזעלכע געזונדע סוסים, וואָס ביי אונז זעהט מען דאָס גאָרנישט. אויך דעם באַגאַזש האָט ער אונז אַרויפגעפּעקעלט. דער רויטער דייטש מיט די געזונדע פּלייצעס. איך רוק איהם אריין אין יד אריין א שענע מטבע, האַפּט ער אַראָפּ דאָס היטעל און דאַנקט אונז אָן א פולען קאָפּ. דער קוטשער פון די סוסים, א גאַנצער דייטש מיט א לולקע־ציבעק, נעמט זיך פּאַוואָלינקע אַראָפּ פון די פערד די

קאַלדרעס (דאָ גענען אַלע פערד צוגעדעקט מיט קאַלדרעס, זיי זאָלען זיך, חלילה, נישט צוקיהלען), זעצט זיך אַנידער און דרעהט־אויס צו אונז דעם קאָפּ און לאָזט אַרויס אויך פונ׳ם האַלז, נישט פונ׳ם מויל (אַזוי רעדען זיי דאָ אַלע), עפּיס אַ מינים ווערטער מיט אַ ניגון, וואָס ס׳איז שווער צו פערשטעהן.

— וואָס וויל ער? — מאַכט די מוהמע נחמה צו חיה־עטלען.

— פרעג איהם וואָס ער וויל? — מאַכט חיה־עטעל צו מיר.

— וואָס איז, דייטש? וואָס ווילסט דו? — מאַך איך צו איהם, מעהר מיט די הענד, געוועהנליך, און די מוהמע נחמה העלפט מיר אונטער:

— מכח איין אכסניא פרעגט איהר?

— האַדיעט שוין, מוהמעניו! — זאָגט צו איהר מיין חיה־עטעל. — דייטש — לאָזט איהם! מיין מאַן וועט איהם שוין זאָגען אויף דייטש.

מיין חיה־עטעל׳ס ווערטער געבען מיר צו אַזוי פיעל קוראַזש, אַז איך הויב שוין אָן צו רעדען אויף צוויי לשונות מיט אַ מאָל — אויף דייטש און אויף פראַנצויז:

— גראַנד האָטעל בעסטע קוואַליטעט פראַנטע מאַאַשיקאַ! — און בשעת מעשה טהו איך איהם אַ קנאַק מיט דער צונג. פערשטעהט ער מיך, דער דייטש, און רופט זיך אָן צו מיר:

— יאַ וואָהל! יאַ וואָהל!

און עס געדויערט נישט לאַנג, פיהרט ער אונז צו צו זעהר אַ גרויסאַרטיג הויז מיט שפּיעגעלדיגע פענסטער, און עס לויפען־אַרויס אַקעגען אונז נייע מלאכי־חבלה מיט שוואַרצע פרעק, און מע חאַפּט אונז אונטער די הענד און מע פיהרט אונז גלייך אַרויף, און עס קומט אונז אַקעגען איינער מיט צוויי באַקען־בערד, איך וואָלט געמעגט שווערען — אַ גראַף, אַ מאַגנאַט. צום סוף איז דאָס אַ שווייצאַר. חאַפּט אַראָפּ דאָס היטעל און טראָגט אונז אַקעגען זעהר אַ שענעם גוט־מאָרגען.

— פיעל צימער ווינשען זיע? — מאכט ער צו די דאמען.

— וואס ווינשט ער אונז, איך וועל מיר נאר א מעשה אָנ־טהון? — זאָגט די מוהמע נחמה, און מירביידע לאכען.

— ער פרעגט, וויפיעל נומערען. — זאָג איך.

— זאָג איהם אויף דייטש, אז צוויי. — מאכט צו מיר חיה־עטעל, און איך בעווייז איהם אויף דייטש צוויי פינגער און לעג איהם צו אויף פראנצויזיש:

— פראנטע מאאשיקא באנזשור!

— יא וואהל! — מאכט ער צו מיר. — אם ערשטען שטאק! — און פיהרט אונז אריין אין גרויסארטיגע חדרים.

— ווי טייער איז ביי אייך — זאָגט די מוהמע נחמה — א מעת־לעת?

שטעהט ער, דער דייטש, און קוקט אויף איהר, ווי א זינדיגער מענש; ער הויבט נישט אן צו פערשטעהן, וואס מע רעדט צו איהם, און מאכט צו מיר מיט א שמייכעלע זיס, ווי צוקער:

— פיליייכט וואלען וויר בעסער דייטש שפרעכען?

— זאָג איהם אויף דייטש, — רופט זיך אן צו מיר מיין חיה־עטעל. און איך מאך צו איהם מיט די הענד, ווי איינער רעדט: מה יקר? פערשטעהט ער מיך נישט און פינטעלט מיט די אויגען... איין אומגליק מיט זייער שפראך! ביי אונז רעדט מען אויך דייטש, נאר ס'איז גאר נישט דאס דייטש, וואס ביי זיי. איך בעגעגען מיך אמאל ביי אונז אין יעהופעץ מיט דייטשען, איך מאך מיט זיי גע־שעפטען. איך רעד מיט זיי האלב אידיש, האלב דייטש, מיר פער־שטעהען איינס דאס אנדערע. דא זאל גאט שומר ומציל זיין! אלע צייהן קאן מען זיך אויסברעכען!

דאס איז אבער נאר די ערשטע צייט. וואס ווייטער ווערען מיר אלץ מעהר געוועהנט מיט דער שפראך, און מיר הויבען אן פערשטעהן איינס דאס אנדערע מיט'ן קוק! אויף'ן אנדערען טאג איז שוין מיין חיה־עטעל אליין נעגאנגען מיט דער מוהמע נחמה

אין די קליטען, און זיי האָבען שוין איינגעהאַנדעלט סחורה, און מע האָט זיי שוין אָפּגענאַרט, ווי די אמת'ע בראָדער סוחרים.

— געפעלט דיר, חיה־עטעל, די שטאָדט וויען? — זאָג איך צו מיין ווייב נאָכדעם, אַז מיר האָבען זיך שוין איינגעוואַשען און איבערגעטהאָן פון'ם וועג און אָפּגעטרונקען טיי און אָנגעקוקט די שטאָדט וויען.

— אַנציינדען לאָז זי זיך דיר אויפ'ן פייער! — זאָגט חיה־עטעל. — אין אַזאַ גרויסער שטאָדט זאָל נישט זיין וואו צו עסען!

וואָס זשע איז די מעשה? מיר זענען געגאַנגען זוכען אַ אידישען רעסטאָראַן, האָבען מיר זיך ארומגעדרעהט איבער דער שטאָדט אַ שעה זעכס און נישט געקאָנט געפינען. ווען מיר האָבען געפרעגט, איז אָדער מע האָט אונז נישט פערשטאַנען, אָדער מיר האָבען יענעם נישט פערשטאַנען... אַט ווייזט ער אָן, דאַכט זיך, זעהר גוט: רעכטס! לינקס! פאַרווערטס!... און קומט צו עפּיס, לאָזט זיך אויס, אַז עס הויבט זיך גאָר נישט אָן... האָבען מיר דעם ערשטען טאָג טאַקי נעגעסען מכות, געלעבט מיט קאַווע און מיט לייזע אייער און מיט וויענער פּוטערנעבעקסלעך, וואָס צעגעהען זיך אין מויל, ווי שניי אויף דער זון.

ערשט אויפ'ן צווייטען טאָג האָבען מיר דערטאַפּט אַ אידישען רעסטאָראַן מיט'ן נאָמען „כשר". און נאָך וואָס פאַר אַ מין כשר! כשר צו כשר איז נישט גלייך! דער רעסטאָראַטאָר, האָטש ער „שפּרעכט דייטש", נאָר ער געהט מיט אַ יאַרמעלקע אויפ'ן קאָפּ, און צום עסען וואַשט מען זיך, און די געסט געהען־צו איינס צום אַנדערען און מע גיט זיך אָפּ שלום און מע פרעגט זיך אויס, פון וואַנען פאָהרט אַ איד? און וואוהין? און וואָס? און ווען? און אויב געשעפט, איז צוליעב וואָס פאַר אַ געשעפט? און אויב צום דאָקטאָר, איז צו וואָסער דאָקטאָר? — מיט איינעם וואָרט, גאַנץ אידישליך, פּונקט ווי אין וואַרשאַ.

ז.

[צווישען אידען ווערד מען נישט פערפאלען. — איין עצה פון א רעסטאראַ־טאר. — א קאמיסיאנער פון לאמפענגלעזער אונטערזוכט מיינע דאמען.]

„צווישען אידען, זאגט די וועלט, ווערד מען נישט פערפאַ־לען“... זאָלט איהר טאקי וויסען, אז ס'איז אמת. וואָס וואָלטען מיר געטהאָן, למשל, ווען מיר שלאָגען זיך נישט צו צו קיין אי־דישען רעסטאָראַן, וואו דער רעסטאָראַטאָר אליין איז אזוי פריינד־ליך און שלאָגט זיך אָן מיט זיינע עצות, צו וואָסער דאָקטאָר מיר זאָ־לען געהן? ווערליג די דייטשען מיט זייער שטומפּיגער שווערער שפּראַך, וואָלטען מיר זיך ארומגעדרעהט אין וויען ימים ושנים. וואָס געהט דאָס אָן, אשטיינער, דעם שווייצאַר פון האָטעל, וואָס מיר טהוען אין וויען? פון זיינעטוועגען וואָלטען מיר געמעגט דאָרט האַלטען ראש־השנה, און אפילו די אנדערע טעג סוכות, אבי מיר זאָלען שטעהן ביי איהם אין זיין גרויסאַרטיגען האָטעל, טרינ־קען די שענע טיי, וואָס מע דערלאַנגט אונז פונ'ם קעסעל, און צאָהלען איהם פאַר איטליכען טרונק וואסער און פאַר דער מאַשינע, וואָס מע הויבט אונז אויף און מע לאָזט אונז אראָפּ צוואַנציג מאָל א טאָג, וואָס מיין חיה־עטעל איז דערפון ווינציג־וואָס צופריעדען. זי זאָגט, אז עס דרעהט זיך איהר דער קאָפּ אויף צו חלש'ען. און די מוהמע נחמה פון אַצעלעס האָט דאָס ערשטע מאָל דערפון אזוי זיך צעשריען, אז מיר זענען געוועזען שטאַרקער פון אייזען, אז מיר האָבען נישט געפּלאַצט פאַר געלעכטער!

נישט אזוי איז אָבער צווישען אידען; דער בעל־הבית פון דער אידישער רעסטאָראַציע האָט אונז באלד גענומען אויפ'ן צימ־בעל: ווער זענען מיר? פון וואַנען? וואוהין פאָהרען מיר? וואָס איז אונזער שלאפקיים? און צו וואָסער פּראָפעסאָר דאַרפען מיר? דערהערט, אז מיר פאָהרען אין די וואַרעמבעדער, און אָנגעשמעקט,

אַז ס'איז פאַרהאַן געלד, האָט ער אונז אַנידערגעלעגט אַ צעטעל, אַז מיר מוזען זיך פריהער זעהען מיט'ן פּראָפעסאָר. וואָרום מיר קאָנען ווערען אומגליקליך, טאָמער חלילה פאָהרען מיר אין די וואַרטעבעדער אָהן אַ פּראָפעסאָר! בלייבט די קשיא: וואָסער פּראָפעסאָר? — דאָס קאָן אונז זאָגען נאָר דער דאָקטאָר. און וואָסער דאָקטאָר? — דאָס קאָן אונז זאָגען נאָר דער שוואָגער זיינער; דער שוואָגער זיינער איז אויסגעבונדען מיט אַלע דאָקטוירים. אויב מיר ווילען, זאָלען מיר וואַרטען אויף זיין שוואָגער.

איז דאָך מסתמא מיר די געשיכטע נישט געפעלען.

— אפשר וואָלט געווען אַ סברא, — זאָג איך — מיר זאָלען זיך דורכשלאָגען גלייך צום פּראָפעסאָר? מיר זענען, חלילה, נישט פון די מסוכנ'ע קראַנקע. מיר זענען, ברוך השם, געזונטע מענשען, אייגענטליך; מיר ווילען נאָר וויסען אין וואָסער באָד מיר זאָלען פאָהרען.

— איהר מיינט, אפנים, אַז איהר זענט אין רוסלאַנד? — מאַכט דער רעסטאָראַטאָר. — איהר ווילט געהן גלייך צום פּראָפעסאָר? געהט אייך געזונטערהייד, נאָר זעהט, איהר זאָלט קיין חרטה נישט האָבען.

— דאַרפסט עפּיס אָנאַרבייטען אַ חתונה! — מאַכט צו מיר שטילערהייד מיין חיה־עטעל, און די מוהמע נחמה האַלט זי אונטער:

— וואָס וועט דיך אַהרען, אַז מיר וועלען פריהער זיין ביי'ם דאָקטאָר?

בקיצור, ס'איז געבליבען, מיר זאָלען זיך זעהען פריהער מיט'ן דאָקטאָר, דאָס הייסט, מיר זאָלען געהן אַהיים און וואַרטען, ביז עס וועט קומען צו אונז דער שוואָגער פונ'ם רעסטאָראַטאָר; נאָכדעם וועט אונז דער שוואָגער ברענגען דעם דאָקטאָר, און דער דאָקטאָר וועט אונז שוין פיהרען צום פּראָפעסאָר.

נעפעלט אייך נאָר, וויפיעל פּראָטעקציעס מע בעדאַרף האָבען אין וויען, ביז מע דערשלאָגט זיך צו אַ פּראָפעסאָר!

א גאַנצען טאָג זענען מיר אָפּגעזעסען אין האָטעל און געוואַרט אויף'ן רעסטאַראַטאָר'ס שוואָגער. די זון האָט שוין געהאַלטען ביי זעצען זיך, און מיר זענען געזעסען אַלע דריי ביי איין פענס־טער און געקוקט אויף דער טומעלדיגער שטאָדט מיט די נאַרישע דייטשען, וואָס דרעהען זיך אַרום הין און צוריק אַלע אין ציליג־דערס... פּלוצים הערען מיר, עמיצער קלאַפּט אין טיר אַריין: איינס, צוויי. דריי — און עס קומט אַריין א דייטש מיט א מענדעווערענ־דע, מיט א צילינדער, מיט א גרויסען שטעקען און מיט הענדש־קעלעך, און חאַטש ס'איז שוין געווען שטאָק־נאַכט, מאַכט ער צו אונז מיט א ניגון:

— גוטען טאַאאאאג!

— אַלע בייזע ווייסטע חלומות אויף מיינע שונאים'ס קעפּ! איך וועל מיר נאָר א מעשה אָנטהון! — רופט זיך אָפּ די מוהמע נחמה, און מיר קאָנען זיך נישט איינהאַלטען און שיסען אויס א געלעכטער.

איז דאָס דעם דייטש, אַפּנים, שטאַרק נישט געפעלען, וואָרום ער האָט זיך שטאַרק צעבייזערט אויף אונז וואָס מיר לאַכען און געקלאַפּט מיט'ן שטעקען אין טיש אַריין און אַלץ געשריען:

— אונפערשעמט!... רוסישע שווייגען!...

אַפּנים, חזירים הייסט דאָס?... ביז איך האָב געמוזט אויפ־שטעהן און צוגעהן צו איהם און געבען איהם צו פערשטעהן, אז נישט פון איהם לאַכען מיר, נאָר פון דער מוהמע נחמה.

— זי איז פעררינקט? — מאַכט ער צו מיר און גיט מיר צו פערשטעהן אויף אידיש, אז דאָס הייסט משוגע. פונ'ם וואָרט „משוגע" פערשטעהען מיר, אז ער איז א איד, און איך ווער גע־וואָהר, אז ער איז דעם רעסטאַראַטאָר'ס שוואָגער, און ס'איז נאָר א סברא, אז ער קאָן רעדען אויף אונזער לשון. און עס ווערד אויף אונז אַלעמען א שמחה. גיך ווערד בעשאַפען טיי (פונ'ם קעסעל, געוויינטליך), און מיר טרעטען־צו צו אונזער געשעפט.

— אַלזאָ, וואָס איז אייער שלאָפקייט? — צעפּרעגט ער זיך ביי אונז.

וואָס קאָנען מיר איהם זאָגען דערויף, אַז איינענטליך ווייסען מיר אַליין נישט? איך פּרוב איהם געפינען אַ תירוץ, אַז איהם קאָנען מיר נישט זאָגען, מיר קאָנען דאָס זאָגען נאָר דעם פּראָפעסאָר אַליין; לאָזט ער זיך נישט איינרעדען און זאָגט, אַז פּראָפעסאָרען זענען פאַרהאַן אין וויען וויפיעל שטערען אין הימעל (קיין עין־הרע נישט!), און אויף איטליכער שלאָפקייט איז פאַרהאַן אַ באַזונדערער פּראָפעסאָר. „וואָס טהוט מען? — קלער איך מיר. — וואָס פאַר אַ שלאָפקייט זאָל איך איהם אויסטראַכטען?“ בין איך מיך מיישב און דרעה זיך אויס, ווי אויף אַ טעלער, און זאָג איהם דעם ריינעם ריכטינען אמת, אַז איך בין געזונד און שטאַרק אויף אַלע אברים, און די שלאָפע זענען זיי. איך ווייז איהם אָן אויף מיין חיה־עטלען מיט דער מוהמע נחמה און לאָז אוים אויף דייטש:

— האָבען זיי פאַרשטאַנד?

— זעהר שען! — מאַכט ער צו מיר מיט אַ שטרענגען קוק און רופט זיך אָן צו מיינע דאַמען: — זאָגט זשע מיר, איך בעט אייך זעהר, וואָס פעהלט אייך, אייגענטליך?

— אוי, איך וועל מיר נאָר אַ מעשה אָנטהון, לאָז ער אַרויס־געהן! — מאַכט די מוהמע נחמה צו מיין חיה־עטלען, און מע משלח'ט מיך אַרויס אין קאָרידאָר אַרויס אויף עטליכע מינוט, און אַז איך קום אַריין צוריק, ווער איך געוואָהר, אַז דער פּראָפעסאָר הייסט רויטנאַגעל און דער דאָקטאָר הייסט זילבערשטערען.

— און וואָס זענט איהר? — פרעג איך איהם.

— אַ קאָמיסיאָנער פון לאָמפּענגלעזער און אַבאַזשורען. — מאַכט ער גאַנץ קאַלטבלוטיג.

— וואָס סע האָט זיך מיר גע'חלומ'ט יענע נאַכט און היינטיגע נאַכט און אַלע נעכט פון אַ גאַנץ יאָהר! איך וועל מיר נאָר אַ מעשה אָנטהון! — זאָגט די מוהמע נחמה און טהוט אַ פּלעסק מיט די הענד, און מיין חיה־עטעל ווערד רויט ווי פייער, און אויף מיר

פּאַלט אַן אַ פרישער געלעכטער, און בכדי דער קאַמיסיאָנער פון לאַמפּענגלעזער און אַבאַזשורען זאָל זיך נישט געפינען בעלעדיגט, געפין איך אַ תירוץ און זאָג, אַז איך האָב מיך דערמאָנט אַ מעשה, וואָס האָט זיך געטראָפן ביי אונז אין יעהופּעץ נאָך פּאַר־איאָה־רען, און איך לאָז אויס ווייטער אויף דייטש:

— האָבען זיי פערשטאַנד?

— צי איך האָב פערשטאַנד, צי ניין — דאָס איז קיין ספק נישט, נאָר צי איהר האָט פערשטאַנד — „דאָס איז איינע פראַגע!“ — מאַכט ער צו מיר אויך אויף דייטש, נעמט די מענדעוועראַנדע מיט'ן שטעקען און מיט'ן צילינדער און געהט אַוועק שטאַרק אָנגעברוגז'ט, און צווישען אונז, פּיהל איך, ווערד אַ שנאה, שנאת־מות!

ח.

[דער פּראָפעסאָר רויטנאַגעל וויל אונז צעשיידען. — מיר צעטריעגען זיך מיט וויען. — די מוהמע נחמה ווייזט זיך אַרויס, ותער זי איז.]

גרינגער איז ביי אונז אַריינגעבען אַ קינד אין גימנאַזיע אָדער אַרויסנעמען פון'ם פּריזיוו, ווי זעהען זיך אין וויען מיט'ן פּראָפעסאָר רויטנאַגעל. פריהער האָט אונז דער דאָקטאָר זילבערשטערען געטהאָן טובות, געגעבען עצות, געשריבען רעצעפּטען, אי דאָס — צוליעב דעם קאָמיסיאָנער פון די לאַמפּענגלעזער און אַבאַזשורען. וואָס האָט אונז געטהאָן צוליעב זיין שוואָגער דעם רעסטאָראַטאָר; און ערשט אויפ'ן דריטען טאָג האָבען מיר זיך דערשלאָגען צום פּראָפעסאָר רויטנאַגעל. וואָס איז געווען אַזוי פריינדליך און האָט אונז צוגענומען איטליכען בעזונדער און האָט אונז פערשריבען איטליכען איין אַנדער באָד. מיין חיה־עטלען האָט ער אָפּגעשיקט קיין פראַנצענסבאָד, די מוהמע נחמה — קיין מאַריענבאָד, און מיך — קיין קאַרלסבאָד.

אַרויס פֿונ׳ם פּראָפֿעסאָר רויטנאַגעל, זענען מיר געבליבען שטעהן אַלע דריי, געקוקט איינס אויף דאָס אַנדערע אָהן ווערטער. ווי איינער רעדט: „וואָס טהוט מען איצטער?“ און ס׳איז געבליבען, מיר זאָלען זיך איין עצה האַלטען מיט׳ן דאָקטאָר זילבערשטערען. און אַזוי ווי דער דאָקטאָר זילבערשטערען נעממט איצטער נישט צו, בערארף מען אָנקומען צום קאָמיסיאָנער פֿון לאָמפּענבלעזער און אבאַזשורען. נאָר אַזוי ווי מיר ווייסען נישט, וואו ער זיצט, איז געבליבען, מיר זאָלען זיך דורכנעהן צום רעסטאָראַטאָר.

— נו, וואָס הערט זיך? — מאַכט ער צו אונז.

— וואָס זאָל זיך הערען? — זאָגען מיר. — אייער שוואָגער האָט אונז געקוילעט, אַלע דריי געקוילעט!

און מיר האָבען איהם דערצעהלט, אַז דער פּראָפֿעסאָר האָט אונז געשיקט איטליכען בעזונדער אין איין אַנדער באָד.

— דאָס איז נאָר? נו, וואָס־זשע איז? — זאָגט זיך דער רעסטאָראַטאָר גאַנץ קאַלטבלוטיג.

— אַ חכם איהר זייט! — מאַכט צו איהם חיה־עטעל. — דערווייל בין איך געקומען אַהער מיט מיין מאַן, מע זאָל אונז צעשיידען, מיך קיין ליסי, איהם קיין סטריסי!

— בערוהיגען זי זיך, מאַדאַם! — מאַכט ער צו איהר. — פֿון פֿראַנצענסבאַד קיין קאַרלסבאַד איז נאָר נישט אַזאַ ווייטע שטרעקע; צוויי־דריי שטונדען רייזע, נישט מעהר. ווילט איהר, פֿאָהרט איהר זיך דורך צו אייער מאַן; ווילט איהר, פֿאָהרט זיך דורך אייער מאַן צו אייך.

— אַ דאַנק אייך פֿאַר דער עצה! — זאָגט צו איהם חיה־עטעל שוין מיט כעס. — איהר זאָלט דערלעבען אַנזאָגען בעסערע בשורות און געבען קליגערע עצות.

— דאַרט אין קעך, ביי די לאָקשען! — לענט־צו אַ קנויטעל די מוהמע נחמה. און דער רעסטאָראַטאָר איז זי מכבד און זאָגט צו איהר, אַז „מיט מאַרק־ווייבער איז ער קיין מחותן נישט“... פֿערדריסט דאָס מיין חיה־עטלען, און זי זאָגט צו איהם, אַז די דאָזיגע

מארק־אידינע איז איהרע איין איינענע מוהמע און קומט ארוים פון א סך א שענערען יחוס, ווי ער מיט זיין רעסטאראן, און אפילו מיט דעם שענעם שוואגער זיינעם, וואס טראגט ארום לאמפענגלעז־לעך מיט אבאזשורען איבער די הייזער אויף צו פערקויפען...

— קום! — זאגט זי צו מיר. — לאמיר בעסער עסען לייזע אייער, איידער זיך באגעגענען מיט אזעלכע גראבע לייט, וואס רע־דען כלומרשט אויף דייטש און נארען אוים אונזערע רוסישע קערב־לעך.

די גאנצע צייט, וואס מיין חיה־עטעל האט איהם געזידעלט, האט איהם נישט געאהרט; נאר די לעצטע ווערטער „רוסישע קער־בלעך" האבען איהם אזוי צעקאכט, אז ער האט זיך אנגעצונדען מיט א העליש פייער, אנגעפאלען אויף אונז, ווי א ווילדע חיה, גע־וועו נרייט אונז דורס צו זיין — וואס טויג אייך, מיר זענען פונ'ם רעסטאראן קוים ארוים מיט'ן לעבען, און מע האט אונז ארוים־בעגלייט שען, מיט כבוד, נאכגעשריגען אויף דער גאס און געמאכט מיט קולאקעס: — „רוסישע שווייגען! רוסישע שווייגען!"

נאר דאס בעסטע האבען מיר געהאט דערנאך, שפעטער, אינ'ם האטעל. דארט האבען מיר געהאט א פערבייסונג פונ'ם שוואגער זיינעם. דער קאמיסיאנער פון לאמפענגלעזער און אבאזשורען האט אנגעקלאפט צו אונז אין דער טיר אריין, אריינגעקומען מיט נאך איינעם א דייטש, אויך מיט א צילינדער, נאר אהן א טענדעווע־דענדע, און האט אונז געפרעגט: „אויף וואס פאר איין אופן האבען מיר זיך ערלויבט איהם צו בעלעדיגען הינטער די אויגען?"... בשעת מעשה האט ער געקלאפט מיט'ן שטעקען אין טיש אריין און איז געוועזן אזוי רויט, אז איך האב מיך דערשראקען, אנגעהויבען מורא האבען פאר קלעפ. א קשיא אויף א מעשה: וואס א דייטש קאן ביי זיך אין וויען?

נישט אזוי האט אבער בעקלערט די זאך די מוהמע נחמה פון אצעלעס. זי האט זיך, אפנים, ווינציג־וואס איבערגעשראקען פאר'ן דאזיגען דייטש. האט זי זיך אויפגעהאפט פונ'ם ארט און איז צו־

נעשפרונגען צו איהם גלייך אין פּנים אריין, זיך גענומען מיט ביידע הענד ביי די זייטען און האָט איהם אויסגע׳לומר׳ט א צע־טעל, און דוקא אויף פּראָסט אידיש:

— הער נאָר אוים, דו קירע־דייטש, דו שוטה בן פּיקהאָלץ, דו לאָמפּענגלאָז, איך וועל מיר נאָר א מעשה אָנטהון! דו מיינסט דאָך אוודאי, אז מע האָט זיך דערשראָקען פאַר דיין טענדעווערע־דע מיט׳ן שוואַרצען קוימען, וואָס דו טראָגסט אויפ׳ן קאָפּ? סך הכל האָסט דו דאָך ביי אונז אויסגענאַרט די עטליכע פּאַר גילדען אומזיסט און אומנישט, ווי א פּראָסטער מאַשעניק! דו מיינסט, מע ווייסט נישט, ווער דו ביזט, דו אָפּגעריסענער דלפון, דו נאַ־קעטער כתריליק? נעהסט נישט אוועק? אָט פּאָהר איך אריין צו דיר אין פּנים אריין און פּליק דיר אוים דאָס בערדעל עד פרוטה אחת, פאַרשטעהסט דו מיך, וואָרום איך האָב שוין אויף מיין לע־בען געפּאַטשט אזעלכע לייט, הערסט דו, וואָס דו ווערסט זיך ביי זיי באַהאַלטען אין קעשענע! וואָס זאָגט איהר, איך בעט אייך, אויף דעם משוגענעם דייטש מיט דעם לאָקשען־טאָפּ, איך וועל מיר נאָר א מעשה אָנטהון?!... פּאָלג מיך, נעם דעם וועג, ווערסט דו בעסער מאַכען!...

. . . .

איך ווייס נישט, צי ער האָט זיך טאַקי איבערגעשראָקען פאַר דער מוהמע נחמה, וועלכע האָט אויסגעזעהען אין דער מינוט, ווי א צערייצטע ספּאָלאָשעטע הוהן, וואָס איז גרייט אויסגראַבלען אייך די אויגען, צי ער האָט גלאַט נישט געוואָלט האָבען צו טהון אין וויען מיט א אידינע פון אַצעלעם — מיין דייטש מיט דער טענ־דעווערענדע האָט גענומען דעם צילינדער אין די הענד און די פּיס אויף די פּלייצעס און האָט געמאַכט פּליטה נאָר אויף איין אנדער אופן, א שטאַרקען קלאַפּ געטהאָן מיט דער טיר און אויף יענער זייט שוועל געבענשט אונז מיט׳ן געוויסען נאָמען „רוסישע שווייי־נען“, וואָס מיר זענען צו דעם שוין אזוי צוגעוועהנט געוואָרען.

אשטיינגער, ווי מיר זענען געוועהנט צו א „גוט מאָרגען, גוט יאָהר".

פון דעמאָלט אָן האָב איך אָנגעהויבען פאַר דער מצהמע נחמה פון אָצעלעס האָבען דרך־ארץ. זי איז ביי אונז ביידען געוואָרען אין די אויגען העכער מיט נייען־און־נייענציג פראָצענט. און ס'איז ביי אונז געבליבען, מיר זאָלען זיך מיט איהר אונטערוּנגענס שוין טאקי מעהר נישט צעשיידען.

מאַריענבאַד

גאָר קיין ראָמאַן, נאָר אַ פּערפּלאָנטעניש צווישען
צוויי שטעדט: וואַרשאַ און מאַריענבאַד, דורך 36
בריוולעך, 14 ליעבעסצעטעלעך און 46 דעפּעשען.

געשריבען אין יאָהר 1911.

מאַריענבאַד

1.

בעלצי קורלענדער פון בערלין צו איהר מאַן שלמה קורלענדער אויף די נאַלעווקיס אין ווארשא.

לבעלי היקר מוהר"ר שלמה נ"י.

איך קום דיר צו מעלדען, אַז דערווייל בין איך נאָך אין בער־לין און וועל ערשט קאָנען ארויספאָהרען קיין מאַריענבאַד הלואי נאָך שבת. איך דאַרף מיך פאַר דיר נישט פערענטפערען, נאָר דו קאָנסט מיר גלויבען, אַז איך בין כלל נישט שולדיג, וואָס ס'האָט זיך אַזוי געמאַכט, אַז איך זאָל מיך פערהאַלטען אין בערלין אַ גאַנצע וואָך צייט. אַז דו וועסט אויסהערען ביז'ן סוף אַלסדינג, וואָס איך האָב דאָ איבערגעטראָגען, וועסט דו אַליין זאָגען, אַז מע קאָן נישט אויס־רעכענען אַ זאַך אויף צופריהער. „אַ מענש טראַכט און גאָט לאַכט". אַזוי איז די מעשה:

איך האָב גערעכענט צו פערברענגען אין בערלין מעהר נישט, אַז איין טאָג, העכסטענס — צוויי. וואָרום וואָס דאַרף געדויערען זיין ביי'ם פּראָפעסאָר? וואָלט געווען גוט, ווען איך ברענג אַראָפּ דעם פּראָפעסאָר צו זיך. האָב איך מיר אָבער איבערגעלעגט: צו וואָס זאָל איך דיר אויסברענגען איבעריגע דרייסיג מארק, וואָס קאָנען צונויף קומען אויף עפּיס אַנדערש? איך הער אַזוי אויך אָפּט־מאָל פון דיר, אַז עס געהט אוועק אַ סך געלד, און די צייט, זאָגסט

דו, איז איצט אויך נישט אין בעסטען, און נאָך כדומה אַזעלכע אַנצוהערענישען הער איך פון דיר... און מחמת דעריבער האָב איך שוין נישט געוואָלט פערפאַהרען אין יענעם האָטעל אויף דער פּריעדריכשטראַסע, וואָס מיין קרובה חוה׳לע האָט מיר געהאַט אויפגעשריבען. ווי קאָן איך מיך גלייכען צו חוה׳לע טשאַפּניק? חוה׳לע מעג אויסברענגען וויפיעל זי וויל, וועט איהר קיינער נישט זאָגען. וואָרום חוה׳לע איז נישט דאָס צווייטע ווייב ביי איהר מאַן, אַזוי ווי איך, און איהר מאַן האָט נישט קיין קינדער פון׳ם ערשטען ווייב, אַזוי ווי מיין מאַן, און בערעל טשאַפּניק ציטערט נישט אַזוי איבער׳ן גראָשען, ווי דו, און האָט נישט מורא בלייבען איין אָרעמאַן אויף דער עלטער, ווי דו האָסט מורא. איך מיין נישט, חלילה, קיין זאַך, איך זאָג עס גאַנץ ערנסט, אַז איך וויל דיר נישט אויס־ברענגען קיין איבעריגס, און מחמת דעריבער האָב איך מיך אָפּ־געשטעלט דאָרט, וואו אַלע אונזערע נאַלעווקער שטעלען זיך אָפּ, ביי דער פּערעלצווייג. דאָס איז אַ אידינע איין אַלמנה, זעהר אַ וואָהלע בעל־הבית׳טע און איין עהרליכע, קאָכט אויסגעצייכענט און נעמט נישט טייער, און ס׳איז נישט ווייט פון אומעטום. פאָר צעהן פּעניג ביזט דו אויף דער לייפּציגער שטראַסע, ביי ווערטהיימער׳ען. און ווי איז דאָס מעגליך זיין אין בערלין און נישט אַריינגעהן אויף אַ מינוט צו ווערטהיימער׳ען? דו זאָלסט זיין איין מאָל ביי ווער־טהיימער׳ען, וואָלסט דו אַליין געזאָגט, אַז ס׳איז אונמעגליך. דעם נאָמען ווערטהיימער האָב איך געהערט נאָך אין וואַרשאַ. נאָר איך האָב מיר קיינמאָל נישט פאָרגעשטעלט, אַז עס קאָן זיין אויף דער וועלט אַזאַ מין געוועלב. וואָס זאָל איך דיר זאָגען, בעלי היקר? עס לאָזט זיך גאָר נישט בעשרייבען! וואָס איין אויג קאָן זעהען און וואָס אַ מויל קאָן רעדען! און מענשען — אַ שפּילקע נישט דורכצוואָר־פען! און אַלסדינג בזיל הזול, פונקט די העלפט געגען די מקחים, וואָס ביי אונז אויף די נאַלעווקים. שטעל דיר פאָר: צוויי מאַרק אַ טוץ נאָזטיכלעך! אָדער פאָר אַכט און נייענציג פעניג אַ פּאָר זאָקען זיידענע, וואָס דו וועסט זיי נישט קויפען ביי אונז פאָר קיין

רובעל מיט צוואנציג. צי, אשטייגער, פאר אכט און זעכציג פעניג א וואנדזייגער — נו, קאן מען לעבען? איך רעכען, אז גאט וועט העלפען, איך וועל פאהרען צוריק אהיים געזונדערהייד, זאל איך פאהרען ווידער איבער בערלין, נישט איבער וויען, — וויען איז, זאגט מען, א העק, א פוסטקע אקעגען בערלין — און ערשט דעמאלט זיך ארייננחאפען צו ווערטהיימער'ען און מיט א ריינעם קאפ זיך א נעם טהון איינקויפען אין בעל־הבתישקייט אריין אלסדינג, וואס מע דארף: אביסעל גלאזווארג און אביסעל פאיאנס און אנדערע שטוב־זאכען. היינט זיידענשטאף און מעבעל און פערפומען. פאר דער גרעניץ זאלסט דו קיין יסורים נישט האבען. איך וועל מיר שוין מסתמא איין עצה געבען. חוה'לע טשאפניק פיהרט־אריבער אלע יאהר גאנצע קאסטענס. דערווייל האב איך מיר נאך כמעט גארנישט געקויפט, אויסער אביסעל וועש, א פאר זומערדיגע [illegible] נאך א היטעלע, און א שלאפראק פון הוילע סטענגעס, א האלב [illegible] אונטערשטע קליידלעך, א גרינעם זיידענשירם, הענטשקעלעך, שפיצלעך און פריזלעך מיט נאך אזעלכע זאכען, וואס איך מוז עס האבען קיין מאריענבאד. און ווייל איך בין שוין געוועז ביי ווער־טהיימער'ען, האב איך מיך נישט געקאנט איינהאלטען און געהיי־סען אין איין־וועגס ארייננפאקען א האלב טוץ טישטיכער מיט צוויי טוץ סערוועטלעך מיט א מאשינדעל אויף צו שלאגען פוטער. איך האב חרטה, ווי היינט עסען מיך, וואס איך האב דיר נישט געפאלגט און נישט מיטגענומען נאך א פאר הונדערטער. א גרויסע נאריש־קייט פון מיר, וואס איך האב מיך געוואלט אויספיינען פאר דיר, אז איך בין נישט אזא גרויסע אויסברענגערין, ווי דו מיינסט. א סך מעהר מצוה געווען אין ווערטהיימער'ען, איידער אינ'ם דאק־טאר, אויסקרענקען זאל ער דאס! נאך אין בערלין האט מיר גע־פעהלט א דאקטאר! קארג האבען מיר דאקטוירים אין ווארשא! מאהל דיר, די בערלינער דאקטורים וואלטען שוין געמעגט ווארטען, ביז איך וועל זיי שיקען רופען. איז אבער בעשערט איין אומגליק, וועסט דו הערען.

איך בין נאָר נעקומען צו פאָהרען אויף דער סטאַנציע, וואָס איך זאָג דיר, ביי דער פּערעלצוויג, נאָך נישט צייט געהאַט זיך אַרומצוואַשען און אָנטהון, ווי עס געהער צו זיין, האָט מען מיך שוין אַ נעם געגעבען: וואָס פאַר אַ דאָקטאָר איך וועל מיר הייסען ברענגען? זאָג איך: „ערשטענס, ווער האָט אייך געזאָגט, אַז איך דאַרף אַ דאָקטאָר? זעה איך דען אויס אַזוי שלעכט, וואָס מע דער־קענט עס אויפ׳ן פּנים? און צווייטענס, זאָג איך, האָב איך פון דער היים אַיין אַדרעס אום פּראָפעסאָר“. רופט זיך אָן צו מיר איי־נער עפּיס איין אַלטער בחור מיט אַ נאָז, וואָס סע וואַכסט אויף איהר ווייםפּערלעך: „האָט קיין פאַראיבעל נישט, זאָגט ער, מאַ־דאַם, וואָס איך וועל אייך זאָגען. אָט וויייל, זאָגט ער, איהר האָט אַיין אַדרעס צום פּראָפעסאָר, מוזט איהר זיך פריהער זעהען, זאָגט ער, מיט׳ן דאָקטאָר. וואָרום ס׳איז אַ גרויסע נפקא־מינה, זאָגט ער, פון דעם וואָס א י ה ר וועט זאָגען דעם פּראָפעסאָר, ביז, זאָגט ער, דער דאָקטאָר וועט איהם, זאָגט ער, זאָגען אויף זיין דאָקטאָר־לשון“. לאָזט זיך אויס, אַז אָט דער אַלטער בחור מיט דער רויטער נאָז וואָהנט טאַקי ביי אָט דער אלמנה פּערעלצוויג, וואָס איך זאָג דיר, און ער איז אַ קאָמיסיאָנער פון דאָקטוירים, דאָס הייסט, ער פאַרנעמט זיך דערמיט, וואָס ער ברענגט־אַראָפּ אַ דאָקטאָר, אַז מע דאַרף, און דער דאָקטאָר ברענגט שוין אַראָפּ דעם פּראָפעסאָר, אָדער ער פיהרט שוין אָפּ צום פּראָפעסאָר אַהיים. געב איך זיי אָנצוהערע־ניש, אַז מיך פיהרט מען נישט. „איך בין נאָך, זאָג איך, גאָט זיי דאַנק, אויף אַזוי פיעל קרעפטיג, אַז איך קאָן נאָך געהן אַ מייל צו־פוס“. רופט זיך אָן צו מיר דער קאָמיסיאָנער מיט די ווייםפּער־לעך: „מאַדאַם! ביי מיר האָט איהר, זאָגט ער, גע׳פּועל׳ט, אַז איהר קאָנט געהן דריי מייל צו־פוס. נאָר איך דאַרף אייך זאָגען פריהער, אַז ס׳איז אַרויסגעוואָרפען, זאָגט ער, אייער טרחה. אַ בערלינער פּראָפעסאָר, זאָגט ער, אַז איהר קומט צו איהם אַליין אָהן אַ דאָקטאָר, האַלט ער אייך נישט מעהר, זאָגט ער, ווי אַ האַלבע מינוט, פּי־פּו־פּאַ, אַ קלאַפּ מיט׳ן פינגער, איינס־צוויי־דריי, און —

אַראָפּ פון מאַרק. פּערטיג. און אַז איהר קומט, זאָגט ער, מיט אייער דאָקטאָר, איז גאָר אַנדערע ווערטער. אַ דאָקטאָר קאָן ער נישט אָפּזאָגען. אַ דאָקטאָר מוז ער אויסהערען. האָט איהר שוין, זאָגט ער, פערשטאַנען, צי נאָך נישט?"...

אזוי לאַנג, אזוי ברייט, ער האָט מיר אַראָפּגעבראַכט דעם דאָקטאָר. איז מיר דער דאָקטאָר אפילו באַלד נישט געפעלען אין שלייער. ער קוקט נישט אין די אויגען אריין, האָט קיין צייט נישט, און רעדט מיט אַ קוויטש. האָסט עפּיס ליעב אַ דאָקטאָר, וואָס קוקט נישט אין די אויגען אריין און רעדט מיט אַ קוויטש?

אויסגעפרעגט זיך ביי מיר, ווער און וואָס און ווען, און גוט בעטראַכט מיך פון אַלע זייטען, איז ער אַ בעלן געווען, דער קלוגער דאָקטאָר, מיך אוועקלעגען אין בעט, איך זאָל איהם ליגען ביז מאָר־גען. מאָרגען וועט ער מיך, זאָגט ער, נאָך אַ מאָל בעטראַכטען. און ערשט דעמאָלט וועט ער מיר, הייסט עס, זאָגען, צו וואָס פאַר אַ פּראָפעסאָר ער זאָל מיך מעלדען. דערהערט, אַז ער וויל מיך אוועק־לעגען, האָב איך איהם אויפגעקלערט, אַז פון אוועקלעגען מיך זאָל ער פערגעסען. איך בין נישט געקומען, זאָג איך, קיין בערלין ליגען. איך דאַרף זיין, זאָג איך, ביי ווערטהיימער'ען, און דאַרף זיין ביי טיטצען, און וויל, זאָג איך, זיין אומעטום. אויב ער וויל, זאָג איך, קומען מאָרגען, מעג ער קומען, נאָר מיך אוועקלעגען אין בעט — דאָס, זאָג איך, וועט נישט געהן!... ער האָט געמיינט, אַז ער האָט אָנגעטראָפען אויף אַ יאַחנע פון די נאַלעווקים און וועט ביי איהר ציהען מאַרקען! איך האָב באַלד אַרויסגעזעהען, אַז ס'איז נישט קיין דאָקטאָר, נאָר אַ פּיאַווקע. והראיה, אַט וועסט דו הערען, וואָס אַ בלוטצאַפּער קאָן! די האָר שטעלען זיך קאַפּויר!

אויף אין דערפריה, איך קום מיט איהם צום פּראָפעסאָר, לאָזט זיך אויס, אַז ס'איז גאָרנישט דער פּראָפעסאָר, וואָס חוה'לע טשאַפּ־ניק האָט מיר פערשריבען. ס'איז גאָר איין אַנדער פּראָפעסאָר אויף גאָר אַנדערע שלאָפקייטען. דאָס בין איך געוואָהר געוואָרען ערשט נאָכדעם, אַז מע האָט מיך גוט אָנגעמוטשעט, און מיר זענען אַרויס־

געגאנגען פון דאָרטען און געזעצט זיך פאָהרען. האָב איך געמיינט, מיר פאָהרען אהיים; צום סוף לאָזט זיך אויס, אז מיר פאָהרען צו נאָך א פראָפעסאָר, און ווידער נישט צו דעם פראָפעסאָר, וואָס איך מיין. צו א פראָפעסאָר איין אקושער האָט ער מיך נאָר גע־בראַכט צו פיהרען! ווער איך דאָך מסתמא רעכט אויפגעבראַכט און הויב אָן צו גוואלדעווען. ענטפערט מיר דער דאָקטאָר מיט זיין קוויטשינ קול'כעל, אז איך בין נישט אין ווארשא אויף די נאלעווו־קים, איך בין אין בערלין, און אז איך זאָל נישט מאַכען קיין לאַנגע טענות, און אז ער האָט קיין צייט נישט, און אז ער ווייסט בע־סער, צו וואָס פאַר א פראָפעסאָר איך דאַרף! האָסט דו עפּיס צו איהם? און אָט אזוי, ווי איך זאָג דיר, זענען מיר אויסגעוועזען, לאָז זיך דיר דאכטען, ביי דריי פראָפעסאָרען, און אלע דריי פראָפע־סאָרען, גלייך ווי זיי וואָלטען זיך אויפגערעדט, האָבען געזאָגט אלע אין איין קול: „מאריענבאד!“ — ווי באלד אזוי, צו וואָסער א כפרה האָב איך בעדאַרפט די פראָפעסאָרען, און נאָך דריי דער־צו? מאריענבאד האָב איך דאָך געהערט נאָך אין ווארשא. קורץ, שולדיג געוועזען דעם רוח א גאַנג — פארפאלען.

נעקומען אהיים, בין איך געווען אזוי אויסגעמאַטערט, אז איך האָב מיך קוים געהאַלטען אויף די פיס, און איך האָב מיך שוין, נישט ווילענדיג, געמוזט אריינלעגען אין בעט אריין. מיינסט דו דאָך, אז לאַנג בין איך געלעגען? נישט מעהר זאָל דער דאָקטאָר לעבען אויף דער וועלט. עס האָט מיך אין דער גיך געגעבען א טראָג־אויף פון בעט, גלייך ווי א דונער וואָלט מיך דערשלאָגען. שטעל דיר פאַר א חשבון פון א פעלד־גזלן: איך זאָל איהם בעצאָהלען, זאָגט ער, אכציג מארק! פאַר וואָס אכציג מארק? „א פראָסטער חשבון, זאָגט ער: צוויי וויזיטען צו צעהן — איז צוואַנציג. דריי קאָנסוליומס ביי דריי פראָפעסאָרען צו צוואַנציג — איז זעכציג. און זעכציג מיט צוואַנציג איז, זאָגט ער, אלע מאָל און אומעטום אכציג“. האָב איך אויפגעהויבען מסתמא אזא סקאנדאל, אז מע איז זיך צע־גויפגעלאָפען אלע: די בעל־הבית'טע די אלמנה, דער אלטער בחור

— מיר? „וואו זענען אלע איבעריגע געסט. דער שלים־מזל און
האָב איך מיך צעשריען אויף זיי. — אין בערלין, צי אין סדום?
עס איז ביי אייך ערגער, זאָג איך, טויזענד מאָל, ווי ביי אונז אין
רוסלאַנד! נישט קיין דאָקטוירים זענען ביי אייך, זאָג איך, נאָר
חוליגאַנעס! פאַנראָמשטשיקעס!" מיט איינעם וואָרט, וואָס מיר
איז געקומען אויפ'ן מויל, דאָס האָב איך זיי געזאָגט. און לאָז
זיך דיר דאַכטען, עס האָבען זיך אריינגעלעגט מענשען, און מע
האָט אונז קוים מיט צרות אויסגעגלייכט פאַר פינף און פופציג
מאַרק. פינף און פופציג מכות זאָלען זיך איהם זעצען, דעם שע־
נעם דאָקטאָר, אויפ'ן פנים! ביזט דו שוין פאַרטיג? האָב צייט.
ס'איז נאָך פאַרהאַן איין אלטער בחור מיט א רויטער נאָז מיט
ווייסבערלעך, הייסט ער זיך א חוץ בעצאָהלען פופצעהן מאַרק. וואָס
איז דאָס? דאָס איז, זאָגט ער, זיין קאָמיסיאָן פאַר'ן דאָקטאָר,
וואָס ער האָט מיר, זאָגט ער, רעקאָמענדירט. וואָס זאָגסט דו צו
אזא פרא־אדם? עס האָט מיך אזוי פערקאָכט ביי'ם הארצען, אז
עס האָט זיך מיר אפגערופען מיין אומגליק, און איך בין געבליבען
ליגען מיט א מיגרען ביז'ן אנדערען טאָג. א קליינינקייט — אזוי
פיעל געלד ארויסצוואַרפען, און פרעג — אויף וואָס? אויף ווען?
וואָלט נישט גלייכער געווען צעהן טויזענד מאָל דאָס איבערלאָזען
בעסער ביי ווערטהיימער'ען? איך עס מיך אויף א לעבעדיגע,
וואָס איך בין נישט געקומען אהער מיט איין וואָך פריהער. וואָלט
איך נעטראָפען דאָ מיין חוה'לע — פאַרט א קרובה, און וואָלט
נישט אריינגעפאַלען צו אָט די פיאַווקעס אין די הענד אריין. א
שטיקעל גליק, וואָס בערלין איז א שטאָדט, וואָס איז פאַרהאַן וואָס
צו זעהען; אנישט, וואָלט איך קראַנק געוואָרען פאַר דאָסאַדע.
און צו זעהען איז דאָ אין בערלין אין איין טאָג אזוי פיעל, וואָס דו
ועסט דאָס נישט זעהען ביי אונז אין וואַרשאַ אין דרייסיג יאָהר
אפילו. א חוץ ווערטהיימער'ען און טיטץ און נאָך אזעלכע געוועל־
בען, איז פאַרהאַן אין בערלין א „ווינטערגאַרטען" מיט איין „אפּאָ־
לאָ־טהעאַטער", מיט א צירק „שומאַן" און מיט א צירק „בוש".

היינט איז דאָ, זאָגט מען, א „לבנה־פּאַרק“ — איז דאָס גאָרנישט צו בעשרייבען. איך קלויב מיך ערשט געהן אהינצו, אם ירצה השם, מאָרגען, וועל איך דיר שוין מאָרגען בעשרייבען. דערווייל֗ע זיי געזונד און זאָג שבע־רחל'ען, זי זאָל אכטונג געבען נישט בלויז אין קיך, נאָר אויף דער גאַנצער שטוב זאָל זי אכטונג געבען. איך האָב פאַר'ן אוועקפאָהר פערגעסען פערשרייבען א קעלנערעל מיט צוויי ציכעלעך אין קויטיגען גרעט. און א סלאַי איינגעמאַכטס האָב איך אָנגעהויבען א טאָג פאַר'ן אוועקפאָהר, איז פון איהם זאָל זי נוצען אין קיך אריין און נישט אָנריהרען מעהר פון די איינגעמאַכטסען, וואָס אויפ'ן באַלקאָן אונטער'ן קאַסטען. און בריעף זאָלסט דו מיר שרייבען, למען השם, קיין מאַריענבאַד פּאָסט רעסטאַנט, ווי מיר האָבען אָפּגעשמועסט.

פון מיר דיין פרוי ב ע ל צ י ק ו ר ל ע נ ד ע ר.

2.

שלמה קורלענדער פון די נאַלעווקים איז ווארשא צו זיין פריינד חיים סאַראַקער אין מאַריענבאַד.

ליעבער פריינד חיים.

איך האָב צו דיר, ידידי, א קליינע בקשה, דאָס הייסט, נישט קיין קליינע, נאָר טאַקי א גרויסע בקשה. א גאַנץ גרויסע! עס האָט מיך געטראָפען, ליעבער פריינד, איין אומגליק: מיין בעלצי פאָהרט קיין מאַריענבאַד. וואָס עפּיס פּלוצים קיין מאַריענבאַד? פרעג מיך עפּיס גרינגערס. זי זאָגט, אז זי איז נישט געזונד און מוז האָבען מאַריענבאַד. און דער דאָקטאָר זאָגט אויך, אז זי איז נישט געזונד און מוז האָבען מאַריענבאַד. און אז צוויי זאָגען שכור, דאַרף דער דריטער געהן שלאָפען... נאָר בסוד וועל איך דיר איבערגעבען — און איך בעט דיך, אז צווישען אונז זאָל עס טאַקי בלייבען, — איך פערשטעה דעם שכל פון מאַריענבאַד. אז די מאַדאַם טשאַפּניק פאָהרט קיין מאַריענבאַד, היינט פאַר וואָס זאָל די מאַדאַם

קורלענדער אויך נישט פאָהרען קיין מאַריענבאַד? זי גלייבט מיך צו בערעל טשאַפּניק! זי ווייסט נישט, אפנים, אז דאָס, וואָס טשאַפּניק קאָן — קאָן נישט איך, נישט דו, נישט קיינער. טשאַפּ־ניק קאָן אָפּזיצען אַ קיילעכיג יאָהר אין דער שענסטער דירה, ווי אַ מאָנאַרך, און גאָר פּערגעסען, אז פאַר אַ דירה דאַרף מען צאָהלען דירה־געלד. נישט היינט געדאַכט, אז טשאַפּניק איז ביי מיר גע־זעסען אין שכנות, האָב איך געמיינט, אז איך וועל פון איהם בע־קומען די טשאַכאָטקע. אַלע טאָג פלעגט ער זיך הייסען מאַכען רעמאָנט, און מיט מיר פלעגט ער זיך שאַפען, ווי מיט אַ סטרוזש. איין אַנדערען וואָלט איך אַרויסגעוואָרפען אויף דריי שפּענדלעך, און מיט איהם האָב איך געמוזט אָננעמען אַ פולען מויל מיט וואַסער און מאַכען אַ שווייג — צוליעב בעלצי'ן. באַשר וואָס? באַשר ווייל זיין חוה'לע געהער זיך אָן מיט מיין בעלצי'ן גליער־גליער־געשוועכ־טערקינדער, דעם פערד'ס־בייטש־שטעקעלע'ס־אַ־פּידקאָווע! וואָס איך האָב מיך אין דעם יאָהר אָנגעזעהען אויף דעם בערעל טשאַפּ־ניק, איז דאָס אויף אַ וואָך צו דערצעהלען. צו בערעל טשאַפּניק, אַז עס קומט דער קצב מאָנען פאַר פליישׁ, עפענט ער איהם מיט'ן קאָפּ די טהיר: אַ העזה פון אַ קצב — גאָר מאָנען פאַר פליישׁ! און צו דער מאַדאַם טשאַפּניק, אַז מע קומט מיט אַ חשבון פון גע־וועלב, געהט מען אַזוי לאַנג, ביז מע צערייסט צוויי פּאָר שיך און מע הערט אויף צו געהן. פון שניידערס און פון שוסטערס רעדט מען נישט; מע ווייסט שוין, אַז צו טשאַפּניק'ען נאָך געלד געהט מען נישט, וואָרום מע וועט נים נתנ'ען. וואָס דאַרפסט דו מעהר? אָט איז דאָ נישט לאַנג געווען ביי זיי אַ וועטשערינקע. די מאַדאַם טשאַפּניק איז געווען אַ אימעניניצע, סאַמע פאַר'ן אָפּפאָהרען קיין מאַריענבאַד, — האָסט דו געדאַרפט זעהען, וואָס דאָרט האָט זיך אָפּגעטהאָן! איך בין נישט געווען, נאָר מיין בעלצי דערצעהלט, אַז מיט אַזאַ קאָלאַציע וואָלט מען שוין געקאָנט חתונה מאַכען צוויי טעכטער. דאָס עסען האָט מען בעשטעלט ביי העקסעלמאַנען אין רעסטאָראַן, און וועטשערע איז געווען כיד המלך: פיש, און פליישׁ,

און געבראָטענס, און וויין, און ביער, און וואָס דו ווילסט. די פלעשלעך האָבען געקנאַקט, משרתים האָבען בעדיענט, ס'איז געווען „ליהודים". און, ווי געוויינטליך, האָט מען פערלעגט אַ „בענקעל", און דער באַנקיר איז געוועזן טאַקי טשאַפּניק, און געוואונען האָט טאַקי ווידער טשאַפּניק — ער קאָן די מלאכה! גאַנצע הונדערטערס, זאָגט בעלצי, זענען געווען אין באַנק. פון דעסטוועגען, אַז העקסעלמאַן איז געקומען אויף מאָרגען מיט אַ רעכענונג, האָט מען פון איהם געמאַכט אַזאַ געלעכטער, אַז ער שעמט זיך שוין נאָר אויסצוזאָגען... נאָר איך האָב מיך פערדרעדט פון טשאַפּניק'ען און כמעט פערגעסען אָן מיין בקשה.

מיין בקשה איז אָט וואָס: אַזוי ווי מיין בעלצי פאָהרט, הייסט עס, קיין אויסלאַנד דאָס ערשטע מאָל אויף איהר לעבען, זי ווייסט נישט, וואו אַ טיר עפענט זיך און קען נישט די שפּראַך, לכן זאָלסט דו זיין אַזוי פריינדליך איהר קומען צו הילף, רעקאָמענדירען אַ רעכטע סטאַנציע, אַ גוטען דאָקטאָר, אַ כשר'ען רעסטאָראַן, — מיט איינעם וואָרט, זאָלסט זיין פאַר איהר וואָס מע רופט אַ וועגווייזער. אגב, וועל איך דיך בעטען, זאָלסט נאָכקוקען, מיט וועמען זי בעגעגענט זיך דאָרט, און מיט וועמען זי קומט זיך צענויף. איך וויל, פערשטעהסט דו מיך, זי זאָל זיין אַביסעל ווייט אָפּגעשיידט פון דער מאַדאַם טשאַפּניק. וואָס האָב איך, אייגענטליך, צו דער מאַדאַם טשאַפּניק? זי האָט מיר קיין געשעפט נישט קאַלי געמאַכט; נאָר איך וויל נישט, מיין בעלצי זאָל זיין קנעפּעל שבקנעפּעל מיט דער מאַדאַם טשאַפּניק, חאָטש זיי זענען גליעך־געשוועסטערקינדער. איך וויל נישט, אַז זי זאָל זיין איהר אַפּיטראָפּס, אַז וואָס די מאַדאַם טשאַפּניק זאָגט — איז גוט, און וואָס די מאַדאַם טשאַפּניק טהוט־אָן — איז שען, און וואָס זי דערזעהט אויף דער מאַדאַם טשאַפּניק — דאָס ווילט זיך איהר. גלויב מיר, ליעבער פריינד, עס נעהט מיר נישט אין געלד. דו ווייסט, אַז איך בין, חלילה, נישט אַזאַ קמצן, און מיין בעלצי פיהרט ביי מיר אויס, ווי מע זאָגט, דאָס טעלערעל פון'ם הימעל — פאַרט דאָס צווייטע ווייב. דאָס

צווייטע ווייב, זאָגט מען, און אַ בת־יחידה פיהרען־אויס אַלסדינג. נאָר וואָס דען? איך וויל נישט, אז וואו צווי זאָל מיין ווייב זיין אַ דריטע... וואָס קומט מיר דערפאַר? איך האָב אַזוי אויך גענוג שונאים אויף די נאַלעווקים, וואָס וואָלטען מיך דערטרונקען אין אַ לעפעל וואַסער. און ווער שמועסט, זינט איך האָב חתונה געהאַט פאַר בעלצי'ן, וואָלטען זיי זיך וועלען נוקם זיין אָן מיר. איך ווייס נישט פאַר וואָס, גלייך ווי איך וואָלט עמיצען אָנגעריהרט אין כבוד אָדער אין פרנסה. באשר, זאָגען זיי, זי וואָלט געקאָנט זיין מיינע אַ שנור. טאָמער ווייסט דו, וואָס גערט זיך עס אָן מיט זיי? עס זענען שוין געווען שטיגומערעס, וואָס האָבען זיך גע־פּרובט מאַכען צווישען אונז אַ בייז לעבען. פרעג, וואָס האָב איך זיי געטהאָן? דער גאַנצע גוואלד, למאי זי איז אַ שענע! אַ רוח זיי אין פאָטער און מוטער אריין — און אז איך זאָל געווען חתונה האָבען דאָס אַנדערע מאָל און נעמען אַ מיאוסניצע, וואָלט זיי שוין געווען בעסער?

הכלל, ליעבער פריינד, קיין סך דאַרף איך מיט דיר נישט שמועסען. איך מיין, אז דו פערשטעהסט שוין דעם מיין, וואָס איך מיין... איך וויל, אַז דו זאָלסט זי האַלטען אויפ'ן אויג און זאָלסט מיר אַריינשרייבען אַמאָל אַ בריוועל פון דיין מאַכען, וואָס דו מאַכסט, און פון מיין בעלצי'ן, וואָס זי מאַכט. און אַז זי וועט זיך ווענדען צו דיר נאָך געלד, — איך האָב איהר געגעבען דיין אַדרעס — זאָלסט דו איהר אַרויסגעבען אויף מיין רעכענונג וויפיעל זי וויל, געוויינטליך, נישט אויף אַ מאָל, נאָר ביסלעכווייז, ווייל ביי איהר געלד — צווישען אונז זאָל עס בלייבען — האָט גאָר קיין ממשות נישט. איך האָב געוואוסט פריהער, אַז ווען איך זאָל איהר מיטגעבען, למשל, פון דאַנען איך ווייס אַליין נישט וויפיעל, איז אַזוי ווי זי פאָהרט איבער בערלין, וועט דאָס דאָרט מסתמא אַוועקגעהן ביי איהר מיט'ן ווינד און מיט'ן רויך. און כך הוה, אַזוי ווי דאָס הארץ האָט מיר געזאָגט. איך האָב שוין בעקומען פון איהר אַ בריוועל פון בערלין (פאָהרענדיג קיין מאַריענבאַד, האָט זי זיך אַראָפּגעחאַפּט

קיין בערלין), שרייבט זי מיר א גרוס, מיין בעלצי הייסט עס. פון עפּיס איינעם מיט'ן נאָמען ווערטהיימער, האָט ער א געוועלב, אָט דער ווערטהיימער, וואָס מע געפינט, זאָגט זי, ביי איהם פון פויגעל-מילך. איז זי שוין געוועזן דאָרט, שרייבט זי מיר, מיט א וויזיט, און ווערליג איך פערשטעה, האָט זיך דער ווערטהיימער פון איהר נישט געגאַרט. זי גלייכט זיך צו דער מאַדאַם טשאַפּניק. בערעל טשאַפּניק בעריהמט זיך, אַז ער האָט געהאַט מיטגעגעבען זיין חוה'לען קיין אויסלאַנד א תק'ער אויף דער נסיעה. און אַז זי איז געקומען קיין בערלין, האָט זי שוין געשריבען, מע זאָל איהר שיקען נאָך געלד, האָט ער איהר געמוזט אויף דער צווייטער וואָך ארויסשי-קען נאָך א תק'ער. ער וואַרפט זיך עס מיט תק'ערס, אָט דער טשאַפּ-ניק! טאָמער ווייסט דו די געשעפטען, וואָס ער טרייבט? א מענש זיצט אין וואַרשאַ שוין אפשר צוואַנציג יאָהר, און לאָז מיר עמיצער זאָגען, מיט וואָס האַנדעלט בערעל טשאַפּניק? עס איז זיך איין אָפּגעפּוצט אידעל, מיט א שען בייכעל, מיט א פיינעם חתוך-הדבור, און עס רעדט נישט איין איבעריג וואָרט; איין אויגעל קוקט ביי איהם כלומרשט קיין פּצון-זייט, און דאָס אַנדערע טראַכט, ווי אַזוי מע צעשפּילעט דיך און מע בעקומט ביי דיר ארויס א גמילות-חסד אויף צו פערפאַלען...

הקיצור, ער איז גאַרנישט ווערטה, אָט דער טשאַפּניק, מיר זאָ-לען פון איהם אַזוי פיעל רעדען. איך בעט דיך נאָך א מאָל, חיים, דו ווייסט, ווי מיין בעלצי איז ביי מיר טייער. איך האָב גרויס עגמת-נפש, וואָס זי פאָהרט אַליין. איך וואָלט אויך מיטגעפאָהר-רען — נאָר ווי קאָן איך אַוועקוואַרפען דאָס געשעפט? ס'איז ביי מיר סאַמע סעזאָן. איך האַלט אין בויען, און צו גאָט א האָפנונג: א יאָהר ווער איך, דאַכט מיר, האָבען גאָר נישט קיין שלעכטס. וועד-ליג עס ווייזט זיך, דאַרף זיך מיט דירות אַוועקשטעלען, מיט'ן אויי-בערשטען'ס הילף, א סך העכער ווי פאַראיאָהרען. נאָר פּאַר מיין בעלצי'ן איז נישט נויטיג, זי זאָל עס וויסען. אדרבה, אויב עס וועט דיר אויסקומען, מעגסט דו איהר זאָגען פערקעהרט... ווי אַזוי צו

רעדען — דאַרף מען דיך נישט לערנען. דו ווייסט שוין. און ווייטער איז נישטאָ קיין בעזונדערע נייעס. אונזערע צייטונגען לייענסט דו דאָך דאַרטען אויך, ווייסט דו שוין מסתמא, אז ביי אונז איז עפּיס נישט אזוי פריילין. א גרוס קאָן איך דיר אָפּגעבען פון דיין אסתר׳ען. איך האָב זי געזעהען פון דערווייטען. זי שיינט מיר גאַנץ גאָהענט אויף דער צייט צו זיין. הייגט־מאָרגען... טאַמער א יונגעל, ווי אזוי וועט דאָס זיין אָהן דיר א ברית? זעה זשע למען השם, ידידי, טהו ווי איך בעט דיך, און שרייב מיר באַלד א תשובה.

פון מיר דיין בעסטער פריינד ש ל מ ה ק ו ר ל ע נ ד ע ר.

3.

בעלצי קורלענדער פון בערלין צו איהר מאַן שלמה קורלענדער אויף די נאַלעווקים אין וואַרשאַ.

לבעלי היקר מוהר״ר שלמה נ״י.

איך האָב דיר צונעזאָגט געכטען, אז איך וועל דיר בעשרייבען דעם בערלינער „לבנה־פּאַרק“, וויבאַלד איך וועל נאָר קומען פון דאָרט, — טהו איך דיר צוליעב, חאָטש אפילו דאָס איז א זאַך, וואָס עס איז אונמעגליך, וואָרום אז איך זאָל דיר א גאַנצע נאַכט זיצען און שרייבען, וועל איך דיר דען בעשרייבען אפילו א צעהנט־חלק פון דעם, וואָס מע זעהט זיך אָן אין דעם „לבנה־פּאַרק“? ס׳איז שוין איין מאָל א פּאַרק! שטעל דיר פאָר א גרויסען פּאַרק פון סאַמע פייער, אָרום און אָרום פייער, אַלע שטיבער זענען בעגאָסען פון אויבען ביז אַראָפּ מיט פייער. און גלייך ווי דו קומסט, טרעטסט דו אריין אין א „לאַך־זאַל“, דאָס איז א מין זאַל, וואָס אז דו קומסט אריין, פאַלט אָן אויף דיר א געלעכטער, און דו לאַכסט אזוי לאַנג, ביז דו ווערסט שיער צעפּלאַצט פאַר געלעכטער — וואָרום וואוהין דו גיסט זיך א קעהר, זעהסט דו, אז דו האָסט א פּנים פון א שוואַרץ יאָהר. דערנאָך בעטאַהלסט דו און זעצסט זיך אויף

אויף אזא מין משוגענער באהן, וואָס פליהט משוגענערווייז איבער בערג און איבער טאָלען. אָט טהוט עס דיך א הויב־אויף העכער הייזער, און אָט טהוט עס דיך א מאָרדעווע אראָפּ אין אַלדי שווארצע יאָהר, אין דער שאול תחתיה אריין, אז דו ווערסט שיער נישט צעפּאַלען אויף שטיקער. און עס ווערד א קוויטשעריי מיט א געפּילדער. און באַלד נאָך דעם הויבט עס דיך אויף ווידער ארויף אויף א בארג, און ווידער אראָפּגעלאָזט דיך אין דער ערד אריין. ביז דו קומסט צוריק אויפ׳ן אייגענעם אָרט און בלייבסט שטעהן, ווי א נאר. הייסט דיר דער דייטש אויסשטייגען, ארויסגעהן הייסט עס. געהסט דו אראָפּ, ווי א נעכטיגער. און נאָכדעם קומסט דו צו צו א טייך, זעהסט דו, ווי מענשען גליטשען זיך אויף שיפלעך בארג־אראָפּ און פאַלען אריין גלייך אין וואסער אריין און ווערען נישט דערטרונקען; נעממ דיך אָן א יצר־הרע און דו קריכסט ארויף אויף טרעפּ אויפ׳ן בארג און קויפסט ווידער א בילעט און זעצסט זיך אריין אין שיפעל און פליהסט, ווי א משוגענער, אין וואסער אריין, און געהסט ארויס פון דאָרט א פערשפריצטער פיטש־נאַס, און דו בלייבסט שטעהן און קוקסט זיך ארום, פאר וואָס א דייטש נעממ געלד? פון דאָרט געהסט דו אביסעל ווייטער, זעהסט דו ווילדע מענשען און שווארצע ציגיינער פון מצרים, וואָס טאַנצען און זינגען, דרעהען זיך און שפּרינגען, לעקען מיט דער צונג געגליהטע אייזענס, שטעכען זיך מיט שפּיזען, מאכען מיט די בייכער, און פאר דעם אַלסדינג צאָפּט מען ביי דיר געלד. און אז דו ווילסט, פיהרט מען דיך נאָך אריין גלייך אין גיהנם אריין און מע ווייזט דיר מתים מיט רוחות מיט שדים, שלענג און עקדישען מיט צרות, מיט שלעק, — און דו בענשט גומל, וואָס מע האָט דיך ארויסגעלאָזט א לעבעדיגען. פון קאַפעס, רעסטאָראַנען, מוזיק, שפּיעלקעסטלעך, קינעמאָטאָגראַפען, קאָמעדיעס, פאָטאָגראַפיעס און נאָך אזעלכע זאכען — פון דעם שמועסט מען נישט. דאָס איז דאָרט פארהאַן, ווי שטערען אין הימעל. און ווען דו זאָלסט זיך נאר וועלען צולאָזען צו די דייטשען און געהן אומעטום וואו מע רופט דיך,

קאָנסט דו אַרויס פון דאָרטען אַ קדוש. מיך האָט די גאַנצע חתונה געקאָסט אַרום און אַרום אַ נישט, אַ צעבראָכענער פעניג. ווערסט דו דאָך פרעגען, ווי אַזוי איז דאָס מעגליך? ווערסט דו הערען אַ שענס.

אָט דער בחור דער פּראַ־אדם מיט די ווייספּערלעך, וואָס האָט ביי מיר אַרויסגעפּרעסט פופצעהן מאַרק דערפאַר, וואָס ער האָט מיר געראַקאָמענדירט דעם שענעם דאָקטאָר, האָט ער מיך דאָס גע־נומען אין דעם „לבנה־פּאַרק“ אויף זיינע הוצאות, און נאָך מכבד געווען מיך מיט זעלצער־וואַסער און מיט שאָקאָלאַד און מיט וואָס דו ווילסט. געזעהען, אַפּנים, אַז ס'איז מיר איבער דער טבע, מאַכט ער צו מיר אַזוי: „פאַר שענע ווייבלעך, וואָס דאַרפען האָבען צום דאָקטאָר, בין איך, זאָגט ער, אַ קאָמיסיאָנער, און אויף אָנצוקוקען בערלין בין איך, זאָגט ער, אויס קאָמיסיאָנער, נאָר אַ קאַוואַליער און אַ דזשענטעלמען“. האָסט דו עפּיס צו אַזאַ שלים־מזל? שוין געהענדיג צוריקוועגס, רופט ער זיך אָן צו מיר, דער חכם, און דאָס פּנים לויכט איהם, ווי די זון אין תמוז: „מאַדאַם! איהר וועט קיין פאַראיבעל נישט האָבען, וועל איך אייך עפּיס זאָגען“. זאָג איך: „אַבי אַ קלוגס“. זאָגט ער: „אַ קלוגס וויים איך נישט. נאָר פאַר אייך וועט עס, זאָגט ער, זיין זעהר אינטערעסאַנט“. זאָג איך: „אויב אינטערעסאַנט, פאַר וואָס נישט?“... מאַכט ער צו מיר: „נאָר מיט אַ תנאי, מאַדאַם, אַז איהר זאָלט מיר דערנאָך זאָגען, זאָגט ער, אייער מיינונג“. זאָג איך: „פאַר וואָס זאָל איך אייך נישט זאָגען?“... זאָגט ער: „ניין, איך מיין, איהר זאָלט מיר, זאָגט ער, זאָגען אויפריכטיג, נישט פערלייקענען“. זאָג איך: „למאי זאָל איך לייקענען?“... זאָגט ער: „ניין, איך מיין, טאָמער געפעלט דאָס אייך נישט, זאָלט איהר מיר, זאָגט ער, זאָגען, אַז עס געפעלט אייך נישט“. זאָג איך: „זאָגט, וואָס נודעט איהר?“... שטעלט ער זיך אָפּ און מאַכט צו מיר אַזוי: „הערט־זשע אויס, מאַדאַם, עס איז אַזוי די געשיכטע. איהר וועט מיר גלויבען, צי ניין? אפשר וועט איהר מיר גלויבען, און אפשר ניין. חאָטש איך

וויס נישט, זאָגט ער, פאַר וואָס איהר זאָלט מיר נישט גלויבען. איך בין אַ מענש, זאָגט ער, איין אויפריכטיגער, וואָס איך האָב — דאָס, זאָגט ער, זאָג איך. איך האָב פיינט, זאָגט ער, האַלבע ווער־טער. ביי מיר איז איינס־צוויי־דריי — און פאַרטיג. איך דאַרף אייך זאָגען, זאָגט ער, מאַדאַם, אַז איך בין אַזאַ מענש, זאָגט ער, וואָס האָב איך עפּיס, מוז איך עס אַרויסגעבען. האַלטען דאָס לאַנג ביי זיך קאָן איך נישט. איך האָב אייך שוין לאַנג, זאָגט ער, גע־וואָלט זאָגען, אַז איהר זענט מיר געפעלען געוואָרען, זאָגט ער, פון דער ערשטער מינוט, זאָגט ער, וואָס איך האָב אייך דערזעהען. וואָס וועט איהר, זאָגט ער, זאָגען דערויף?"... „וואָס זאָל איך, זאָג איך, זאָגען? ס'איז אייער גליק, זאָג איך, וואָס מיר זענען אין בערלין אויף דער פריעדריכשטראַסע. ווייטער וואָלט איך אייך, זאָג איך, בעוויזען, ווי אַזוי צו זיין אַ נאַחאַל!"... דערמיט האָט זיך אונ־זער שמועס געענדיגט, און פון דעמאָלט אָן בין איך געבליבען אָהן אַ קאַוואַליער און מוז געהן אַליין אומעטום. נאָר אָהן איין אומ־גליק. בערלין איז נישט קיין וואַלד, און די דייטשען זענען אַזעל־כע מענשען, וואָס זיי פוילען זיך נישט, שטעלען זיך אָפּ און הערען דיך אויס אַלסדינג, און ווייזען דיר אָן אַלסדינג, וואָס דו פרעגסט ביי זיי. און פערקעהרט, טאָמער פרעגסט דו ביי זיי עפּיס אַ זאַך, וואָס זיי וויסען נישט, זעהט מען, אַז ממש עס עקט זיך זיי דאָס חיות. אַ דייטש בלייבט אַ דייטש.

האָב איך דיר שוין אַרויסגעשריבען אַלסדינג, ווי איך האָב דיר צוגעזאָגט. געב גאָט, איך זאָל שוין קומען געזונדערהייד קיין מאַריענבאַד, וועל איך דיר פון דאָרט שרייבען מעהר נייעס. דערווייל זיי געזונד און שרייב מיר קיין מאַריענבאַד, וואָס הערט זיך ביי אונז אין וואַרשאַ? וואָס מאַכט אסתר סאָראָקער? צי איז זי שוין געלעגען געוואָרען, צי נאָך נישט? און אויב יאָ, וואָס האָט זי גע־האַט: אַ יונגעל, צי אַ מיידעל? אַ שענער יושר פון אַ מאַן. איך מיין טאַקי חיים סאָראָקער. איבערלאָזען אַ וויב אויף דער צייט און אַליין אַוועקפאָהרען קיין מאַריענבאַד — וואָס איז? ער וויל

„אָפּנעמען“, פערלירען דעם בויך. ווען דאָס זאָל זיין אויף מיר, וואָלט ער שוין צוריק אויף די נאַלעווקים נישט געקומען. איך וואָלט איהם געלאָזט, ער זאָל שוין בלייבען זיצען דאָרטען, אין מאַריענבאַד, אויף שטענדיג. ער וואָלט שוין ביי מיר „אָפּגענומען“ און פערלוירען נישט נאָר דעם בויך אַליין. זאָג דיר, וואָס דו ווילסט, — ער איז דיינער אַ גוטער פריינד — נאָר מע טהוט נישט אזוי. עס האָט מיר אויסגעריסען אַ שטיק הארץ, אז איך בין גע־ווען ביי איהר זיך געזעגענען. זי איז נישט אזעלכע, וואָס זאָל זיך בעקלאָגען, נאָר מע זעהט. זיי האָבען שוין אזא מזל,ביידע שוועס־טער: סאַי אסתר, סאַי חנצי. חנצי, זאָגט מען, ווערד נאָך מעהר אויסגעריסען ביי איהר מאַיר׳ען. מע האָט מיר געזאָגט דאָ אין בערלין, אז מאַיר מאַריאַמטשיק איז אויך אין מאַריענבאַד. און בראָני ליפּערמאַן, און לאה׳צי ברויכשטוהל, און די יאַמאַיטשיכע מיט איהרע טעכטער זענען שוין אויך אין מאַריענבאַד! אַלע נאַ־לעווקים אין מאַריענבאַד. קיין עין־הרע נישט! — איך האָף צו טרעפען פון דיר בריעף אין מאַריענבאַד, נאָר פערגעס נישט מיר שרייבען פון אַלסדינג, וואָס אין דערהיים טהוט זיך. זאָלסט נישט פערלאָזען זיך אינגאַנצען אויף שבע־רחל׳ען. זאָלסט אַליין אי־בערקוקען אַלע טאָג, וואָס זי ברענגט פון מאַרק, און איבערוועגען דאָס פלייש פון קצב, און למען השם נישט נעמען אָהן געלד קיין זאַך, וואָרום די קרעמער, די עהרליכסטע אפילו, האָבען אַ טבע — זיי שרייבען צו. און טאָמער וועט זיין ביי דיר לאה די מאָדניצע מיט טענות, אז איך האָב איהר אָפּגעריסען פאַר דער ארבייט, און וועט זיך וועלען פערלאָזען אויף דיין יושר, זאָלסט דו איהר נישט ענטפערען. דערפאַר, וואָס זי האָט געסטראַשעט מיט׳ן סאָנד. זאָל זי געהן אין סאָנד! און פערגעס נישט, למען השם, אַרויסשיקען מיר געלד קיין מאַריענבאַד. איך וועל דיר געבען צו וויסען מיין אַדרעס באַלד, ווי איך וועל קומען צו פאַהרען. גאָט זאָל העלפען, איך זאָל שוין קומען געזונדערהייד.

פון מיר דיין פרוי ב ע ל צ י ק ו ר ל ע נ ד ע ר.

4.

שלמה קורלענדער פון די נאַלעווקים אין וואַרשאַ צו זיין ווייב בעלצי קורלענדער אין מאַריענבאַד.

לזוגתי היקרה מרת בעלצי שתחי'.

איך האָב דיינע ביידע בריעף פון בערלין ערהאַלטען און קום דיר צו מעלדען, בעלצי היקרה, אַז איך בין, ברוך השם, געזונד, און אַז אין דערהיים איז אַלסדינג אין בעסטער אָרדנונג. הלואי וואָלטען נאָר אַלע לאָקאַטאָרען וועלען צאָהלען צו דער צייט, מע זאָל נישט דאַרפען האָבען מיט זיי צו טהון. וואָרום אַ חוץ וואָס עס געהט פערלוירען געלד, קאָסט נאָך הוצאות, אַדוואָקאַטען מיט פּאַפּיערען מיט שלעק. און דערצו נאָך די בזיונות, וואָס מע האָט, וואָרום עס זענען דאָ אַזעלכע לאָבוסעס, וואָס באַריהמען זיך, אַז טאָמער וואַרפט מען זיי אַרויס פון דער דירה, וועלען זיי דיך בע־שרייבען אויף די גאַזעטען. און איך וויל נישט, מע זאָל מיך בע־שרייבען אויף די גאַזעטען. איך האָב עס פיינט. הייגט דאָס בוי־ען, וואָס איך בוי, שלינגט־איין אַזוי פיעל געלד, אַז איך וויים גאָר־נישט, ווי אַזוי איך וועל זיך אַמאָל אויסבאָדען. און דערצו האָט מען צו טהון מיט גראָבע מענשען, בעלי־מלאכות און אַרבייטער, וואָס קריכען אויפ'ן קאָפּ, האָבען נישט קיין טראָפּען דרך־ארץ פאַר אַ בעל־הבית. הכלל, וואָס זאָל איך דיר זאָגען, בעלצי היקרה, ס'איז צרות מיט צרות! און דאָ קומסט דו מיט דיינע בריוו־לעך פון בערלין, קאָנסט דו זיך גאָרנישט משער זיין דעם עגמת־נפש, וואָס איך האָב געהאַט, וואָס דו ביזט נישט געפאָהרען אויף וויען, איידער אויף בערלין. מילא, דו ווילסט זיך זיין ביי'ם פּראָ־פעסאָר איין עצה האַלטען — מהכתיתי. איך וועל דיר, חס ושלום, נישט פערווערען, און קיין געלד, ווייסט דו גאַנץ גוט, אַז איך וועל דיר נישט זשאַלעווען דאָרט, וואו עס געהט אין דיין געזונד,

פקוח־נפש. נאָר אַריינלאָזען זיך מיט דאָקטוירים־פּיאַווקעס און האָ־בען צו טהון מיט דריי פּראָפּעסאָרען, וועלען זיי דיר סוף־כל־סוף פּערדרעהען דעם קאָפּ, אַז דו וועסט, חס ושלום, קראַנק ווערען פון זיי. איז איין מאָל אַוועק. והשנית, פרעג איך דיך, בעלצי היקרה, ווי שאַנעווען דו נישט דיין געזונד און געהסט אַרום צו ווערטהיימער'ען און צו טיטצ'ען האַנדלען מציאות? איך גלויב דיר, אַז ס'איז ביי זיי אַלסדינג בחצי־חנם. איז, ערשטענס, ביי מיר דיין געזונד טייערער, און צווייטענס, מיין איך, אַז מע קריגט אין וואַרשאָ אויך די מציאה. פאַר געלד קריגט מען אַלסדינג, זאָגט מען, נאָר נישט קיין קדחת. אַוודאי איז טאָקי כדאי, זאָג איך דיר, זיך שטופּען אין איין ענגשאַפט — וואָס איז? טאָמער וועט מען קויפען אַ פּאָר זאָקען מיט אַ וואַנדזייגער? דאַרף מען איינשטעלען דאָס לעבען דערויף? איך פרעג דיך, בעלצי, ביזט דאָך עפּיס נישט פון די נאַלעווקער יענטעס, כלעבען, ווי קומט דאָס, דו זאָלסט טהון אַזאַ נאַרישקייט? הייגט דאָס אַרומגעהן אָנקוקען בערלין — דאַרף איך דיר זאָגען, בעלצי היקרה, אַז איך הויב נישט אָן צו פערשטעהן, וואָס, אייגענטליך, איז דאָ וואָס צו זעהן אין בערלין? איך שטעל מיר פאָר — אַ גרויסע שטאָדט, דריי מאָל, פינף מאָל, צעהן מאָל אַזוי גרויס, ווי וואַרשאָ, און מויערען שענע, גרויסע, אַ סך שענער און אַ סך גרעסער, ווי וואַרשאָ, — נו, וואָס זשע האָב איך דערפון? צי, אַשטייגער, דו שרייבסט, אַז דו ביזט געווען אין טהעאַטער און אין צירק און אין נאָך אַזלעכע ערטער — אַהרט עס מיך נישט. פערקעהרט, ביזט דו אין אויסלאַנד, דאַרפסט דו אומעטום זיין און אַלסדינג זעהן. פאַר וואָס נישט? מיך אַהרט נאָר איין זאַך: למאי זאָלסט דו נישט היטען דיין כבוד און דיין שטאַט און לאָזען זיך פיהרען פון יעדען לעדיגגעהער, וואָס דו קענסט איהם נישט און ווייסט איהם נישט? גוט, וואָס דו האָסט אָנגעטראָפען אויף אַ פלאָכט, אַ פרא־אדם, וואָס האָט געלעגט אויף דיר כבוד. וואָס טהוט מען, אַז מע טרעפט אָן אויף אַ חוליגאַן, אָדער אַזוי אַ שאַרלאַטאַן? אין דער פרעמד, בעלצי, דאַרף מען זיין געהיט נאָך מעהר ווי אין

דערהיים. מע קאָן אמאָל האָבען דעם גרעסטען בזיון מיט'ן גרעס־טען אומגליק, חלילה. איך האָב דעריבער געשריבען א בריעף צו מיין גוטען פריינד חיים סאַראָקער קיין מאריענבאַד, ער זאָל דיר בעהילפיג זיין א מאָל מיט איין עצה, א מאָל מיט א גוט וואָרט. ער איז א מענש, וואָס איז שוין געווען אין אויסלאַנד עטליכע מאָל און איז בעקאַנט מיט זייערע גענג און מיט זייערע מנהגים. און אגב, אזוי ווי איך האָב מיט איהם חשבונות, האָב איך צו איהם אָנגעוויזען, ער זאָל דיר ארויסגעבען געלד, וויפיעל דו וועסט בעדאַרפען האָבען. וואָרום דאָס שיקען פער פּאָסט קאָסט טייער, היינט פערלירט מען אָפּטמאָל אויפ'ן קורס, אז ס'איז נישט כדאי דאָס שיקעניש. לכן זאָלסט דו זיך זעהן דאָרט מיט חיים סאַראָקער און זאָלסט איהם לאָזען גריסען און זאָלסט איהם זאָגען, אז איך וואַרט פון איהם איין ענטפער אויף מיין בריעף, וואָס איך האָב איהם די טעג געשריבען. און דו זאָלסט איהם איבערגעבען, אז ביי איהם אין דערהיים איז נאָך דערוויייל קיין שום נייעס נישט פאָר־געקומען. זיין אסתר האַלט זיך נאָך. און נאָך א זאַך וועל איך דיך בעטען, בעלצי היקרה, אז דו זאָלסט זיך האַלטען אביסעל ווייטער פון דיין קרובה, חוה'לע טשאַפּניק. נישט מחמת דעם, וואָס זי האָט נישט קיין שענעם נאָמען ביי אונז אויף די נאַלעווקים, — איך לאַך מיך אוים פון אזעלכע זאַכען — נאָר גלאַט אזוי, איך וויל נישט, מע זאָל דיך האַלטען אין מויל יעדער בעזונדער און מע זאָל אויף דיר טייטלען מיט די פינגער. ווייל אין מאריענבאַד, זאָגסט דו דאָך אליין, איז איצט א שטיק וואַרשאַ. די גאַנצע נאַלעווקים האָבען זיך היינטיגען זומער, זאָגסט דו, אריבערגעטראָגען קיין מאַ־ריענבאַד. קאָנסט פערשטעהן, אז בראָני ליפּערמאַן און לאה'ציע ברויכשטוהל, און אפילו יאַמאַיטשיכע מיט איהרע טעכטער, זאָגסט דו, זענען שוין אויך אין מאריענבאַד. היינט וואָס ווילסט דו נאָך? בעדאַרפסט דו דיך היטען פאַר זיי, ווי אין איין אויג א שטאָך, וואָרום זיי זענען מסובכנ'ע בערעדערינס! איידער אריינפאַלען צו דער יאַמאַיטשיכע אין מויל אריין, איז שוין בעסער אויסברעכען זיך

אַ פּוס. אש־להבה! און וואָס געהט־אָפּ בראָני לויפּערמאַן? און לאה׳צי ברויכשטוהל? וואָס איז מיט זיי די גדולה, וואָס זיי האָבען זיך אוועקגעשלעפּט קיין מאַריענבאַד — ווייס איך נישט. מילא, לויפּערמאַן האָט, זאָגט מען, געוואונען היינטיגען יאָהר אין דער לאָטעריע, ווילט זיך איהם פּטר׳ען די עטליכע רובעל, אָבער ברויכשטוהל? ערשט יענע וואָך איז ער געווען ביי מיר נאָך אַ גמילות־חסד, האָב איך איהם אָפּגעזאָגט, ווי אַ טוידטען. לייען גמילות־חסדים און שיקען דאָס ווייב קיין מאַריענבאַד — דערויף דאַרף מען שוין האָבען איין עזות! און וואָס דו שרייבסט מיר, בעלצי היקרה, איך זאָל אַכטונג געבען אין שטוב, זאָלסט דו זיין גאַנץ רוהיג. דו דאַרפסט זעהען זיך נאָר קורירען און קומען אהיים בשלום. ווייטער וועט שוין אַלץ זיין רעכט. און וואָס דו האָסט מורא פאַר שבע־רחל׳ען, איז דאָס איין איבעריגע זאַך. ערשטענס, האָסט דו זי שוין וויפיעל מאָל אויסגעפּרובט, אַז זי איז איין עהרליכע, עס מעג ליגען גאָלד. און צווייטענס, געב איך טאַקי אַכטונג אויף איטליכס ברעקעל. נישט נאָר די צוקער־פּושקע, אפילו דאָס ברויט איז ביי מיר אונטער׳ן שלאָס. און אָהן געלד האָב איך אַליין אויך פיינט נעמען אין די קלייטען. מיר האַנדלען טאַקי מיט עהרליכע לייט, אָרענטליכע מענשען, נאָר פון דעסטוועגען זאָל זיך זיי זעצען אַזוי פיעל מכות, וואָסערע גנבים זיי זענען. און ווייטער בעט איך דיך, בעלצי היקרה, זאָלסט נישט זשאַלעווען קיין געלד און זאָלסט זיך דאַרטען אָנטהון כל הפערגעניגענס מיט כל הוואוילטאָגען אין דער וועלט, נאָר איין זאַך וועל איך דיך בעטען — אין די געוועלבען זאָלסט דו נישט געהן און קיין מציאות זאָלסט דו נישט האַנדלען. אַז דו וועסט קומען, אם ירצה השם, בשלום אהיים, זאָג איך דיר צו, אַז איך וועל דיר קויפען אַלסדינג, וואָס דיין הארץ געלוסט. צו וואָס טויג דיר שמאַטעס, טישטיכער, נאָזטיכלעך — דו האָסט זיי קאַרג? צו וואָס דאַרפסט דו אַ מאַשין אויף פּוטער שלאָגען? און וואו וועסט דו זיך אַהינטהון מיט אַ וואַנדזייגער? איך האָב מורא, בעלצי, אַז דו זאָלסט אויף דער גרעניץ נישט אוועק־

לענען, חלילה, דאָס גאַנצע געזונד, וואָס דו וועסט אָנזאַמלען אין מאַריענבאַד, און עס וועט זיין אַרויסגעוואָרפען מיין געלד, אַ חוץ וואָס דו וועסט נאָך האָבען בזיונות, ווי פאַר דריי יאָהרען די מאַ־דאַם קאַראַלניק פון די נאַלעווקיס, וואָס האָט אויסגעזעהן אויף דער גרעניץ אַביסעל צו גראָב, האָט מען זי געבעטען, מחילה, אין אַ בעזונדער חדר און אויסגעטהאָן ביז דעם העמד און אָפּגעוויקעלט פון איהר העכער פיער הונדערט איילען זיידענע בענדער. פון דע־מאָלט אָן האָט זי דאָס בעקומען ביי אונז אויף די נאַלעווקיס דעם שענעם נאָמען „די קאַראַלניטשקע מיט די סטענגעס“.

זיי געזונד און זעה, למען השם, זאָלסט זיך מיר פערריכטען און קומען, אם ירצה השם, געזונדערהייד אהיים, ווי עס ווינשט דיר באמת

בעלך שלמה קורלענדער.

5.

חיים סאַראַקער פון מאַריענבאַד צו זיין פריינד שלמה קורלענדער אויף די נאַלעווקיס אין וואַרשאַ.

ליעבער פריינד שלמה!

איך האָב דיין ליעבען בריעף ערהאַלטען. עס פרעהט מיך זעהר, וואָס דו שרייבסט צו מיר אַזוי אָפענטליך, ווי צו איין אמת'ען פריינד, און עס וועט מיך נאָך מעהר פרעהען, אז איך וועל דיר בע־הילפיג זיין מיט וואָס איך וועל נאָר קאָנען. אז דיין בעלצי קומט קיין מאַריענבאַד — דאָס האָב איך געוואוסט נאָך איידער דיין בריעף איז צו מיר אָנגעקומען. ווי אַרום און פון וועמען בין איך עס געוואָהר געוואָרען? טאַקי פון דער מאַדאַם טשאַפּניק. ווי אַזוי? לאָם איך דיר אויסשרייבען די גאַנצע מעשה אקוראַט, ווי אַזוי ס'איז

געוועז. ס׳איז במילא נישטאָ וואָס צו טהון, מע ווערד דאָ שיער נישט משוגע, חעל איך ווערען אויף אַ מינוט אַ שרייבער. נאָר איין זאַך וועל איך דיך בעטען, שלמה, אַז אַלסדינג, וואָס איך וועל דיר שרייבען פון דאַנען, זאָל זיין בסוד. דערפאַר, וואָס דו האָסט זיך מיט דיין בריעף פערטרויט אויף מיר, ווייל דו האָלסט מיך פאַר אַ בעל־סוד, פערטרויע איך פאַר דיר אַזעלכע זאַכען, וואָס איך וואָלט זיי פאַר איין אַנדערען נישט געטרויט, אַפּילו פאַר מיין אייגען ווייב, און איך בין זיכער, אַז צווישען אונז וועט דאָס בלייבען.

קודם דאַרף מען דיר בעשרייבען דאָס מאַריענבאַד, זאָלסט ווי־סען, מיט וואָס מע עסט דאָס און וואָס דאָס איז. אַהער קומען צו פאָהרען מענשען, וואָס גאָט האָט זיי געבענשט מיט אַ סך געלד און געשטראָפט מיט אַ סך פלייש, מיין איך פערקעהרט, געשטראָפט מיט אַ סך געלד און געבענשט מיט אַ סך פלייש. אַזעלכע מענשען זענען די סאַמע אומגליקליכסטע אויף דער וועלט. זיי ווילען עסען און טאָרען נישט. זיי ווילען געהן און קאָנען נישט. זיי ווילען לי־גען, לאָזט מען זיי נישט! „איהר דאַרפט געהן, וואָס מעהר געהן, מאַכען מאָציאָן. — זאָגען די דאָקטוירים. — איהר דאַרפט אָפּנע־מען, זאָגען זיי, וואָס מעהר אָפּנעמען“... „אָפּנעמען“ הייסט אויף אונזער לשון — פערלירען דאָס בייכעל, אביסעל איינדאַרען הייסט עס. און אויף „אָפּנעמען“ איז פאַרהאַן איין מיטעל — מאַריענבאַד. עס נעמט אָפּ, ווי מיט די הענד נעמט עס אָפּ! און וואָס איז דער חידוש? אַז עסען עסט מען דאָ מכות מיט בכורות, — דער דאָקטאָר לאָזט נישט עסען — און מע לעבט נאָר פון דעם, וואָס מע טרינקט אין דער פריה דאָס ביסעל מים המאָררים, וואָס מע רופט דאָס „קרייצברונען“. אַ טעם האָט דאָס ווארעמערהייד אויפ׳ן ניכטערען הארצען פון צעהן חלשות׳ען, און אַז דו טרינקסט, דאַרפסט דו שפּאַציערען, מאַכען מאָציאָן, ווי דער דאָקטאָר רופט עס אָן. און נאָך אַזאַ טרינקעכץ מיט אַזאַ מאָציאָן גלוסט זיך עפּיס נעמען אין מויל אריין; געהסט דו אַהיים עסען, דערלאַנגט מען דיר „פריה־

שטיק", נישט קיין עסען. וואָס איז דאָס פאַר איין עסעניש, איך בעט דיך, אַז פלייש — נישט, אייער — נישט, זעמעלעך — נישט; אַ שאָל „קאַקע" מיט אַ סוכערעל — אָט דאָס איז דער גאַנצער פריהשטיק. און נאָכ'ן פריהשטיק הייסט ערשט דער דאָקטאָר געהן, מאַכען מאָציאָן, און ערשט דעמאָלט בעקומסט דו דעם רעכטען אַפּעטיט, און אַז עס קומט די צייט פון וואַרעמעס, דאַכט זיך דיר אויס, אַז דו וואָלסט איינגעשלונגען איין אָכס מיט די הערנער. זאָגט אָבער דער חכם, דער דאָקטאָר: „לא, פּעטערשי! אַז איהר וועט אַזוי אַכל'ען, זאָגט ער, וועט איהר, זאָגט ער, אָפּנעמען אַ פייג, נישט קיין פוד שמאַלץ, און וועט נישט פּטור ווערען, זאָגט ער, פון אייער טשעמאָדאַן ווי לאַנג איהר וועט לעבען!"

הקיצור, ס'איז אַ גיהנם. וואָס זאָלסט דו קלערען? איין שטיקעל גליק, וואָס מע קאָן אָנפּייפּען דעם דאָקטאָר. ער הייסט עסען קרחת — קרחת עס אליין. ער הייסט געהן — געה. מיר וועלען זיך בעסער אוועקזעצען מאַכען אַ פּרעפּעראַנסעל. איז אָבער דער חסרון, וואָס נישט אַלע מאָל איז דאָ אַ דריטע האַנד. מוז מען מאַכען אין צווייען אַ זעכס־און־זעכציג. דו ווייסט דאָך, אַז איך האָב עס נישט פיינט. נאָר מיט וועמען קאָן מען דאָ שפּיעלען אין זעכס־און־זעכציג, אַז נישט מיט דער מאַדאַם טשאַפּניק? אוי, איז דאָס אַ מאַדאַם! וויפיעל דו קענסט בערעל טשאַפּניק, איז ער אַ הונט אַקעגען זיין ווייב. ס'איז, זאָג איך דיר, אַ מאַדאַם פון גאָט! שפּיעלען שפּיעלט זי דווקא נישקשה'דיג. זי וועט פערשטעקען אין נאַרטעל דריי מאַנסבילען. נאָר וואָס דען? זי האָט פיינט פערשפּיעלען מיט סכנת־נפשות! און אַז זי פערשפּיעלט, צאָהלט זי נישט: „נישקשה, זאָגט זי, איך בין, זאָגט זי, אַ בטוח, און פאַר נויט, זאָגט זי, וועט אייך מיין מאַן, זאָגט זי, בעצאָהלען". וואָס זאָגסט דו אויף דעם צאָהלער? וואָלט זי נאָר ליעב געהאַט שפּיעלען אין זעכס־און־זעכציג, וואָלט נאָך געווען אַ האַלבע צרה! איז אָבער דער חסרון — זי האָט ליעב, מע זאָל מיט איהר געהן שפּאַצירען איבער מאַריענבאַד. וואָלט דאָס שפּאַצירען אליין אויך געווען נאָך

צו דערליידען; איז אָבער דער חסרון, וואָס זי האָט פיינט גלאַט אַזוי צו שפּאַציערען. שפּאַציערען הייסט ביי איהר — גערן איבער די געוועלבען, האַנדלען מציאות, אָפּנאַרען די דייטשען — שמעקט דאָס שוין מיט אַ גמילות־חסד אויף אַ קורצע צייט, דאָס הייסט, אויף צו פערפּאַלען. אַ שלאַק, זאָג איך דיר, פון זיין ליעבען נאָמען! מע קאָן זיך גאָר פון איהר נישט אויסבעהאַלטען. און ווי אויף צו־להכעיס, בין איך דאָ איינער אויפ'ן יריד. נישטאָ איין מאַנסביל פון די נאַלעווקים. סאַמע נקבות. דו האָסט דאָ בראָני לויפּערמאַן, און לאַה'צי ברויכשטוהל, די מאַדאַם שערענצים מיט דער מאַדאַם פּעקעלים. היינט די יאַמאַיטשיכע מיט איהרע דריי איבערגעוואַכ־סענע מאַמזעלען, וואָס האָבען אַ שם אין מאַריענבאַד מיט זייערע יאָהרען. זיי וואָלטען געוועז גאַנץ פיינע מאַמזעלען, ווען זיי זאָלען נישט האָבען די נעזער. אַ גערעט היינטיגען סעזאָן אין מאַריענבאַד אויף נאַלעווקער ווייבער, און גלאַט אַזוי ווייבער, ווייבלעך, דאַמען, דאַמען, אָהן אַ שיעור דאַמען! על־פּי־רוב זענען דאָס גראָבע ווייבער פון ביאַליסטאָק, פון קעשענעיעוו, פון יעקאַטערינאָסלאַוו, פון קיעוו, פון ראָסטאָוו און פון אָדעס און פון דער גאָרער וועלט, וואָס קומען אַהער בלומרשט אויף דער „קור", נאָר זייער גאַנצער מיין איז חתנים פאַר זייערע טעכטער, די צייטיגע מאַמזעלען. אָנגע־טהאָן געהען זיי אין זייד און אין סאַמעט, טראָגען העלזער פּערעל און פיהרען אַרום זייערע מאַמזעלען אויף דער אויסשטעלונג. רע־דען רעדען זיי „קאָמעניצער דייטש" און וואַרפען מיט אויגען אויף יעדען מאַנסביל, ווי איינער רעדט: „ביזט דו אַ בחור, קום אַהער. ביזט דו אַ בעווייבטער, זאָלסט דו געהן אַהין, פון וואַנען דו ביזט געקומען"... אַרום די דאָזיגע „מאַמעס" דרעהט זיך אַרום, ווי אַ ביהן אַרום האָניג, איינער אַ פאַרשוין מיט אַ צילינדער, וואָס מע רופט איהם סווירסקי. אָט דער סווירסקי — דאָס איז אַ איד אַ שדכן, אַ לאַנד־שדכן. אַליין איז ער אפילו אַ אונזערינער, נאָר ער רעדט נישט קיין זשאַרגאָן, חאָטש נעב איהם אַ קרענק. נאָר דייטש. אַ שידוך איז ביי איהם — אַ „פּאַרטי", אַ חתן איז אַ „ברויטיגאַם";

„אייער ווייב“ וועט ער דיר קיינמאָל נישט זאָגען, נאָר „אייער פרוי געמאהלין“. איך זאָג דיר, דעם זיעבעטען חן אָנצוקוקען, ווי די גראָבע מאַמעס מיט די העלזער פּערל יאָגען זיך נאָך נאָך דעם הערר סווירסקי, רעדען מיט איהם „קאָמעניצער דייטש“. און ער בעריהמט זיך פאר זיי, וויפיעל „פּאַרטיען“ ער האָט שוין אויסגעפיהרט אויף דער קור, און אַלע דורך ליעבע! אונזער יאַמאַיטשיכע פון די נאַלעווקים מיט איהרע דריי טעכטער האָב איך בעגעגענט שוין עטליכע מאָל אַרומשפּאַציערען מיט דעם הערר סווירסקי, וואָס טהוט נישט אוים דעם צילינדערהוט נישט שבת, נישט וואָך. גאָט מעג איהר העלפען, מהכתיתי, איך ווינש איהר פונ'ם גאַנצען האַרצען, אַז סווירסקי זאָל איהר קריגען אַ „פּאַרטי“, דריי „פּאַרטיען“ מיט דריי „ברויטיגאַמס“, פאַר אַלע איהרע דריי נעזער, עס מעג זיין אָהן ליעבע, אבי גיכער, וואָרום ס'איז אַ סברא, אַז די יונגערע מעג זיך שוין אָפּשערען, וואָרום זי איז שוין אַריבער שלשים... און אַז מיר זאָלען צולעגען צו איהרע יאָהרען די יאָהרען פון איהרע צוויי עלטערע שוועסטער, וועט אינאיינעם, האָב איך מורא, חאַפּען עפּים מעהר ווי אַ מאה... נאָר חאַפּט זיי בעני! איך זעה, ווי ווייט מעגליך, די יאַמאַיטשיכע אויסמיידען, וואָרום דו קענסט דאָך זי, וואָס פאַר אַ בערעדערין דאָס איז, אַ וואַנד מיט אַ וואַנד קאָן זי דיר צענויפפיהרען!

אצינד, אַז איך האָב דיר שוין אביסעל בעשריבען מאַריענבאַר, מעג איך דיר שוין בעשרייבען, ווי אַזוי איך בין געוואָהר געוואָרען, אַז דיין בעלצי קומט צו פאָהרען.

איך קום אַרוים נעכטען אין דערפריה צום „וואַראַפּאַי“, טרעף איך די מאַדאַם טשאַפּניק, מיט דער מאַדאַם לויפערמאַן, מיט דער מאַדאַם ברויכשטוהל, מיט דער מאַדאַם שערענציס, מיט דער מאַדאַם פּעקעלים, מיט דער יאַמאַיטשיכע מיט אַלע איהרע דריי נעזער, און נאָך ווייבער — הכלל, די גאַנצע מאַריענבאַדער נאַלעווקים. „גוט מאָרגען“, „גוט יאָהר“. „ווי געהט עס?“ „וואָס הערט זיך נייעס?“ דערוויל רופט זיך אָן צו מיר חוה'לע טשאַפּניק: „ווייסט

איהר שוין, אַז מיר האָבען מאָרגען אַ גאַסט ביי אונז אין מאַריענ־באַד?" זאָג איך: „גאָט ליעב אייך מיט אייער גאַסט. ווער איז?" זאָגט זי צו מיר: „אַנו, זייט אַ חכם און טרעפט". „זאָג איך: „וואָס בין איך אייך פאַר אַ טרעפער?" זאָגט זי: „איך וועל אייך זאָגען אַ סימן". זאָג איך: „אדרבה, לאָמיר הערען, זאָג איך, אייער סימן". זאָגט זי: „נישט איין סימן, נאָר עטליכע סימנים. ערש־טענס, איז זי, זאָגט זי, אַ שענע, דאָס שענסטע ווייבעל פון אַלע נאַלעווקער ווייבלעך". דאָס האָט שוין פערדראָסען, ווי איך האָב פערשטאַנען, אַלע איבעריגע דאַמען, וואָרום זיי האָבען אַלע פיער זיך איבערגעקוקט מיט מאָדנע אויגען און געוואָרפען אַזאַ פייערי־גען קוק אויף דער מאַדאַם טשאַפּניק, וואָס קאָן פערברענען אַ קליין שטעדטעל אין פּוילען; און די מאַדאַם טשאַפּניק מאַכט זיך, ווי זי זעהט נישט, און רעכענט אויס די מעלות פונ׳ם שענעם ווייבעל, וואָס קומט צו פאָהרען צו אונז קיין מאַריענבאַד. „טאַמער וואָלט געווען גענוג, זאָג איך צו איהר, אויסרעכענען מעלות? אפשר ווייסט איהר, זאָג איך, נאָך אַ סימן?" „דער אַנדערער סימן, זאָגט זי, — זי האָט אַ מאַן, וואָס איז עפּיס מעהר ווי צוויי מאָל עלטער פון איהר, וואָרום זי איז נאָך נישט אַלט, זאָגט זי, קיין צוואַנציג יאָהר אפילו".

דאָ האָבען אַלע איבעריגע דאַמען אויסגעשאָסען מיט אַ געלעכ־טער: „אַ חוץ גוישע שבתים און יום־טובים!"... זעה איך, אַז ס׳איז אַ מעשה אָהן איין עק, רוף איך מיך אָן צו דער טשאַפּניק: „אפשר וואָלט גענוג געווען, זאָג איך, שאַרפען די צינגלעך, און זאָגען, זאָג איך, ווער איז דאָס ווייבעל, וואָס קומט צו אונז קיין מאַריענבאַד?" מאַכט צו מיר די טשאַפּניק: „שאַט, נאָך איין סימן, זאָגט זי, און איין עק! זי איז, זאָגט זי, טאַקי מיינע אַ קרובה". „אַזוי? — זאָג איך. — וואָס זשע דרעהט איהר אַ מוח? זאָגט, זאָג איך, אַז עס קומט צו פאָהרען בעלצי קורלענדער קיין מאַריענ־באַד — און אַ סוף!" און עס נעהמט אַוועק אַ שמועס צווישען די דאָזיגע ווייבער וועגען דיין בעלצי׳ן, און מעהר פון אַלע, געוויינט־

ליך, יאַמאַיטשיכע. וואָס זאָל איך דיר זאָגן, שלמה? איך קאָן עס גאָר אַזוי פּיעל נישט אַרויסשרייבען און וויל עס גאָר אפילו נישט איבער׳חזר׳ען. דו דאַרפסט שוין אַליין פערשטעהן, וואָס אַ יאַ־מאַיטשיכע קאָן זאָגען אויף דיין בעלצי׳ן, און נישט אַזוי נאָך אויף בעלצי׳ן, ווי אויף דיר! עמיצער זאָל הערען, וואָלט ער זיכער מיי־נען, אַז דו האָסט איהר קאַלי געמאַכט אַ יריד, אָדער אַ שידוך. אַ גליק, וואָס ס׳איז אונטערגעקומען דער הערר סווירסקי מיט׳ן צי־לינדער און האָט אָוועקגערופען די יאַמאַיטשיכע אויף אַ סוד, מסתמא וועגען אַ „פּאַרטי“ מיט אַ „ברוימיגאַם“.

אָט אַזוי בין איך געוואָהר געוואָרען פון דיין בעלצי׳ן, אַז זי קומט צו פאָהרען קיין מאַריענבאַד. און ערשט אויף דער נאַכט, אַז איך בין געקומען אַהיים, האָב איך געטראָפען דיין בריעף. זעהר רעכט, וואָס דו האָסט מיר געשריבען. זיי זיכער, ליעבער פריינד, אַז איך וועל מסתמא זעהען טהון פון דיינעטוועגען און פון איהרעט־וועגען אַלסדינג, וואָס דו בעטסט מיך. קאָנסט זיך שוין אויף מיר פערלאָזען. איך וועל נישט זשאַלעווען קיין טרחה און קיין צייט צו שרייבען דיר אַלע מאָל וואָס און ווען... דערפאַר דאַרפסט דו אויך נישט פוילען זיך און שרייבען אָפטער בריוולעך, וואָס הערט זיך עפּיס נייעס ביי אונז אין וואַרשאַ. נאָר עפּיס פריילּיכע נייעס זאָלסט דו מיר שרייבען. איך האָב פיינט טרויעריגע בריעף. ממה נפשך: בין איך אויף דער קור, דאַרף איך פערגעסען פון אַלע צרות און פון אַלע אומגליקען. ס׳איז גענוג די צרות, וואָס מע טראָגט אַ גאַנץ יאָהר אין דערהיים. וועסט מיר גלויבען, צי ניין? איך, אַז איך בין אין אויסלאַנד, לייען איך אפילו נישט קיין בלאַט־ציימונג. איך טהו מיר מיין זאַך בשלמות: איך עס און טרינק און שלאָף און געה אויפ׳ן שפּאַציער און „נעם־אַפּ“ און שפּיעל אַ פּרעפעראַנסעל, אויב ס׳איז דאָ אַ דריטע האַנד, אַנישט — איז אין צווייען אַ זעכס־און־זעכציג. און ווייטער זיי געזונד. אם ירצה השם, מאָרגען, אַז דיין בעלצי וועט קומען, וועל איך דיר מסתמא

באַלד געבען צו וויסען פון אַלעס נאָך מעהר באריכות. זיי נאָך אַ מאָל געזונד און מאַך גוטע געשעפטען, ווי עס ווינשט דיר
דיין בעסטער פריינד חיים סאַראַקער.

.6

בעלצי קורלענדער פון מאַריענבאַד צו איהר מאַן שלמה קורלענדער אויף די נאַלעווקיס אין וואַרשאַ.

לבעלי היקר מוהר"ר שלמה נ"י.

איך קום דיר צו מעלדען, אַז איך בין געקומען בשלום קיין מאַריענבאַד און האָב געמיינט, איך וועל טרעפען אויפ'ן באַהנהויף חוה'לע טשאַפּניק. לסוף לאָזט זיך אויס, אַז מיין קרובה האָט מיין לעצטען בריעף פון בערלין נישט ערהאַלטען. אַזוי זאָגט זי, נאָר איך מיין, אַז ס'אַ ליגען. זי האָט מיין בריעף זעהר גוט ערהאַלטען, נאָר זי האָט קיין צייט נישט געהאַט געהן מיך אָפּנעמען פון דער באַהן. זי איז פערנומען; זי שפּיעלט גאַנצע טעג אין זעכס־און־זעכציג. טרעף מיט וועמען? — וועסט קיינמאָל נישט טרעפען, אפילו ווען דו זאָלסט זיין מיט אַבצעהן קעפּ — מיט דיין גוטען פריינד חיים סאַראַקער. אַך, ווען זיין אַסתר זאָל דאָס וויסען! אַ פּגירה וואָלט איך זיך געריכט אויף דיין גוטען פריינד! ער לעבט דאָס דאָ אַ גוטען טאָג, זאָגט מען. ער באָדט זיך דאָ, זאָגט מען, ווי אַ קעז אין פּוטער. דאָס בין איך געוואָהר געוואָרען באַלד, ווי איך בין געקומען, פון דער יאַמאַיטשיכע. איך האָב געהאַט די עהרע זי צו בעגעגענען אויפ'ן וואָקזאַל מיט אַלע איהרע דריי נעזע־לעך. זיי האָבען אַרויסבעגלייט עפּיס אַ יונגען מאַן. אפנים, אַ חתן האָט מען געפאַנגען, מחמת עס האָט זיך געשאַרט אַרום זיי עפּיס אַ בלאַזנע פּאַרשוין מיט אַ הויכען קוימען אויפ'ן קאָפּ, ווייזט אויס, אַ שדכן. קיין סך האָט זי מיט מיר נישט געקאָנט רעדען; פון

דעםטוועגען האָט זי צייט געהאַט מיר איבערצוגעבען פּעק מיט נייעס פון אונזערע נאַלעווקער לייט אין מאַריענבאַד, וועלכע איך לאָז איבער אויף איין אַנדער מאָל. דערווייל וועל איך דיר בעשרייבען די נסיעה פון בערלין קיין מאַריענבאַד.

נישט קיין גוטע נסיעה האָב איך געהאַט, און אַלץ איבער וועמען? איבער דיר און איבער דיין קלאָגען זיך, וואָס דו בעקלאָגסט זיך אויף די שלעכטע געשעפטען איך האָב געזשאַלעוועט נעמען צווייטע קלאַס און בין געפאָהרען דעם גאַנצען וועג דריטע קלאַס, איז זעהר נישט איינגענעהמען ערשטענס, איז ענג, נישטאָ וואו צו זיצען פון צולעגען זיך איז אָפּגערעדט. און אָנגערויכערט איז ווי אין אַ באָד. די דייטשען רויכערען אַזעלכע מסוב'ענע ציגאַרען, וואָס פער'הרג'ענען דעם קאָפּ. און צווייטענס, קוקט מען אויף דער גרעניץ אין צווייטער קלאַס גאָר אַנדערש, ווי אין דריטער קלאַס, חאָטש איך קאָן מיך נישט בעקלאָגען. אז מע זאָל האָבען ביי מיר עפּיס אויסגעטרייסעלט. נאָר פּחדים האָב איך געהאַט, וואָס איך קאָן דיר גאָר אַזוי פיעל נישט ארויסגעבען. איך האָב געמיינט, אַז צווישען בערלין און מאַריענבאַד איז נישטאָ קיין שום גרעניץ. זיי רעדען דאָך אַלע אויף איין שפּראַך, צו וואָס בעדאַרפען זיי אַ גרעניץ? צום סוף לאָזט זיך אויס, אַז ביי זיי איז אויך דאָ אַ גרעניץ, און די דייטשען האָבען אויך ליעב קוקען און זוכען און נישטערען. האָב איך מיך איבערגעשראָקען נישט אויף קאַטאָוועס. און געשראָקען האָב איך מיך נישט אַזוי פאַר די אַיבעריגע זאכען, ווי פאַר די שפּיצען. ווען איך וויים, אַז פון בערלין קיין מאַריענבאַד איז דאָ אַ גרעניץ, וואָלט איך מיך שוין מיט די שפּיצען אַנדערש בעוואָהרענט. איך וואָלט זיי אריינגענייהט אין דער געשטעפּטער קאָלדרע, אַזוי ווי די טשאַפּניק טהוט אַלע יאָהר. און איך, שטיא, בין געגאַנגען און האָב זיי פון דער גרינג אָנגענייהט אויף מיינע אַלטע קליידלעך און אריינגעלעגט זיי אין קויטיגען גרעט. פרעגט מיך דער דייטש: „וואָס האָבען זיי היער?" איז מיר אַנטלאָפען דאָס געזונד. געה איך און עפען איהם אויף דעם טשע־

מאָדראַן און זאָג איהם: „אַלטע קליידער און קויטיגע גרעט". הערט ער מיך אויס און וויזט מיר אויפ'ן צווייטען טשעמאָדאַן: „אונד וואָס האַבען זיי היער?" געה איך און עפען איהם אויף דעם צווייטען טשעמאָדאַן, שפּרינגט נישט אַרויס דיין שטרויענער קאַפּעליש? איך האָב גאָר פערגעסען דיר שרייבען, אַז איך האָב דיר געקויפט אַ שטרויענעם קאַפּעליש ביי ווערטהיימער'ען אין בערליז, איין עכטע פּאַנאַמע. טרעף, וואָס קאָסט זי? איך וועל דיר נישט אויסזאָגען, ביז איך וועל נישט קומען אַהיים. דו מוזט אַליין טרעפען, וויפיעל איך האָב בעצאָהלט פאַר דיין פּאַנאַמע. קורץ, אַז ס'איז אַרויסגעשפּרונגען די פּאַנאַמע, בין איך געבליבען אַ געשטאָרבענע: ווי קומט צו מיר אַ מאַנסבילשער קאַפּעליש? פאַל איך אויף איין עצה — איך וויים, אַז אַ דייטש איז נישט איבעריג קלוג — און איך רוף מיך אָן צו איהם אויף דייטש: „דאָס איזט מיין פּאַנאַמע, ביי אונז אין ריסענלאַנד טראָגען אַלע דאַמען מאַנסבילשע פּאַנאַמעס". ענטפערט ער מיר דערויף גאָרנישט ניט, און מאַכט צו מיר: „פיהרען זיי רוססישען טיי? האַבען זיי סיגאַרעטען?" טראַכט איך מיר: מיינע צרות אויף דיין קאָפּ! און רוף מיך אָן צו איהם, אַז מיט קיין טיי האַנדעל איך נישט, און קיין סיגאַרעטען רויכער איך נישט. נעמט דער דייטש און טהוט אַ שטרייך איבער מיט אַ קריידעל איבער אַלע מיינע טשעמאָדאַנעס, פּעקלעך און קוישלעך, ווי איינער רעדט: כשר! דורכגעלאָזט הייסט עס. היינט געה זיי אַ נביא און טרעף, אַז דער דייטש וועט ביי מיר זוכען גאָר רוסישען טיי מיט רוסישע פּאַפּיראָסען! בעשערט געוועזן אומזיסטע פּחדים מיט אומזיסטע יסורים. ווען איך פאָהר אָבער צווייטע קלאַס, וואָלט דער איבערשרעק אויך נישט געוועזן, וואָרום אין צווייטער קלאַס, זאָגט מען, געהט דער דייטש נאָר דורך פערביי דעם וואַגאָן און פרעגט זיך נאָך, אויב ס'איז נישט פאַרהאַן ביי עמיצען עפּיס צו צאָהלען. און ווער איז שולדיג? טאַקי איך אַליין. אַז איך ציטער אויסברענגען דיר איין איבעריגען גראָשען. זאָגען זאָגסט דו מיר טאַקי גאָרנישט. נאָר אַז ס'קומט צום חשבון, האָסט

דו א טבע זיפּצען און קרעכצען און געבען אָנצוהערענישען, אַז עס געהט אוועק אַ סך געלד... איך בין מיך מחיה, וואָס איך האָב חאַטש אָנגעטראָפען אין בערלין אַ ביליגע סטאַנציע מיט איין עהרליכער בעל-הבית׳טע. די פערעלצווייג האָט מיר דערלאַנגט פאַר׳ן אוועקפאָהרן, זאָלסט אָנקוקען, אַ חשבון, האָב איך געמיינט, איינס פון די צוויי: אָדער ס׳איז אַ חלום, אָדער זי איז פונ׳ם זינען. שטעל דיר פאָר: קיין גלאָז מילך רעכענט זי נישט. טיי און צו-קער האָט זי פערגעסען. הערינג, רעטאַכלעך, ציבעלקעס, לעבערלעך און נאָך אַזעלכע זאַכען — דאָס ווערד אָנגערופען, זאָגט זי, „פאַר-שמאַק". רעכענען רעכענט זי נאָר פאַר׳ן עסען און פאַר׳ן שלאָפען. ווייטער גאָרנישט. און איבערלאָזען טרינק-געלד, ווי עס פיהרט זיך אין די האָטעלען, איז מען ביי איהר אויך פּטור, וואָרום זי איז דאָך אַליין די דיענסט און אַליין די בעל-הבית׳טע. איך זאָג דיר, נישט קיין האָטעל, נאָר אַ גן-עדן! נישט אומזיסט שטעהען ביי איהר אַלע אונזערע נאַלעווקער דאַמען... היינט דאָס ארויסבעגליי-טען מיך אויפ׳ן וואָקזאַל! נישט געלאָזט מיך אפילו אַ געפּעק-טרע-גער נעמען. אַלסדינג אַליין! און טאָמער איז דיר קאַרג, האָט מען מיר נאָך אונטערגעטראָגען אַ בוקעט פון פרישע בלומען! דאָס איז שוין געווען נישט פון איהר, נאָר פונ׳ם קאָמיסיאָנער, דעם אַלטען בחור דעם פּרא-אָדם מיט די ווייםפערלעך, וואָס איך האָב דיר גע-האָט געשריבען אין מיין פריהעריגען בריעף. אָט אַ אידיאָט! נאָר פערגעסען דעם פּסק, וואָס ער האָט געחאַפּט פון מיר אויף דער פריעדריכשטראַסע, טשעפּעט ער זיך צו מיר אויף מאָרגען, איך זאָל איהם זאָגען, אויפריכטיג, אויב ס׳איז אמת, וואָס ער האָט גע-הערט, אַז איך האָב אַ מאַן אַ זקן פון עטליכע און אַכציג יאָהר. פרעג איך איהם: „אין אָדעס זענט איהר קיינמאָל נישט געווע-זען?" רופט ער זיך אָן צו מיר אויף ליטוויש (ער איז נאָך אַ ליטוואַק אויך צו די צרות): „וואָסי?" זאָג איך: „אין אָדעס, זאָג איך, איז דאָ אַ טאַלמאַטשאָוו מיט אַ חלירע. איינס פון די צוויי וואָלט פאַר אייך געווען, זאָג איך, נישט איבעריג"... מיינסט

דו אפשר, אז ער האט זיך געפונען בעלעדיגט? זינט גאט האנ־דעלט מיט שלים־מזל'ען האט ער נאך אזא שלים־מזל נישט בע־שאפען. א סך ערגער פון די צוויי שלים־מזל'ען, וואס דער איבער־שטער האט מיר צוגעשיקט דערנאך אין וועג, שוין זיצענדיג אין וואגאן דריטער קלאס. נאר פון זיי האב איך האטש געהאט א שטי־קעל נוץ. זיי האבען מיר ביידע אפגעטראטען זייערע פלעצער, און איך האב געקאנט נישט נאר זיצען, נאר אפילו לעגען זיך שלאפען. האב איך אבער מורא געהאט, טאמער זענען זיי זשוליקעס. א קשיא אויף א מעשה? ארויסגעגעבען האבען זיי זיך אפילו פאר זעהר פיי־נע מענשען. איינער האט זיך פארגעשטעלט אלס לאדזער קאמי־וואיאזשער פון דריי פאבריקען, און דער אנדערער האט געזאגט, אז ער האט א „סקלאד אפטעטשנע" אין לאמזשע. רעכטע צוויי שלים־מזל'ען! מיך האבען זיי נישט געוואלט רופען „מאדאם", האטש געב זיי א קרענק, נאר „פריילין" און נאר „מאמזעל"! זאג איך צו זיי: „פשעפראשאם, איך האב שוין א מאן". זאגען זיי: „פשעפראשאם, מיט וואס וועט איהר אונז איבערצייגען?" נעם איך און ווייז זיי דאס קידושין־פינגערעל און רוף מיך אן: „אט דאס איז אייך ווינציג?" נעמט איינער, דער וואס איז א קאמי־וואיאזשער פון דריי פאבריקען, בויגט זיך צו צו מיר, בעטראכט דאס פינגערעל און טהוט מיר א קוש אין האנד. נעם איך און ווארף איהם אויף א פאטש. האט דאס געהאט, זאג איך דיר, דעם זיבעטען חן! פון דעסטוועגען מיינסט דו, אז זיי האבען מיר נישט געהאלפען ארויסווארפען דאס געפעק פון וואגאן אין מאריענבאד? זיי האבען אפילו שטארק חשק געהאט, איך זאל זיי אויפגעבען מיין אדרעס אין מאריענבאד, האב איז זיי געזאגט, זיי זאלען אביסעל צודארען. „אז איך וועל מיך נאך אייך פערבענגען, זאג איך, וועל איך אייך געבען צו וויסען, זאג איך, דורך א דעפעש, אדער דורך א שליח"...

אט אזוי, ווי דו זעהסט, האב איך געהאט נישט קיין גליקליכע רייזע. א רייזע פון פחדים מיט שרעק מיט בייזע בעגעגענישען,

א חוץ וואס איך בין א נאכט נישט געשלאפען, און דער קאפ טהוט מיר וועה נאך איצט, און בין צעלאמעט, צעבראכען און מיעד, און מחמת דעריבער שרייב איך דיר נאך פון מאריענבאד גארנישט. אז איך וועל מיך אויסרוהען און ארומקוקען, וואו איך בין אין דער וועלט, וועל איך דיר שוין שרייבען פון אלסדינג. דערווייל זיי געזונד, און געב אכטונג אין שטוב, פערלאז דיך נישט אויף שבע־רחל׳ען. חיים, זי זאל נאך א מאל ארויסנעמען אלע טעפיכער מיט אלע מיי־נע ווינטערדינגע מלבושים מיט׳ן רויכווארג, גוט דורכלופטערען, נאך א מאל איבערשיטען מיט נאפטאלין. און איך שיק דיר דא מיין אדרעס, און זאלסט נישט פערגעסען, למען השם, מיר באלד ארויס־שיקען געלד.

פון מיר דיין פרוי ב ע ל צ י ק ו ר ל ע נ ד ע ר.

7.

חיים סאראקער פון מאריענבאד צו זיין ווייב אסתר סאראקער אויף די נאלעווקים אין ווארשא.

טייערע אסתר!

איך דאנק דיר פיעל מאל, וואס דו שרייבסט מיר אזעלכע אפ־טע און גוטע בריעף. דו דארפסט וויסען, אז ביי מיר איז נישטא קיין גרעסערער יום־טוב, ווי אז איך האב פון דיר א בריעף. די פאסט — דאס איז דאס איינציגע שטיקעל פערגעניגען דא, אין דעם וויסטען מאריענבאד. ווען נישט די פאסט, וואלט מען גאר משוגע געווארען. נישטא וואס צו טהון. נישטא מיט וועמען זיך צו בעגעגענען. נישטא מיט וועמען אווארט אויסצורעדען. און דאס מאריענבאד אליין, אזוי ווי עס איז געווען עטליכע יאהר צו־

ריק, אַזוי איז דאָס פֿערבליבען. די אייגענע גראָבע פּעמפּעקעס, וואָס קומען אהער מיט זייערע פולע טשעמאָדאַנעס „אָפּנעמען", ווער א פוד און ווער צוויי. די אייגענע גראָבע ווייבער מיט די העלזער פערעל, וואָס קומען אהער מיט זייערע צייטיגע מאַמזעלען זוכען חתנים, האַפּען איידעמס. די אייגענע אָפּגעפּוצטע דייטשען, וואָס האַלטען זיך פרימער פאַר דער גאַנצער וועלט דערמיט, וואָס זיי טהוען אָן דעם קאַפּעליש צום עסען און גאָלען נישט די בערד אום ספירה. איין גאָט ווייסט דעם אמת, ווי איך האָב זיי פיינט. די דאָזיגע האַלבע אידען! אַפּנים, אַז אַ האַרץ פּיהלט אַ הארץ. אונז, רוסישע, האָבען זיי פיינט טאַקי נאָר אַזוי ווי חזיר, און אונזערען איין אָרעמאַן, אַ „שנאָרער" הייסט ער ביי זיי, וואָלטען זיי צעריסען אויף שטיק־שטיקלעך. דערפאַר האָבען זיי ליעב אונזער רוסיש געלד דאָס חיות. פאַר אַ רוסישען הונדערטער וועט דיר אַ דייטש אָראָפּנעמען דאָס הימעל פאַר אַ מייל. אַ דייטשער איד פערשטעהט נישט, וואָס האָבען מיר זיך צו בעקלאָגען אויף „אונזער לאַנד", וועלכעס פערמאָגט אַזעלכע רובלען, וואָס מיר בעקומען פאַר זיי דריטהאַלבען קרוין, און אַ מאָל נאָך מיט אַ פאָר העלער צוגאָב?...

איין עבירה, אסתר, וואָס איך בין נישט קיין שרייבער. איך וואָלט דאָ געהאַט שטאָף צו שרייבען און צו שרייבען. און מעהר פון אַלעמען וואָלט איך בעשריבען אונזערע נאַלעווקער ווייבער, וואָס קוים פאָהרען זיי אריבער די גרעניץ, אַזוי ווערען זיי דאַמען און פערגעסען אונזער וואַרשעווער לשון און הויבען אָן צו רעדען אויף דייטש, אויף קאָמעניצער דייטש. אַ סך, די וואָס פון אָדעס, רעדען נאָר אויף רוסיש. נאָר דאָס איז שוין איין מאָל אַ רוסיש!... היינט דאָס אָנטהון זיך זייערס, דאָס וועלען זיך אויספּיינען איינע פאַר דער אַנדערער מיט'ן הוט, מיט'ן שמוק און מיט די בריליאַנטען! זאָלסט זעהן, וואָס דאָ טהוט זיך מיט זיי. די וועלט איז מיט זיי פול. די גאַנצע וועלט. אַז זיי קומען אַרויס אויפ'ן פּראָמענאַד, אָדער אַז זיי קלויבען זיך צענויף אין קאַפּע „עגערלענדער",

טיט מען אויף זיי מיט די פינגער, ווארום זיי הויבען אויף אזא געפילדער און לאכען אזוי הויך, און קוויטשען אזוי שטארק, גלייך ווי זיי וואלטען געוועזן ביי זיך אויף די נאלעווקים.

מיט איינעם ווארט, אסתר, מאריענבאד האט זיך אין די עט־ליכע יאהר נישט א רוק געגעבען, זאלסט זאגען אויף א האר. נאך מיין מיינונג, איז דאס אידישע מאריענבאד אביסעל געפאלען, זינט דער ענגלישער קעניג עדווארד איז נפטר געווארען. פאר עטליכע יאהרען, אז איך בין געוועזן אין מאריענבאד, געדענק איך, וואס דא האט זיך אפגעטהאן מיט דעם עדווארד'ען, וואס האט געגעסען געפילטע פיש אין דעם גרעסטען אידישען רעסטאראן. נישט נאר דער בעל־הבית פונ'ם רעסטאראן, א פעטער אויסגעפאשעטער דייטש מיט א נאז ווי איין אוגערקע, האט געהאלטען פאר א גדלות דאס, וואס ער האט זוכה געווען, אז דער ענגלישער קעניג זאל ביי איהם עסען פיש, נאר יעדער קורגאסט, איטליכער איד, האט זיך געהאלטען גרויס דערמיט, וואס ער עסט דארט, וואו דער ענגלישער מלכות האט געגעסען. עס זענען געוועזן אידען, וואס האבען גע־שריבען אהיים און בעריהמט זיך פאר זייערע ווייבער, אז זיי עסען ביי איין טיש און כמעט פון איין טעלער מיט'ן ענגלישען מלכות. דעם בעריהמטען אוהב־ישראל... איצט איז אין מאריענבאד גאר־נישט דאס. מע קאן זאגען, אז עדווארד עליו השלום איז אפגע־שטארבען פאר די מאריענבאדער אידען א סך מעהר, ווי פאר דער גאנצער איבעריגער וועלט.

און ווייטער, וואס זאל איך דיר שרייבען נאך, טייערע אסתר? איך שיק דיר דא א בריעף פון מיין פריינד שלמה קורלענדער. גע־פעלט דיר, ווי דער שוטה ציטערט עם אביסעל איבער זיין בעלצי'ן? און וואס זאגסט דו, וואס ער צערעדט אויף בערעל טשאפניק? אז מע זאגט, אז די קורלענדער זענען אביסעל נישט דערוואלצען, איז דאס, אפנים, טאקי איין אמת. אט א שוטה! ער מיינט, אז איך האב דא טאקי נישט מעהר וואס צו טהון, נאר אכטונג געבען

אויף זיין בעלצי׳ן. טאַמער זענען דאָ קאַרג נאַלעווקער ווייבער, נאַ דיר נאָך איינע! מיר דאַכט, אַז איין יאַמאַיטשיכע מיט איהרע דריי טעכטער איז גענוג פאַר מאַריענבאַד, און בעשטעהט שוין פאַר אַלע נאַלעווקער ווייבער. מיין גאַנץ גליק, וואָס איך האַלט מיך מיט די נאַלעווקער ווייבער, און איבערהויפט מיט ווייבער, פון דער ווייטען. איך האָב זיי איבערגעלאָזט פאַר דיין שוואָגעריק. ער איז אַ קאַוואַליער. פאַר איהם איז דאָס אַ שטיקעל עסק... נאָר איך ווייס, דו האָסט פיינט, אַז מע רעדט פון דיין מאיר׳ען, איז שאַ! חאָטע פאַקרישקע!... הכלל, איך ווייס נאָר איין זאַך: בין איך אויף דער קור, דאַרף איך מיך קורירען, אַנישט — וואָס האָב איך צו טהון אין מאַריענבאַד? עס איז גענוג דאָס נודען וואָס מע נודעט זיך, און דאָס בענגען וואָס מע בענגט אַהיים. גאָט זאָל העלפען, עס זאָל שוין אַריבערלויפען די צייט און איך זאָל שוין קומען אַהיים. דערווייל קאָן איך דיר זאָגען, אַז איך טהו נאָר דאָס, וואָס דער דאָקטאָר הייסט, אַפילו אויף אַ האָר טרעט איך נישט אָפּ, ווי איין עהרליכער איד פון שלחן־ערוך. און דער דאָקטאָר איז מיט מיר זעהר צופריעדען. ער האָפט, אַז איך זאָל איצטיגס מאָל אָפּנעמען נישט ווינציגער, און אפשר נאָך מעהר, ווי פאַר עטליכע יאָהרען. און וואָס איז דאָס חידוש? מיר דאַכט, אַז וואָס איך געה־אויס דאָ אין איין טאָג, וועל איך נישט אויסגעהן אין דער היים אין אַ יאָהר. אַ חוץ, וואָס איך לעג מיך צו אַמאָל נאָכ׳ן עסען אויף אַ האַלבע שעה, זיץ איך נישט אפילו אַ מינוט. פון קאָרטען שמועסט מען נישט. איך האָב שוין נישט אָנגעקוקט קיין קאָרט אין די אויגען זינט איך בין פון וואַרשאַ. און עסען עס איך כמעט גאָרנישט. איך היט די דיעט אַזוי שטרענג, אַז דער דאָקטאָר אַליין וואונדערט זיך. ער זאָגט, אַז די אַלע פעטע פאַציענטען זיינע, אויסער איך איינער, ליידען פון דער אכילה. איך געה מיט דעם גאַנג, אַז מע איז אויף דער קור, טאָר מען נישט נאָכגעבען דעם יצר־הרע. מיר זינדיגען גענוג מיט׳ן עסען אַ גאַנץ יאָהר אין דערהיים. וואָס? נישט אַזוי?

דו פרעגסט מיך, אסתר, וואָס איך טהו גאַנצע טעג און מיט וואָס איך פערברענג די צייט? וואָס זאָל מען טהון אין דעם ווּיסטען מאַריענבאַד? אָדער מען איז ביי'ם ברונען, אָדער מע מאַכט מאַציאָן, אָדער מע זיצט אין דערהיים און מע לייענט א בוך. איך האָב קיינמאָל אַזוי פיעל נישט געלייענט. וויפיעל איך לייען דאָ אין מאַריענבאַד. זעלטען-זעלטען מאַכט זיך, אַז איך קום אַרויס אין קאַפע „ענגערלענדער", טרינקען א גלעזעל טיי און לייענען א בלאַט-צייטונג. קאָן איך אָבער דאָרט לאַנג נישט זיצען, איבער די גראָבע ווייבער מיט זייערע טעכטער, וואָס די מאַמעס האָבען געבראַכט אַהער אויף דער אויסשטעלונג. איך דאַנק גאָט, וואָס מיר האָבען זיהן, נישט קיין טעכטער, וועלען מיר פערשפּאָרען פיהרען זיי אַהער אויף דער אויסשטעלונג, אַז זיי וועלען אויס-וואַכסען. קוש די קינדער, אסתר, און, למען השם, זאָלסט זיך זעהען מיט'ן דאָקטאָר נאָך א מאָל, ער זאָל דיר זאָגען אַקוראַט, ווען דו דאַרפסט אָפּוואַרטען... און זיי מיר געזונד, און איך קוש דיך פיעל מאָל, און לאָז גאָט געבען, זאָלסט מיך בעגליקען אין גיכען מיט א גוטער דעפּעש.

דיין איבערגעגעבענסטער מאַן **חיים ספּראַקער**.

8.

די יאַמאַיטשיכע פון מאַריענבאַד צו איהר מאַן וועלוועל יאַמאַיקער אויף די נאַלעווקיס אין וואַרשאַ.

וועלוועל! דו שרייבסט, איך זאָל דיר שרייבען נייעס, שרייב איך דיר, אַז ס'איז נאָך דערווייל גאָרנישטאָ, וואָס צו שריי-בען. אָבער גאָרנישט מיט גאָרנישט. און איך שרייב דיר, וועלוועל, אַז איך האָב מורא, אַז פון דעם מאַריענבאַד וועט נישט זיין גאָר-נישט. איך האָב די גאַנצע צייט געטענה'ט, מע זאָל פאָהרען קיין

קארלסבאד, נישט קיין מאריענבאד, ווארום אין קארלסבאד, זאגט מען, קומט צו פאהרען די גאנצע וועלט. אין קארלסבאד ווערען געשלאסען, זאגט מען, די גרעססטע שידוכים אין די טויזענדער. און דו האסט דיך אבער איינגעשפארט, ווי א גוי, מאריענבאד, און דו, אז דו שפארסט זיך איין א זאך, איז דען מעגליך דיך איבערצור־שפארען אפילו מיט דריי פאר אכסען? און איך שרייב דיר, וועלוועל, נאך א מאל, צו וואס האט מיר געטויגט אט דאס מאַ־ריענבאד, אז מע זעהט דא נישט קיין מאנסביל אויף א רפואה? וואו מע ווארפט א שטעקען, טרעפט מען א הונט, און וואו מע טהוט זיך א קעהר, טרעפט מען א מאדאם מיט א מאמזעל אויף חתונה צו מאכען. און אז מיך האט נאט געבענשט, קיין עין־הרע, מיט דריי מאמזעלען, וואלט איך, דאכט מיר, געמעגט זיין אויף איין אנדער פלאץ, נישט אויסשטעהן אזא ביטערע קאנקורענץ? און ווי אויף צו להכעיס, האבען זיך היינטיגען זומער א לאז גע־געבען אהער אלע מיט זייערע מאמזעלען, און אלע שיטען זיי מיט נדן: צוואנציג טויזענד, דרייסיג טויזענד, פערציג טויזענד. מיט צעהן טויזענד וויל מען דא נארנישט הערען. א ליאדע דאקטארעל, וואס ביי אונז אויף די נאלעווקים וואלט ער גענומען מיט ביידע הענד צעהן־פופצעהן טויזענד, הייסט זיך דא אפגילטען. און פון סוחר'ישען שטאנד זענען אצינד אויך געווארען מיט גאלד גלייך. און איך שרייב דיר, וועלוועל, אז ס'איז דערווייל זעהר נישט פרייליך, ווארום אט דער סווירסקי, וואס איך האב דיר געשריבען, אט דער לאנד־שרכן מיין איך, האט מיר געהאט געבראכט צו פיהרען דריי שטיקלעך סחורה. איינער פון זיי איז א לאדזער פון לאדז, זעהט אויסעט א קראנקער צו זיין, ווארום אז ער רעדט, רעדט ער ווי מיט א זאדישקע, חאטש אזוי אויפ'ן קוק איז ער אפילו גאנץ פיין נעקליידט, און האלט זיך שען, און ער זאגט, אז זיין פאטער האט א פאבריק אין לאדז, דאס הייסט, נישט קיין פאבריק, נאר א קליין פאבריקעל. און נדן נימ מען איהם, זאגט ער, צעהן טויזענד, און אקעגען פערלאנגט ער פינף און צוואנציג

טויזענד. און איך טענה מיט איהם, מיט'ן וועלט־שדכן: „פאר וואסערע מעשים־טובים קומט איהם דריי מאל אזוי פיעל? דער־פאר וואס ער זינגט אזוי שען?" און ער ענטפערט מיר, דער וועלט־שדכן: „ערשטענס, איז פינף און צוואנציג, זאגט ער, נאר דריטהאלבען מאל אזוי פיעל, נישט דריי מאל אזוי פיעל. און צווייטענס, זאגט ער, דארפט איהר בענשען גומל, וואס ער הייסט זיך נישט געבען, זאגט ער, פינף מאל אזוי פיעל. איהר זעהט דאך, זאגט ער, וואס היינט טהוט זיך מיט חתנים אין מאריענבאד! גיט מיר, זאגט ער, דריי טוץ אזעלכע לארזער יונגע לייט, וועט איהר זעהען, זאגט ער, אויב איך וועל זיי נישט פערצוקערען". האסט דו דיר איין מאל אוועק. און איך שרייב דיר, וועלוועל, אז דער אנדערער איז א ביאליסטאקער פון ביאליסטאק, אויך זעהר א לייטישער יונגערמאן און א גאנץ פערמעגליכער, נאר שוין איין אלמן. דאס הייסט, נישט קיין אלמן, נאר א גרוש, ווארום ער האט ערשט נישט לאנג, זאגט ער, גע'גט זיך מיט א ווייב. און אז איך וויל מיך צעפרעגען: פאר וואס האט ער זיך גע'גט? לאזט ער מיך נישט רעדען, דער וועלט־שדכן, ווארום ער זיצט אקעגען מיר, דער וועלט־שדכן, פערבייסט א ליפ און ווינקט צו מיר, ווי א גזלן. און איך זאג איהם נאכדעם, דעם וועלט־שדכן: „אין גאטעס ווילען, זאג איך, ווי קאן איך אנהויבען רעדען מיט א מענשען, אז איך וויים נישט, זאג איך, פאר וואס האט ער זיך גע'גט? אפשר, זאג איך, האט זי איהם גע'גט, נישט ער זי?" און ער ענטפערט מיר, דער וועלט־שדכן, אז „ערשטענס זעהט מען נאכ'ן יונגענמאן, אז ער האט זי גע'גט, נישט זי איהם. ווארום נישט אזא יונגענמאן, זאגט ער, גט מען; און צווייטענס, זאגט ער, אז איהר וועט אנ־הויבען, זאגט ער, אזוי צו גריבלען זיך, טאמער אזוי און טאמער אזוי, קאנט איהר, זאגט ער, פאהרען מיט אייער סחורה, זאגט ער, צוריק קיין ווארשא אויף די נאלעווקים". און איך זאג צו איהם: „זאגט מיר, זאג איך, וואס ווארפט איהר מיר אויף, זאג איך, די ווארשעווער נאלעווקים? איהר מיינט, זאג איך, ביי אונז קריגט

מען נישט די סחורה?" „אז מע קריגט, זאָגט ער, ביי אייך די סחורה, צו וואָס זשע האָט איהר בעדאַרפט זיך מטריח זיין אַזוי ווייט, און נאָך מיט דריי טעכטער דערצו?" א שיינעץ קאָן! ביי אונז אין וואַרשאַ וואָלט אַזאַ איד, ווי אָט דער סווירסקי, ביי מיר געפלויגען פון די טרעפ אַראָפּ פייל אויס'ן בויגען. און דאָ האָט ער אָנגעטהאָן אַ שוואַרצען קוימען אויפ'ן קאָפּ מיט געלע הענטשקעס אויף די הענד און רופט זיך לאַנד־שדכן, און מע צערייסט איהם אויף שטיקלעך. און איך שרייב דיר, וועלוועל, אַז קיין סך רעדען טאָר מען דאָ נישט מיט איהם, מיט'ן לאַנד־שדכן, וואָרום ער איז ביי זיך אַ גרויסער פּריץ. ער זאָגט, אַז ביי איהם געהען די שידוכים נישט אויפ'ן שדכנ'ישען אַרט, נאָר דורך בעקאַנטשאַפט און דורך ליעבעס. דאָס הייסט, פריהער טרעפט מען זיך אויף אין קאַפע „עגערלענדער". אַזאַ גאָרטען מיט מוזיק און מיט טישלעך אַ סך. דאָרט ווערד געשלאָסען דאָס בעקאַנטשאַפט כלומרשט גאַנץ אומגעהרען, טאַקי דורך איהם, דורכ'ן לאַנד־שדכן. נאָכדעם בעגעגענט מען זיך ביי'ם ברונען, וואו מע טרינקט וואַסער, שוין אָהן דעם לאַנד־שדכן. דערנאָך געהט מען אין טהעאַטער אָדער אויף קאָנצערט, און קיין לאַנד־שדכן זעהט מען אַלץ נישט. און דאָרטען, אין טהעאַטער אָדער אויפ'ן קאָנצערט, קומט שוין דאָס פערליעבעניש, און נאָכ'ן פערליעבעניש אַ פערלאָבעניש, און ערשט אויפ'ן פערלאָבעניש וואַכסט־אויס דער לאַנד־שדכן און נעמט־אָפּ זיין רח"ש. נאָר ווי דערלעבט מען דאָס שוין, רבונו של עולם? האָסט דו דיר שוין צוויי חתנים. און איך שרייב דיר, וועלוועל, אַז דער דריטער איז אַ קעשעניעווער פון קעשעניעוו. נאָר מיר האָבען איהם נאָך רעכט נישט אָנגעקוקט, ווייל ס'איז געווען ביי־נאַכט, און ער האָט זיך בעקאַנט מיט די קינדער אין טהעאַטער. וועל איך דיר שוין שרייבען פון איהם איין אַנדערס מאָל. און איך שרייב דיר, וועלוועל, קאָנסט דיר זאָגען וואָס דו ווילסט, מיר האָבען צו שידוכים קיין גליק נישט. אָט דער לאָדזער, וואָס פון לאָדז, האָט זיך מיישב געווען און איז פּלוצים אָפּגעפּאָהרען פון

מאריענבאד. דער פאטער האט איהם, זאגט ער, ארויסגערופען קיין לאדז. אזוי זאגט ער, דער לאנד־שדכן. צום סוף לאזט זיך אויס, אז ס'א ליגען. ער איז גאר אוועקגעפאהרען ערגיץ אין א סאנאטאריע. און איך שרייב דיר, וועלוועל, ווי אזוי איך בין גע־וואהר געווארען, אז ער פאהרט אין א סאנאטאריע, נישט קיין לאדז. מיר זענען אלע ארויסגעקומען צו דער באהן, איך און די קינדער און דער לאנד־שדכן, איהם צו בעגלייטען, און גוט נאכ־געקוקט, אפשר פאהרט מיט איהם דער לאנד־שדכן אנקוקען א כלה, א קשיא אויף א לאנד־שדכן? און איך שרייב דיר, וועלוועל, אז איך האב גוט נאכגעקוקט, ווי ער נעמט איהם א בילעט, דער לאנד־שדכן, האב איך געהערט, ווי ער זאגט צום קאסיר: „באדענווייי־לער". דאס האב איך גאנץ גוט געהערט, איך בין נישט טויב. און איך זאג צו איהם נאכדעם, צום לאנד־שדכן: „איהר האט דאך געזאגט, זאג איך, אז ער פאהרט קיין לאדז, צום סוף האט איהר איהם, זאג איך, גענומען א בילעט גאר קיין באדענווייילער?" און ער זאגט צו מיר: „וואסערע פלאמען? וואסער באדענווייילער?" און איך זאג צו איהם: „איך האב גוט געהערט, ווי איהר האט געזאגט, זאג איך, באדענווייילער, איך בין נישט קיין טויבע". און ער זאגט צו מיר, דער לאנד־שדכן: „א מאדנע אידינע איהר זענט! ווייסט איהר דען נישט, זאגט ער, אז באדענווייילער איז אויף יענער זייט לאדז?" און איך זאג צו איהם: „איהר זאלט שוין אזוי זיין, זאג איך, מיט דער נאז, ווי לאדז האט ארום זיך א באדענווייילער. מסתמא האט איהר איהם, זאג איך, אוועקגעשיקט, זאג איך, קיין באדענווייילער אנקוקען א כלה, זאג איך, זייט זיך, זאג איך, מודה, וואס טויג אייך הינטישע געננג?" און ער צעלאזט זיך, דער לאנד־שדכן, און רופט מיך אוועק אויף א זייט און דערצעהלט מיר דעם גאנצען אמת, און שווערט זיך מיט אזעלכע שבועות, אז מע מעג גלויבען א משומד, אז דער בחור איז נישט מיט אלעמען, דאס הייסט, חלילה, נישט קראנק, נאר אזוי, זאגט ער, אביסעל פיבער. האבען איהם די דאקטוירים, זאגט ער, אפגעשיקט אויף א קורצע

ציים קיין באַדענווייַלער אין אַ סאַנאַטאָריע, זאָגט ער. און איך שרייב דיר, װעלװועל, אַז איך האָב מיך נישט בערוהיגט ביז איך האָב מיך נישט צעפרעגט אַקוראַט דאָ אין מאַריענבאַד, אויב ס'איז אמת, אַז אין באַדענווייַלער איז פאַרהאַן אַ סאַנאַטאָריע. און עס לאָזט זיך אויס, אַז ס'איז טאַקי איין אמת. נאָר וואָס קומט אַרויס? דערווייל איז געבליבען אין מאַריענבאַד מיט אַ חתן ווינציגער. און איך שרייב דיר, װעלװועל, אַז איך האָב בעגעגענט דאָ אויפ'ן באַהנ־הויף היינט אין דער פריה אונזער שלמה קורלענדער'ס ווייבעלע בעלצי, אויסגעסטראָצעלט, ווי אַ כלה צום שלייער־וואַרעמעס. און אויפ'ן וואָקזאַל האָט זי אָפּגעוואַרט אונזער מאַריאַמטשיק'ס זוהנ־דעל פון אָדעס, מאיר'על שאַרלאַטאַן; איך האָב אַליין געזעהען מיט מיינע אויגען, איך בין נישט בלינד, ווי ער האָט זי אַרויפגעז־זעצט אויף דער פוהר. און איך האָב אַליין געזעהען מיט מיינע אויגען, איך בין נישט קיין בלינדע, ווי זיי האָבען זיך אויפגעזעצט ביידע אויף איין פוהר פאָהרען אין שטאָדט אַריין, איך זאָל שוין אַזוי זעהן מיינע קינדער צו דער חופּה אין גיכע צייטען, אָמן. און איך שרייב דיר, װעלװועל, אַז פון צווייטען חתן, דעם ביאַליסטאָקער פון ביאַליסטאָק, האָב איך דיר נאָך לעת־עתה גאַרנישט וואָס צו שרייבען, ווייל ער געפעלט מיר נישט דערמיט, וואָס ער איז שוין בעקאַנט מיט דער טשאַפּניטשקע. ווי קומט ער צו דער טשאַפּ־ניטשקע? מילא, אַז אונזער חיים סאַראָקער פון די נאַלעווקים איז מיט איהר אַ נאָהענטער מחותן, שפּילט ער האָטש מיט איהר אין זעכס־און־זעכציג גאַנצע טעג מיט גאַנצע נעכט, אַז אַך און וועה איז צו חיים'ס ווייב, אסתר'ען מיין איך. אָבער וואָס געהט זיך אָן ער, אַ ביאַליסטאָקער יונגערמאַן פון ביאַליסטאָק, מיט דער מאַ־דאַם טשאַפּניק? און איך שרייב דיר, װעלװועל, אַז איך קוק נאָך אַקוראַט נאָכ'ן ביאַליסטאָקער פון ביאַליסטאָק, און וואָס איך וועל געוואָהר ווערען, וועל איך דיר מסתמא שרייבען. דערווייל שרייב מיר, פאַר וואָס שרייבסט דו מיר נישט פון דער היים, וואָס הערט זיך אין דער היים? און זיי געזונד, און עס לאָזען דיר גריסען די

קינדער גאָר פריינדליך, און לאָז גריסען די איבעריגע קינדער גאָר פריינדליך.

פון מיר דיין געטרייע פרוי פ ע ר ע ל י א מ א י ק ע ר.

9.

שלמה קורלענדער פון די גאַלעוקים אין ווארשא צו זיין ווייב בעלצי קורלענדער אין מאריענבאד.

לזוגתי היקרה מרת בעלצי שתחי'.

דיין בריעף, אַז דו ביזט געקומען בשלום קיין מאַריענבאַד, האָב איך מקבל געווען. אַ דאַנק גאָט. וואָס דו האָסט זיך אַרויסגעריסען פון דעם פערשאָלטענעם בערלין מיט די ווערטהיימערס מיט די שמייגערס די אַלטע בחורים מיט נאָך אַזעלכע לצים און ביזט אַריבערגעפאָהרען גליקליכערהייד די גרעניץ און ביזט דערפאָהרען געזונדערהייד ביז מאַריענבאַד. טאַקי ממש נסים ונפלאות. אַלע אידען פאָהרען קיין מאַריענבאַד — און מיט קיינעם טרעפען זיך נישט אַזעלכע גליקען, ווי מיט דיר. ערשטענס, וואָס האָסט דו בעדאַרפט פאָהרען דריטע קלאַס? דו זאָגסט, אַז דער גאַנצער חייב בין איך. פערשטעה איך נישט, ווי קאָנסט דו זאָגען אַזאַ זאַך, אַז איך האָב דיר אָנגעזאָגט אפשר טויזענד מאָל, אַז דו זאָלסט נישט זשאַלעווען קיין געלד אויף זיך. איך, אַז איך בעקלאָג זיך אַמאָל, למאַי עס געהט אַוועק איבעריגס, איז נאָר דעמאָלט, ווען מע ברענט געלד אויפ'ן פייער, ווען מע ברענגט־אוים אויף דער רוח ווייסט וואָס, אויף שמאַטעס, אָבער דאָרט, וואו ס'איז שייך צו געזונד, שפיעלט ביי מיר געלד לחלוטין קיין ראָלע נישט. אַ סימן, איך האָב דיר פאַר'ן אַוועקפאָהר, שוין אויפ'ן וואָקזאַל אין ווארשא, כמעט מיט גוואַלד אָנגעהאָנגען איין איבעריגען הונדערטער, קוים איינגעבעטען, זאָלסט איהם נעמען, הייגט ווי קאָנסט דו זיך אויף

מיר בעקלאָגען, אַז איך זשאַלעווע דיר, חס ושלום, איין איבעריגען גראָשען, אָדער אַז איך קוק דיר אַריין צו־שטאַרק אין חשבון אַריין? דו ווייסט גאַנץ גוט, בעלצי היקרה, ווי מיר איז טייער דיין געזונד, אַז איך קוק נישט אויף קיין זאַך, צי די לאָקאַטאָרען צאָהלען דירה־געלד, צי נישט, צי איך בוי, צי איך בוי נישט, דאָס וואָס דו דאַרפסט — דאָס איז תמיד פאַרהאַן און דאָס וועט, אם ירצה השם, תמיד זיין. און נאָך בעדאַרף איך דיר זאָגען, בעלצי היקרה, אַז איך בין דיך נישט חושד, חלילה, אויף אַ האָר. דו ביזט ביי מיר בעגלויבט פון דער ערשטער שעה, וואָס איך האָב דיך דערקענט, און איך ווייס, אַז די אַלע שטיגוטערעס, מיט די שמייגערס, מיט די שאַרלאַטאַנעס, וואָס דרעהען זיך אַרום סאַי דאָ אין וואַרשאָ (גערענקסט פאַראיאָהרען אין פאַלעניצע?), סאַי די, וואָס אין בערלין און אין וועג און אין מאַריענבאַד, וואָס זענען נאָך דיר די כפרה, בעדאַרפען מיר אָנגעהן, אייגענטליך, פונקט ווי דער פאַר־איאָהריגער שניי. איך ווייס, אַז דו האָסט זיי אַלעמען אין דער ערד, וואָרום דו ביזט אַ ריינע כשר'ע נשמה און ביזט געטריי צו דיין מאַן, צו וועלכען דו האָסט זיך איבערגעגעבען, ווייל דו ווייסט, אַז ער איז דיר געטריי און איבערגעגעבען מיט לייב און לעבען. על־כן קאָנסט דו מיך נישט חושד זיין אין קיין זאַך, אַז איך טראָג אויף דיר, חלילה, אַ שלעכטע מחשבה. גלויב מיר, איך פערשטעה גאַנץ גוט, אַז דער שאַרלאַטאַן, וואָס האָט געהאַט אַ פאַטעפאַלנאָסט אַ קוש געבען אין האַנד אַריין אַ פרעמד ווייב, האָט דיך דערמיט נישט אָפּגענוצט, אַזוי ווי עס האָט דיר נישט געשאַדט דער פאַלעניצער שלים־מזל, וואָס האָט זיך מיר מודה געווען, אַז ער איז נאָך דיר די כפרה... אוודאי, ווען איך פאָהר מיט דיר אין וואַגאָן, וואָלט איך מיך מיט דעם לאָדזער קאָמיוואָ־יאַזשער פון דריי פאַבריקען אָפּגערעכענט נישט אַזוי ווי דו: איך וואָלט איהם געבראָכען אַ ביין, אַז דער רוח וואָלט איהם צוגענומען. ער וואָלט ביי מיר פערזוכט דעם טעם פון הלכות אשת־איש. עס איז מיר נאָר אַ חידוש אויף דיר, וואָס דו האָסט נישט אַריינגע־

רופען דעם קאָנדוקטאָר און געהייסען איהם אַרויספיהרען צו אַלדי שוואַרצע יאָהר; נישט דערלאָזען, אַז אַזאַ עזות־מחוצף־פּנים זאָל דיר נאָך העלפען אַרויסוואַרפען די פּעקלעך פון וואַגאָן, אַז דו ביזט געקומען אויפ׳ן אָרט. צי, אַשטייגער, ווי דערלאָזט דו, אַז אַזאַ שמייגער, ווי דער אַלטער בחור פון בערלין, נאָכדעם וואָס ער האָט מיט דיר גערעדט אַזעלכע קלאָרע דבורים אויף דער פריעדריכ־שטראַסע, זאָל דיר אונטערטראָגען בלומען אויפ׳ן וואָקזאַל? ביי מיר וואָלט אַזאַ לעקיש געחאַפּט מיט די בלומען גלייך אין פּנים אַריין. וואָס פאַר אַ מחותן איז ער מיט דיר צו שענקען מתנות, אונטערטראָגען בוקעטען? פאַרהאַן ביי אונז אַ שפּריכוואָרט: „ווי דער מענש נעמט זיך פאַר, אַזוי העלפט איהם גאָט“. איך מיין נישט, חס־ושלום, דיך בעלעדיגען דערמיט. איך זאָג נאָר, אַז יעדער מענש דאַרף זיך האַלטען אין דער מראה, היטען זיין שטאַט, נישט דערלאָזען צו אַזעלכע סקאַנדאַלען, נישט דערלעבען זאָל ביי מיר יענער שאַרלאַטאַן פון לאָדז, ער זאָל גאָר האָבען אַ השנה מיר צו געבען אַ קוש אין האַנד אַריין, אין אַ וואַגאָן, צווישען אַזוי פיעל מענשען! דאַנקען גאָט נאָך, וואָס ס׳איז נישט געזעסען דערביי קיין היימישער פון די נאַלעווקים, און גוט האָסט דו געטהאָן, וואָס דו האָסט זיי נישט געזאָגט דעם נאָמען דיינעם. לאָזען די כלבים האָטש אַ מכה וויסען, ווער דו ביזט. נאָר דאָס איז אַלץ פון די זאַכען, וואָס האָבען ביי מיר קיין ווערדע. איך האָב דיר געוואָלט שרייבען, בעלצי היקרה, וועגען איין אַנדער זאַך. נאָר איך וועל דיך בעטען, אַז צווישען אונז זאָל עס בלייבען. קיין פויגעל טאָר נישט וויסען, וואָס איך שרייב דיר דאָ. ס׳איז אַ הייליגער סוד. מע האָט ביי מיר כמעט גענומען תקיעת־כף, אַז איך זאָל דיר וועגען דעם קיין חצי־דבור נישט שרייבען. אַזוי איז די מעשה:

דו שרייבסט, אַז אויפ׳ן באַהנהויף אין מאַריענבאַד האָסט דו דיך בעגעגענט מיט אונזער יאַמאַיטשיכע פון די נאַלעווקים. הלואי וואָלסט דו דיך מיט איהר בעסער נישט בעגעגענט. וואָלט איך איצטער געוועזען אַ סך רוהיגער און נישט געהאַט קיין חרפּות־

בושות פאר לייטען. יאמאיטשיכע׳ס מאן בעגעגענט מיך היינט אויף גענשא־גאס און מאכט צו מיר אזוי: „איך קאן אייך, זאגט ער, אפגעבען, רב שלמה, א גרוס פון אייער פרוי פון מאריענבאד״. זאג איך: „א דאנק פאר א גרוס. ווי קומט איהר קיין מאריענ־באד?״ זאגט ער: „נישט איך, זאגט ער, מיין פרוי איז איצט אין מאריענבאד, זאגט ער, אויף דער קור, זאגט ער, עס געהט איהר, זאגט ער, גאנץ נישקשה׳דיג״. „געלויבט דער אויבערשטער, זאג איך; וואס זשע, זאג איך, שרייבט אייך עפים אייער פרוי פון מאריענבאד?״ געהט ער און נעמט ארויס א גרויסען בריעף, בע־שווערט מיך פריהער מיט כל השבועות, פערבויגט פון אויבען און בעוויזט מיר, וואס אונטען שטעהט, עטליכע שורות, — איז מיר פינסטער געווארען אין די אויגען. זי שרייבט איהם, יאמאיטשיכע הייסט עס, מיט דעם דאזיגען לשון (איך גיב דיר איבער איהרע אייגענע ווערטער): „און איך שרייב דיר, וועלוועל, אז איך האב בעגעגענט דא אין מאריענבאד אויפ׳ן באהנהויף, שרייבט זי, היינט אין דער פריה אונזער שלמה קורלענדער׳ס צווייטע פרוי, בעלצי, אויסגעפוצט, שרייבט זי, ווי א כלה צו בעדעקענס. און אויפ׳ן אקזאל האט זי אפגעווארט, שרייבט זי, אונזער מאריאמטשיק׳ס זוהנדעל, מאיר׳על שארלאטאן, און איך האב אליין געזעהען, שרייבט זי, מיט מיינע אויגען, ווי זיי האבען זיך אויפגעזעצט ביידע, מאיר׳על מיט בעלצי׳ן, אויף איין פוהר. איך זאל אזוי זעהען, שרייבט זי, מיינע קינדער צו דער חופה געהן״... נו, ווי געפעלט דיר אזא זאך? פערשטעהט זיך, אז איך האב איהם געזאגט, אז ס׳א ליגען. „עס האט זיך אייער ווייב, זאג איך איהם, אויסגע־וויזען א קוצע קוה פאר א בארנבוים. דאס האט געמוזט זיין, זאג איך, נישט מאיר׳על מאריאמטשיק, זאג איך, נאר מיין פריינד חיים סאראקער, זאג איך, ווארום איך האב געשריבען, זאג איך, צו חיימ׳ען, אז מיין בעלצי, זאג איך, פאהרט די טעג קיין מא־ריענבאד״. אזוי האב איך געזאגט דער יאמאיטשיכע׳ס מאן און אזוי האב איך טאקי ביי מיר אליין אפגע׳פסק׳ענט. נאר אז איך

בין געקומען אהיים און האָב איבערגעלייענט דיין בריעף, וואו דו שרייבסט, אַז דו האָסט דיך טאַקי בעגעגענט מיט דער יאַמאַי־טשיכע אין מאַריענבאַד אויפ׳ן וואָקזאַל, און אַז דיין קרובה, חוה׳לע טשאַפּניק, זאָגסט דו, איז נישט ארויסגעקומען דיר אַקעגען, ווארום זי איז געזעסען, זאָגסט דו, מיט חיים סאַראַקער, זאָגסט דו, און געשפּיעלט, זאָגסט דו, אין זעכס־און־זעכציג, — ווי באַלד אַזוי, איז דאַך יאַוונע ויאַסנע, אַז דאָס איז נישט געווען חיים, און ווי באַלד נישט חיים, ווער זשע דען איז דאָס געווען?

איך קאָן מיר גאָרנישט פאָרשטעלען, בעלצי היקרה, אַז דאָס זאָל זיין געוועזען מאיר׳על מאַריאַמטשיק, ווארום דו ביזט מיט איהם, דאַכט מיר, גאָרנישט אַזוי נאָהענט בעקענט. ובפרט דו אַליין שרייבסט, אַז ער איז אַ שאַרלאַטאַן און זיין חנצי ווערד ביי איהם אויסגעריסען. סיידען דו האָסט זיך מיט איהם בעקענט נאָהענט די לעצטע צייט, טאַקי ביי חיים סאַראַקער׳ס ווייב אסתר? וואָלסט דו, דאַכט מיר, געמעגט דערצעהלען מיר אויך, אַז דו האָסט זיך בעקענט מיט דעם תכשיט? אלא, אַז דו האָסט מיר נישט דערצעהלט, איז אַ סימן, אַז דו האָסט זיך מיט איהם נישט בעקענט. און וויבאַלד דו האָסט זיך מיט איהם נישט בעקענט, איז עס דאָך געווען נישט ער. ווי באַלד אַזוי, פרעגט זיך נאָך אַ מאָל די אייגענע קשיא: ווער זשע איז דאָס געווען אָט דער יונגערמאַן, וואָס האָט דיך אָפּגעוואַרט אין מאַריענבאַד אויפ׳ן וואָקזאַל, און פון וואַנען האָט ער געוואוסט, ווען דו קומסט צו פאָהרען? איך מיין אָבער, אַז די גאַנצע מעשה איז שקר וכזב, ווייל עס שטאַמט פון דער יאַמאַיטשיכע, על־כן בעט איך דיך, בעלצי היקרה, אויב ס׳איז אַ ליגען, זאָלסט דו אויף מיר קיין פאַראיבעל נישט האָבען, וואָס איך שרייב דיר אַזעלכע זאַכען, וואָס נישט געשטויגען און נישט געפלויגען. און איך בעט דיר נאָך אַ מאָל און נאָך אַ מאָל, זאָלסט זיך זעהען מיט מיין גוטען פריינד חיים סאַראַקער און זאָלסט ביי איהם נעמען געלד, ווען דו דאַרפסט און וויפיעל דו דאַרפסט, און למען־השם נישט זשאַלעווען אויף זיך און אויף דיין געזונד קיין

שום געלד, און זאָלסט דיר אָנטהון כל הפערגעניגענס מיט כל הוואוילטאָגען שבעולם, און זאָלסט מיר קומען, אם ירצה השם, אהיים געזונד און שטאַרק, ווי עס ווינשט דיר

בעלך שלמה קורלענדער.

.10

חיים סאַראַקער פון מאַריענבאַד צו זיין פריינד שלמה קורלענדער אויף די נאַלעווקיס אין וואַרשאַ.

ליעבער פריינד שלמה!

אצינד קאָן איך דיר שוין שרייבען נייעס פון דיין בעלצי׳ן. זי איז שוין, ברוך־השם, אין מאַריענבאַד, און איך האָב מיך שוין מיט איהר געזעהען, אָבער איך האָב נישט זוכה געווען צו רעדען מיט איהר מעהר, ווי צוויי מינוט, איבער איין אורזאַכע, וואָס נישט מיין שולד איז געווען דערינען. נאָר לאָם איך דיר דערצעהלען אקו־ראַט, ווי אזוי ס׳איז געווען די מעשה. דו ווייסט דאָך, אַז איך האָב ליעב דערצעהלען אַ זאַך, זאָל עס זיין דערצעהלט מיט אַלע פּישטשעווקעס.

ווי איך האָב דיר שוין בעשריבען אין מיין פריהעריגען בריעף, איז מען דאָ, אין מאַריענבאַד, כמעט דעם גאַנצען טאָג אין דרויסען אויפ׳ן שפּאַציער. טהון טהוט מען דאָך, ברוך־השם, קיין האַנד אין קאַלטען וואַסער. נאָר מע שפּאַנט־אַרום הין און צוריק איבער די גאַסען, מע זעהט דעם, מע זעהט יענעם, מע גיט זיך אָפּ דעם גוטמאָרגען און מע געהט ווייטער, גלאַט אזוי, אָהן אַ שום צוועק, נאָר מיט איין כונה — מע זאָל „אָפּנעמען“.

דערוויילע, אזוי ווי איך געה מיר היינט נאָכ׳ן וואַרעמעס אי־בער מאַריענבאַד און נעם־אָפּ, איך טהו אַ קוק — מיין ווייב׳ס שוואָ־געריק, מאיר מאַריאַמטשיק, געהט מיר מיט עפּיס אַ שען ווייבעל אונטער אַ מורא׳דיג ברייטען הוט, גאָר חבר, מעשה קאַוואַליער,

אונטער די הענד. מילא, וואָס מיין ווייב'ס שוואָגער קאָן געהן מיט ווייבלעך — בעדאַרף איך דיר נישט דערצעהלען. מע קאָן איהם אויף די נאַלעווקיס אויסגעבונדען. ווער ווייסט נישט מאיר'על שאַרלאַטאַן? מיין שוועהר האָט זיך נעבאך גענוג אויסגעבראַכט, ביז ער האָט קוים געקראָגען די מציאה פאַר זיין מיזינקע. איך האָב באַלד געזאָגט צו מיין אסתר'ען: „הערסט דו, זאָג איך, אסתר, אָט דער בחור, זאָג איך, געפעלט מיר נישט. צו פיעל פראַנט, זאָג איך, און צו אַ גרויסער קנאַקער פאַר דיין חנצי'ן". איז זי דאָך אַ אידינע, זאָגט זי צו מיר: „אַז דו ביזט געווען, זאָגט זי, אַ בחור, ביזט דו דען נישט געווען, זאָגט זי, אַזאַ קנאַקער? דו וואָלסט נאָך איצטער אויך געווען, זאָגט זי, דער אייגענער. נאַר..." „נאַר וואָס, זאָג איך?" „נאַר גאָר נישט, זאָגט זי, חאַטאַ פּאַקרישקע". און אַזוי ווייטער, האַלבער ווערטער, ווי געוויינטליך אַ ווייב.

הקיצור, איך זעה, מיין שוואָגעריק געהט מיט אַ יפהפיה עפּיס זעהר נאָהענט, טראַכט איך מיר: רבונו של עולם! ווער זאָל זיין אָט דאָס ווייבעל? עפּיס איז זי מיר אַזוי קענטליך, נאָר בשום אופן קאָן איך מיך נישט דערמאָנען, ווער דאָס איז? פּלוצים פליהט מיר דורך אַ געדאַנק: שאַ, אפשר איז דאָס בעלצי? נעכטען איז דאָך געווען דער טאָג, וואָס דיין בעלצי האָט בעדאַרפט קומען צו פאָהרען פון בערלין. נאָר ערשטענס — וואָס פאַר אַ מחותן איז מיט איהר מאיר'על מאַריאַמטשיק? והשנית, וואָס עפּיס אונטער די הענד? ווען האָבען זיי זיך עס אַזוי גיך בעפריינדעט, אַז מע זאָל שוין געהן געאָרעמט? דערוויילע, אַזוי ווי איך שטעה און טראַכט — ויבוא המן: די יאַמאַיטשיכע מיט איהרע אַלע דריי מאַמזעלען. „גוט מאָרגען". „גוט יאָהר". „געפעלט אייך דאָס פּאָרעל?" „וואָסער פּאָרעל?" „אייער מאיר'על מאַריאַמטשיק מיט שלמה קורלענדער'ס ווייבעל. אַ לעבען, ווי אונטער'ן באָד!" זאָג איך: „ווי קומט ער צו איהר?" זאָגט זי: „אָהאָ! איך האָב זיי נעכטען, זאָגט זי, געזעהען ביידען אויפ'ן באַנהויף. עס ווייזט אויס, זאָגט זי, אַז ס'איז ביי זיי געווען איין אָפּגערעדטע זאַך, ווארום פון וואַנען, זאָגט זי,

ווייסט אייער שוואָגער, ווען שלמה קורלענדער'ס ווייבעלע קומט צו פאָהרען?"... אזוי זאָגט יאַמאַיטשיכע און שיט, און שיט, ווי איהר שטייגער איז. נאָר איך מיין, אז דאָס איז מיין שוואָגעריק געוואָהר געוואָרען פון דער טשאַפּניק. די טשאַפּניק האָט אויסגעפּויקט איבער גאַנץ מאַריענבאַד, אז דיין בעלצי קומט צו פאָהרען, און בעוויזען אַלעמען די בריעף, וואָס בעלצי שרייבט צו איהר פון בערלין. האָב איך אפילו חשק געהאַט ארויספאָהרען אויפ'ן באַהנהויף אַפּנעמען דיין בעלצי'ן, נאָר איך האָב נישט געוואוסט, מיט וואָסער א צוג זי קומט אָן. און אַגב האָט מיר די טשאַפּניק אזוי פערדולט דעם קאָפּ נעכטען מיט איהר זעכס־און־זעכציג, אז א גאַנצע נאַכט האָט זיך מיר געפּלאָנטעט דער „פערציג" מיט'ן „צוואַנציג". און איך דעק און דעק... דערווייל האָב איך דורכגעלאָזט דיין בעלצי'ס אָנקומען, און מיין שוואָגעריק, ווייזט אויס, האָט דאָס דוקא נישט דורכגעלאָזט, וואָרום ס'איז א סברה, אז ס'איז טאַקי איין אכות, אז ער האָט זי נעבראַכט צו פיהרען פון דער באַהן. אזוי ווייזט דאָס אויס. נאָר לאָמיר געהן כסדר, וואו מיר האַלטען. מיר האַלטען ביי דער יאַמאַיטשיכע.

דערהערט פון דער יאַמאַיטשיכע, אז דאָס איז בעלצי, האָב איך מיך באַלד גענומען פערענטפערען, אז איך האָב קיין צייט נישט הערען לשון־הרע. איך בעדאַרף, זאָג איך, געהן, זאָג איך. דער דאָקטאָר האָט מיר געהייסען, זאָג איך, געהן. און לאָז מיך שוין אביסעל גיכער, גלייך נאָך זיי פון הינטען, און יאָג זיי מסתמא אָנעט שוין ביי'ם אריינגעהן אין האָטעל אריין — שטעל דיר פאָר, אז זי שטעהט טאַקי מיט איהם אין איין האָטעל! דערויף האָב איך מיך שוין נישט געריכט... גלויב מיר, שלמה, ס'איז בלאָטע שבבלאָטע און אלסדינג; מע שטעהט אמאָל אין איין האָטעל דער שווארץ יאָהר ווייסט מיט וועמען... נאָר פון דעסטוועגען איז דאָס מיר נישט געפעלען... ס'איז געזינטער, זי זאָל שטעהן ערגיץ אַנדערש...

הקיצור, איך האָב דורכגעלאָזט א פּאָר מינוט, ביז זיי וועלען זיך אָפּגעזעגענען און צעגעהן, קום איך אריין אין האָטעל גלייך צו

דיין בעלצי׳ן, און מאך מיך, גלייך איך ווייס גארנישט, גלייך ווי דו האסט מיר גארנישט געשריבען, אז זי פאהרט קיין מאריענבאד: „ברוך־הבא, זאג איך, א גאסט! וואס מאכסט דו, זאג איך, וואס מאכט דיין שלמה? וואס טהוסט דו, זאג איך, ביי אונז אין מאריענבאד?“ מאכט זי צו מיר: „דאס אייגענע, וואס איהר“. זאג איך: „אויף דער קור?“ זאגט זי: „אויף וואס דען?“ זאג איך: „מיט אזא פנים?“ זאגט זי: „קיינער ווייסט נישט, ווען דער שוך קוועטשט“. „וועלען מיר אפשר געהן, זאג איך, אביסעל אנקוקען מאריענבאד?“ זאגט זי: „א דאנק, איך האב שוין געזעהן גאנץ מאריענבאד“. זאג איך איהר: „אפשר ווילסט דו עסען? אפשר דארפסט דו א כשר׳ען רעסטאראן? וועל איך דיך פיהרען“. זאגט זי: „א דאנק, מע האט מיך שוין געפיהרט“. זאג איך: „ווער?“ זאגט זי: „מאיר מאריאמפאליער“. האט דאס מיר דערלאנגט, ווי מיט א שארף פון א מעסער, גלייך אין הארצען אריין: וואס פאר א מחותן איז ער מיט דיין בעלצי׳ן? ער בעדארף האבען א זכיה, אזא שארלאטאן, אז זי ענטפערט איהם אויף א גוט־מארגען, נישט ארומגעהן מיט איהר איבער מאריענבאד, אז ער זאל זי פיהרען אין רעסטאראנען. פאר מיר מאכט נישט אוים. איך קען דיין בעלצי׳ן, פערשטעהסט דו מיך, נישט פון נעכטען, און איך ווייס, אז דיין בעלצי קען איהם. ווער קען נישט מאיר׳על שארלאטאן? די גאנצע מעשה — וואס וועט די וועלט זאגען? דא אין מאריענבאד, דארפסט דו וויסען, קומען זיך צענויף מענשען פון דער גארער וועלט, צום מיינסטען לעדיגגעהער. וואס קומען אהער, ווי איך האב דיר שוין געהאט געשריבען, נישט מעהר נאר אפנעמען. מע ווערד אויסגעריסען אין עושר און אין כבוד. דאס הייסט, מע עסט און מע טרינקט און מע שלאפט און מע פוצט זיך אוים, און מע געהט שפאצירען, און מע קוקט, ווער מיט וועמען עס געהט, ווער מיט וועמען עס זיצט און ווער מיט וועמען עס לאכט. דערזעהט מען א שען ווייבעל מיט איין אויסגעפוצטען יונגען מאן, הויבט מען זיך אן צו פרעגען: „ווער איז דער? און ווער

איז די?" און מע הויבט אָן צו דערצעהלען מעשיות, מיט היס־טאָריעס, מיט געשיכטעס, פונקט ווי ביי אונז, אויף די נאַלעוו־קים: נעממ מען אריין עמיצען אין מויל אריין, מעג זיך שוין יענער אָפּגעזעגענען... און ווער שמועסט, אז די יאַמאַיטשיכע איז דאָ אין מיטען — נו־נו! איך מיין נישט, חלילה, קיין זאַך; איך וואָלט נאָר וועלען, זי זאָל אויסמיידען נישט קיין געווינשטע בע־קאַנטשאַפט מיט אזעלכע לייט. וואָס קאָן שאַדען איהר און דיר און אייךביידען... ובפרט נאָך דיין בריעף, וואָס דו שרייבסט מיר, איך זאָל אויף איהר השגחה האָבען, האָב איך מיר געזאָגט: לאָז זיך זיין, וואָס סע וויל זיך. ראשית חכמה, דאַרף מען זעהן פאַר דיין בעלצי'ן איין אנדער סטאַנציע. פאַרהאַן אין מאַריענבאַד גענוג האָטעלס און גענוג מעבלירטע צימער. זיי זיכער, איך וועל זי שוין בעזאָרגען מיט א סטאַנציע, מיט א דאָקטאָר און מיט אלעס. און געלד טאָמער וועט זי דאַרפען, וועל איך איהר מיט פערגעניגען אויסלייהען, אזוי ווי דו שרייבסט מיר, נישט מיט א מאָל, נאָר צו ביסלעך. מעגסט זיך שוין פערלאָזען אויף מיר. איך האָב אויך א ווייב און פערשטעה גאַנץ גוט. אלע ווייבער זענען אויסגעקנאָטען פון איין טייג. א ווייב, זי מעג זיין די קליגסטע, קוים געהט זי דורך פערביי א גרויסען פענסטער מיט איין אויסשטעלונג פון שמאַ־טעס, געהט פערלוירען אינגאַנצען איהר חכמה. דו דאַרפסט דיין בעלצי'ן דערפון, אייגענטליך, גאַרנישט שרייבען. מיינע בריעף דאַרפען זיין ביי דיר, ווי איך האָב דיר שוין געשריבען, א הייליגער סוד. זי בעדאַרף אפילו נישט וויסען, אז מיר שרייבען זיך דורך וועגען איהר. פערלאָז דיך שוין אויף מיר, שלמה, דו האָסט דאָ א גוטען שומר אין מאַריענבאַד, וואָס וויים וואו איין און וואו אוים, און וואָס זיין נאָמען איז —

חיים סאַראַקער.

11.

וועלוועל יאַמאַיקער פון די נאַלעווקים אין װאַרשע צו זײַן װײַב פּערעל יאַמאַיטשיכע אין מאַריענבאַד.

לאשתי החשובה מרת פּערעל שתחי'.

דיין מכתב האָב איך מקבל געווען. די טענה וואָס דו טענה'סט אדות קאַרלסבאַד, אַז קאַרלסבאַד איז בעסער פאַר מאַריענבאַד, האָב איך דיר כמה וכמה מאָל געזאָגט, אַז קאַרלסבאַד טויג נישט איבער כמה וכמה טעמים. ראשית, איז קאַרלסבאַד, כפי איך פערשטעה מיט מיין שכל הישר, אַ מקום פון חלאים, קראַנקע מענשען מיט אמת'ע חולאת'ען, על־פּי־רוב אַזעלכע, וואָס ליידען על המאָגען. און דער שכל איז דאָך מתחייב, אַז דאָרטען קאָנען נישט זיין קיין חתנים, כי איך בין משער, אַז עם המאָגען האָבען צו טהון עלטערע מענשען, נישט קיין בחורים. והשנית, האָב איך גלאַט נישט גע־הערט, אַז בקאַרלסבאַד זאָלען געשלאָסען ווערען שידוכים נכבדים, ווי דו זאָגסט. און דער, וואָס האָט דיר געזאָגט, אַז לקאַרלסבאַד קומט די גאַנצע וועלט, איז אָדער אַ שקרן אָדער אַ שוטה. און אַז איך האָב געזאָגט מאַריענבאַד, האָב איך געזאָגט מיט אַ טעם און מיט אַ שכל, כי איך בין נישט משוגע און וויים וואָס איך רעד. און הגם איך בין במאַריענבאַד בעצמי נאָך נישט געווען קיינמאָל, פערשטעה איך פון דעסטוועגען על פּי סברה, אַז דאָס מאַריענבאַד איז אַ מקום פון תענוג און פון מותרות. אהינצו פאָהרען, הייסט עס, אַזעלכע מינים מענשען, וואָס אָדער זיי פיהלען זיך, אַז זיי זענען עטוואָס נישט בקו הבריאה, אָדער להיפך, זיי זענען שוין צופיעל בקו הבריאה, און זייער גאַנצע כונה איז נישט מעהר, ווי אַ ביסעל אָפּצערעווען זיך, ווי למשל אונזער חיים סאַראָקער, וואָס איז אַ גרויסער בעל־בשר, אָדער אַזעלכע מינים מענשען, וואָס ווילען

גלאט האבען א נחת־רוח, אנקוקען א וועלט וכדומה אזעלכע תענוגי עולם. על־כן איז צווישען אזעלכע מינים מענשען בנקל צו געפינען א שידוך הגון א סך מעהר ווי במקום אחר.

און דאס וואס דו שרייבסט בנידון הדאקטוירימלעך, אז על הנאלעווקים זענען זיי בנמצא צו קריגען פאר עשרת אלפים רו"כ, האסט דו, במחילה, א טעות גדול. די דאזיגע סחורה איז אצלנו בווארשא די לעצטע צייט ווערער בחשיבות גדול, און אזא דאק־טארעל, ווי דו זאגסט, הייסט זיך בזמן הזה משלם זיין כ' אלפים און ל' אלפים נישט ווינציגער, כי דער שכל איז מתחייב: וואס מעהר גזירות עס ווערען ארויסגעגעבען, בעוונותינו הרבים, אויף אידישע קינדער בהגימנאזיעס והאוניווערסיטעטען וכו' וכו', ווערען דאקטוירים און אדוואקאטען אלץ טייערער און טייערער. און אויב די גזירות וועלען, חלילה, געהן נאך ווייטער, — איז מי יודע ביז וואנען עס קאן דערגרייכען!

און וואס דו שרייבסט מיר בנידון סוחרישע שידוכים, בין איך גם כן נישט מסכים מיט דיר, אז ס'איז געווארען טייערער, רק איך מיין אדרבא דעם היפך, און דאס איז אויך על־פי סברה און על־פי דרך הטבע, כי ס'איז דא סוחרים לרוב בכל תפוצות ישראל. על־כן זעה איך נישט ארוים מיט מיין שכל הישר, וואס דו האסט געהאט צו יאגען זיך אחר השידוך עם הלאדזער פאברי־קאנטעל. לאדזער פאבריקאנטלעך קאן מען קריגען בכאן אויך. מע דארף נישט פאהרען נאך איהם למאריענבאד. ובפרט, אז ער איז נאך נישט בקו הבריאה, איז אודאי נישט כדאי דער גאנ־צער ענין.

און וואס דו שרייבסט מיר בנידון הביאליסטאקער, פערשטעה איך גם כן נישט, וואס דו ביזט זיך מפקפק און קווענקעלסט זיך. ממה נפשך, ווילסט דו וויסען, ווער האט וועמען גע'גט: צי ער זי, צי זי איהם, קאנסט דו דאך מיר שרייבען דעם נאמען זיינעם, וועל איך אוועקשרייבען א מכתב להקאמיטענטען שלי בביא־ליסטאק, וועל איך געוואהר ווערען מכל דבר שורש. ס'איז מיר א

חידוש, וואָס דו ביזט בעצמו נישט געפאַלען דערויף, כי די וועלט איז אָפען און וואַרשאַ מיט ביאַליסטאָק איז כמו ווי איין שטאָדט.

אחרון אחרון חביב. וואָס דו שרייבסט מיר בנידון הקעשעניע־וועער מקעשעניעוו, איז דאָס שוין אויף אַ שטיקעל דרך, כי מבעסעראַביע געפעלט מיר בעסער, ווי פון דער ליטאַ. איך בין בעצמי אַ בעסעראַביער און עס ווילט זיך מיר אַ שידוך טהון אויך מבעסעראַביע, ובפרט מקעשעניעוו, וואָס איז נישט ווייט מכפר יאַמאַיקע. קאָן איך שרייבען אַ בריעף צו מיינע קרובים ביאַמאַיקע, זיי זאָלען חוקר ודורש זיין אויפ'ן קעשעניעוווער שדוך מקעשעניעוו. על־כן אבקש, דו זאָלסט מיר למען השם אַרויסשרייבען דעם נאָמען מיט דער משפחה מיט כל דבר שורש, און דער אויבערשטער זאָל העלפען, ס'זאָל זיין מיט הצלחה, כי ס'אז שוין צייט... השם יתברך זאָל רחמנות האָבען און מיר זאָלען אַ שידוך טהון מיט די טעכטער, וואָלט מען געקאָנט אין זינען האָבען די איבעריגע קינדער. לעת־עתה לערנט בני יעקב שיחי' זעהר געשמאַק. ער איז זיך מכין צום עקזאַמען עם הרעפעטיטער שלו, גאָט זאָל מיר העלפען, ער זאָל שוין איבערגעקומען בשלום, כי ער זעהט אויס ווי אַ רוח. הגם איך וויים נישט, וואָס וועט זיין ווייטער, אפלו אז גאָט וועט העלפען, ער וועט שוין אָפּגעבען העקזאַמען שלו? נאָר איך שיהיה, אז לערנען אין חדר נישט, און אידישקייט נישט, לאָז ער האָבען, לפחות, אַ שטיקעל אַטעסטאַט, אפשר וועט דאָס איהם צונוץ קומען. איך וואָלט אודאי וועלען בעסער, אז בני יעקב שיחי' זאָל זיין אַ סוחר ווי כל ישראל. נאָר אז ס'איז היינט אזא וועלט פון סאמע אַטעסטאַטען ודיפּלאָמען, לאָז ער אויך האָבען אַ שטיקעל דיפּלאָם, לפחות, פון זעכס קלאַסען. און בני מענדעל שיחי' וויל שוין אויך נישט געהן אין חדר, און דאַוונען מאַן דבר שמיה! האָב איך גערעדט עם הלעהרער, זאָגט דער לעהרער, אז ער נעמט זיך אונטער פאַר צוויי יאָהר איהם מכין זיין על ג' קלאַסען. וויים איך נישט, וואָס מע טהוט, כי עס ווילט זיך מיר נישט אָפּרייסען בני מענדעל שיחי' פונ'ם חדר.

און וואָס דו שרייבסט מיר בנידון שלמה קורלענדער'ס פלונית, האָב איך דיר שוין לאַנג געזאָגט, אַז לפי דעתי איז שלמה אַ משוגע־נער, וואָס האָט גענומען אויף דער עלטער אַ בתולה, און חוץ לזה איז ער אַ גרויסער בעל־עולה אַקעגען די קינדער פונ'ם ערשטען ווייב. רק איך וויל מיך נישט מישען אין פרעמדע ענינים. נענוג די אייגענע צרות די והותר. דער פדיון איז כעת זעהר געשלאָגען מחמת ההיצען, וואָס זענען בכאַן אַזוי גרויס, אַז ס'איז אין לשער.

און וואָס דו שרייבסט מיר בנידון דער טשאַפניטשקע עם חיים מאַראַקער, האָב איך דיר שוין לאַנג געזאָגט, אַז חיים פאָהרט למאַריענבאַד נישט לשם קוראַציע, נאָר לשם לעבען אַ גוטען טאָג און לשם אַ קערטעל, כי ס'איז ידוע, אַז ער האָט ליעב אַ קערטעל. און בערעל טשאַפניק איז שוין ווידער געווען אצלי וועגען אַ גמילות־חסד, און האָט מיר גענעבען אָנצוהערעניש וועגען שידוכים, אַז מע פרעגט זיך אָן אצלו פון כמה וכמה שטעדט אויף אונזערע טעכטער. גם האָט ער מיר איבערגעגעבען בסוד סודות, אַז ער האָט אַ צד בנוגע צום עקזאַמען פון בני יעקב שיחי', און ס'איז ניכר פון זיינע רעד, אַז ס'איז דוקא קרוב לאמת, רק עס דאַרף קאָסטען געלד. האָב איך איהם געזאָגט אַ תירוץ, אַז איך וועל דיר שרייבען אַ מכתב און וועל איהם געבען אַ תשובה אין עטליכע טעג אַרום. דערווייל האָב איך איהם געפּטר'ט אָהן אַ גמילות־חסד.

נעדענק זשע, וואָס איך שרייב דיר בנידון הקעשעניעווער מקעשעניעוו, זאָלסט שרייבען, למען השם, וואו עס האַלט, און דער עיקר — דעם נאָמען זיינעם מיט דער משפחה. און מחמת די היצען זענען זעהר גרויס און קיין איבעריגע צייט איז נישטאָ, על־כן בין איך מקצר. רק חיים ושלום. און איך לאָז דיר גריסען מיט די קינדער שיחי' נאָר פריינדליך, און זאָלסט מיר שרייבען אָפטע בריעף מכל דבר שורש.

ממני בעלך זאב וואָלף בר' מענדעל יאַמאַיקער.

12.

בעלצי קורלענדער פון מאריענבאד צו איהר מאן שלמה קורלענדער אויף די נאלעווקים אין ווארשא.

לבעלי היקר מוהר"ר שלמה נ"י.

דיין בריעף האָב איך נאָר וואָס ערהאַלטען, און האָב איהם צוויי מאָל דורכגעלייענט און האָב נישט געוואוסט, וואָס זאָל איך טהון: צי זאָל איך לאַכען פון דיינע נאַרישקייטען, צי זאָל איך וויינען אויף מיין פינסטער מזל? זאָג אַליין, שלמה, דו ביזט דאָך עפּיס אַ איד אַ בעיאָהרטער, אויב ס'איז נישט קיין געלעכטער די אַלע זאַכען, וואָס דו שרייבסט מיר? מילא דאָס, וואָס דו זאָגסט מיר מוסר פאַר די „שמאַטעס", וואָס איך האָב איינגעהאַנדעלט ביי ווערטהיימער'ען, לאַך איך פון דיר. ביי דיר איז אַלסדינג „שמאַטעס". פאַראיאָהרען, געדענק איך, אַז איך האָב געקויפט אויף אַ ליציטאַציע אַ קאָלנער פון שווארצע פיקס מיט אַ גריזשעט־קע פון סויבלען, האָסט דו אויך געזאָגט „שמאַטעס", ביז אַלע רויכ־ווערגער האָבען דיר איהם געשאַצט און געזאָגט, אַז ס'איז אַ מציאה פון אַ גנב דריי מאָל אַזוי פיעל, האָסט דו שוין אַליין דעמאָלט אויך מודה געווען. לאָם איך נאָר קומען געזונדערהייד אַהיים, וועסט דו אַ קוק טהון אויף די „שמאַטעס", וואָס איך האָב איינגעהאַנדעלט, וועסט דו אַליין זאָגען, אַז ס'איז אַ מציאה. נישמעהר, דו דאַרפסט מיר פריהער אויסקאָכען דאָס וואַסער. שוין אַזאַ טבע ביי דיר. און ווייטער, וואָס דו האַלטסט מיך פאַר, לֹמאי איך האָב נישט אַ שמיץ געגעבען דעם בוקעט מיט בלומען דעם בערלינער בחור, אָדער דעם „שמייגער". ווי דו רופסט איהם, אין פּנים אַריין, איז דאָס אויך נישט אַזאַ גרויסע חכמה, ווי דו מיינסט. דו ביזט, זאָלסט מיר קיין פאַראיבעל נישט האָבען, אין די זאַכען שוין אַביסעל אויסגעוועבט. דו ווייסט נישט, וואָס אין דער גרויסער וועלט טהוט זיך. דאָ, אין אויסלאַנד, איז איינגעפיהרט, אַז אַ נאַסט פאָהרט אַוועק, ער מעג

זיך זיין יאָ צופריעדען, נישט צופריעדען, אויפ'ן וואָקזאַל אַרויס־בעגלייטען איהם מיט בלומען — דאָס מוז מען. אין האַרצען מעג זיך יענער טראַכטען: „מיט'ן קאָפּ אין דער ערד", נאָר אַ בוקעט גאָ דיר. און אַז יענער איז אַזוי פיין און איידעל און טראָגט דיר אונטער אַ בוקעט, ער מעג זיך זיין אַ שמייגער און אַ פּראַ־אָדם און וואָס דו ווילסט, קאָנסט דו אָבער נישט זיין קיין גרעסערער פּרא־אָדם און קיין גרעסערער שמייגער פון איהם און דאַרפסט דעם בוקעט אָננעמען, און מיט אַ שמייכעל דערצו, און נאָך זאָגען: „דאַנקע שען"... יאָ, שלמה, אָט אַזוי פיהרט זיך עס אויף דער וועלט; מע קאָן שוין היינטיגע יאָהרען נישט אויסקומען מיט דעם שכל, וואָס אַמאָל.

און ווייטער, וואָס דו זאָגסט, אַז דו וואָלסט געבראַכען אַ ביין דעם שלים־מזל דעם קאָמיוואָיאַזשער, וואָס אויף דער באַהן, האָב איך שוין טאַקי גאָר נוט געלאַכט. פאַר וואָס, אייגענטליך, קומט איהם, מע זאָל איהם ברעכען די ביינער? מיט וואָס האָט ער דאָ אַזוי חוטא בעגל געווען? דערמיט, וואָס ער האָט זיך אָנגעריהרט מיט די ליפּען צו אַ שפּיץ פינגער פון מיין האַנד, האָט ער מיר אָפּ־געביסען? ובפרט, אַז איך האָב דיר אַליין געשריבען, אַז ער האָט געחאַפּט פון מיר אַ פּאַטש, היינט וואָס נאָך ווילסט דו? דער גאַנ־צער עיקר בלייבט איבער איין זאַך: למאי איך בין געפאָהרען מיט מאיר מאַריאַמטשיק'ען איבער מאַריענבאַד. איך וויים נישט אויב פופצעהן מינוט, פונ'ם באַהנהויף ביז דער שטאָדט? וועה איז מיר, וואָס דאָ טהוט זיך! וואָס וואָלסט דו שוין געזאָגט, זאָלסט זעהען, ווי אונזערע נאָלעווקער צנועות, די שערענצים מיט דער פּעקעלים, שפּאַציערען דאָ אַרום פראַנק און פריי מיט ווילד־פרעמדע יונגע לייט, און נאָך ביינאַכט דערצו? אָדער, אַשטייגער, למשל כדומה, וואָס וואָלסט דו געזאָגט, ווען דו זאָלסט הערען, וואָס מיין קרובה, חוה'לע טשאַפּניק, דערצעהלט זיך אָן פון אַסטענדע, — זי איז שוין געווען צוויי מאָל אין אַסטענדע — ווי אַזוי דאַמען באָדען זיך דאָר־טען אינאיינעם מיט מאַנסבילען אין איין ים, אפילו נישט איבער־

נעצאַמט פון יוצא וועגען מיט ברעטלעך, ווי ביי אונז, נאָר טאַקי פּראָסט און פּשוט, אינאיינעם געפּאַליאָסקעט זיך, אינאיינעם גע־שוואומען און אַפילו פאַר די הענד געהאַלטען זיך? מעהר נישט, מע ציהט אָרויף, זאָגט זי, אויף זיך אַזעלכע קאָסטיומען, קורצע לייבקאַלירענע הויזלעך, וואָס זענען געמאַכט געוואָרען, זאָגט זי, פאַר מאַנספאַרשוינען און פאַר פרויענצימערס לכתחילה אויף צו באָדען זיך אין זיי? ס'איז היינט איין אַנדער וועלט, שלמה, אַ וועלט איין אָפענע און אַ פרייע. דו אַליין האָסט מיר געזאָגט ווי־פיעל מאָל, אַז נישט די איז אַ צנועה, וואָס טראָגט אַ פּאַריק, און נישט די איז אַ הולטייקע, וואָס געהט אין אייגענע האָר. היינט ווי קומט דאָס, אַז דו זאָלסט אַזעלכעס שרייבען?

דו פרעגסט אַ קשיא: ווי קומט אָט דער שאַרלאַטאַן מאַריאַמ־טשיק אויפ'ן וואָקזאַל אין מאַריענבאַד, און פון וואַנעט האָט ער געוואוסט, אַז איך קום צו פאָהרען? אודאי איז דאָס אַ קלאָץ־קשיא. נאָר וואָס דען? איך זעה, אַז דו ווייסט נישט, וואָס הייסט מאַריענ־באַד. דו מיינסט, אַז מאַריענבאַד איז מאַריענבאַד? מאַריענבאַד איז באַרדיטשעוו, מאַריענבאַד איז וואַרשאַ, מאַריענבאַד איז די נאַלעווקים. מע ווייסט דאָ איטליכער, וואָס ביי יענעם קאָכט זיך. וואָלסט הערען, וואָס די יאַמאַיטשיכע דערצעהלט זיך אָן פון בראָני לויפּערמאַן, פון לאה'צי ברויכשטוהל, און פון דער שערענציס, און פון דער פעקעליס! ציי, אַשטיינער, דו זאָלסט הערען, וואָס זיי אַלע רעדען־אוים אויף דער יאַמאַיטשיכע מיט איהרע טעכטער און מיט די שדוכים און מיט די חתנים — די האָר שטעלען זיך קאַפּויר! אַנו, לאָז עמיצער אַרויסלאָזען אַ וואָרט ערגיץ ביי'ם ברונען, אָדער אין אַ קאַפּע, אָדער אין רעסטאָראַן, אַזוי ווערד עס צעטראָגען אי־בער גאַנץ מאַריענבאַד. אַשטייגער, אַז איך בין געוועזן אין בערלין, האָב איך געהאַט געשריבען צו מיין חוה'לע טשאַפּניק, אַז איך פאָהר קיין מאַריענבאַד, האָט אויפ'ן אַנדערען טאָג געוואוסט גאַנץ מאַריענבאַד פון איין עק ביז'ן אַנדערען, ווען איך קום, מיט וואָסער אַ צוג, אין וואָסער אַ שעה, און אַפילו וואָרער זי היטעלע איך וועל

טראַגנען. ער שפּיעלט זיך מיט מאַריענבאַד! און אַזוי ווי מיין קרובה איז געווען יענעם טאָג, ווי איך האָב דיר שוין געשריבען, שטאַרק בעשעפטיגט מיט דיין גוטען פריינד חיים סאַראַקער (זיי האָבען געשפּיעלט אין זעכס-און-זעכציג), און אַזוי ווי מאיר מאַר־יאַמטשיק איז יענעם טאָג גראָד געווען אויפ'ן וואָקזאַל, ארויסגע־שיקט, זאָגט ער, זעהר א נויטיגען בריעף קיין אָדעס, דערווייל האָט ער דערזעהען אַ בעקאַנטע דאַמע (מיך טאַקי) שטעהט מיט פּעקע־לעך, מיט פּידעלעך און מיט טשעמאָדאַנעס איינע אַליין אויפ'ן וואָקזאַל, — איז ער צוגעגאַנגען צו מיר און רופט זיך אָנעט אויף זיין אָדעסער לשון, האַלב גוייש, האַלב אידיש: „אויב איך אָשיבאַ־יע זיך ניט, זענט איהר, דאַכט זיך, מיינע אַ זעמליאַטשקע, אַ וואַר־שאַווערין פון די נאַלעווקים?“ ענטפער איך איהם אויף זיין לשון: „עס קאָן זיין, אַז איהר אָשיבאַיעט זיך נישט“... ווערד ער פרייליך און מאַכט צו מיר: „אויב איך אָשיבאַיע זיך נישט, האָב איך אייך ווסטרעטשאַיעט ביי דער מאַדאַם סאַראַקער אויף די נאַלעווקים?“ זאָג איך איהם נאָך אַ מאָל: „עס איז גאַנץ מעגליך, אַז איהר אָשי־באַיעט זיך נישט“. פּוילט ער זיך נישט און מאַכט צו מיר נאָך אַ מאָל: „אויב איך אָשיבאַיע זיך נישט, דאַרפט איהר זיין די צוויי־טע פרוי פון'ם הערר קורלענדער?“ ווער איך שוין בייזליך און רוף מיך אָן צו איהם: „וואָס טויג מיר, צי איהר אָשיבאַיעט זיך יאָ, צי איהר אָשיבאַיעט זיך נישט? איהר טהוט בעסער אַ קוק, זאָג איך, ווי איך שטעה דאָ מיט'ן געפּעק אין דרויסען, אין מיטען מאַריענבאַד, נישטאָ קיין טרעגער, נישט קיין רוח און נישט קיין שווארץ יאָהר“... איז ווי איך האָב נאָר אויסגערעדט די דאָזיגע ווערטער, אַז מיין חברה־מאַן טהוט זיך נישט אַ וואַרף, פּיהרט מיר צו אַ טרעגער, דינגט אַ פּיאַקער און זעצט מיך ארויף, און אַליין זעצט ער זיך אויך אוועק מיט מיר פאָהרען אין שטאָדט אריין, — זאָל איך איהם זאָ־גען: „פעטער, געהט צו־פּוס“?... נישמעהר איין זאַך, איך האָב געמיינט, אַז די יאַמאַיטשיכע, וואָס איז דעמאָלט געווען, ווי איך האָב דיר געשריבען, אויפ'ן וואָקזאַל, זעהט נישט — ארוים זאָלען

איהר די אויגען! נאָר לאָמיר שוין זאָגען אפילו, אַז גאַנץ מאַריענ־באַד, דאָס הייסט אַלע וואַרשעווער נאַלעווקים, האָבען אונז געזעהען פאָהרען — נו, איז וואָס? ווי וואָלט געווען, למשל כדומה, ווען אויפ׳ן באַהנהויף זאָל געווען זיין, ווי דו האָסט געוואָלט, דיין פריינד סאָראָקער, נישט מאַריאַמטשיק, און איך וואָלט מיך אויפגעזעצט מיט איהם פאָהרען אין שטאָדט אריין, וואָלט דיר שוין געווען גרינ־גער? חיים סאָראָקער איז נישט קיין וואַרשעווער און נישט קיין בעווייבטער? וואָס זשע האָט עס דיך אזוי אויפגעקאָכט, אַז דו זאָלסט מיר פערצאַפּען דאָס בלוט אומזיסט־אומנישט און מאַכען אזוי, אַז איך זאָל איבער דיר זיך אוועקזעצען וויינען און אָפּוויינען דריי שעה דורכאַנאַנד? דערויף בין איך געפאָהרען קיין מאַריענבאַד, אויסגעבראַכט אזוי פיעל געלד, איך זאָל אוועקלעגען דאָ דאָס אי־בעריגע ביסעל געזונד איבער דעם, וואָס דיר ווילען זיך פּלאָנטען אין קאָפּ נארישע מחשבות און גערדאַנקען?

ניין, שלמה, פון דיין בריעף בעדאַרף מען נישט וויינען, נאָר לאַכען, אזוי ווי איך האָב געלאַכט פאַראַיאָהרען אין פּאַלעניצע — בעת דו ביזט אַנגעפאַלען אויף דעם מאַנופאַקטוריסט דערפּאָר, וואָס ער האָט זיך אַרויסגעהאַפּט מיט אַ וואָרט און געזאָגט, אַז ער גע־פינט, אַז איך בין שענער פון אַלע וואַרשעווער ווייבלעך אין פּאַ־לעניצע. דו ביזט דאָך גרייט געווען, געדענקסט דו, דערמאָלט איהם דורס זיין. פאַר וואָס? פאַר ווען? האָסט דו דען אַליין נישט מודה געווען נאָכדעם, אַז ס׳איז געווען פון דיר אַ גרוים נאַרישקייט? און איצט אין בריעף שרייבסט דו דען נישט, אַז דו הערסט זיי, ווי דעם פאַראַיאָהריגען שניי? ביי דיר איז תמיד אזוי: פריהער זאָגסט דו, און דערנאָך האָסט דו חרטה. דו אַליין שרייבסט מיר, אַז איך זאָל נישט איבערטראַכטען קיין זאַך, אַז דו האָסט נישט, חלילה, אויף מיר קיין זייטיגע מחשבות, און נאָך אזעלכע זאַכען, און וואַרפסט מיר אויס אַלע מאָל איין אנדער חטא, און פערשאַפסט מיר דערמיט נאָר עגמת־נפש, אזוי, אַז עס גהעט מיר נישט איין די קור, און צום סוף זאָגסט דו נאָך, איך זאָל זעהען למען השם זיך

פערריכטען און קומען בשלום אהיים. ווי קאָן מען זיך פערריכטען, אז מע האָט אזעלכע בריעף פון דיר? עס געהט מיר דען איין, וואָס איך עס און וואָס איך טרינק און וואָס איך קויף מיר, אז דו צעהלסט יערען גראָשען, און ווארפסט מיר אוים שמאָטעס מיט שמאָטעס?

איך בין אזוי אויפגערעגט און נערוועז פון דיין בריעף, שלמה, אז איך קאָן דיר מעהר נים שרייבען. און די בערלינער פראָפעסאָרען האָבען מיר אָנגעזאָגט אויסדריקליך, אפשר הונדערט מאָל, איך זאָל מיך נישט ערגערען. איך זאָל עסען, זאָגען זיי, און טרינקען און שפּאַציערען געהן און זיין רוהיג. אין מאַריענבאַד דאַרף מען זיין, זאָגען זיי, רוהיג, נישט נערוועז, אנישט איז ארויסגעוואָרפען, זאָגען זיי, די גאַנצע קוראַציע מיט'ן גאַנצען מאַריענבאַד.

מעהר קיין נייעס איז נישטאָ צו שרייבען. מאָרגען־איבערמאָרגען וועל איך דיר מסתמא שרייבען נאָך. דערווייל זיי געזונד און זאָג שבע־רחל'ען, אז זי זאָל נישט פערגעסען, אז זומער איז נישט ווינ־טער. זומער דאַרף מען איבערשלאָגען דאָס וויינע מעבעל אלע טאָג, און די פענסטער האַלטען צו, ס'זאָל זיך אזוי נישט זעצען קיין שטויב און קיין פליעגען, און די לאָדען אויך, ס'זאָל אזוי נישט בראָטען די זון און נישט בליאַקעווען. איך רעכען, אז איך וועל פאָהרען געזונדערהייד צוריק איבער בערלין, וועל איך איהר אויך עפּים קויפען א מתנה, א קאָפּטעל, אנישט וועל איך איהר אוים־זוכען פון מיינע אלטע קאָפּטלעך א קאָפּטעל. און הער אויף, שלמה, צו זיין א קלאָג־מוטער, און שרייב שוין א מאָל עפּים פרייליכערע בריוולעך.

פון מיר דיין פרוי בעלצי קורלענדער.

.18

מאיר מאריאמפאָליע פון מאריענבאד צו זיין פרוי חנצי מאריאמפאָליע אויף די נאַלעווקיס אין וואַרשע.

אומזיסט אופרעקאיעסט דו מיך, דאושינקע, אַז איך שרייב דיר, באודטאַ בי, איין מאָל אין צוויי וואָכען. מיר דאכט, אַז איך שרייב דיר פּאַטשטי אַ טאָג איבער אַ טאָג. איך האָב דען עפּיס אנדערש וואָס צו טהון דאָ אין דעם מאריענבאד, וואו די סקוקע איז גרויס און מע זעהט נישט קיין לעבעדיגע סאושטשעסטוואָ, אויסער אונזערע וואַרשעווער אריסטאָקראַטקעס. וואָס איך איזביע־גאיע זיי ווי די טשומא, וואָרום דו ווייסט, ווי אַזוי איך אָטנאָסע זיך צו זשענשטשינעס וואָבשטשע, און ווי אַזוי איך פּרעזיראָיע אייערע וואַרשעווער נאַלעווקער ספּלעטניצעס. ביי אונז אין אַדעם האָט מען פיינט ספּלעטנים. ביי אונז אין אַדעם קאָנסט דו דיר געהן מיט'ן קאָפּ אַראָפּ און מיט די פיס אַרויף — קאַקאָיע קאָמו דיעלאָ? נאַפּרימער, פאַר וואָס אַהרט מיך נישט, וואָס דיין שוואָגער חיים אוחאַזשעוועט נאָך שלמה קורלענדער'ס קראַסאַוויצע? און ווי אַזוי, מיינסט דו, אוחאַזשעוועט? ער פּרעד־לאַגאיעט איהר דאַזשע געלד אויף שלמה'ס קאָנטע. ער זאָגט, אַז שלמה קורלענדער האָט איהם, באודטאַ בי, אַנגעוויזען, ער זאָל איהר דאָ געבען געלד אויף זיין רעכענונג. נאָר קאַקאָיע מניע דיעלאָ? צי, אַשטייגער, וואָס געהער זיך אָן מיט מיר, וואָס ער שפּיעלט, דיין שוואָגער טאַקי, מיט דער מאַדאַם טשאַפּניק אַלע טאָג אין זעכס־און זעכציג? נאַפּרימער, וואָס וואָלסט דו געזאָגט, דאושינקע, ווען דו זעהסט מיך שפּיעלען מיט אַ פרעמדער זשענשטשינע אין זעכס־און־זעכציג? נאָר קאַקאָיע מניע דיעלאָ? אָדער, נאַפּרימער, וואָס נעהט מיך אָן, וואָס די שערענצים מיט דער פּעקעלים, אַזעלכע רע־ליגיאָזנע צוויי ווייבלעך, וואָס אויף די נאַלעווקיס סמעיען זיי נישט רעדען מיט אַ מוזשטשינע אַ הויך וואָרט, האָבען זיי דאָ אַראָפּגע־

וואָרפֿען די פֿאַבריקלעך און געהען פֿאַדרוטשקע מיט עפּיס איינעם אַ קעשעניעווער פּראַנט, אַ דאַנטיסט. וואָס אוחאַזשעוועט נאָך אַלע דריי יאַמאַיטשיכעס טעכטער, און יאַמאַיטשיכע אוחאַזשעוועט נאָך איהם, נעהט אויס, ס'זאָל זיין אַ שידוך, חאָטיאַ עס ווערט אַזוי זיין אַ שידוך, אַזוי ווי איך וועל זיין אַ רב. וואָרום דער קעשעניעווער פּראַנט פֿיהרט, וואָפּערוויך, אַ ליובאָוו מיט בעלצי קורלענדער, אָבער גאַנץ סעריאָזנע. איך האָב אַ דאָקאַזאַטעלסטווע, אַז ער האָט זיך איהר שוין אָביאַסניאיעט, און זי האָט איהם מכבד געווען מיט אַ שענעם אָטקאַז. דאָס ווייס איך פֿון אַ דאָסטאָווערנע איסטאָטשניק, טאַקי פֿון דער יאַמאַיטשיכע אַליין. זי איז דאָך פֿאַרט מיינע אַ דאַלני ראָדסטווענניצע. איז איין מאָל אַוועק. וואָווטאָריך, ווייס איך פֿון דעם זנאַמעניטען וועלד־שדכן סווירסקי, אַז מע פּרעדלאַגאַ־יעט איהם אַ סך אַנדערע פּאַרטיעס, און וואָס פּאַר אַ פּאַרטיע מע זאָל איהם נישט פּרעדלאַזשען, איז גוט. האָט מען זיך אָנגעפּרענגט אויף איהם אין קעשעניעוו ביי עטליכע מענשען, און מע וואַרט אויף איין אָטוויעט. נאָר קאַקאָיע מניע דיעלאָ? איך האָב מיר אין זינען מיין זאַך: איך דאַרף מיך פֿאָפּראַווען און קומען אַהיים משעם סקאָרעיע צו מיין חנצ'ין, וואָס איז ביי מיר ווישע וסיע־וואָ! איך בעט דיך, ליובעניו, זאָלסט דיך נישט צוהערען צו די נאַלעווקער ספּלעטנים און זאָלסט אויפהערען איבערצוקלערען, וואָ־רום דאָס וואָליעיאָעט אויף דיינע נערוועז, און דו ווערסט אומזיסט ראַזסטראָיעט, און סע אַטראַזשאַיעט זיך אויף דיין געזונד, און אויף מיר מאַכט דאָס אויך נישט קיין גוטע וופּעטשאַטלעניע.

און וואָס דו שרייבסט מיר, דאושינקע, וועגען דער אימוש־טשעסטווע, סאָוועטעווע איך דיר, אַז דו זאָלסט זיך בעסער סאָגלאַ־סען אויף אַ ראַזדיעל. מיין פּאַפּאַשע זאָגט אויך דאָס אייגענע. מענסט זיך אָביזשאַיען, וויפֿיעל דו ווילסט. איך האָב געזאָגט און זאָג אַלע מאָל, אַז איך דאָוויעראַיע נישט דיין שוואָגער'ס חשבונות מיט זיינע ראַסחאָדען, וואָרום דיין שוואָגער איז אַ מאַשעניק. מיין פּאַפּאַשע זאָגט אויך דאָס אייגענע. אַ סך געזינטער וואָלט געווען

פאַר אונז אַלעמען, ווען ער צאָהלט דיר אוים דיין טשאַסט, און לאָז ער בלייבען ביי דער אימושטשעסטווע. אַזוי איז מיין מניעניע, און אַזוי איז די מניעניע פון מיין פּאַפּאַשע, און דו טהו דיר, ווי דו פערשטעהסט. קאַקאָיע מניע דיעלאָ?

און ווייטער זיי געזונד, ליובעניו, איך וויל דיר קויפען, איך האָב געזעהן דאָ אין מאַריענבאַד, א „קימאָנע". עס איז היינט די גאַנצע מאָדע, מיט ברייטע אַרבעל, קורצע, און פון הינטען מיט א קאַפּיושאָן. איך ווייס נאָר נישט, וואָסער א צוויעט דיר געפעלט בעסער: שוואַרץ מיט רויטע פּאָדקלאַדקע? אָדער גאָר א פּער־סידסקי קאָליר? פון אונזערע אַדעסיטען האָב איך דאָ ווסטרע־טשאַיעט זעהר ווינציג בעקאַנטע. און דאַס — מעהר זשענשטשי־נעס, וואָרום זייערע מאַנען זענען אין באַזעל אויפ'ן קאָנגרעס. און אַזוי ווי איך האָב פיינט זיך ווסטרעטשאַיען מיט זשענשטשינעס, ווייל די זשענשטשינעס פון די קוראָרטען זענען באַלשי טשאַסטי ספּלעטניצעס, געה איך דאָ אַרום איינער אַליין און סקוטשאַיע אַזוי, אַז איך צעהל שוין די טעג, ווען עס וועט זיך קאָנטשען דער סראָק לעטשעניע און איך וועל קאָנען פאָהרען אהיים צו מיין טייערער דו־שינקע חנצי. און ווייל איך האָב נישט וואָס צו טהון, האָב איך דאָ סאָטשינאַיעט א באַסני אויף מיין יאַמאַיטשיכע'ס טעכטער, וואָס קלויבען און קלויבען און קאָנען זיך נישט צוקלויבען קיין חתנים. די באַסני הייסט ביי מיר מיט'ן נאָמען „ד י פ ע ר ר י ס ע נ ע כ ל ה" און הויבט זיך אָן אַזוי:

„אַמאָל איז געווען אין וואַרשאָ א מיידעל,
שטאַרק אָבראַזאָוועט, געלערענט און איידעל;
געשפּיעלט האָט זי פּיאַנע,
פראַנצויזיש גערעדט,
געלייענט ראָמאַנען,
שען — א פּאָטרעט,
זומער זאַגראַניצע געפאָהרען,
געהאַט נאָר טשוט־טשוט א חסרון. —

איהר מיינט דאָך, קאָניעטשנאָ, אַהן אַ קאָפּיקע געלט,
ווי עס ביוואָיעט היינט אויף דער וועלט?
האָט איהר קאַק ראַז ניט געטראָפען:
געלט איז געווען, חתנים געלאָפען,
נאָר איין זאַך דאַרפט איהר וויסען —
די כּלה איז געווען, איזוויניטע, פּעררישען,
ראַזבאַרטשיווע, הייסט עס, אַ שרעק,
פּריוועריליווע און קאַפּריזנע אַהן איין עק:
„איך בין דאָך, זאָגט זי, רב וועלוועל'ס אַ טאָכטער,
וויל איך אַ חתן, פּאָ קראַיני מיער, אַ דאָקטאָר,
נישט קיין דאַנטיסט,
קיין פּאַרמאַצעווט, קיין שלים־מזל,
אָדער אַ דאָקטאָר אַ ציוניסט,
וואָס זאָל פּאָהרען קיין באַזעל.
ניין! אַ דאָקטאָר מעדיצין, אַ הויכען ברונעט,
וואָס זאָל האָבען אויף די נאַלעווקים אַ רייכען קאַבינעט,
און ארויספּאָהרען מיט'ן קנאַק,
און הייסען זאָל ער פּאָל אָדער זשאַק!"...
אָדנים סלאָוואָם, ס'איז געגאַנגען אַ גאַנג,
און געצויגען זיך לאַנג,
שדכנים האָבען געאַרבייט, טעריאַיעט די כּחות,
געקלאָפּט טעלעגראַמעס, געלאָמעט די מוחות,
נאָר אַ דאָקטאָר מעדיצין, אַ הויכען ברונעט,
וואָס זאָל האָבען אויף די נאַלעווקים אַ רייכען קאַבינעט,
און ארויספּאָהרען מיט'ן קנאַק,
און זאָל הייסען פּאָל אָדער זשאַק —
האָבען זיי, ק'נעסטשאַסטיו, נישט געפונען,
חאָטש לעג זיך און שטאַרב, געה אראָפּ פון'ם זינען!
דער איז איהר צו יונג, דער איז צו שען,
דער איז צו הויך, דער איז צו קליין.

און דער וואָס געפעלט.
האָט אין זיך קאַפּריזען:
ער ליעטשיט אָהן געלד,
געהאַפּט אין ציוניזם.
מעזשדו טיעם לויפען די יאָהרען:
מיידלעך ווערען עלטער,
חתנים ווערען קעלטער.
און א באַרישני איז נישט קיין ווייַן:
זי מעג זיין ווי אַבראַזאָוועט, ווי פיין,
נאָר קוים ווערד זי אַלט, ראַז האָט זי צרות.
פערלירט זי — דאָס ווייסט איהר אַליין —
איהר נאַנצע סימפּאַטיע, איהר מיידעלשען חן,
און טויג שוין אויף א טישטשע כפרות"...

*

נו, ווי געפעלט דיר מיין באסני? אַלע טראָגען זיך אַרום מיט איהר אין מאַריענבאַד. א סך האָבען זי אויסגעלערענט אויף אויס־ווענינ. און וואָס קאַסאַיעט זיך דער יאַמאַיטשיכע אַליין, האָט מען מיר פערדאַיעט פון איהר נאָמען, אז מיין ראַדסטווענינצע סאַביראַ־יעט זיך דיר שרייבען א בריעף ווענען מיר. א פּאַטאָמו זאָלסט דו וויסען, אַז וואָס זי וועט דיר שרייבען אויף מיר, איז שוא ושקר. און אויב עס וועט זיך דיר מאַכען, וועסט זיין אויף דער חלאָדנע אוליצע, חאַפּ זיך אריין אין דער רעדאַקציע און געב זיי איבער די באַסני. לאָזען זיי זי נאַפּעטשאַטעווען, נאָר מיט איין אויסלאָוויע: מיין נאָמען זאָלען זיי נישט אַרויסשטעלען. ס'איז מיר נישט לאָווקע, ווייל ס'איז אויף זשאַרגאָן...

דיינער, דושאַי אי טיעלאָם.

מאַרק דאַווידאָוויטש מאַריאַמטשיק.

.14

חוה'לע טשאפניק פון מאריענבאד צו איהר מאן בערעל טשאפניק אויף די נאלעווקים אין ווארשא.

ליעבער בערנארד!

דו דארפסט מיר פערצייהען, וואס איך האב דיר די גאנצע צייט געשריבען נאר געלד און געלד. איך בין שולדיג געווען, אז די האר זענען נישט מיינע. איצט האב איך מיך שוין אביסעל ארומגעצאהלט און דאנק דיר פיעל מאל, וואס דו האסט זיך געשטויסען מיר ארויסשיקען דאס געלד טעלעגראפיש. אנישט, וויים איך נישט, וואס איך וואלט געטהאן. מאריענבאד איז א פוסטקע. אהן א שיעור ווארשעווער דאמען, מייסטענס פון די נאלעווקים, און ס'איז נישטא, ביי וועמען זיך די הענד צעפיהרען. אויך מיר דאמען! איינס און איינס. איך האב שוין, גלויב מיר, קיין זייטען פון זיי. זאלסט זעהען זייערע פיהרעכטסען דא, זייער אנטהון זיך, זייער ארט לעבען. זאלסט הערען זייערע געשפרעכען, זאג איך דיר, אז מע קאן מאכען פון זיי א בוך. וואס זאג איך א בוך? צעהן ביכער! וואו זענען אט די אלע שרייבערס, וואס שרייבען אזוי שען אויף די גאזעטען? פאר וואס קומען זיי נישט אהער, אין די קוראָרטען, אין די בעדער: קיין מאריענבאד, קיין קארלסבאד, פראנצענסבאד, קיין וויסבאדען, עמס, קראנץ אדער אסטענדע, האטש אויף איין זומער, וואלטען זיי דאך געהאט שטאף נאכדעם אויף דריי ווינטערען!

אשטייגער, נעם מיין קרובה, בעלצי קורלענדער. כלומרשט א גביר'טע און א ציטערינגע ביי איהר מאן, דעם קורלענדער שוטה. זי וואלט געקאנט, דאכט מיר, שטעהן אין מאריענבאד ווי א מענש, און לעבען ווי א מענש, און עסען ווי א מענש. זאלסט דו זעהען, האט זי זיך געדונגען א צימערעל אין האטעל — א שטייג, וואו מע דארף האלטען עופות, אונטער'ן סאמע דאך. עס באקט אזוי אן

דורכ'ן טאָג די זון, אז מע דאַרף דריי מאָל א נאכט חלש'ען פאַר היץ. עס קאָסט אָבער וואָלוועל. דערפאַר, אז זי קומט־אַרויס אין דער פריה צום ברונען, גיעהט זי אָנגעטהאָן אזוי שרייענדיג שען, מיט אזוי פיעל שמוק און בריליאַנטען, אז די דייטשען מיינען, אז דאָס איז אָדער א רוסישע פירשטין, אָדער א שאַנסאָנעטין. הייגט זאָלסט דו זעהען איהר עסען אין כשר'ען רעסטאָראַן. פון א פערטעל עוף הייסט זי זיך בעהאַלטען א שטיקעל אויף דער נאַכט. עס פלאַמט מיר פשוט דאָס פנים פאַר'ן קעלנער. אנומעלטען האָט זי זיך גע־הייסען דערלאַנגען א טרונק וואַסער, האָט מען איהר אויפגעעפענט א פלעשעל „ניסהילבער". אז ס'איז געקומען צו דער רעכענונג און זי האָט דערהערט, אז מע הייסט זיך בעצאָהלען פאַר דאָס גלאָז וואַ־סער, איז זי געוואָרען אָנגעצונדען! א גליק, וואָס איך בין מיט איהר געזעסען ביי איין טישעל, האָב איך איהר אויף פויליש אויפ־געקלערט, זי זאָל בעצאָהלען און מאַכען א שווייג, וואָרום עס קאָן דערפון אַרויס א סקאַנדאַל. וויפיעל מאָל מיר זיצען אין קאַפע „ענגערלענדער", האָט זיך נאָך נישט געטראָפען, אז זי זאָל בע־צאָהלען פאַר דער טיי. אָדער חיים סאַראָקער צאָהלט, אָדער אונזער אַדעסיט מאיר'על מאַריאַמטשיק. דיביידע קאַוואַליערסטוועווען מיט איהר אויף וואָס די וועלט שטעהט, און זי נעמט דאָס אָן פאַר גוט געלד, און מאַכט זיי ביידען אַזעלכע חנ'דלעך, אז מע קאָן שטאַרבען! אַצינד איז שוין דאָ א דריטער, וואָס צאָהלט. עפּיס איינער א קעשעניעווער דאַנטיסט, וואָס שרכנ'ט זיך צו יאַמאַיטשי־בע'ם טעכטער. די יאַמאַיטשיכע איז דאָ אין מאַריענבאַד מיט אלע דריי טעכטער און זוכט חתנים מיט ליכט, יאָגט זיך נאָך זיי אין די גאַסען און שלעפּט זיי פאַר די פּאָלעס. דער קעשעניעווער פּראַנט איז אָבער קיין נאַר נישט. נרן וויל ער טאַקי זאָל איהם געבען די יאַמאַיטשיכע, און שמייכלען זאָל צו איהם בעלצי. יאַמאַיטשיכע אָבער גיט אכטונג. יאַמאַיטשיכע איז נישט אזא אידינע, וואָס מע נאַרט זי. זי האָט איין אויג, וואָס זעהט, און א נאָז, וואָס שמעקט. זי שמעקט אָן א זאַך פאַר א מייל. זי ווייסט אַקוראַט פון

דער ערשטער מינוט, וועלכער בחור ס'איז אַ חתן און וועלכער נישט.
איך האָב געוואָלט זיך אַריינלעגן אין אַ שידוך פאַר איהר עלטערער
טאָכטער מיט איינעם אַ מאָסקווער יובעלירער, זעהר אַ רייכער
יונגערמאַן און וואַרפט מיט געלד. האָט זי מיר באַלד געזאָגט:
„נשמה'ניו, זאָגט זי, ס'איז נישט פאַר מיר קיין חתן, זאָגט זי;
זיין כלה, זאָגט זי, איז אין קיעוו; אָט וועט איהר זעהען, זאָגט
זי, אַז היינט־מאָרגען איז אַ וואָרט". און אַזוי ווי זי איז געווען
דערביי. דער שדכן סווירסקי האָט זיך שוין בערימט פאַר מיר,
אַז ער האָט היינט אין דער פריה צענויפגעפיהרט צוויי שטערט,
מאָסקווע מיט קיעוו, און פערדיענט דערביי אַ שענע מטבע. אָט
דער סווירסקי פערדיענט דאָ שטיקער גאָלד! זאָלסט זיך נישט ביי־
זערען אויף מיר, טייערער, וואָס איך בין געוואָרען אַ שדכנ'טע אויף
אַ ווײַלע. איך ווייס, אַז עס קומט דיר אָן נישט גרינג. עס טריקענט
דיר גוט דער מח, ביז דו שיקסט מיר אַרויס געלד, האָב איך גע־
וואָלט דיר קומען צו הילף. און אַגב ווילט זיך מיר טאַקי אַ טובה
טהון דער יאַמאַיטשיכע. פאַר וואָס נישט? יענע חלש'ט, געהט־
אויס אַ שידוך! און ס'איז טאַקי אַ מצוה אויך. שוין צייט...
בלעבען, די יאַמאַיטשיכע איז, ווי דו קוקסט זי אָן, אַ סך לייטישער
פון איהר קרוב, דעם אָדעסער שאַרלאַטאַן מאיר'על מאַריאַמטשיק,
און אפילו פון מיין קרובה די גביר'טע, איך מיין טאַקי בעלצי.
איך ווייז איהר דיין בריעף, וואו דו שרייבסט מיר, אַז נאָך שבת
שיקסט דו מיר אַרויס געלד, ווערד זי רויט, דערנאָך בלאַס, און
שווערט זיך, אַז זי האָט נישט אפילו קיין צעהן קרוין, ווערענד
איך ווייס, — חיים סאַראַקער אַליין האָט מיר געזאָגט — אַז ער
האָט איהר ערשט נעכטען אַרויסגעגעבען אויף איהר מאַנ'ס רע־
כענונג פינף הונדערט קרוין נאָך מיט עפּיס. פון די לייט קאָן מען
זיך דערוואַרעמען. בראַני לויפּערמאַן, אַז זי דערזעהט מיך נאָר,
הויבט זי שוין אָן צו בעקלאָגען זיך אויף איהר מאַן, אַז ער שיקט
איהר קיין געלד נישט. זאָג איך צו איהר: „ווער פרעגט אייך,
און אַקעגען וואָס דערצעהלט איהר עס מיר?" זאָגט זי, אַז זי

דערצעהלט עס גלאט אזוי, אקעגען איהר מאן, וואס די גאנצע וועלט ווייסט, אז ער האט געוואונען אויף דער לאטעריע. פאר וואס זשע זאל ער איהר נישט שיקען געלד צו דער צייט?... איך ווייס, און אלע ווייסען, אז ס'איז שוא ושקר. איהר חבר'טארין און איהר פריינדין לאה'צי ברוינשטוהל האט מיר איבערגעגעבען בסוד סודות, אז זי האט אליין געזעהען ביי בראנ'ן א פול בייטעלע מיט געלד, און שווערט מיט שבועות. אוודאי דארף זי מיר דערצעהלען, און אז נישט, הייסט עס, ווייס איך נישט!... פרעג איך דיך, איז נישט גלייכער, אז די יאמאיטשיכע האט מיר אפגעענטפערט גלייך, אהן חנ'דלעך און אהן חכמות: „נשמה'ניו, זאגט זי מיר, זאלט איהר מיר געזונד זיין, זאגט זי, ביי מיר וועט איהר, זאגט זי, קיין געלד, זאגט זי, נישט לייהען, וואָרום איך וועל אייך נישט לייהען, זאגט זי. איהר ווייסט אליין, זאגט זי, אז אייער מאן, זאגט זי, זאל געזונד זיין, איז גענוג שולדיג מיין מאן. אויב איהר ווילט, זאגט זי, פערדיענען שענע עטליכע הונדערט קרוין, העלפט מיר צו מיט'ן קעשעניעווער שידוך". העלף איך איהר, ווי ווייט איך קאן. איך רעד איהם צו, דעם קעשעניעווער דאנטיסט, ער זאל זיך שוין ער־קלערען צו יאמאיטשיכע'ס א טאכטער, און איין עק זאל עס האָ־בען! זאגט ער: „עס האט נאך צייט. לאזען זיי נאך אביסעל צו־וואכסען"... א ריינער אומגליק: אלע ווייסען, אז יאמאיטשיכע'ס טעכטער זענען נישט זשעדנע אין קיין יאהרען...

דערוויילע שארט זיך אט דער קעשעניעווער פויגעל ארום מיין בעלצי'ן און מיינט, אז דא האפט ער דעם טאטער. האב איך איהם געגעבען אנצוהערעניש, אז ס'איז אומזיסט זיין טרחה, וואָרום אט דאס שענע ווייבעלע, זאג איך איהם, וואס פיסקעלט זיך, און חנ'ט זיך, בענשט, נישט דא געדאכט, אלע ערב שבת ליכט און טראגט, נישט פאר מיר געדאכט, זאג איך, א פרעמדען שיניאן אויפ'ן קאפ... איז ער אבער אזוי פערברענט אין איהר, אז ס'איז איהם גארנישט אפצוווענדען! איך ווייס נישט, וואס מיט איהר איז, מיט אט דער בעלצי'ן: וואו ערגיץ א מאנספארשוין איז ער נאך איהר די כפרה.

און מעהר פון אַלעמען, דאכט מיר, אַט די צוויי שוואָגערס: חיים סאָראָקער און דער אדעסיט מאַריאַמטשיק. מילא, מאַריאַמטשיק איז געווען אַ שאַרלאַטאַן, אַז ער איז נאָך געוועזען אין אָדעס. אָבער חיים סאָראָקער, אַ איד אַ סוחר, האָט שוין דערוואַכסענע קינדער! דו מיינסט, איך האָב איהם נישט געפרעגט? „ווי שעמט איהר זיך נישט, זאָג איך איהם, אַ איד, אַ טאַטע פון קינדער, נאָכ־לויפען, ווי אייער שוואָגער, דער אדעסער שאַרלאַטאַן, נאָך שענע ווייבלעך? דערויף איז ער דאָך, זאָג איך, איין אדעסיט און הייסט, זאָג איך, מאַרק דאַווידאָוויטש"...

אַ שענעם נאָמען האָט דאָ אַט דער מאַרק דאַווידאָוויטש. ער מעג זיך בעגראָבען, און עס וואָלט געווען אַ מצוה, אַז זיין חנצי זאָל עס וויסען. איך וואָלט זעהר געוואָלט דערלעבען אָן דעם אדעסיט אַ נקמה, נאָר דערפאַר, וואָס ער בערעדט דיך פון קאָפּ ביז פיס. ער שווערט, אַז זיין חנצי שרייבט איהם, אַז זי האָט געזעהען ביי אסתר סאָראָקער אַ בריוועל, וואָס חיים סאָראָקער האָט איהר צוגעשיקט פון מאַריענבאַד. דאָס בריוועל איז געשריבען פון שלמה קורלענדער פון וואַרשאָ צו חיים סאָראָקער קיין מאַריענבאַד. שטעהט דאָרט געשריבען המנ'ס מסירות אויף דיר, בערנאַרד, און אויף מיר און אויף אונז ביידען. עס שטעהט דאָרט בעשריבען אפילו די וועטשערינקע, וואָס צו מיין געבורטסטאָג, און אַז דו האָסט נישט בעצאָהלט העקסעלמאַנ'ען פאַר דער וועטשערע, און אַז דו ביזט גע־זעסען ביי שלמה'ן אין דער דירה און נישט אָפּגעצאָהלט איהם קיין דירה־געלד פאַר אַ גאַנץ יאָהר, און אַז דו זיצסט שוין צוואַנציג יאָהר אין וואַרשאָ און קיינער ווייסט נישט, ווער דו ביזט און וואָס דו ביזט און מיט וואָס דו בעשעפטיגסט זיך. און נאָך אַזעלכע זאַכען שרייבט ער אויף דיר. און מאַרק דאַווידאָוויטש פוילט זיך נישט און ווייזט אַלעמען זיין חנצי'ס בריוועל. דערפאַר וואָס אַט דער אדעסער שאַרלאַטאַן געהט דאָ אַרום און קלאַפּט מיט דער צונג אויף דיר און אויף מיר און אויף אונז ביידען, וואָלט געווען אַ גרויסער יושר, אַז דו זאָלסט איהם דאָרט צושטעלען אַ בענקעלע

פאר זיין חנצי׳ן, עס זאָל איהם אזעלכעס פערגעהן, אז ער זאָל פער־
געסען אָן אונז. און אַ בענקעלע קאָנסט דו איהם צושטעלען זעהר
אַ שענס. איך שיק דיר דאָ זיינע אַ פּאָר ליעבע־צעטעלעך, וואָס ער
האָט געהאָט געשריבען דאָ אין מאַריענבאַד צו צוויי נאַלעווקער
ווייבלעך, צו דער שערענציס און צו דער פּעקעליס. נעבאַך כשר׳ע
נשמות. ביי אונז אויף די נאַלעווקיס געהען זיי אַלע שבת אין דער
פריה אין שוהל אריין דאַווענען, און בייטאָג אין זאַקסישען גאָרטען,
נישט אַליין, מיט זייערע איטשע־מייערס; נאָר די איטשע־מייערס
בלייבען אויף יענער זייט, ווארום מע לאָזט זיי נישט אריין איבער
די לאַנגע קאַפּאָטקעלעך. דאָ האָבען די דאָזיגע צנועות אראָפּגע־
וואָרפען, זאָלסט זעהן, די פּאַריקלעך און ווילען געניסען מאַריענ־
באַדער פערגעניגען און ווייסען נישט ווי אַזוי. מיר האָבען זיי
זיך פערטרויט, ווי פאַר איין אייגענער שוועסטער, און מעגסט זיי
גלויבען אויף נאמנות, אז וויטער פון די בריוולעך איז ביי זיי
נישט געגאַנגען. איך בין דיר ערב פאַר זיי, ווי פאַר זיך אליין,
און טאַקי די בריוולעך אליין זענען דער בעסטער בעוויוז. נאָר
איינס צום אנדערען געהער זיך נישט אָן. ס׳איז נויטיג, ווי אין
לעבען אריין, אז מאיר׳על׳ס ווייב, חנצי, זאָל די דאָזיגע ליעבע־
צעטעלעך זעהן און אביסעל קלויבען נחת פון איהר תכשיט... איך
מיין, אז זי וועט באַלד דערקענען איהר מאַרק דאַווידאָוויטש׳עס
האַנדשריפט מיט זיין אדעסער אידיש, און לאָז זי זיך נאָר גוט
צוקוקען צום דאַטום, אז די צעטעלעך זענען געשריבען געוואָרען
נישט פאַר חמעלניצקי׳ס צייטען חלילה, און נישט אין אדעס אויפ׳ן
לימאַן, נאָר היינטיגען זומער, טאַקי דאָ אין מאַריענבאַד. זאָלסט
נאָר זעהען אַזוי, אז אויסער חנצי׳ן זאָל קיינער דערפון נישט וויסען,
ווארום די צעטעלעך זענען פערטרויט געוואָרען נאָר מיר, און איך
האָב זיי געגעבען מיין עהרענוואָרט, אז קיין פויגעל וועט נישט
וויסען. זיי מיר געזונד, בערנאַרד. איך ערוואַרט פון דיר גוטע
נאַכריכטען און פערבלייב דיין דיך ליעבענדע פרוי

חוה טשאַפּניק.

.15

מאיר מאריאמטשיק פון מאריענבאד צו דער מאדאם שערענצים און מאדאם פעקעלים אין מאריענבאד.

אויב איך אשיבאיע מיך נישט, האבען מיר זיך מיט אייך וסטרעטים פאראיאהרען אין ווארשא אין שווייצארסקי דאלינע אויף א אידישען ליטעראטורנע וועטשער. א סימן: איהר זענט געזעסען אין צווייען מיט אייער פאדרוגע און האט זיך געשמאלצען פאר געלעכטער. ס'איז געווען דעמאלט דער „זיידע" פון אונזער אדעס, און ווארשא האט איהם געטשעסטעוועט. נאך א סימן: איך בין צוגעגאנגען צו אייך דעמאלט און האב אייך א פרעג געגעבען אויף רוסיש: „פאזוואלטי אוזנאט פריטשינו וואשיי ראדאסטי?" האט איהר מיר געענטפערט האלב אויף פויליש, האלב אויף רוסיש: „דליא טעגא טשטא נאם וועסאלא". און איהר האט זיך איבערגעקוקט מיט אייער פאדרוגע, און אך! איך וועל קיינמאל נישט פערגעסען דעם בלעסק פון אייערע שענע אויגען!... נאכדעם זענען מיר געגאנגען אין דרייען — געדענקט איהר — פון די לאזענקיס ביז יערוסאלימסקי אלעע און אביסעל ווייטער. איך האב געבאלטאיעט, דערצעהלט אנעקדאטען, און איהר האט געלאכט... און נאכדעם האט איהר מיך געבעטען, איך זאל אייך אפטאווען. האב איך אייך אפטאוועט, נאר מיט איין אוסלאוויע, אז מיר זאלען זיך וסטרעטשאיען נאך א מאל. איצט, אז מיר האבען זיך וסטרעטים ביי'ם קרייצברון, האט איהר זיך געמאכט גלייך ווי מיר זענען גארנישט זנאקאמע... איך האב זיך באלד געשטויסען, אז עס פאסט אייך נישט מסתמא פאר פאסטאראני. און דאס איז די פריטשינע, וואס איך אבראשטשאיע זיך צו אייך דורך א זאפיסקע. איהר קאנט אייך גארנישט פרעדסטאווען, ווי ווייט איהר האט זיךביידע איזמעניאיעט, קאניעטשנא, צו גוטען. איך זאל וויסען, אז מיינע ווערטער וועלען נישט קלינגען ווי א קאמ־

פלימענט, וואָלט איך אייך געזאָגט פאַ סעקרעטו, אַז איך ווייס נישט, ווער פון אייך ביידע איז יונגער און ווער איז שענער. עס איז בעשערט געוועו, אַז אונזער צווייטע וסרעטשע זאָל זיין זאַגראַניצע, און איך בין זעהר ראַד. ווארום זאַגראַניצע איז נישט וואַרשאַ, און מאַריענבאַד איז נישט די נאַלעווקים. איך פּאָזדראַווע אייך און אייער פאַדרוגע מאַדאַם פעקעלים מיט אייער פריעזד קיין מאַריענבאַד. און איך בעט אייך, איהר זאָלט זיין אַזוי ליובעזנע צונעמען פון מיר דעם בוקעט פון פרישע ראָזעס אינאיינעם מיט מיינע בעסטע פּאָזשעלאַניעס.

אייער פּאָקאָרני סלוגאַ

מ א ר ק ד א ו ו י ד אָ ו ו י ט ש מ א ר י א מ ט ש י ק.

.16

מאיר מאַריאַמטשיק פון מאַריענבאַד צו דער מאַדאַם שערענצים און מאַדאַם פעקעלים אין מאַריענבאַד.

אָטשען ראַד, וואָס איהר האָט מיך פערשטאַנען, נאָר איהר אָשיבאַיעט זיך, אויב איהר פּרינימאַיעט עס פאַר אַ קאָמפּלימענט. איך אוווערייע אייך, אַז איך בין וואָבשטשע אַ מענש אַ איס־קרענער. אַלע אַדעסיטען זענען אַזוי. ביי אונז אין אַדעס זענען נישט פאַרהאַן קיין דוואָליטשנאָסטען. און וואָס איהר נאָמיעקע־וועט אויף מיין דאַילני ראַדסטווענניצע, אויף דער יאַמאַיטשיכע און אויף דער מאַדאַם טשאַפּניק און נאָך אַזעלכע... (דאַ איז אויסגע־מעקט אַ וואָרט), איז ביי מיר נאָפּליעוואַט! אַ קוראָרט איז נאַ־זנאַטשעט געוואָרען אויף ראַזווליעטשעניעס, נישט אויף מאָראַל. איך זעה נישט איין אין דעם קיין שום פרעסטופּלעניע, וואָס איהר וסטרעטשאַיעט זיך מיט איין אַבראַזאָוועטען מענשען. זאָגט מיר,

פּאָזשאַלאָסטאַ, פאַר וואָס קומט אייך, איהר זאָלט סטראַדאַיען מעהר פאַר דער גאַנצער וועלט? פאַר וואָס איז ביי אונז אין אַדעם יעדע זשענשטשינע סוואָבאָדנע און ווייסט נישט פון קיין ראַבסטוואָ? איך בין וואָזמושטשאָן, זאָג איך אייך, דאָ גלוביני דושי אי אָב־ראַטנאָ! נאָר אויב איהר ווילט, מיר זאָלען ראַזסוזשדאַיען וועגען דעם מעהר פּאָדראָבנע, זייט היינט פון דריי ביז פיער אין „קאַפע־מיניאָן". וואָרום אין „קאַפע־עגערלענדער" איז צופיעל הארמידער, נאָך ערגער ווי ביי אייך אין ווארשאָ אויף די נאַלעווקים. ווען האָט איהר דאַרט נישט געזעהען?

מיט דער גרעסטער ניעטערפּעניע וואַרט איך אויף אייך ביידען. גריסט דער מאַדאַם פּעקעלים.

מ. ד. מ.

.17

מאיר מאַריענסטשיק פון מאַריענבאַד צו דער מאַדאַם שערענצים און מאַדאַם פּעקעלים אין מאַריענבאַד.

נאַפּראַסנע האָט איהר מיך פּאָדאָזרעוואַיעט. איך פערזיכער אייך, אַז דאָס, וואָס איך האָב אייך געזאָגט היינט ביי'ם ברונען, איז ווייט פון אַ קאָמפּלימענט. איהר מעגט מיר גלויבען פּאָסאָ־וועסטי. איך ציעניוועו אין יעדער זשענשטשינע וואָפערוויך שכל, וואָזוואַדיך טאַקט, און ווטרעטיך אָבראַזאָוואַניע. איך האָב מיט אייך ווינציג גערעדט, אָבער גלויבט מיר: איך קען אייך ביידען אַזוי אַסנאָוואַטעלנע, גלייך ווי מיר וואָלטען זיין זנאַקאָמע פון יאָהרען. און דאָס, וואָס איהר מיינט, אַז איך בין רעוונױוועו, — די מאַדאַם פּעקעלים האָט מיר דאָס צוויי מאָל נאַמיעקעוועט — שווער איך אייך, אַז איהר אָשיבאַיעט זיך. איך האָב נאָר גע־זאָגט: וואָס האָט אַזאַ קעשעניעוועער נאָוס, אַזאַ פּראָווינציאַל,

צו אוחאזשעווען נאך אונזערע נאלעווקער ווייבלעך? און דאס, וואס איך בין אזוי ליובעזנע מיט דער מאדאם קורלענדער, בע־דארף אייך נישט אודיווליאען. איך אווועראיע אייך, אז איך בין צו יעדער זשענשטשינע אזוי. ס׳איז ביי מיר אזא פריוויטשקע. אלע ארעסימען זענען וואַבשטשע וועזשליווע און אַטקראַווענע. און איך זאג אייך אַטקראַווענע, אז די מאדאם קורלענדער איז נישט ווערטה אייער מיזיניעץ. אייך וויים איך, פאקראַיני מיעריע, אז מע האט אייך נאַוויאַזעוועט צוויי „איטשי־מאיערס", און איהר סטראַדאַיעט נעבאך און קומט־אפ פאר פרעמדע זינד. די מאדאם קורלענדער אבער האט זיך אליין פערקויפט צוליעב געלד. און דאס, וואס די מאדאם פעקעלים נאפאמינאיעט מיר אלע מאל, אז איך בין א זשענאטער, איז דאס, פא מאיעמו, איין איבעריגער ימרוד. איך אַטריצאיע דען, אז איך האב א פרוי? איך זאג נאר, אז דאס מעשאיעט מיר נישט צו זיין דרוזשנע מיט שענע קלוגע אבראַזאוועטע דאמאטשקעס, אויף וויפיעל ס׳איז נאר וואזמאזשנע. פאלגט מיך, א גוטען פריינד, און פאלזעוועט זיך מיט אייער פרע־ביוואַניע דא אין מאריענבאד... מעזשדו פראטשים, ווער האט אייך געזאגט, אז איך שרייב באסנים? די מאדאם טשאפניק, צי די מאדאם קורלענדער? און וואס האבען זיי אייך געזאגט? וואו זעהען מיר זיך היינט?

אייער מ. מ.

18.

מאיר מאריאמטשיק פון מאריענבאד צו דער מאדאם שערענציס און מאדאם פעקעלים אין מאריענבאד.

אונזער קרוזשאק אין מאריענבאד האט גערעשעט יעדינאַגלאַס־נע, אז אייער פריסוטסטוויע איז אזוי פריאטנע, אז מיר אסמעליוווען

זיך צו פּריגלאַשען אייך אינאיינעם מיט אייער פּאַדרוגע, מאַדאַם פּעקעלים, אויף אונזער פּראַגולקע מאָרגען קיין עגער. דאָרט וועלען זיין אַלע אונזערע אינטימע בעקאַנטע, און מיר וועלען פערברענגען די צייט זעהר פּריאַטנע. מיר וועלען זיך קאַטאַיען אויף אַ לאָדקע, און איך וועל לייענען מיינע אַ באַסני, וואָס איך האָב סאָטשיניאָעט אויף יאַמאָיטשיכע׳ס טעכטער, און איך נאַדעיע זיך, אַז איך וועל אייך דאָסטאַווען איין אמת׳ע אודאָוואָלסטוויע. איך מיין, אַז ווי באַלד די מאַדאַם קורלענדער סאָגלאַסעט זיך, דאַרפט איהר און אייער פּאַדרוגע זיך אויך סאָגלאַסען. מיר געפינען זיך אין מאַריענבאַד, נישט אין ווארשאַ אויף די נאַלעווקים, און דאַרפען זיין ווייט פון אַלערליי פּרעדראַזסודקעס.

איך גריס אייך ביידען גאָר פריינדליך.

אייער מארק דאַווידאָוויטש מ.

.19

שלמה קורלענדער פון די נאַלעוקים אין ווארשאַ צו זיין ווייב בעלצי קורלענדער אין מאַריענבאַד.

לזוגתי היקרה מרת בעלצי שתחי׳.

איך האָב דיין בריעף מקבל געווען און איהם דורכגעלייענט פון אָנהויב ביז׳ן סוף און געטראַכט זיך, אפשר ביזט דו געוועכט? אפשר בין איך טאַקי, ווי דו זאָגסט, אין די זאַכען אויסגעוועבט? אפשר בין איך טאַקי, ווי דו זאָגסט, אַ מענש פון דער אַלטער וועלט און ווייס נישט, וואו איין און וואו אויס? מעגליך, אַז איך בין נישט שטאַרק איבערגעשפּיצט, חאָטש אפילו די וועלט האַלט מיך, דאַכט זיך, נישט פאַר אַזאַ גרויסען נאַר. מעגליך, אַז דו ביזט גע־רעכט, אַז יעדער פלאַכט און יעדער שמייגער, ער מעג זיין איין

אַלטער בחור, און מעג האָבען ווײמפּערלעך אויף דער נאָז, און מעג רייסען פון טוידט און פון לעבעדיג, נאָר קוים זיצט ער אין בערלין, איז ער שוין אַ קאַוואַליער און מעג דערצעהלען פּרעמדע ווייבלעך, אַז זיי זענען איהם פון דעם ערשטען טאָג אָן געפעלען, און חאַטש מע זאָגט איהם אין די אויגען, אַז ער איז אַ אידיאָט און אַ נאַחאַל, פון דעסטוועגען איז ער מיך מכבד אויף מאָרגען מיט בוקעטען און מיט בלומען, און איך דאַרף עס אָננעמען פאַר ליעב, און איך טאָר זיי איהם נישט וואַרפען אין פּנים אַריין. מעגליך, אַז דו ביזט גע־רעכט: אַז איך פאָהר אין וואַגאָן, דער רוח ווייסט מיט וועמען, און איך ווייז זיי דאָס קידושין־פינגערעל און זיי חאַפּען מיר קושען די האַנד, טאָר איך זיי נישט ברעכען די ביינער, אָדער אַרויסוואַרפען פון וואַגאָן, אָדער, לכל הפחות, אַריינרופען דעם קאָנדוקטאָר און הייסען אַרויספיהרען, נאָר איך דאַרף זיי נאָך, אדרבה, אויסנוצען, זיי זאָלען מיר העלפען אַרויסוואַרפען די פּעקלעך פון וואַגאָן, און איך בין מחויב אויסהערען פון זיי בעת־מעשה טויזענד קאָמפּלי־מענטען, וואָס שלאָגען צו דער גאַל... מעגליך, אַז איך בין איין אויסגעוועבטער פון דער אַלטער וועלט און הויב נישט אָן צו פער־שטעהן, אַז עס קומט מיר אַרוים אַקעגען אויפ׳ן וואָקזאַל אַ יונגער־מאַן, איין אַדעסיט, וואָס איך ווייס, אַז ער האָט אַ שם פון אַ שאַר־לאַטאַן, און שטעלט זיך אַוועק מיך אויספרעגען ווער איך בין און וואָס איך בין, טאָר איך איהם נישט זאָגען: „ווער זענט איהר, יונגערמאַן, און וואָס זענט איהר?“ ניין. חס ושלום. אדרבה, איך דאַרף איהם מאַכען טאַקי באַלד אויפ׳ן אָרט פאַר אַ קאַוואַליער און אויפזעצען זיך מיט איהם אויף איין פוהר און העצקען זיך מיט איהם פונ׳ם וואָקזאַל ביז׳ן שטאָדט אַריין, אַזוי, אַז נישט נאָר די יאַמאַיטשיכע, וואָס בעשטעהט אַליין פאַר אַ גאַנצע וועלט, נאָר טאַקי די גאַנצע וועלט זאָל זעהען, ווי שלמה קורלענדער׳ס ווייבעל פון די נאַלעווקיס פאָהרט אין מאַריענבאַד מיט איין אַדעסער שאַר־לאַטאַן פראַנק און פריי, און שטעלט אַרוים דער וועלט אַ גרויסע פייג. דאָס אַליין איז אָבער נאָך ווינציג. אַז מאיר׳ל שאַרלאַטאַן

איז אזוי פריינדליך און איז זיך מטריח און קומט ארוים מיך אפ־נעמען פון דער באהן, און העלפט מיר ביי'ם געפעק, און זעצט זיך אויף מיט מיר אויף איין פוהר, טאר איך נישט פערפאהרען אהין וואו איך וויל, חס ושלום! נאר איך מוז, מע נוים מיך פון קהל, איך זאל מיך אפשטעלען דוקא אינ'ם אייגענעם האטעל, וואו דער אדעסים, דוקא מיט איהם געהן אנקוקען מאריענבאד, און דוקא פון איהם לאזען זיך פיהרען אין א רעסטאראן אריין, און מסתמא מיט איהם ביי איין טיש זיך אוועקזעצען עסען, אזוי, אז לאז די יאמאיטשיכע, מיט דער טשאפניק, מיט דער לויפערמאן, מיט דער ברויכשטוהל, מיט דער שערענצים, מיט דער פעקעלים, — דאס הייסט, אלע נאלעווקים, פון איין עק ביז'ן אנדערען עק, — לאזען זעהען, מיט וועמען שלמה קורלענדער'ס ווייב בעלצי עסט א דייטשען ווארעמעס! און פערקעהרט, אז עס קומט דעם מאנ'ם א גוטער פריינד און וויל מיר איבערגעבען א גרוס פון מאן, דארף איך איהם זעהען וואס גיכער משלח זיין, ווארום דעם מאנ'ס גוטער פריינד איז דאך נישט קיין קאוואליער, און יענער איז א קאוואליער, און איין אדעסים, און א דזשענטעלמאן, און גלאט א יונגער־מאן א תכשיט, וואס אבי מע האט איהם אפגעגעבען דאס נדן, הייגט וואס געהט איהם אן א ווייב, אז ס'איז פארהאן אין מא־ריענבאד שענערע ווייבלעך, עלענדע, וואס מוזען נעבאך אויסשטיי־געג אייגע אליין אין א פרעמדער שטאדט, זיך אויפזעצען אליין אויף א פוהרעל און פערפאהרען אליין אין א האטעל, און געהן אליין אין א רעסטאראן מיטאג עסען אהן א שום קאוואליער — געשיקט זיך עס? אי, טאמער איז יענער איין אויסוואורף פון דער נאטור, וואס גאנץ ווארשא האט מיט איהם צו טהון — וואס געהט עס מיך אן?

נאר למאי זאל איך רעדען, בעלצי היקרה, אויף א מענשען לשון־הרע גלאט אזוי אין דער וועלט אריין? אמעהר, נא, אט האסט דו דיר דא די בריעף פון מיין פריינד, חיים סאראקער, און זעה, וואס ער, איין אייגענער שוואגער, שרייבט אויף דיין שענעם קא־

וואליער און אויף דיין דזשענטעלמאַן, וואָס האָט נישט קיין אַנדער נאָמען ביי אונז אויף די נאַלעווקיס, אויסער מאיר׳על שאַרלאַטאַן.

איך בין זיכער, בעלצי היקרה, אַז דו וועסט דורכלייענען סאָראַקער׳ס בריוועלעך, וועסט דו אַליין זעהן, אַז עס וואָלט פאַר דיר פיעל געזינטער געווען, ווען דו פאָלגסט מיך און האַלטסט זיך בעסער ביי מיינע גוטע פריינד, נישט ביי די אַדעסער שאַרלאַטאַנעס. וואָס וואַרפען אוועק זייערע ווייבער און פליהען אַרום איבער מאַריענבאַד און קוקען אַרויס, טאָמער דאַרף קומען צו פאָהרען אַ שען ווייבעל, זאָלען זיי זיך אָננעמען איהר קריוודע. און וואָס די יאַמאיטשיכע וועט דיר דערצעהלען מעשיות אויף מיין פריינד חיים סאָראָקער, אַז ער שפּיעלט טאָג ווי נאַכט אין זעכס־און־זעכציג מיט דיין קרובה חוה׳לע טשאַפּניק, זאָג איך דיר, בעלצי היקרה, אַז, ערשטענס, איז דאָס אַ ליגען. און צווייטענס, טאָמער אפילו איז דאָס איין אמת, איז שולדיג אין דעם דיין קרובה, נישט ער. אַ סימן — נאָ זעה, וואָס חיים סאָראָקער שרייבט מיר טאַקי וועגען דעם. זיי מאַכען אַ מאָל אַ זעכס־און־זעכציג, ווייל ס׳איז איהם סקוטשנע, נישטאָ מיט וועמען צו שפּיעלען, שפּיעלט ער מיט איהר. נאָר ער וויל אַזוי שפּיעלען מיט איהר, ווי איך וויל טאַנצען, וואָרום, אַז זי פערשפּיעלט, צאָהלט זי נישט. לייען איבער גוט חיים סאָראָקער׳ס בריוועלעך, וועסט דו זעהן, וואָס ער שרייבט מיר פון אַלםדינג, ער לאָזט נישט דורך קיין ברעקעל. און אַז דו וועסט איבערלייענען די בריוועלעך, זאָלסט דו זיי מיר אָפּשיקען צוריק, ווייל איך האָב איהם געגעבען מיין עהרען־וואָרט, אַז קיין פויגעל זאָל נישט וויסען, וואָס ער שרייבט מיר.

איך מיין, אַז דו פערשטעהסט אַליין, אַז ער איז גערעכט, וואָס ער שרייבט מיר, וואָרום ער איז מיר אַ גוטער פריינד באמת און איז שוין נישט קיין „אויסגעוועבטער“. ער איז שוין יאָ אַ קלוגער מענש און אַ פּראַקטישער. ער פערשטעהט שוין דוקא יאָ, וואו איין און וואו אויס. על־כן בעט איך דיך, בעלצי היקרה, זאָלסט, למען השם, ווי נאָר דו וועסט ערהאַלטען דעם דאָזיגען בריעף.

באַלד זעהען זיך מיט מיין פריינד חיים סאַראַקער, איהם נישט דערצעהלען, וואָס און ווען, ער זאָל גאָר אפילו ניט איבערקלערען, אַז דו ווייסט פון זיינע בריוולעך צו מיר. זאָלסט איהר נאָר לאָזען גריסען פון מיר גאָר פריינדליך, און זאָלסט נעמען געלד ביי איהם אויף מיין רעכענונג, וויפיעל דו בעדאַרפסט. זאָלסט זיך נישט קווינקלען אין דער סומע, נאָך א פינף־און־צוואַנציגער און נאָך א פופציגער. ממה־נפשך — עס קאָסט שוין אזוי פיעל!... זאָלסט נאָר געדענקען איין מאָל פאַר אַלע מאָל, אַז איך זשאַלעווע דיר, חלילה, נישט דעם גראָשען דאַרט, וואו עס נעהט אין דיין געזונד, וואָרום סוף־כל־סוף איז מיר דיין געזונד טייערער פון אַלץ אויף דער וועלט.

גם זיי וויסען, בעלצי היקרה, אַז עס איז געוועזן ביי מיר א גאַסט, דיין פעטער משה פון ראַדעם, און האָט מיך אָפּגענודעט א גאַנצען טאָג מיט א גאַנצער נאַכט. ער וויל, איך זאָל איהם געבען א שטעלע ביי מיר אין דעם נייעם הויז. האָב איך איהם געגעבען א פיינע נדבה. האָט ער קיין נדבה נישט געוואָלט נעמען. ער איז נישט קיין מקבל, זאָגט ער, און, חלילה, נישט קיין מחזיר על הפתחים. ער וויל, זאָגט ער, כשר פערדיענען זיין שטיקעל ברויט. וויים איך נישט, וואָס ער מיינט „כשר", און וואָס מע טהוט מיט איהם. און פון דיין פעטער נחמן פון קוטנע האָב איך געהאַט א בריעף, שרייבט ער, אַז ער איז אָפּגעברענט געוואָרען אין דער גרויסער שרפה, אַרוים מיט ווייב און קינדער ווי די מאַמע האָט זיי געהאַט, און בעט הילף. האָב איך איהם אַרויסגעשיקט וויפיעל איך האָב געקאָנט. חאָטש, דעם אמת זאָגענדיג, איך לייען צייטונגען, איך האָב אין ערגיץ נישט געזעהען, אַז קוטנע זאָל האָבען געהאַט אָפּגעברענט. הכלל, געלד געהט אזוי ווי רויך, און דירה־געלד, ביז מע רייסט־אַרוים ביי די לאַקאַטאַרען, קומט־אָן מיט ווערים. און דאָס נייע הויז האָט מיך שוין אַריינגעשלעפּט אזוי וויים, אַז איך פיהל, גלייך ווי איך טרינק מיך. נאָר זאָלסט נישט איבערטראַכטען, אַז איך שרייב דיר התנצלות, בכדי ס'זאָל ביי דיר

ווינציגער אוועקנעהן. חס וחלילה! זאָלסט דיר נישט אפּזאָגען פון קיין זאַך. רק זאָלסט זיך היטען פון שלעכטע מענשען, פון לעדיגגעהערס, פון שאַרלאַטאַנעס, וואָס האָבען נישט אין זינען זייערע אייגענע ווייבער און קוקען אויף שענערע. און זאָלסט דיך אָנהאַלטען בעסער אָן מיינע אמת׳ע גוטע פריינד, און זאָלסט אָפּהיטען די קור, און זאָלסט מיר זיין געזונד, און קומען געזונדערהייד, אם ירצה השם, אהיים, ווי עס ווינשט דיר באמת

בעלך שלמה קורלענדער.

.20

אסתר סאָראָקער פון די נאַלעווקים אין ווארשא צו איהר מאַן חיים סאָראָקער אין מאַריענבאַד.

ליעבער חיים!

עס וואונדערט מיך, וואָס איך האָב שוין לאַנג פון דיר קיין שום ידיעה. פון יענעם בריעף אָן, וואו דו בעקלאָגסט זיך אויף דעם „וויסטען" מאַריענבאַד, אז ס׳איז דאָרט נישטאָ וואָס צו טהון, ביזט דו מיט אַ מאָל אַנשוויגען געוואָרען, וועהרענד צו אַנדערע, האָב איך געהערט זאָגען, שרייבסט דו זעהר אָפט און זעהר אַ סך... איך ווער געוואָהר דורך פרעמדע, אז דו ביזט דאָרט, מיט גאָט׳ס הילף, אַ קאַוואַליער אין דעם מאַריענבאַד, וואָס פערמאָגט, ווי איך האָב געהערט זאָגען, אַזוי ווינציג מאַנספּאַרשוינען און אַזוי פיעל פרויענצימערס! איך דענק, חיים, אַז עס דאַרף צו זיין גאַנץ אַנגענעהם זיך פיהלען, ווי מע זאָגט ביי אונז, „איין זכר אין מאָסקווע"... אמת, מע דאַרף זיין דערצו זעהר געשיקט און מע מוז בעזיצען געוויסע פעהיגקייטען צו קאָנען יוצא זיין פאַר אַזוי פיעל דאַמען, קיין

עין־הרע... נאר נישט פון דעם רעד איך. דו ווייסט, חיים, אז איך בין נישט אזוי דום, איך זאל זיין אייפערזיכטיג, ווי אנדערע פרויען, ווי מיין שוועסטער חנצי, למשל, אז אך און וועה איז צו איהר מזל, זי האט אויך גוטע גרוסען פון מאריענבאד. גוטע פריינד שלאפען נישט, געבען זיך מיה צושטעלען איהר אלע מאל נייע סיורפריזען פון איהר תכשיטים, בריוולעך און ליעבע־צעטעלעך צו אלערליי „דושינקעס" און „ליובינקעס". א נחת צו האבען אזא שוואגער, ווי אונזער מארק, און א תענוג איז דאס א גרויסער, אז מע האט די זכיה איהם פאר א מאן צו האבען. ווען דו זאלסט זיין אין דער היים, וואלטען מיר אינאיינעם פארט געזעהען עפּיס איין עצה, וואס טהוט מען מיט דעם פארפאלק, א ביטערער רחמנות אויף מיין שוועסטער! אפשר וואלטען מיר דאס פארעל אפגע'גט, טראץ דעם, וואס חנצי איז אין איהם צו די צרות פערליעבט, זאגט, אז זי קאן אהן איהם נישט לעבען. פערפינסטערט איז זי געווארען! האב קיין פאראיבעל נישט, חיים, וואס איך דול דיר א קאפּ. ווי מאר איך פון דיר פערלאנגען, אז דו זאלסט אין זינען האבען פאר־מיליען־זאכען, אז דו האסט אויף זיך דארטען אזוי פיעל פליכטען?... נאר איך קעהר מיך אום צו דיין בריעף.

דו בעקלאגסט זיך פאר מיר, חיים, און בעדויערסט, וואס דו ביזט נישט קיין שרייבער. ווען דו זאלסט זיין א שרייבער, זאגסט דו, וואלסט דו געהאט פון מאריענבאד צו שרייבען און צו שרייבען. וועלטען וואלסט דו איבערגעקעהרט! איך מיין, אז דו זאגסט עס גלאט אזוי, ווייל דו ביזט זעהר בעשיידען. אומגעקעהרט, איך דארף דיר מאכען א קאמפּלימענט, אז איך האב מיר קיינמאל נישט פארגעשטעלט, אז מיין מאן זאל האבען אזא טאלאנט צום שרייבען. דיינע בריעף, חיים, זענען, אהן א טראפען חניפה גערעדט, א מוס־טער פון א בריעפענשטעלער. אויסעררעם, וואס זיי זענען אזוי שען געשריבען, זענען זיי נאך דערצו פערשייעדענארטיג, יעדער בריעף מיט איין אנדער טאן און מיט איין אנדער אינהאלט, טראץ דעם, וואס זיי זענען אלע כמעט אין איין און דערזעלבער צייט געשריבען.

צום ביישפּיעל, דיינע בריעף, וואָס דו שרייבסט צו דיין פרוי, זענען נישט אַזעלכע, ווי די, וואָס דו שרייבסט צו דיינע גוטע פריינד. אין די בריעף, וואָס דו שרייבסט צו דיין פרוי, בעקלאָגסט דו דיך אויף דעם „וויסטען" מאַריענבאַד, אַז דו טהוסט נישט קיין זאַך, אויסער דעם, וואָס די דאָקטוירים הייסען דיך. נישט דו עסט, זאָגסט דו, נישט דו זיצסט אויף איין אָרט, נישט דו ריהרסט דיך צו, חס ושלום, צו אַ קאָרט, — מיט איינעם וואָרט, דו „קורירסט" זיך און קומסט נעבאַך אָפּ אויף דער וועלט און ליידסט גלות מאַ־ריענבאַד. וועהרענד דיינע בריעף, וואָס דו שרייבסט צו אַנדערע, זענען אַ סך לעבעדיגער, אַ סך פריילֿיכער, און לייענען זיך, ווי אַ פעליעטאָן. פון דיינע בריוולעך, וואָס דו שרייבסט צו אַנדערע, איז צו זעהען, ערשטענס, אַז דו שטעלסט די דאָקטוירים אַ פייג, און אַז דו עסט, קיין עין־הרע, דוקא מיט אַ רעכטען אַפּעטיט, און שפּיעלסט, דאַנקען גאָט, גאַנצע טעג אָדער אין דרייען פּרעפּעראַנס אָדער, פאַר נויט, אין צווייען אין זעכס־און־זעכציג. לאַנג לעבען זאָל די מאַדאַם טשאַפּניק, וואָרום וואָס וואָלט איך געטהאָן, ווען זי זאָל, חס ושלום, אויך נישט זיין אין דעם „וויסטען" מאַריענבאַד? מיט וועמען וואָלסט דו געשפּיעלט אין זעכס־און־זעכציג?... און, צווייטענס, איז צו זעהען פון דיינע בריעף, וואָס דו שרייבסט צו פרעמדע, ווי געטריי דו האָסט גענומען אויף זיך די אויפזיכט אויף יענע אומגליקליכע ווייבלעך נעבאַך, וואָס פאָהרען אַרויס דאָס ער־שטע מאָל אויף דער גרויסער וועלט, און ווי נאָהענט דו נעמסט זיך צום הארצען, וואָס די דאָזיגע עלענדע ווייבלעך שפּאַציערען אַרום איבער מאַריענבאַד נישט מיט דעם, וואָס מע דאַרף, און געהען אין רעסטאָראַן עסען נישט מיט דעם, וואָס עס פּאַסט פאַר זיי, און שטעהען נישט אין דעם געוווינשטען האָטעל. באשר בכן, דאַרפסט דו אוועקלעגען דאָס געזונד, איבערפּעקלען די פערבלאָנזשעטע נשמות אין איין אַנדער האָטעל און למען השם געבען צו וויסען זייערע מאַנען, אַז זיי זאָלען נעבאַך האָבען עגמת־נפש און אויסגעהן מיט אַלע כחות?... ניין, חיים, מפקיר זיין זיך שוין טאַקי גאָר אינ־

גאַנצען פון יענעמס וועגען איז אויך נישט כדאַי. דו טאַרסט נישט פערגעסען, אז דו ביזט אויף דער „קור“, דאַרפסט זיך אַזוי נישט אָפּעסען דאָס האַרץ, חיים. גלויב מיר, די עלענדע ווייבלעך וועלען, מיט גאָט'ס הילף, קומען בשלום אהיים, צו זייערע מאַנען, וואָס האָבען קיין צייט נישט געהאַט און האָבען זיך געאײַלט חתונה האָבען באַלד נאָך שלשים, און איצט ציטערט אויף זיי דאָס לייב, זייערע ווייבלעך זאָלען, חלילה, נישט געשטרויכעלט ווערען... נאַ־רישע מענער! זיי זאָלען מיך פרעגען, וואָלטען זיי בעראַרפט די דאָזינע ווייבער לאָזען לויפען. האַלטען צונעבונדען אויפ'ן שטריק קאָן מען נאָר אַ קוה, און דאָך טרעפט זיך אַ מאָל, אז זי געהט אין שאָדען...

נאָר מיין נישט, חיים, אז דאָס, וואָס איך שרייב דיר דאָ אין אַזאַ טאָן, איז, ווייל עס פערדריסט מיך. דו ווייסט גאַנץ גוט, אז איך בין נישט גלייך צו מיין שוועסטער חנצי, וואָס וויינט און קלאָגט אויף איהרע יאָהר און טעג און פערשעלט זיך דאָס געביין. איך וויל דיר נאָר בעמערקען איין זאַך, אז די „קור“ אין מאַריענ־באַד קאָן נישט געהן גוט, אז מע פאָלגט נישט דעם דאָקטאָר און אז מע שפּיעלט גאַנצע טעג אין קאָרטען און מע עסט זיך אָפּ דאָס האַרץ פאַר פרעמדע ווייבלעך, וואָס מע דאַרף אויף זיי השגחה געבען, זיי זאָלען, חלילה, נישט געהן אין שאָדען...

לייענענדיג, חיים, דיינע שענע גרויסע בריעף, וואָס דו שרייבסט צו דיינע „גוטע פריינד“, האָב איך מיך דערמאַנט אין די אַמאָליגע גליקליכע צייטען, וואָס וועלען זיך שוין ליידער קיינמאָל נישט אומ־קעהרען... אַמאָל, געדענק איך, פלעגסט דו מיר אויך שרייבען גרוי־סע ליעבע האַרציגע בריעף; היינט שרייבסט דו אַזעלכע בריעף צו אַנדערע, און מיך פּטר'סט דו אָפּ מיט עטליכע שורות, אָדער עס געהען־אַוועק וואָכען און דו שרייבסט גאָרנישט. נאָר שאַ, איך האָב גאָר פערגעסען, אז דו האָסט קיין צייט נישט. האָסט נעבאָך אויף זיך אַזוי פיעל זאָרגען אין דעם „וויסטען“ מאַריענבאַד. דער אויבערשטער זאָל טאַקי שומר ומציל זיין אַלע אידען!...

זיי געזונד, חיים, און פערגעס נישט פון דעסטוועגען מיר אויך אמאל אריינוואָרפען אַ בריוועל חאָטש פון יוצא וועגען. לאָז זיך דיר דאַכטען, עלעהיי איך בין אויך פון די „גוטע פריינד“ דיינע, וואָס דו שרייבסט צו זיי אָפט און אַ סך, אמת בסוד סודות... און איך ווינש דיר ערפאָלג אין זעכס־און־זעכציג און אין פרעפער־ראַנס, אזוי ווי אין אלע דיינע איבעריגע מאַריענבאדער געשעפטען און אונטערנעמונגען...

אסתר.

21.

די יאַמאַיטשיכע פון מאַריענבאַד צו איהר מאַן וועלוועל יאַמאַיקער אויף די נאַלעווקיס אין וואַרשאַ.

וועלוועל! וואָס פרעסט דו די נשמה און זעצסט מיט בריעף, איך זאָל דיר שרייבען און שרייבען? איך שרייב דאָך דיר, דאַכט מיר, אלע וואָך, אז ס'איז דערוויל נישטאָ גאָרנישט וואָס צו שריי־בען, וואָרום מיר זענען אין מאַריענבאַד, נישט אין קאַרלסבאַד. און איך שרייב דיר, וועלוועל, אז עס בלאָזט דערויף, אז מיר זאָלען שוין דאָ בלייבען ווינטערען אין מאַריענבאַד, און לאָזען אונזערע שונאים שוין אזוי לעבען, ווי איך וועל דאָ עפּיס מאַכען. און אלץ איבער וועמען? איבער דיר מיט דיין עקשנות און מיט דיין שכל הישר, וואָס וועט אונז פערפיהרען אלעמען, הלואי איך זאָל ליגען זאָגען, דער שווארץ יאָהר ווייסט וואוהין, וואָרום אז טאָמער וואָלט איך שוין געוועזען פאַרטיג חאָטש מיט איינעם, איך מיין מיט'ן ביאַליסטאָקער, איז ביז איך האָב זיך אַ קעהר געגעבען, איז דער־וויל אונטערגעשפרונגען באַזעל. אַ היץ אין באַזעל, אַ קאָנגרעס פון ציוניסטען. האָט דאָס איהם אוועקגעטראָגען קיין באַזעל מיט נאָך עטליכע יונגע לייט און בחורים, וואָס זענען צום מיינסטען אויף מיין פינסטער מזל אלע ציוניסטען. אַ גליק חאָטש, וואָס דער

קעשעניעווער פון קעשעניעוו איז נישט קיין ציוניסט. ער לאכט פון די ציוניסטען. ער זאגט, אז ס'איז נאר איין אנשטעל. פונקט ווי די, וואס פאהרען זיך קורירען. דער גאנצער מיין, זאגט ער, איז חתנים און כלות. ווי באלד אזוי, טהוט מיר טאקי באנג, פאר וואס בין איך געפאהרען קיין מאריענבאד און נישט קיין באזעל. ווען איך וויים פריהער פון א קאנגרעס און פון א באזעל, וואלט איך בעסער געפאהרען קיין באזעל, ווארום די גאנצע וועלט, זאגט מען, וועט זיין אין באזעל. און איך שרייב דיר, וועלוועל, אז איך וויים פריהער, וואס דו וועסט מיר דערויף שרייבען. דו וועסט מיר שרייבען, איך זאל דיר נישט שרייבען פון באזעל, ווארום נאך דיין שכל הישר קומט דאך אוים תמיד קאפויר, מיט'ן קאפ אראפ און מיט די פים ארויף. דערפאר וויל איך דיר גארנישט שרייבען פון באזעל, ווארום איידער דיך איבערשפארען איז שוין גרינגער איבער־טראגען מאריענבאד אויף די נאלעווקים, אדער די נאלעווקים קיין מאריענבאד. און איך שרייב דיר, וועלוועל, אז דו וועסט זיין ערגער פון ערגער, אז דו וועסט זיך נישט זעהען דארטען מיט די איטשע־מייערס, איך מיין הירש לויפערמאנ'ען, קלמן ברוויכשטוהל, יצחק־מאיר שערענצים און יצחק־מאיר פעקעלים, און דער עיקר מיט שלמה קורלענדער, און פרעגען ביי זיי, וואס איז די גדולה, וואס זיי האבען אוועקגעשיקט זייערע ווייבער אויף הפקר און אליין זענען זיי געבליבען אין דער היים? פאר וואס זאלען זיי בעסער נישט קומען אהער צו פאהרען חאטש קלייבען נחת, זעהען, ווי זייערע ווייבער פערנעמען זיך דערמיט, וואס זיי חאפען איבער פרעמדע חתנים, רעדען־אפ יונגע לייט, אז זיי זאלען נישט חתונה האבען. מע איז זיך אביסעל אנגעפאהרען אהער! קלאמפערשט אויף דער „קור“! ווער מיר קור? אז טאג ווי נאכט נאר מע זוכט קאוואליערען. א בחור איז א בחור, איין אלמן איז איין אלמן, א גרוש איז א גרוש, א בעווייבטער איז אויך גוט, אבי א זכר. זינט איך לעב, זינט איך שטעה אויף מיינע פים — נא דיר א באד. ביז מע דערלעבט צו זעהען א שטיקעל טאנספארשוין, בע־

פאַלען איהם אונזערע נאַלעווקער ווייבלעך, אזוי ווי די פליעגען, און מע הויבט־אָן פריהער מיט די פּיסקעלעך און מיט די צינגעלעך זיסע רעדעלעך: העטי — פּעטי — מעטי — װעטי. און דוקא אויף דייטש, אנדערש לוינט זיך נישט. און נאָכדעם געהט מען אַלע אײנ־איינעם פּאַרלעכווייז, קלאַמפּערשט טרינקען קאַווע. נאָר דער עיקרשט איז העטי — פּעטי — מעטי — וועטי. אזוי לאַנג, אזוי ברייט, ביז מע מאַכט אַ פּאַהר־אַרויס ערגיץ העט הינטער דער שטאָדט אַרויס, און דאָרטען אָדער מע געהט אין וואַלד, אָדער מע שיפט זיך אויף שיפלעך, אָדער דער שוואַרץ יאָהר ווייסט זיי, וואָס זיי טהוען דאָרטען! און איך שרייב דיר, ווערעל, אַז דו שרייבסט מיר, איך זאָל דיר שרייבען פונ׳ם קעשעניעווער שידוך, וואָס פון קעשעניעוו, — שרייב איך דיר, אַז איך האָב דיר שוין געשריבען. וויפיעל מאָל דאַרף מען דיר שרייבען? הייסען הייסט ער זיידענער, און אַליין איז ער אַ צייהן־דאָקטאָר, און אויפ׳ן פּנים איז ער אַ שענער, אַ פּאַרשוין קאָן מען זאָגען, און טהוט זיך אָן שען, אַז ס׳איז אַ פערגעניגען צו קוקען, אַלסדינג נוס אַרום און אַרום. און איך שרייב דיר, ווערעל, אַז דער שדכן האָט אָוועקגעשריבען שוין צוויי בריעף קיין קעשעניעוו, מע זאָל איהם שרייבען, ווער און וואָס דער זיידענער איז, שרייבט מען איהם פון דאָרטען, אַז ער איז טאַקי אַ צייהן־דאָקטאָר און אַ גוטער צייהן־דאָקטאָר, שרייבט מען, און האָט זעהר אַ שענעם קאַבינעט, און איז זעהר אָנגענומען, און פערדיענט זעהר שען געלד, שרייבט מען. און מע זעהט טאַקי, אַז געלד איז ביי איהם בלאָטע, און ער רעדט אפילו גאָרנישט פון קיין געלד, ווי אַנדערע, למשל, דער ביאַליסטאָקער, וואָס דינגט זיך מיט מיר שוין פון צוויי וואָכען, ווי איבער איין אָכס. דאָס הייסט, נישט ער דינגט זיך, נאָר דער שדכן דינגט זיך. און אַליין שטעהט ער בלומרשט ביי דער זייט, ער מישט זיך נישט, הייסט עס, אין אזעלכע זאַכען... און איך שרייב דיר, ווערעל, אַז דער קעשע־ניעווער דאַנטיסט געפעלט מיר זעהר. איך רעכען אָוועקגעבען איהם נאָך דער חתונה אונזער יענקלען, טאָמער וועט ער איהם מאַכען

פאר א שטיקעל מענש. און איך שרייב דיר, ווענוועל, אז דו האסט נישט וואס צו זעצען מיט בריעף, אז איך זאל דיר שרייבען, ווארום איך האב דערוויי'ל גארנישט וואס צו שרייבען. אז ס'וועט זיין וואס צו שרייבען, וועל איך דיר אליין שרייבען, אדער קלאפען א דעפעש, זאלסט קומען אויפ'ן גרייטען. און איך שרייב דיר, ווענוועל, אז איך האב צוגעשלעפט צום קעשעניעווער שידוך אונזער טשאפניטשקע. לעבען לעבט זי גרויס און קיין געלד האט זי נישט, האב איך איהר צוגעשארט א פערדיענסטעל. למאי זאל דער סוויר־סקי, דער וועלט־שדכן, וואס איך האב דיר געשריבען, צונעמען די גאנצע פוטער? וואס וועט מיך אהרען, אז די טשאפניטשקע וועט אויך עפים נאשען? הלואי זאל זיך עס נאר אויסקייטלען, אם ירצה השם, אין א גוטער שעה, איך זאל דיר קאנען שרייבען נייעס. און איך שרייב דיר, ווענוועל, זאלסט זיך מאכען צייט און למען־השם זיך זעהען דארטען מיט ליפערמאנ'ען און מיט ברויכשטוהל'ען, און דער עיקר מיט דעם קורלענדער אכס, און איהם אויפעפענען דעם מוח אויף זיין בעלצי'ן, אז ס'איז גלייכער, ער זאל בעסער אכטונג געבען אויף זיין ווייב איידער אויף זיינע הייזער. די הייזער וועט דער רוח נישט נעמען, און זיין בעלצי מאכט דא חנ'דלעך מיט פרעמדע חתנים און מיט פרעמדע מאנען, וועלכע שלאגען זיך גאר פאר איהר, ווי פאר עפים רעכטס. ס'איז חולשי חלשות, א בזיון מיט א הארצוועהטיג אינאיינעם. ווארום וועז נישט אט די נאלעווקער ווייבלעך, וואלט אט דער קעשעניעווער שידוך שוין לאנג געווען א שידוך. און איך שרייב דיר, ווענוועל, אז איך קאן דיר נאר אזוי פיעל נישט ארויסשרייבען, און זיי געזונד, און גריס די קינדער, יענקלען און מענדלען, גאר פריינדליך.

פון מיר דיין פרוי פ ע ר ע ל י א מ א י ק ע ר.

22.

חיים טאראקער פון מאריענבאד צו זיין פריינד שלמה קורלענדער אויף די נאלעווקים אין ווארשא.

ידידי!

איך וואלט דיר בעדארפט אפשפיעלען א פריהמארגען נאר אויף איין אנדער אופן. אדער נאך בעסער וואלט געווען, איך זאל דיר גארנישט שרייבען, ווארום דו ביזט דאס נישט ווערטה. אויף אזא פרא־אדם, ווי דו, אהן ביידע זאכען: אהן שכל און אהן יושר, איז אסור לרחם! אז די וועלט זאגט, אז די קורלענדער זענען חכמים בלילה, איז דאס, אפנים, נישט אומזיסט. א וועלט איז נישט משוגע.

איך פרעג דיך אליין, ביזט דו נישט קיין פערד, חאטש דו ביזט שוין א איד קרוב צו ששים: בעדעכבען דיך, אויב דו האסט נאך א שטיקעל קלעפקע אין קאפ, וואס האסט דו געטהאן? דו געהסט און שרייבסט מיר אריין א בריעף אזוי און אזוי, און בעטעסט מיך רחמים, עס האט דיך געטראפען א צרה, דיין בעלצי פאהרט קיין מאריענבאד דאס ערשטע מאל אויף איהר לעבען און קען נישט די שפראך און ווייסט נישט, ווער עס האט זי געשלייערט, על־כן זאל איך זי מקרב זיין, אויף איהר השגחה געבען, אויסלייהען איהר געלד און נאך אזעלכע זאכען. און דו אליין לעגסט מיר נאך אריין א פינגער אין מויל אריין, איך זאל זעהן, אז זי זאל זיין ווייט אפגעשיידט פון איהר קרובה, חוה'לע טשאפניק, און כדומה אזעלכע זאכען. און בעטעסט מיך נאך אליין, ס'זאל זיין בסוד. און איך בין אזא שוטה, און גלויב דיר, וואס דו שרייבסט מיר, און האב אויף דיר רחמנות, און שרייב דיר אוועק א בריעף און נאך א בריעף, און געב דיר איבער אלסדינג מיט אלע פישטשעווקעס.

און זאָג דיר אָן צעהן מאָל, אזוי ווי דו שרייבסט מיר בסוד, אזוי אויך דאָס, וואָס איך שרייב צו דיר, בעדאַרף זיין א היילינגער סוד, וואָס נאָר צווישען אונז ביידען זאָל עס בלייבען, און קיין פויגעל זאָל נישט וויסען אפילו, אז דו שרייבסט צו מיר און אז איך שרייב צו דיר. לסוף וואָס טהוט אזא חכם, ווי דו? געהסט דו, קור־לענדער אינדיק וואָס דו ביזט, און טראָגסט אוועק מיינע בריעף גלייך צו מיין אסתר׳ען, — ביזט דו נישט ווערטה, אז מע זאָל דיך אנידערלעגען אין מיטען די נאַלעווקים און אָפּצימבלען דיך, ווי עס געהער צו זיין, אָדער שניידען פון דיר פּאַסען? איך פרעג דיך, משוגענער לעקיש, ווער טהוט עס? דאָס טהוט דאָך נישט דער ערגסטער הולטיי שבהולטייעם! נישט אומזיסט זאָגט די וועלט א ווערטעל, אז א נאַר איז טויזענד מאָל ערגער פון א הולטיי. ניין, איך פרעג דיך איין אנדער קשיא: וועלכער רוח האָט דיך געטראָגען, אז דו זאָלסט זיך צו מיר אָנשלאָגען מיט דיין בעלצי׳ן? און וואָס געהט מיך אָן, צי דיין בעלצי פּאַהרט דאָס ערשטע מאָל קיין מאַריענבאַד, צי דאָס לעצטע מאָל? ווער האָט געבעטענט נאָך איהר אָט דאָ אין מאַריענבאַד און ווער האָט ארויסגעקוקט אויף איהר, א חוץ מיין שוואָגעריק, דער שאַרלאַטאַן? ווייס זשע, דו קורלענדער בהמה, אז דיין בעלצי איז דאָ, חלילה, נישט קיין עלענ־דע; א חוץ מיין שוואָגעריק, דעם אַרעסער תכשיט, טאַנצען ארום איהר נאָך שאַרלאַטאַנעס, און מעהר פון אַלעמען איינער א קעשע־ניעווער פּראַנט מיט ווייסע הויזען, א דאַנטיסט, וואָס האָט בע־דאַרפט די טעג א חתן ווערען. די מאַדאַם טשאַפּניק איז געווען די גאַנצע שדכנ׳טע און געזאָלט האָפען דערביי א גראָבס, נאָר ס׳איז צו־נישט געוואָרען, מע ווייסט נישט איבער וואָס, מע האַלט דאָס בסוד. נאָר דיין בעלצי ווייסט פונ׳ם סוד, וואָרום קיינער איז מיט איהם אזוי נישט נאָהענט, ווי דיין בעלצי... זיי שפּאַ־ציערען אַרום שטענדיג אינאיינעם, טרינקען אין איין צייט דאָס וואַסער ביי׳ם ברונען, און עסען אין רעסטאָראַן ביי איין טיש... האָט דאָס סתמא דערבט פערדראָסען מיין שוואָגעריק דעם אַרעסיט,

האָט ער זיך זאַטשעפּעט מיט'ן קעשעניעווער דאַנטיסט, האָט איהם דער דאַנטיסט געשיקט זאָגען, אַז ער רופט איהם אַרויס אויף אַ דועל, און עס וויעגט זיך מאַריענבאַד, און די וועלט געהט תּאָדאָראָם! מיט איין וואָרט, ס'איז אַ גאַנצער ראָמאַן, און דיין בעלצי איז פון איהם די העלדין, און דו זיצסט אויף די נאַלעווקים און היטסט די הייזער. היט־היט, קורלענדער לעמעשקע, זיי זאָלען נישט אַנטלויפען! פאַר דיין בעלצי'ן זאָלסט דו דיך נישט זאָרגען. זי וועט נישט פערפאַלען ווערען. איך האָב געהערט זאָגען, אַז זי פאָהרט אַריבער פון דאַנען אין איין אַנדער באָד. וואוהין — ווייס איך נישט. איך האָב געהערט, אַז קיין אָסטענדע. און זי טהוט זעהר גלייך. משנה מקום, משנה מזל... יעדענפאַלס, דאַרפסט דו קיין יסורים נישט האָבען. זי פאָהרט נישט אַליין. זי פאָהרט אינ־צווייען... נאָר וואָס געהט עס מיך אָן? פון מיינעטוועגען מעגען זיי פאָהרען אַפילו אין דרייען. וואָרום, אַז דו האָסט געקאָנט האָבען אין זיך אַזאַ יושר און געהן ווייזען מיין אסתר'ען די בריעף, וואָס איך שרייב צו דיר בחדר"ג, ביזט דו אַ פּעטאַך און איין אַלטער בעזעם און אַ שמינדער בגעץ און אַ גאָרנישט מיט אַ נישט, און ביזט נישט ווערטה, וואָס די ערד טראָגט דיך, און איך וויל מיט דיר מעהר קיין מגע־ומשא נישט האָבען!

איך וואָלט דיר, אייגענטליך, געקאָנט שרייבען איצטער נייעס און נייעס, מאַקי פון בעלצי'ן מיט דעם דאָזיגען קעשעניעווער פויגעל... נאָר איך וויל מיך שוין מעהר נישט אַריינמישען אין אַזעלכע עסקים און וויל אַפילו אין דיינע ד' אמות נישט שטעהן! געגוג. איך האָב מיך שוין אָפּגעבריהט מיט דיר איין מאָל — מעגסט שוין איבערגעהן אויף אַנדערע הענד. מיך זאָלסט דו מעהר נישט פרעגען גאָרנישט, און נישט שרייבען צו מיר, וואָרום איך וועל דיר נישט ענטפערען. איך בין שוין מעהר נישט דיין בעל־יועץ מיט דיין בעל־סוד, און דול מיר נישט קיין קאָפּ און דרעה מיר נישט קיין כפּאָריק. איך וויל דיך נישט קענען, אַזוי ווי איך האָב דיך נישט געקענט.

דאַס געלד, וואָס איך האָב דאָ געגעבען דיין בעלצי׳ן אויף דיין רעכענונג, קאָנסט דו מיר אָפּשיקען אהער, אויב דו ווילסט. און אַז נישט, וועסט דו מיר בעצאָהלען אין וואַרשאַ, אחת ואחת. נישר קשה, ביזט ביי מיר אַ בטוח. און אפשר וועסט דו מיר נישט וועלען צאָהלען פאַר דיין בעלצי׳ן? אדרבה, לאָז דיר גאָט געבען אזא מחשבה. איך האָב דיין בריעף, וואו דו שרייבסט מיר בפירוש, איך זאָל ארויסגעבען דיין ווייב געלד אויף דיין רעכענונג, ו ו ע ן נאָר זי וועט בעדאַרפען און ו ו י פ י ע ל זי וועט פאָדערען. און לאָמיר זעהען, דו זאָלסט אָפּלייקענען, וועסט דו נאָך האָבען בזיונות אויך, וואָרום איך וועל דיין בריעף געבען איבערזעצען אויף רו־סיש, — ער איז ביי מיר אַ דאָקומענט...

און האָרך אויס, חכם מיינער, אזוי ווי דו ביזט, ווי איך זעה, אַ מענש, וואָס דו קאָנסט נישט האַלטען קיין סוד אין זיך, וועסט דו דאָך אוודאי וועלען אָפּטראָגען מיין ווייב, וואָס איך שרייב צו דיר אצינד, זאָג איך דיר, אַז דו קאָנסט דאָס טהון מיט׳ן גרעסטען כבוד. נאָר איידער איך געזעגען מיך אָפּ מיט דיר, דאַרף איך דיר נאָך אַ מאָל זאָגען אָפענטליך, אַז דו ביזט אַ קורלענדער לעמעשקע, און איין אָפּגעריסענער נאַר, און אַ שמענדריק, און אַ בהמה בצורת פערד, און אַ דאָס, וואָס מע טאָר נישט אויסזאָגען...

פון מיר דיין געוועזענער גוטער פריינד, וואָס דו ביזט נישט ווערטה זיין פּאָדמעטקע.

ח י י ם ס אַ ר אַ ק ע ר.

.23

שלמה קורלענדער פון די נאַלעווקיס איז וואַרשאַ צו זיין פריינד חיים סאַראַקער אין מאַריענבאַד.

לכבוד ידידי היקר מוהר״ר חיים נ״י.

ווי בוימעל אויפ׳ן פייער און ווי זאַלץ אויף אַ וואונד, אזוי איז געוועזען דיין בריעף צו מיר, וואָס האָט מיר צוגעלעגט צו מיינע צרות

נאָך אַ צרה און צו מיין עגמת־נפש, וואָס איך האָב, נאָך מעהר עגמת־נפש, אַז ממש איך געה אַרום אָהן אַ קאָפּ, און ווייס שוין גאָרנישט, וואָס איך זאָל טהון. לאַ־די, וואָס איך האָב אַזעלכע גוטע ידיעות פון מאַריענבאַד, בעדאַרף איך נאָך האָבען חרפּות־בושות פון דיין אסתר'ען, און עס דאַרף מיר פלאַמען דאָס פּנים פאַר אַ בערעל טשאַפּניק, וואָס איך היט זיך פאַר איהם, ווי פאַר פייער. איך זאָל נעמען אויסדערצעהלען דיר מיין געשוואָלען הארץ, מיט די צרות און געבראָטענע לייד, וואָס איך שטעה־אויס פון זינט מיין בעלצי איז אין מאַריענבאַד, וואָלט איך געהאַט דיר צו שרייבען און צו שרייבען. נאָר דו האָסט נישט פערדיענט ביי מיר, חיים, איך זאָל דיר אַפילו ענטפערען אויף דיינע זידלערייען און זלזולים. ווי מיר האָבען היינט יום גימל אויף דער גאַנצער וועלט, אַז דו ביזט קענען מיר אומגערעכט אַרום און אַרום, און אַז דו וועסט איבערלייענען מיין בריעף, וועסט דו אַליין זאָגען, אַז דו האָסט געהאַנדעלט אַקעגען מיר נישט ווי אַ גוטער פריינד און איין אָרענט־ליכער מאַן, נאָר ווי אַ שונא און ווי אַ נידרעטרעכטיגער מענש מיט אַ פערדאָרבענעם כאַראַקטער. נאָר לאָמיר געהן בההדרגה און לאָמיר דיר אָפּענטפערען פריהער אויף דיין בריעף, על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון.

מילא, וואָס דו זידעלסט מיך, ווי אַ יאַטקע־אידינע, און רופּסט מיך אָן מיט אַזעלכע נעמען, וואָס מע האָט נאָך נישט געהערט צווי־שען סעדיכעס אויף דער זשעליאַזנע בראַמע, — דאָס בין איך דיר מוחל. איך געפין אויף דיר אַ זכות — מסתמא האָסט דו בעקומען אַ רעכטע פּאָרציע פון דיין אסתר'ען, וואָס ס'איז איהר נעבאַך וויסט אויפ'ן הארצען, ביזט דו געגאַנגען און האָסט אויסגעלאָזט דעם גאַנצען צאָרן אויף מיר. חאָטש גאָט איז יודע דעם אמת, אַז איך בין ריין, איך זאָל אַזוי ריין זיין פון שלעכטס. און לאָם איך אַזו דערלעבען זעהן מיין בעלצי'ן בקרוב צוריק אין וואַרשאַ, — ס'איז ביי מיר אַ גוטע שבועה, — ווי איך האָב נישט מזכיר געווען פאַר דיין אסתר'ען קיין חצי דבור פון דיינע בריוולעך צו מיר אָדער

פון מיינע בריוולעך צו דיר. אָסור, אויב איך הויב אָן צו פער־שטעהן, ווי אַזוי קומען זיי צו דיין אסתר'ען? אדרבה, איך האָב שוין לאַנג חושד געווען דיך, אַז דו האָסט דיין אסתר'ען מיינע בריעף צו דיר יאָ בעוויזען. וואָרום פון וואַנען דען ווייסט דיין אסתר, אַז איך האָב דיר פערטרויט מיין בעלצי'ן אין מאַריענבאַד, אַז דו זאָלסט אויף איהר השגחה געבען, אויסלייהען געלד און נאָך אַזעלכע זאַכען? איך קום צו געהן איינמאָל צו דיר אַהיים זעהען, וואָס מאַכט דיין אסתר, און איבערגעבען איהר אַ גרוס פון מיין בעלצי'ן, רופט זיך אָן צו מיר דיין אסתר: „איהר האָט נישט גע־האַט, זאָגט זי, אין מאַריענבאַד קיין נעהענטערען גוטען פריינד, זאָגט זי, איהר זאָלט איהם מאַכען פאַר איין אַפּעקון, זאָגט זי, אויף אייער בעלצי'ן, אַ חוץ מיין חיימ'ען?"... איך האָב באַלד פער־שטאַנען, וואוהין דער ווינד בלאָזט, נאָר איך האָב מיך אַנגענומען מיט הארץ און האָב איהר אָפּגעענטפערט: „זאָלט איהר מיר גע־זונד זיין, זאָג איך, געבען אייער מאַן איין אָנווייזונג אויף געלד, זאָג איך, ווערד שוין אָנגערופען ביי אייך, זאָג איך, אַפּעקון?" הערט זי מיך אויס און מאַכט צו מיר: „ווייסט איהר וואָס, רב שלמה? לאָמיר, זאָגט זי, דערפון נישט רעדען מעהר"...

נאָך אַזעלכע רעד דאַרף מען זיין, דאַכט מיר, אַ לעהמענער גולם, אַז מע זאָל נישט פערשטעהן, אַז אָדער דו האָסט איהר אי־בערגעשיקט מיינע בריעף, וואָס איך האָב צו דיר געשריבען, אָדער דו האָסט איהר גלאַט אַזוי איבערגעגעבען אַלסדינג, וואָס איך האָב דיר געשריבען וועגען מיין בעלצי'ן, חאָטש איך פערשטעה נישט, צו וואָסער אַ צוועק? נאָך אַ סימן האָב איך געהאַט, אַז דיין אסתר ווייסט פון מיינע בריעף צו דיר: אַז איך האָב געהאַלטען שוין ביי אוועקצוגעהן, רופט זיך אָן צו מיר דיין אסתר: „לאָזט גריסען אייער בעלצי'ן, און שרייבט איהר, אַז זי וועט פאָהרען צוריק פון מאַריענ־באַד, זאָגט זי, איבער בערלין און וועט זיין ביי ווערטהיימער'ען, זאָל זי מיר אויך, זאָגט זי, אין זינען האָבען"... פון וואַנען ווייסט דיין אסתר, אַז מיין בעלצי איז געווען ביי ווערטהיימער'ען? א

נביא׳טע איז זי, צי א פויגעלע האָט עס איהר געבראַכט צו טראָ־
גען פון מאַריענבאַר?

נאָר דאָס אַליין וואָלט געווען א האַלבע צרה. האָסט מיר גע־
וואָלט פערשוואַרצען דאָס פּנים פאַר דיין אסתר׳ען, ביזט דו גע־
גאַנגען און האָסט איבערגעגעבען אַזעלכעס, וואָס דו האָסט נישט
געטאָרט איהר איבערגעבען בשום אופן. נאָר גאָרנישט. אָפּגעטהאָן,
איז פערפאַלען. וואָס האָסט דו אָבער געהאַט צו מיר, זאָלסט מיר
אָנשיקען אויף מיין קאָפּ א נייעם אומגליק? איך רעד פון בערעל
טשאַפּניק. פון וואַנען ווייסט עס אָט דער אַפּעריסט, וואָס איך
האָב געשריבען צו דיר וועגען איהם און וועגען זיין מאַדאַם, אַז זיי
וואָהנען שוין צוואַנציג יאָהר אין וואַרשאַ און קיין בן־אדם ווייסט
נישט, ווער איז טשאַפּניק, און פון וואַנען לעבט אָט דער טשאַפּניק,
און נאָך אַזעלכע זאַכען? אויף אַזאַ מין אָנשיקעניש האָב איך זיך
קיינמאָל נישט געקאָנט ריכטען. ווי אין איין אויג א שטאָך, אַזוי
היט איך מיך מיט א וואָרט קעגען דעם דאָזיגען אידען, און איך
קאָן געהן שווערען אין טלית און אין קיטעל, אַז אויסער דיר האָב
איך וועגען איהם קיינעם קיין שלעכט וואָרט פון מיין מויל נישט
אַרויסגעזאָגט. ער ווייסט נישט, זאָגט ער, וואָס איך האָב צו
איהם? דאַכט זיך, מיר האָבען קיינמאָל, זאָגט ער, זיך נישט גע־
קריגט. און טאָמער איז געווען צווישען אונז א שטיקעל רעכע־
נונג (דו הערסט? א שטיקעל רעכענונג!) וועגען דירה־געלד, זענען
מיר, זאָגט ער, לעבעדיגע מענשען, ער האָפט, זאָגט ער, נאָך אין
גיכען, מיט׳ן אויבערשטענ׳ס הילף, זיך צערעכענען מיט אַלעמען,
און מיט מיר צום אַלעם ערשטען, וויל ער האַלט מיך, ערשטענס,
פאַר א פיינעם און איין אָרענטליכען און א גוטען מענשען מיט א
ווייכען כאַראַקטער (דו הערסט, צי ניין?), און והשנית, זאָגט ער,
זענען מיר דאָך איצטער עפּיס שטיקלעך קרובים...

„קרובים?“ — דאָ בין איך שוין געוואָרען אָנגעצונדען. מילא,
א ווייכען כאַראַקטער אַז איך האָב און נאָך אַזעלכע זאַכען — קאָן
מען נאָך ווי עס איז אַריבערטראָגען, נאָר אַז בערעל טשאַפּניק

האלט שוין ביי אויסרעכענען זיך מיט זיין קרובה'שאפט — שמעקט דאס שוין געווים מיט א גמילות־חסד. צום סוף לאזט זיך אויסעט, אז איך האב א טעות געהאט. דאס הייסט, מיט א גמילות־חסד האט זיך עס טאקי געענדיגט, נאר דער עיקר'שט פון זיין ארייננקו־מען, זאגט ער, איז נאר איין זאך: „פאר וואס זאלט איהר מיך האלטען, זאגט ער, שטענדיג אין מויל, זאגט ער, און מיך בערעדען פאר דער גאנצער וועלט, אזוי, אז גאנץ מאריענבאד זאל, זאגט ער, וויסען, אז איך זיץ, זאגט ער, צוואנציג יאהר אין ווארשא און צאהל נישט קיין דירה־געלד, און אז איך צאהל נישט דעם קצב פאר פלייש, זאגט ער, און אפילו העקסעלמאנען פאר דער וועטשערע, זאגט ער, האב איך אויך נישט בעצאהלט?“...

ווי אזוי מיר איז געווען אויפ'ן הארצען נאך אזעלכע רעד — בעדארף איך דיר נישט דערצעהלען, חיים. דו ביזט דאך שוין נישט קיין קורלענדער, וועסט דו שוין אליין ווי עס איז פערשטעהן מיט דיין אייגענעם שכל. נאר וואס דען? איך פרעג דיך, איז דאס א יושר, נעמען מיינע בריעף, וואס איך שרייב צו דיר בסוד סודות, און בעווייזען זיי דער מאדאם טשאפניק, זי זאל זעהן, וואס איך שרייב צו דיר אויף איהר מאן? און נאך אזא מעשה נורא געהסט דו און טראכסט אוים אויף מיר א בלבול, אז איך האב בעוויזען דיין אסתר'ען די בריעף, וואס דו שרייבסט צו מיר, און פאלסט אן אויף מיר מיט זידלערייען און בעלעדיגסט מיך, ווי דעם לעצטען שבלעצטען!! ניין, חיים, איך וועל דיך נישט זידלען, אזוי ווי דו זידעלסט מיך. איך בין נישט דו. נאר זאגען וועל איך דיר, אז דו ביזט א נידעריגער מענש מיט א געמיינעם פערדארבענעם כאראק־טער, און דערצו נאך א שטיק משוגע'ער, א כהן, צווישען כהנים א כהן! און מעהר איז נישטא מיט דיר וואס צו רעדען. „איין אכס, זאגט מען, האט א לאנגע צונג און קאן קיין שופר נישט בלאזען“...

ידידך שלמה קורלענדער.

.24

חנצי מאריאמפשיק פון די נאלעווקים אין ווארשא צו איהר מאן מאיר מאריאמ־פשיק אין מאריענבאד.

טייערער מארק !

אומזיסט איז דיין טרחה, און דיינע זיסע בריוולעך צו מיר, וואו דו ערקלערסט זיך מיר אין ליעבע, זענען ארויסגעווארפען. איך וויים שוין, צוליעב וואס דו ביזט געפאהרען אין אויסלאנד. איך וויים שוין, צוליעב וועמען דו האסט זיך אזוי געריסען קיין מא־ריענבאד. צו שפעט האב איך דאס ערפאהרען, אז אך און וועה איז מיר. איך זאל נישט זיין קיין נאר, וואלט איך עס בעדארפט ארויס־זעהן א סך פריהער, נישט גלויבען אזא אפעריסט, ווי דו ביזט, אז דער דאקטאר הייסט דיר פאהרען קיין מאריענבאד. איך שיק דיר דא, מארק, א מתנה — א בריעף, וואס שלמה קורלענדער שרייבט צו אונזער חיים'ען, און א בריעף, וואס אונזער חיים שרייבט צו זיין פריינד שלמה קורלענדער. פון די דאזיגע בריוולעך וועסט דו שוין פערשטעהן, פון וואנען איך וויים אלסדינג, וואס קומט פאר ביי אייך אין מאריענבאד. עס שטעהט מיר פאר די אויגען די דאזיגע הולטייקע, וואס שלמה קורלענדער האט געבראכט צו פיהרען די דריטע וואך נאך זיין ווייב'ס טוידט, געווען זי, א מכה איהם, ווי זי שטעהט און געהט פאר איהר שען פענעצעל. אצינד איז שוין רעכט. אצינד פערשטעה איך שוין אלץ. און זיי זיכער, מארק, אז איך וועל שוין לאנג דיר נישט שטעהרען. גיך־גיך וועל איך דיר אויפבינדען די הענד. גיך־גיך וועל איך דיך בעפרייען. עס איז געווען ביי מיר היינט צוויי מאל דער דאקטאר. ער זאגט, אז איך בין רעכט קראנק, אז ס'איז ביי מיר געריהרט די לעבער, און אז איך בעדארף האבען קארלסבאד, ווי מע בעדארף לעבען. נאר איך וועל קיין קארלסבאד נישט פאהרען. דו הערסט, מארק? אין

דער ערד אריין וועל איך דיר ליעבער פאהרען, ניט קיין קארלס־באד, איך זאל זעהן דארט, ווי דו ביזט די כפרה נאך אויסגעלא־סענע ווייבלעך, ווי דו פליהסט זיי אפנעמען פון דער באהן און ווי דו ברענגסט זיי צו פיהרען צו זיך אויף דער סטאנציע, און ווי דו שפאציערסט מיט זיי איבער מאריענבאד, און ווי דו פיהרסט זיי אין קינעמאטאגראפס און אין טהעאטערס און אין רעסטאראנען. וועה, צו וואס איך האב מיך דערלעבט! טאטע־מאמע זאלען איצט אויפשטעהן פון קבר און א קוק טהון אויף זייער מיזינקע חנצי, וואס פון איהר איז געווארען! פאר וואס בין איך נישט אויסגע־רונען ביי דער מאמע אין בויך, איידער איך האב דיך דערקענט! א בייזער טוידט וואלט געמעגט קומען אויף דיינע קרובים וועלוועל יאמאיקער מיט זיין יאמאיטשיכע, וואס האבען דיך אויסגעשריי־בען אהער פון אדעס! פערשאלטען וואלט געמעגט ווערען דער טאג, וואס איך האב מיך מיט דיר געטראפען! נישט אומזיסט האט מיר מיין אסתר וויפיעל מאל געגעבען אנצוהערעניש, איך זאל דיר נאכקוקען, וואוהין דו געהסט און מיט וועמען דו בעגעגענסט זיך אין ווארשא. איך האב געוואוסט, אז דו זוכסט פויגעלעך; נאר גע טרעף, אז שלמה קורלענדער'ס ווייבעלע וועט זיך מיט איהם אויפערדען, מע זאל פאהרען אינאיינעם קיין מאריענבאד! וואו זענען געוועזען מיינע אויגען? וואו איז געוועזען מיין שכל? און וואס טראכסט דו דיר, מארק? איך ווייס דיין פלאן — גלויב מיר, איך ווייס. איך קאן דיך אויסגעבונדען. דו רעכענסט, אז אט דער קור־לענדער שוטה וועט געוואהר ווערען פון דיין ראמאן, וועט ער מסתמא חאפען זיך גט'ען מיט בעלצי'ן, און דו וועסט זיך גט'ען מיט מיר, און איהר וועט זיך חתונה האבען ביידע אין א מזל'־דיגער שעה? א מכה! נישט שלמה וועט גט'ען זיין ווייבעל, נישט איך וועל נעמען ביי דיר גט. ניכער וועל איך דיר שטארבען פון דער לעבער, איידער איך זאל דיך מיט מיין גוטען ווילען בע־פרייען, זאלסט קאנען חאסלירע האבען מיט דער פאסקודסטווע, וואס האט זיך פערקויפט פאר געלד צו איין אלטען שקראב, וועל־

בער האָט עלטערע טעכטער פון איהר! איך שטעל מיר פאָר דיין טרויער, ווען איך נעם און שטאַרב אוועק, חלילה, דיין וויינען, וואָס דו וועסט זיך אָנוויינען נאָך מיר! איך וויים גאָרנישט, אויב דו וועסט עס אויסהאַלטען אפילו... פון דעסטוועגען, מארק, זייַ נאָר נישט אזוי פריילין, וואָרום נישט אזוי גיך שטאַרב איך דיר. איך וועל דיך נאָך פריהער אביסעל אָנמוטשען גוט. וועסט ביי מיר פריהער צוקרענקען. גרוי און אַלט וועסט דו ביי מיר ווערען. סיי־דען דו וועסט זיך מיט איהר אויפהויבען, מיט אָט דער כל־בו'ניצע, און אַנטלויפען וואו דער שווארצער פעפער וואַכסט, ערגיץ קיין אַמעריקא. האָט איהר אָבער קרחת מיט וואָס צו פאָהרען. נישט זי, נישט דו. איהר שיקט דער מאַן געלד דורך אונזער חיים'ען אַלע שעה איין עס־לעפעל, ווי דו זעהסט פון די בריוולעך, וואָס איך שיק דיר דאָ. און דו? דו רעדסט מיך צו, איך זאָל איבערטרעטען מיין חלק ירושה צו חיים'ען און נעמען געלד, בכדי דו זאָלסט האָ־בען מיט וואָס צו שאַרלאַטאַנעווען. נישט דערהאַרען וועסט דו דאָס! איך האָב בעסער אַרויסגערופען אהער דיין פאַפאַשאַ פון אָדעס. היינט־מאָרגען קומט ער צו פאָהרען. לאָז ער זעהען, וואָס פאַר אַ זוהן ער האָט, און לאָז ער אָנקוקען, וואָס דו האָסט פון מיר געמאַכט אין אזא קורצער צייט. אפנים, איך קאָן דען בעווייזען זיך אויף דער גאַס פון בזיון? בערעל טשאַפניק פון איין זייט און וועלוועל יאַמאַיקער פון דער אַנדערער זייט געהען אַרום און קלאַפּען מיט די ציינגער, געבען־אָפּ גרוסען פון דיר און פון מיין שוואָגער חיים און פון אונזערע נאַלעווקער ווייבלעך, וואָס האָבען זיך פער־קלויבען מיט אייך קיין מאַריענבאַד און לעבען דאָרט אַ גוטען טאָג. און טאַמער איז קאַרג די בזיונות, וואָס איך האָב פון דיר, מיט'ן האַרצוועהטיג, האָסט דו מיר נאָך בעדאַרפט פערשווארצען דאָס פנים פאַר פרעמדע מענשען מיט דיין „פערריסענער כלה“, וואָס דו האָסט מיר צוגעשיקט. און איך, שטיא, פאָלג איהם און נעם די „פערריסענע כלה“ און טראָג זי אָפּ אין דער רעדאַקציע, — האָט מען געמאַכט פון מיר אַ בער. מע האָט זיך געקאַטשעט פאַר גע־

לעבטער און צפגעגעבען מיר צוריק. „די מעשה, זאָגען זיי, האָט שוין א באָרד“... וואָס זיי מיינען דערמיט — ווייס איך נישט, נאָר איך האָב קוים געטראָפען צו דער טיר. א רעשטעל צו די צרות! איצט זיץ איך און קוק־אַרוים אויף דיין פּאפּאשא, ער זאָל שוין קומען צו פאָהרען, וועט ער דיך אַרויסרופען פון מאריענבאד. גע־נוג דיר שוין צו זיצען דאָרטען אין אויסלאַנד אויף דער קור, דו האָסט דיך שוין אויסגעקורירט. קום שוין בעסער, מארק, צו פאָה־רען אהיים צו דיין קראַנקען ווייב, אפשר וועסט דו זי שוין טרע־פען אויפ׳ן טוידטען בעט...

ח נ צ י.

.25

דוד מאריאמטשיק פון ארעס צו זיין זוהן מאיר מאריאמטשיק אין מאריענבאד.

מיין טייערער זוהן מארק!

נאָר־וואָס האָב איך בעקומען צוויי בריוולעך פון ווארשא, איז מיר פינסטער געוואָרען אין מיינע אויגען, און איך רוף אויף זיך דעם טוידט. איך ווייס נישט, וואָס דו האָסט צו מיר, וואָס דו פערזומערסט מיר מיין לעבען? גומע צוויי בריוולעך! זיי קאָנען ביידע אריינטרייבען אין קבר אריין. איין בריוועל איז פון עפּיס איינעם א ווארשעווער מיט׳ן נאָמען טשאַפּניק. שרייבט ער מיר א גאַנצע מגילה, אז ער האָט אויף דיר א ביימש, א פּעקעל מיט בריוולעך דיינע, וואָס דו שרייבסט אין מאריענבאד צו צוויי יונגע ווייבלעך פון די נאַלעווקים. ער האָט געוואָלט, שרייבט ער, ווייזען די בריוולעך דיין חנצי׳ן, האָט ער רחמנות אויף איהר, זי זאָל, חלילה, נישט בעקומען דעם שלאַג אויפ׳ן אָרט. זי איז אזוי אויך, שרייבט ער, א קראַנקע נעבאך. אלזאָ, שרייבט ער מיר, איך זאָל קומען צו פאָהרען קיין ווארשא, וועט ער מיר די בריוולעך בעוויי־

זען און וועט מיר געבען איין עצה, שרייבט ער, וואָס צו טהון... איך ווייס נישט, ווער דער טשאָפּניק איז. ער שיינט מיר איין אפּעריסט צו זיין; איך ווייס נישט, ווער די נאַלעווקער ווייבלעך זענען, און איך ווייס נישט, וואָס האָסט דו דאָס מיט זיי פאַר געשעפטען אין מאַריענבאַד. איך ווייס נאָר, אַז דו ביזט מיר מקצר ימים זינט דו ביזט געבוירען געוואָרען אויף דער וועלט. לערנען האָסט דו נישט געוואָלט, און צום געשעפט טויגסט דו נישט; קאָנסט נאָר אויסברענגען געלד און שען אָנטהון זיך און שפּיעלען ביליאַרד, און ווייטער קאָנסט דו גאָרנישט. האָב איך געמיינט: איך וועל דיך חתונה מאַכען, וועסט דו זיך אויסמענטשלען. נישט געזשאַלעוועט דיר קיין נדן, אריינגעגעבען אין אַ לייטיש הויז, צוויי־שען פיינע רייכע לייט. צום סוף זעה איך, אַז דו ביזט דער זעלבער פּרא־אדם, וואָס בחור'ווייז אין אָדעס. איך ווייס גאָרנישט, וואָס דו טראַכסט זיך!

דאָס אַנדערע בריוועל איז פון דיין חנצי. זי רופט מיך קיין וואַרשאַ. איך זאָל, למען השם, שרייבט זי, קומען קיין וואַרשאַ וואָס פריהער. זי האָט, שרייבט זי מיר, אַ בעוויז אויף דיר, אַז דו האָסט זיך אויפגעהערט אין וואַרשאַ מיט עפּיס אַ ווייבעל פון איין אַלטען מאַן און ביזט מיט איהר, שרייבט זי, אַנטלאָפען קיין מאַ־ריענבאַד, און עס האַלט שוין, שרייבט זי, ביי אַ גט. דער אַלטער מאַן, הייסט עס, וויל אָפּ'גט'ען זיין ווייבעל, און דאָס ווייבעל, שרייבט זי, צווינגט דיך, אַז דו זאָלסט אָפּ'גט'ען חנצי'ן און חתונה האָבען מיט'ן ווייבעל — דער רוח ווייסט, וואָס פאַר זאַכען מע שרייבט מיר אויף דיר! און איך האָב עס דערלעבט אַ נחת אויף דער עלטער צו הערען אַזעלכע גוטע בשורות פון דיר. קאָנסט דו פערשטעהן מיין עגמת־נפש מיט מיינע יסורים, אַז ממש איך ווייס נישט, וואָס צו טראַכטען. וואָלט חאָטש די מאַמע דיינע געלעבט אַצינד, וואָלט איך זי אַוועקגעשיקט קיין וואַרשאַ, אָדער איך וואָלט אַליין זיך דורכגעפאָהרען זעהען, וואָס טהוט זיך דאָרט ביי אייך. ווי קאָן איך אָבער אַוועקוואַרפען די געשעפטען, מפקיר זיין די

קינדער סאַמע איצט פאַר זייער אַריינטרעטען אין גימנאַזיע? איך ווייס נישט וואָס פריהער: צי איך זאָל געהן אויף דער בערזע מאַ־כען געשעפטען, צי איך זאָל זעהען אַ חתן פאַר פאַני'ן, זי איז שוין אַ מיידעל צו לייטען, צי איך זאָל אַ שפיי טהון אויף אַלץ און פאַה־רען קיין וואַרשאַ היילען די צרות. וואָס דו האָסט דאַרטען אָנגע־מאַכט? בערעכען דיך, מארק, וואָס וועט זיין פון דיר? שוין צייט, זאָלסט ווערען אַ שטיקעל מענש. שוין צייט, זאָלסט אויפ־הערען טרייבען אין דער ערד אריין דיין פאָטער

דוד מאַריאַמטשיק.

.26

דאָקטאָר זיידענער פון מאַריענבאַד צו זיין קאָלעגא אין קישעניעוו.

טייערער קאָלעגא!

וועלכער רוח זיצסט דו אין קעשעניעוו? מע דאַרף זיין אַ רוצח, אַ קוילער, מע זאָל זיצען אין קעשעניעוו, אַז ס'איז דאָ אַ מאַריענבאַד אויף דער וועלט! פאָלג מיך. קום בעסער צו פאָהרען אַהער קיין מאַריענבאַד, וועסט דו וויסען פון אַ וועלט צו זאָגען. וועסט זיך אַביסעל אויסרוהען, אָפּטרייסלען פון זיך דעם קעשע־ניעווער שטויב, אָנקוקען אַ וועלט און זיך פיהלען גאָר איין אנדער מענש. איך אַליין בין אַהער געקומען אויף גאַנץ אומגעריכט. איך האָב גאָר געזאָלט פאָהרען קיין עמס אָדער קיין וויסבאַדען. בע־דאַרף זיך טרעפען, אַז איך פאָהר פון וויען אינאיינעם מיט אַ קאָמ־פאַניע קאָמיוואָיאַזשערען פון לאָדז. דאָס הייסט, איינער איז אַ קאָ־מיוואָיאַזשער, דער אנדערער איז איין אַפּטייקער, דאַכט זיך, אין לאָמזשע. האָבען מיר דעם גאַנצען וועג געהאַקט אין „פינף־הונדערט־איינס". זיי שפּיעלעןביידע „פינף־הונדערט־איינס" אַזוי קונציג, אַז

ס'איז נעפּעהרליך, איך האָב מורא, אויב זיי זענען נישט קיין שו־ליערם. מיר איז באַלד נישט געפעלען זייער איבערקוקען זיך און זייער שפּראַך. בעת זיי דינגען זיך, רעדען זיי אויף אַ מאָדנער שפּראַך. פרעג איך זיי: „וואָס פאַר אַ שפּראַך איז דאָס, קינדער?" זאָגען זיי: „לשון־קודש". און האַקען ווייטער: „ששים וששי"... „מאה והמישים"... „שלי — שלי"... רוף איך מיך אָן צו זיי: „קינדערלעך, ווילט איהר, מיר זאָלען, זאָג איך, שפּיעלען אין „פינף־הונדערט־איינס", זאָלט איהר רעדען אויף וואָס פאַר אַ שפּראַך איהר ווילט, זאָג איך, נאָר נישט קיין לשון־קודש, ווארום איך בין, זאָג איך, נישט קיין ציוניסט". לאַכען זיי און הערען אויף צו רע־דען לשון־קודש, נאָר ווארפען זיך איבער גלאַט מיט מאָדנע ווער־טער. צום ביישפּיעל, אַז איינער פון זיי הויבט אויף די דריי צו־געדעקטע קאַרטען, טהוט ער אַ זאָג: „דאַנקען און לויבען יאַסקי דעם טויבען, איך האָב שוין איינגעהאַנדעלט גוטע דריי קאַרטען — זאַדיק לאַקריץ בנימין". אָדער: „מזל טוב! איטשעמייער האָט אַ שידוך געטהאָן מיט זיין חעמעלען פאַר דער לודמערער מויד"... איצט וויים איך שוין דעם פּשט פון די סיגנאַלען, אַז זאַדיק איז צעהנטעל רויט, לאַקריץ — נייענטעל טרעף, בנימין — וואַלעט פּיק, די לודמערער מויד — דאָס איז מלכה שערעל, אי טאַק דאַלי... דער חסרון איז, וואָס איך בין עס געוואָהר געוואָרען ערשט העט־העט, אַז חברה האָבען מיך שוין געהאַט גוט אָפּגערייניגט. פון דעסטוועגען זענען מיר זיך צעגאַנגען דוקא די בעסטע גוטע פריינד, ווארום איך האָב שוין לאַנג אַזעלכע ווארעמע יונגלעך און פּער־שלעפּטע קרענק נישט בעגעגענט. איינער דערצעהלט אַנעקדאָטען, און דער אַנדערער זינגט ליעדלעך — קאָן מען שטאַרבען. שוין אַז מיר האָבען געהאַלטען ביי צעפּאָהרען זיך, איז געוואָרען אַ רעד: „וואוהין פאָהר איך און פון וואַנען?" זאָג איך: „פון קעשעניעוו קיין עמס". זאָגען זיי: „נאַראָנים פאָהרען קיין עמס". זאָג איך: „איך פאָהר נישט קיין עמס, איך פאָהר קיין וויסבאַדען". זאָגען זיי: „משוגעים פאָהרען קיין וויסבאַדען". זאָג איך: „און קלוגע

מענשען וואוהין פאהרען?" זאגען זיי: „קלוגע מענשען פאהרען קיין מאריענבאד". זאג איך: „וואס איז אין מאריענבאד?" זאגען זיי: „ווארשעווער ווייבלעך". זאג איך: „מיט וואס עסט מען דאס?" זאגען זיי: „פאהרט, וועט איהר זעהן". קורץ, פון זייערע רעד און פון זייערע אויגען האב איך ארויסגע־זעהן, אז מע דארף פאהרען קיין מאריענבאד. האב איך גענומען א קארטעל און האב אוועקגעשריבען צו מיין ווייבעלע: אזוי און אזוי, זאלסט מיר נישט שרייבען קיין עמס, זאלסט מיר שרייבען קיין מאריענבאד. ווארום פאהרענדיג אין וועג האב איך מיך בעקענט מיט צוויי בעריהמטע דאקטוירים, איינער פון זיי איז א פראפע־סאר. האבען זיי מיך אויסגעהערט און געזאגט, אז די קעשעניעווער דאקטוירים זענען שוסטערס. עמס, זאגען זיי, איז פאר מיר א סם און ויסבאדען א טוידט. איך בעדארף האבען, זאגען זיי, מאריענ־באד, אזוי ווי מע בעדארף לעבען אויף דער וועלט. און וואס פריהער איז בעסער, אי טאק דאלי...

און אט אזוי, ווי דו זעהסט, בין איך אויסגעוואכסען אין מא־ריענבאד און בין אריין גלייך אין גן־עדן אריין. ווילסט דו דאך מסתמא, איך זאל דיר בעשרייבען דעם גן־עדן? א מכה! ביזט נישט קראנק קומען צו פאהרען אהער. וואס וועסט דו אויסזיצען אין קעשעניעוו? זאלסט אנקוקען ווייבלעך! נישט קיין ווייבלעך, זאג איך דיר, נאר פערשקעס, ארץ־ישראל־עפעלעך. און דוקא אין פאריקלעך, טהוען זיך אן א סך שענער, ווי אין ארעס. און אליין זענען זיי שען, איינע שענער פון דער אנדרערער. פארהאן דא איינע איין אתרוג'על. בעלצי רופט מען זי. זאלסט א קוק טהון אויף דעם באמבאנטשיקעל, וואלסט דו זיכער איינגענומען א מיתה משונה. איך וועל זי דיר אפמאהלען: אוינעלעך — שווארצע קארשען, בע־קעלעך — רויטע פלוימען, צייהנדלעך — ווייסע פערעלעך, א נע־זעל — אויסגעטאקט, א העלזעל — עלפענביין, און אנגעטהאן געהט דאס — דער רוח זאל מיך נעמען! בעדארף אזא בוטאנטשיק איינשטעהן, מסתמא, ביי איין אלטען שטורמאק. אלע זענען דא

נאָך איהר די כפרה. און מעהר פון אַלעמען טאַנצט אַרום איהר איינער איין אַדעסיט, טאַקי אַ וואַרשעווער איידעם, מאַריאַמטשיק רופט מען איהם, אַ בעריהמער, אַ ליגנער, וואָס אין דער קאָרט, און זעהט אויס, ווי אַ קאַדעט. איך האָב געהאַט מיט איהם אַ שטיקעל אינצידענט. שיער נישט אַרויסגעשפּרונגען אַ דועל. איבער אַ נאַ־רישקייט, נאָר ס'איז כדאי צו דערצעהלען.

אין מאַריענבאַד איז דאָ איינע אַ וואַרשעווערין, יאַמאַיטשיכע רופט מען זי. האָט זי דריי טעכטער, שוין אַ ביסעל איבערגעוואַקסענע, האָבען זיי פעררימענע נעזלעך און זוכען חתנים. און אַזוי ווי ביי מיר אויף דער נאָז שטעהט נישט אויפגעשריבען, אַז איך בין אַ בעווייבטער, האָבען זיי מיך אָנגענומען פאַר אַ חתן, און די מאַמע מיט די דריי טעכטער קייכלען מיך, ווי אַ בן יחיד. און דער שדכן דולט מיר אַ כפּאָדיק, און אַלע בעקאַנטע האַלטען מיך פאַר אַ חתן און געבען מיר אונטער קוראַזש. מעהר פון אַלע רעדט מיך צו איינע, אויך פון די וואַרשעווער ווייבלעך, אַ רעכטע אַוואַנטור־ריסטקע, רויכערט פּאַפּיראָסלעך און שפּיעלט מיט מאַנסבילען אין פרעפעראַנס, מאַדאַם טשאַפּניק רופט מען זי. די דאָזיגע טשאַפּניק דערגעהט מיר די יאָהרען. זי זאָגט, אַז די יאַמאַיטשיכע איז רייך, אַזוי ווי קורח, האָט אייגענע מויערען אין וואַרשאַ מיט קלייטען מיט מאַיאָנטקעס, אי טאַק דאַלי. קורץ, מע רעדט מיר אַ שידוך. מאַך איך מיך גע'פּגר'ט. אַ שידוך איז אַ שידוך. וואָס אַהרט עס מיך? טרעפט זיך אַ מעשה, אַז אָט דער אַדעסיט, וואָס איך שרייב דיר, איז זיך מיישב און לאָזט־אַרוים אויף די יאַמאַיטשיכעס טעכטער אַ ליעדעל אויף זשאַרגאָן, אַ פּרעמדס, און גיט עס אַרוים פאַר זיינס, אַז ער האָט דאָס גע'לקח'ענט, איבערגעניצעוועט, אי טאַק ס'איז געקומען צו אַ דועל. זיין גליק, וואָס ער האָט מיך איבער־געבעטען און מודה געווען פאַר אַלעמען, אַז דאָס ליעדעל איז נישט זיינס, אַז ער האָט דאָס גע'לקח'ענט, איבערגעניצעוועט אי טאַק דאַלי. קורץ, איך לעב דאָ אַ גוטען טאָג און האָב געוויס קיין חרטה נישט, וואָס איך בין אין מאַריענבאַד, נישט אין עמס. פאָלג מיך

און קום צו פאָהרען. און זאָג סעריאָזשע'ן, ער זאָל אויך קומען אהער קיין מאריענבאד. וואָס וועט איהר אויסזיצען אין דעם שטויבינגען קעשעניעוו? מע שרייבט מיר, אז איהר פערגעמט זיך דאָרטען מיט פוסטע זאכען. איהר פאָרט, זאָגט מען, קיין פעטערבורג מיט א דעפוטאציע וועגען די „פאַטיעשנע". צו וואָס? עס וואָלט אודאי געווען א יושר, מע זאָל דערלאָזען אידישע קינדער אין די „פאַטיעשנע פּאַלקען". עס איז אָבער ארויסגעוואָרפען. אונזער וואָלאָדקע (פורישקעוויטש) וועט נישט שלאָפען. שרייב מיר, וואָס הערט זיך אין קלוב? וועמען גערט דאָס בלאָט און ווער וועט בעגראָבען? איך שפּיעל דאָ זעלטען אין קאָרטען. דאָ שפּיעל איך מעהר אין פלירט, און עס געהט מיר — הלואי ווייטער. שרייב מיר אָפטע בריוולעך. נאָר בעסער וואָלט געווען, זאָלסט אליין קומען צו פאָהרען. און נישט אליין, נאָר מיט סעריאָזשען.

איך קוש דיך.

דיין פריינד א ל פ ר ע ד ז י י ד ע נ ע ר.

.27

בעלצי קורלענדער פון מאריענבאד צו איהר מאן שלמה קורלענדער אויף די נאלעווקים אין ווארשא.

לבעלי היקר מוהר"ר שלמה נ"י.

איך קום דיר צו מעלדען, אז עס געהט מיר דאָ זעהר נישט גוט. היינו, איך פיהל מיך נאָך מעהר נערוועז, ווי איך בין געווען אין ווארשא. איך האָב מורא, אז עס איז ארויסגעוואָרפען מיין גאנצע קוראציע מיט'ן גאנצען מאריענבאד. און ווער איז שולדיג, אז נישט דו? וואָרום וויבאלד איך בין אין מאריענבאד ארומגערינגעלט מיט שפּיאָנען, בין איך דאָך נישט זיכער מיט'ן לעבען. איך

האב גאָרנישט געוואוסט, שלמה, אז איידער איך בין נאָך געקומען קיין מאַריענבאַד, האָסט דו דיך שוין בעוואָהרענט מיט שומרים, וואָס זאָלען מיר היטען די טריט, וואו איך שטעה און וואו איך געה, וואָס איך עס, ווען איך טרינק און מיט וועמען איך רעד. ס'איז טאַקי זעהר שען פון דיין זייט, כלעבען, אז דו בעקלאָגסט זיך פאַר דיין גוטען פריינד אויף דיין ווייב, וואָס זי איז איין אויסברענגעריןֿ, און בעטסט איהם, אז ער זאָל מיך אויפקלערען, אז דיינע געשעפ־טען געהען דיר נישט גוט... און ער, דיין „גוטער פריינד", איז טאַקי אזוי שען און פיין און איידעל און נעמט דיינע קלוגע בריוולעך, וואָס דו שרייבסט צו איהם בסוד־סודות, און שיקט זיי איבער צו זיין אסתר'ען, און זיין אסתר נעמט און גיט זיי איבער צו איהר שוועסטער חנצי, און חנצי נעמט און שיקט זיי איבער אהער קיין מאַריענבאַד צו איהר מאַן מאַיר'על מאַריאַמפּאָלער, אָדער, ווי דו רופסט איהם אָן, דער „אָדעסער שאַרלאַטאַן". און דער „אָדעסער שאַרלאַטאַן" איז, אויב דו ווילסט וויסען, א סך פיינער פון דיין „גוטען פריינד", חאָטש ער איז א שאַרלאַטאַן. וואָרום ווען נישט ער, וואָלט איך נישט געוואוסט, אז דו האָסט דאָ שפּיאָנען אין מאַ־ריענבאַד מיט „גוטע פריינד", וואָס היטען מיר די טריט. א גליק, וואָס דיינע בריוולעך זענען חאָטש נישט אריינגעפאַלען צו דער יאַמאַיטשיכע אין די הענד אריין. די גאַנצע וואַרשעווער נאַלעווקים וואָלטען שוין געוואוסט דיינע סודות, וואָס דו פערטרויסט צו דיינע „גוטע פריינד", וואָס זענען גרייט דיך צו קויפען און צו פערקוי־פען, און דו ביזט אין זיי פערגלויבט, ווי אין גאָט. אז ס'איז יאָ אזוי, בעדאַרף איך דיר עפענען די אויגען, שלמה, זאָלסט וויסען, וועמען מע מעג פערטרויען און וועמען נישט. איך שיק דיר דאָ א פּאָר בריוולעך פון דיין „גוטען פריינד", וואָס זענען געווען גע־שריבען צו מיר באַלד נאָך מיין אָנקומען אהער קיין מאַריענבאַד. לייען אַקאָרשט איבער אָט די צעטעלעך — וועסט דו הנאה האָבען. איך פערהאָף, אז נאָך אזא מעשה וועסט דו צו איהם מעהר קיין בריוולעך נישט שרייבען, קיין סודות נישט פערטרויען, און מיך

וועסט דו אויפהערען עסען, למאי איך קען זיך מיט אַרעסער שארלאטאנעם, מיט קעשעניעווער שלים־מזל'ען, מיט לאַדזער פאצעטלעך און נאָך אזעלכע זאכען. וואָרום דיין בעל־סוד, חיים סאַראַקער, איז, אויב דו ווילסט וויסען, טויזענד מאָל ערגער פון זיין שוואָגער מאריאמטשיק, האָטש ער איז א שארלאטאַן און האָט זיך מיר צוגעגעסען מיט זיינע בריוולעך אזוי ווייט, אַז איך האָב איהם געמוזט בעטען, ער זאָל זיך נישט דערוועגען מעהר מיר שרייבען אזעלכע בריוולעך, וואָרום איך וועל זיי אַריבערשיקען צו זיין חנצי'ן. איך שיק זיי דיר דאָ אינאיינעם מיט חיים סאַראַקער'ס בריוולעך, בכדי זאָלסט זעהן, אַז דער רוח האָט זיי ביידען נישט גענומען, אַז דו בעדאַרפסט נישט האָבען דאָ קיין אַפּיטרופּסים, קיין שפּיאָנען און קיין שיצערס. איך קאָן מיט גאָט'ס הילף מיין שטעדטעל אליין בעשטעהן. למשל, נעם אָט די צוויי שלים־מזל'ען, וואָס זענען געפאָהרען מיט מיר פון בערלין און אָפּגעזעגענט זיך אין מאריענבאד אויפ'ן באהנהויף. דו מיינסט אפשר, אַז איך האָב מיך נישט בעגעגענט מיט זיי נאָכדעם דאָ אין מאריענבאד? אזא מכה זיי. איצטער זענען זיי שוין נישטאָ. נאָר די ערשטע צייט האָבען זיי זיך מיר געפּלאָנטעט פאַר די אויגען. פערשטעהסט זיך, אַז איך האָב מיך אָפּגעקעהרט פון זיי, געמאַכט ווי איך האָב זיי נישט דערקענט... מיינסט דו דאָך, אַז זיי זענען בדלות? האָב קיין יסורים נישט. זיי האָבען זיך נישט אַרומגעדרעהט דאָ אליין. פאַרהאַן דאָ גענוג דאַמען מיט גענוג ווייבלעך. ס'איז פאַרהאַן א בראָני לויפערמאַן מיט א לאה'צי ברויכשטוהל, מיט א שערענצים מיט א פעקעלים, און נאָך אזעלכע צנועות, וואָס קלויבען נישט איבער, אבי א יונגערמאַן, וואָס טראָגט א קאַפּעליש, איז שוין ביי זיי א קאַוואַליער. ובפרט אזעלכע קאַוואַליערען, ווי אָט די צוויי שלים־מזל'ען, פערשלעפּטע קרענק, וואָס מע קריגט זיי נישט. איינער פון זיי, דער, וואָס האָט מיך א קוש געגעבען און געחאַפּט פון מיר א פּאַטש, דערצעהלט אנעקדאָטען, אַז מע קאָן שטאַרבען אונטער זיינע הענד, און דער אנדערער זינגט לידעלעך — א כפרה אונזער עליזעאום־טהעאַ־

טער! קאָנסט פערשטעהן, אז אפילו יאַמאיטשיכע האָט זיך נישט געקאָנט איינהאַלטען און האָט זיי געמאַכט חנ׳דלעך ביי׳ם ברונען און האָט זיי דאַרט בעקענט געמאַכט מיט איהרע טעכטער. ערשט שפּעטער איז זי געוואָהר געוואָרען פונ׳ם שדכן, אז די שלים־מזל׳ען האָבען ווייבער, האָט זי זיי נעגעבען דעם וועג. אי, וועסט דו פרעגען, פאַר וואָס האָבען זיי באַלד נישט געזאָגט, אז זיי זענען בעווייבטע? למאי מאַריאַמטשיק? און למאי דיין בעל־סוד חיים סאָראָקער? ער איז דאָך שוין אודאי אַ בעווייבטער, און האָט שוין גאָר קינדער כמעט אזעלכע, ווי איך, — ווי קומט דאָס צו איהם, ער זאָל שרייבען אזעלכע ליעבע־צעטעלעך, און צו וועמען? צו זיין גוטען פריינד׳ס ווייב, וואָס איז איהם אָנגעטרויעט געוואָרען, ער זאָל אויף איהר אַכטונג געבען?!... גלויב מיר, שלמה, וואָס איך האָב אויסגעוויינט נעכטיגען טאָג, מעגען די טרערען פאַלען אין ים אריין. אז איך דערמאַן מיך, צו וואָס האָב איך בעדאַרפט נעמען אַ מאַן אַ גביר? וואָלט דען נישט גלייכער געווען, איך זאָל געווען נעמען מיין גלייכען? אי, איך וואָלט אצינד נישט געווען אפשר אין מאַריענבאַד? אַ שענע ריינע כפרה! בסך הכל האָט מיר דאָס מאַריענבאַד, אויב דו ווילסט וויסען, נישט געגעבען גאָרנישט. אדרבה, זינט איך בין דאַ, האָב איך נאָך פערלוירען העכער צוויי פונט. איך האָב געפרעגט דעם דאָקטאָר, וואָס טהוט מען דערצו, זאָגט ער: „מעהר עסען, ווינציגער שפּאַציערען, און דער עיקר — נישט אָפּעסען זיך דאָס האַרץ, נישט האָבען קיין יסורים". אַ חכם אַ דאָקטאָר! דאָס ווייסט מען דאָך אָהן איהם. איך פרעג איהם: אפשר וואָלט פאַר מיר גלייכער געווען, איך זאָל פאָהרען קיין פראַנצענסבאַד? זאָגט ער, אז ער האָט קעגען דעם גאָרנישט. ווייבאַלד אזוי, פאַר וואָס זאָל איך מיך נישט דורכפאָהרען קיין פראַנצענסבאַד? מע זאָגט, אז פראַנצענסבאַד איז דאָגען אַ געלעכטער. פראַנצענסבאַד איז אַ באָד פון סאַמע פרויענצימער. און עס קאָסט דאַרט, זאָגט מען, אַלסדינג וואָלוועל, בזיל הזול. בראָני לויפערמאַן קלייבט זיך שוין לאַנג קיין פראַנצענסבאַד, און לאה׳צי ברויכ־

שטוהל — אויך אהין. און די שערענציס מיט דער פּעקעלים וועלען, מסתמא, אויך נאָכשלעפּען זיך. זיי טהוען מיר נאָך. וואוהין איך געה, געהען זיי אויך, און וואָס איך טהו־אָן, געפעלט זיי. זייערע מאַנען, די איטשעמאַיערס, זאָלען זעהען, ווי זייערע ווייבלעך פיהרען זיך אויף דאָ אין מאַריענבאַד, וואָלטען זיי זיך מחיה געוועזן. נאָר איך וויל מיך נישט מישען אין פרעמדע געשעפטען. איך האָב מיינע אייגענע צרות מיט מיינע אייגענע שלעק. איך זאָל געוועזן ווּיסען, אַז איך וועל האָבען אַזאַ קור אין מאַריענבאַד, וואָלט איך אהער נישט געפאָהרען פאַר קיין געלד. איך וואָלט נישט צוגעהערט זיך צו מיין קרובה און וואָלט בעסער געפאָהרען קיין וויסבאָדען אָדער קיין אָסטענדע. דאָרט איז האָטש פאַרהאַן אַ ים און מע קאָן זיך באָדען. און דאָ וואָס? מע ווערד פערברענט פון די היצען און בערעדט פון נאַלעווקער ווייבער. און איבער וועמען? איבער דיר מיט דיינע „גוטע פריינד“, וואָס דו ביזט אין זיי פערגלויבט, ווי אין אַ רבי'ן. נאָכדעם ווי דו ווּעסט האָבען דורכגעלייענט זיינע „ליעבע־צעטעלעך“ צו מיר, ווּעסט דו, האָפענטליך, אַרויסזעהען, וועד חיים סאָראָקער איז, און ווּעסט איהם אויפהערען שרייבען בריוולעך און האַלטען איהם פאַר אַ בעל־סוד. און אַז דו ווּעסט מיר וועלען שיקען געלד, איז דאָ אַ פּאָסט. און וואָס דו שרייבסט מיר וועגען מיינע פעטערס, זאָל דיך גאָט היטען זיי געבען שטעלעס, וואָרום טאָמער מאַכט זיך נאָכדעם עפּיס נישט אַזוי, ווּעסט דו האָבען וואָס מיר אויפצוואַרפען, אַז איך און מיין משפחה צעטראָגען דיר די ביינער. געב זיי בעסער צושטייער אויף דער הוצאה, לאָזען זיי אָוועקפאָהרען קיין אַמעריקאַ, ווּעסט דו ווּיסען, אַז דו ביזט פּטור געוואָרען איין מאָל פאַר אַלע מאָל — און איין עק. און איך בעט דיך, זאָלסט מיר נישט שיקען מעהר קיין אָנווייזונגען צו דיינע „גוטע פריינד“ און „בעלי־סודות“. און, למען השם, געב אכטונג אין שטוב און זאָג שבע־רחל'ען, זי זאָל זיך נישט כאַפּען שטעלען אונגערקעס אויפ'ן ווינטער אַצינד אין די היצען, ווען אונגערקעס זענען מיט גאָלד גלייך. און שרייב מיר, אויב ס'איז אין

ווארשא אויך אזוי היים, ווי דא. וואס מע קאן זיך אפילו נישט אנ־טהון ארויסצוגעהן, ווי עס געהער צו זיין. איך זאל שוין דערלע־בען אוועקצופאהרען פון דאנען געזונדערהייד ערגיץ אין איין אנ־דער קוראָרט. דאס מאריענבאד מיט די נאלעווקער קאוואליערען מיט זייערע ליעבע־צעטעלעך האבען זיך מיר שוין אזוי צוגעגעסען, נאט זאל מיך נישט שטראפען פאר די רעדע, אז איך קאן שוין אויף זיי נישט קוקען.

פון מיר דיין פרוי ב ע ל צ י ק ו ר ל ע נ ד ע ר.

.28

חיים סאראקער פון מאריענבאד צו בעלצי קורלענדער אין מאריענבאד.

זעהר געעהרטע מאדאם!

איך בין נישט גאט'ס סטראפטשע, איך זאל אכטונג געבען אויף פרעמדע ווייבלעך און אויסזוצען יענעמס פעהלערען. דאך קאן איך מיך נישט איינהאלטען, נאך אייער נעכטיגען קאלטען אויפנעמען מיך, און מוז אייך אויפקלערען, ווער דער פארשוין איז, מיט וועל־בען איך האב אייך נעכטען געטראפען. אפשר ווייסט איהר נישט, ווער ער איז. עס איז מיר אפילו זעהר נישט אנגענעהם צו בערע־דען איין אייגענעם — ער איז מיינער א שוואגער, — נאר ווייל ער איז מיר א שוואגער, דעריבער קען איך איהם אזוי גוט. עס איז איינפאך א שאנדע מיט איהם זיך צו בעגעגענען, און ווער שמועסט נאך שפאציערען אויף דער גאס. א חוצ, וואס ער האט א מיאוסען נאמען נאך פון ארעס, איז ער דערצו נאך א ווילדער בעריהמער און א מסוכנ'ענער סקאנדאליסט. איך שרייב אייך די דאזיגע ווער־טער נאר, אום צו בעהיטען אייער עהרע און דעם כבוד פון אייער מאן, וואס איז מיר נאהענט, ווי מיין אייגענער כבוד. איך האב

געטהאָן מיין חוב נאָר אוים פערזענליכע סימפּאַטיע צו אייך. איהר קומט פון בערלין, קעהרט איהר אודאי דארפען געלד? איך און מיין קאַסע זענען תמיד אָנגעברייט פאַר אייך.

א פריינד פון אייער מאן ח. ס.

.29

מאיר׳על מאריאמטשיק פון מאריענבאד צו בעלצי קורלענדער אין מאריענבאד.

מיין ליעבע מאדאם קורלענדער!

איך זעה, אז איהר איזבעגאַיעט מיך, דעריבער מוז איך מיך אָבראַשטשאַיען צו אייך דורך דער פּאָסט. איך פערשטעה נישט, וואס סטעסניאַיעט איהר זיך אזוי? אויב עס איז אייך נישט לאַוו־קע צו ווסטרעטשאַיען זיך מיט מיר אינ׳ם אידישען רעסטאָראַן, אָדער אין קאַפּע „ענגערלענדער״, קומט בעסער אין „קאַפּע פּראַנסע״, דאָרט, וואו איהר זענט געוועזן נאָ דניאָך מיט אייער ראָדסטווענניצע מאדאם טשאַפּניק. בעסער וואָלט געווען, איהר זאָלט היינט קומען אהין אליין. איך האָב אייך צו סאָאָבשטשאַיען א פיינע זאך פון מיין שוואָגער חיים סאָראָקער... קסטאַטי, וואָס פאַר א סעקרעט האָט ער דאָס מיט אייך היינט גערעדט ביי׳ם ברונען? ניעאַוושעלי וועט איהר דאָפּוסקאַיען, אז אזא ראָססאָווּשטשיק, ווי מיין שוואָ־גער, זאָל נאָך אייך אוהאַזשעווען? פון וואָס וועט ער מיט אייך רעדען? פון דער „אָקע״, וואָס ער שפּיעלט דאָ גאַנצע טעג און גאַנצע נעכט? אָדער פון די וועכסעלעך מיט די געשעפטלעך אויף די נאַלעווקים?... איך אָזשידאַיע אייך צווישען פּיער און פּינף.

דאָ פריאָטנאַוואָ סווידאַניאַ.

מ. מ.

30.

חיים מאראקער פון מאריענבאד צו בעלצי קורלענדער אין מאריענבאד.

געעהרטע מאדאם!

איך פערשטעה נישט, וואס האט איהר געדארפט שיקען צו מיר א שליח? אז איהר בעדארפט געלד, האט איהר דאך געקאנט זאגען מיר אליין נעכטען אין רעסטאראן. איך האב אייך געזאגט, נאך באלד ווי איהר זענט אנגעקומען קיין מאריענבאד, אז מיין קאסע איז פאר אייך אפען שטענדיג און צו יעדער צייט. נאר אויב ס'איז אייך נישט איינגענעמען קומען צו מיר, קאן איך קומען צו אייך. איך וועל פון אייערטוועגען מיין טרחה נישט זשאלעווען, ערשטענס, צוליעב אייער מאן, און צווייטענס, טאקי צוליעב אייך אליין... איך וואלט אייך געשיקט טאקי באלד דורך אייער שליח. איז, ערשטענס, דארף איך זיין אין באנק וועכסלען רוסישע קערב־לעך. און, צווייטענס, ווילט זיך מיר אייך געבען אין האנד אריין, איך וויל אייך דיענען מיט וואס נאר מעגליך... וואס קומט מיר דערפאר?... פונקט עלף אזייגער וועל איך זיין ביי'ם ברונען, און אז נישט, איז האלב צוועלף אין „מיראמאנט". בעסער וואלט געווען אין „מיראמאנט". דארט וואלטען מיר געקאנט רעדען אונטער פיער אויגען. איך האב אייך איבערצוגעבען וועגען אייער מאן זעהר א אינטערעסאנטע זאך... און איך וויל אייך פארלעגען איין אנדער סטאנציע, טאקי פון אייער טובה וועגען... מיר געפעלט נישט אייער סטאנציע. איך זאל האבען די ברכות, וואס אין מיין האטעל וועט אייך זיין בעסער און קאסטען ביליגער, און פריילייבער אויך. מיר זענען דא א קאמפאניע פון אייגענע מענשען. מיר פערברענגען די צייט זעהר געמיטליך, און אז ס'איז נישטא וואס

צו טהון, מאַכען מיר אַ קערטעל. צום מיינסטען, איין „אָסע“. אייער מאַן האָט דאָס אויך נישט פיינט. נו, און איהר? אַלזאָ, פון עלף ביז האַלב צוועלף.

מיט פריינדליכען גרוס

ח י י ם ס.

.31

מאיר׳על מאַריאַמטשיק פון מאַריענבאַד צו בעלצי קורלענדער אין מאַריענבאַד.

קאַק וואַס נע סטידנאַ? איך בין אָפּגעזעסען צוויי שעה אין „קאַפע פראַנסע“ און אַרויסגעקוקט אויף אייך, טאָמער קומט איהר. צום סוף — נאַפּראַסנאַ! ווי איז מען דאָס אַזוי זשעסטאָקע? איהר האָט פערגעסען, אַז נאָך דער וועטרעטשאַ, וואָס איך האָב אייך ווסטרעטשאַיעט אויפ׳ן וואָקזאַל, האָט איהר מיר אַליין געזאָגט, אַז איהר ווייסט נישט, מיט וואָס איהר קאָנט מיר אָטבלאַגאָדאַרען? איצט, אַז איך בעט פון אייך אַזאַ פּוסטיאַק, אָטקאַזעוועט איהר מיר! איך געב אייך טשעסטנאַיע סלאָוואָ, אַז איך וועל אייך זעהן געהן מיט מיין שוואָגער סאַראָקער, וועל איך זיך מאַכען, אַז איך זעה נישט. האָטש ס׳איז מיר זעהר באָלנאָ. ער איז דאָך מיינער אַ בליזקי ראָדסטווענניק. נאָר איהר וואָלט וויסען דאָס, וואָס איך ווייס — וואָלט איהר זיך מיט איהם מעהר נישט ווסטרעטשאַיעט און אפילו נישט געענטפערט אויף זיין פּאָקלאָן. איהר מיינט, איך רעד אויף איהם מחמת רעוונאָסט? אַוועראַיו וואָס, אַז ניין. נאָר איסקליוטשיטעלנאָ, ווייל איך האָב ביי זיך אין האַנד דאָקאַזאַטעלסטוועס, אַז ער האָט אייך אָביזשאַיעט און אָקליעוועטאַיעט, אייך און אייער מאַן, ביז דער לעצטער סטעפּעני... איך זאַטיעוואַיע נאָך שבת׳דיגע וואָך אַ פּראָגולקע קיין ענער. דאָרט

איז פארהאן וואָס צו זעהען. אויב איהר וועט זיך פריסאָיעדיניאיען צו אונזער אָבשטשעסטווע, וועל איך אייך איבערגעבען די דאָקאזאַ־טעלסטוועס, וואָס איך זאָג אייך. אַ פּאָקאָ, פערבלייב איך אייער בעסטער פריינד.

מ. ד. מ.

.32

חיים סאָראָקער פון מאַריענבאַד צו בעלצי קורלענדער אין מאַריענבאַד.

איין אומגליק מיט די נאַלעווקער ווייבלעך. אין דער היים זעהט מען זיי מעהר נישט אז שבת בייטאָג אין זאכסישען גאָרטען. און קומען זיי אהער קיין אויסלאַנד, ווייסען זיי אליין נישט, וואוהין זיי זאָלען זיך ווארפען. איך זאָג אייך נישט קיין מוסר און האלט אייך נישט פיר. עס וואונדערט מיך נאָר, פאר וואָס, אז איך האָב אייך געבעטען זיין אין „מיראמאָנט", — איך האָב אייך געוואָלט זאָגען אַ נויטיגע זאַך — זענט איהר נישט געקומען, און מיט דער קאָמפּאַניע זשוליקעס קיין עגער זענט איהר יאָ געפאָהרען. מסתמא איז אייך מיט זיי מעהר אנגענעהם די צייט צו פערברענגען — זאָל אייך גאָט העלפען... אפשר בעדאַרפט איהר נאָך געלד? הײנט פארנאכט האָף איך אייך צו בעגעגענען אויף דער פּראָמענאַדע.

אייער בעסטער פריינד חיים סאָראָקער.

.33

מאיר'ל מאַריאַמפּאָלער פון מאַריענבאַד צו בעלצי קורלענדער אין מאַריענבאַד.

טייערע בעלצי!

איזוויניטיע, וואָס איך פּאָזוואָלי מיר אַזאַ פאַמיליאַרנאָסט, חאָטיאַ מיר זענען נאָך נישט אַזוי בליזקע. ביי מיר איז אַזאַ פריי־

וויטשקע: דעם, וואָס איך אוואזשאיע, מוז איך אָנרופען ביי'ם נאָמען, ובפרט אייך, וואָס איהר האָט מיך אזוי אָטשאַראָוועט פון דער ערשטער ווסטרעטשע!! זאָגט מיר, דושינקע, גיעאוזשעלי איז דאָס אמת, וואָס אייער ראַדסטוועניצע טשאַפּניק האָט מיר דערצעהלט אויף אייך, אַז איהר בענטשט בודטאַ־בי ליכט אַלע פרייטאָג אויף דער נאַכט? אויף דער מאַדאַם שערענצים און אויף דער מאַדאַם פּעקעלים וואָלט איך עס געגלויבט, וואָרום זיי זענען זעהר נישט אַבראַזאָוועט און טאַקי גלופּאָוואַטע אויך. חאָטיא איך וויים אַ פאַקט, און נישט איין פאַקט, נאָר עטליכע פאַקטען, אַז די שערענצים מיט דער פּעקעלים זענען אויך נישט אזוי רעליגיאָזנע, ווי זיי זענען אין וואַרשאַ אויף די נאַלעווקים. דאָרט פּאָר די איי־טשע־מייערס פאַסט זיי בענטשען ליכט פרייטאָג פּאַר נאַכט. און דאָ וועל איך אייך ווייזען אַ דאָקאַזאַטעלסטווע, אַז איך וועל זיך מיט זיי קאַטאַיען אום שבת אויף אַ לאָדקע — אַנישט. זאָל מיין נאָמען נישט הייסען מאַרק דאַווידאָוויטש! זאָגט מיר, דושינקע, אָטקראָווענע: נאָך די בריעף, וואָס איך האָב בעוויזען, האָט איהר אייך שוין אובעזשדאיעט, ווער מיין שוואָגער איז? עס איז זעהר פּריסקאָרבנע, וואָס איך מוז מיך פּערעפּיסוועען מיט אייך דורך צעטעלעך, נאָר וואָס זאָל מע טהון, אַז מע לאָזט אונז נישט נאָ־יעדיניע אפילו אויף איין סעקונדע! ווי געפעלט אייך מיין באַסני, וואָס איך האָב סאָטשיניאיעט אויף די יאַמאיטשיכע'ס טעכטער? שרייבט מיר אַ פּאָר ווערטער חאָטש נאָ פּאַמיאַט. ניעאוזשעלי האָט איהר מורא, אָדער איהר דאָווערייאיעט מיר נישט איצט אויך, פּאָסלע טאָוואָ, וואָס איך האָב אייך געגעבען אזעלכע דאָקאַזאַ־טעלסטוועס?

אייער מ א ר ק.

34.

חיים מאראמער פון מאריענבאד צו בעלצי קורלענדער אין מאריענבאד.

איהר פאָדערט פון מיר דורכאוים, אז איך זאָל אייך זאָגען דאָס וואָרט, זאָג איך עס אייך: עס איז מיר אנגענעהם מיט אייך זיך צו בעגעגענען א סך מעהר, ווי מיט אלע אונזערע נאָלעווקער ווייבלעך צוזאַמען גענומען. זענט איהר שוין צופריעדען? צי איהר ווילט, איך זאָל אייך נאָך זאָגען דאָס, וואָס איך האָב אייך שוין כמעט ווי געזאָגט און אויפ'ן איבעריגען האָט איהר אייך אליין געשטויסען?... אצינד פערשטעהט איך שוין, וואָס אייער מאן ציטערט אזוי איבער אייך. אז מע האָט אזא שאַץ, קאָן מען רוהיג נישט שלאָפען... איהר ווייסט, אז איך בין נישט קיין מענש פון קאָמפלימענטען. נאָר פון דעם אמת קאָן מען נישט אוועקגעהן. צו אייער פנים ווען איהר האָט נאָך א ביסעל א ווייבער הארץ, נעמט איהר דאָך איין די גאַנצע וועלט... ווען זעהען מיר אונז? וויפיעל דאַרפט איהר נאָך האָבען געלד? איך וועל אייך אָפּוואַרטען אין אידישען רעסטאָראַן ביי'ם טישעל, וואו איך זיץ תמיד.

אייער ח י י ם.

35.

מאירעל מאריאמפאָלער פון מאריענבאד צו בעלצי קורלענדער אין מאריענבאד.

דושינקע! ליובעניו!

ספאסיבאָ, וואָס איהר האָט אזוי ריעזקאָ אפגעהאַקט די פליגלען מיין שוואָגער חיים. ער וועט שוין וויסען דאָס אנדערע מאָל, ווי אזוי צו פרעטענדירעוועת אייך. וואָס זאָגט איהר אויף דעם אומ־

גליק? קארג אוחאזשארען ביי אייך, האָט דער רוח אַנגעטראָגען א דאנטיכט פון קעשעניעוו. איך פערשטעה נישט, ווי אזוי מע פרעזיראיעט נישט אזא ניטשטאָזשעסטווע! מע פרעדלאגאיעט איהם איינע פון די דריי יאמאיטשיכע'ס טעכטער — טודא יעמו אי דאראָגאַ! וואָס האָט ער צו אוחאזשעווען נאָך אונזערע וואַרשע־ווער ווייבלעך? מע האָט מיר פערעדאיעט, אז ער איז שטארק וואָזמושטשאָן פון מיין באסני, וואָס אלע טראָגען זיך איצט מיט איהר ארום. ער געהט ארום איבער מאריענבאד און ראספראָסטראַ־ניאעט לאָזשנע סלוכען, אז די באסני איז נישט מיינע, און וויל מיך ארויסרופען פון דעסטוועגען אויף א דועל. אָט א טשודאַק! ממה־נפשך, איז זי נישט מיינע, פריטשאָם איז דאָ א דועל? וואָ־אָבשטשע, עס ווילט זיך מיר נישט מאראיען, ווייטער וואָלט איך אויף איהם אליין סאָטשיניאיעט א באסני, וואָלט זי דאָסטיגאיען פון דאנען ביז קעשעניעוו. ביי מיר סאָטשיניאיען א באסני איז גרינגער, ווי אויסרויכערען אַ פאפיראָס. אז איך בין געווען נאָך אין אָדעס, פלעג איך סאָטשיניאיען אלע טאָג ניע מעניעיע פון צוויי טוץ באסנים. און נישט נאָר באסנים אליין, — איך פלעג שרייבען פעליעטאָנען, ראָמאנען, קאָמעדיעס. „קאָמעדיע בראקאַ“ האָט איהר געזעהן אמאָל? איז דאָס מיין סאָטשיניעניע. פארהאַן ביי יושקע־וויטש'ען אויך א „קאָמעדיע בראקאַ“, טויג זי אויף טישטשע חלשות! וואָאָבשטשע, איך וויל זיך פאר אייך נישט ריסעווען, נאָר איהר קאָנט מיך נאָך גאָר ווינציג. איך נאדעיע זיך, אז איהר וועט מיך אוזנאיען נעהענטער, וועט איהר איזמעניאיען אינגאנצען אייער ווזגליאד מיט אייערע אָטנאָשעניעם צו מיר.

אייער ס א ר ק.

36.

שלמה קורלענדער פון די גאלעווקים איז ווארשא צו זיין ווייב בעלצי קורלענדער איז מאריענבאד.

לזוגתי היקרה מרת בעלצי שתחי'.

איך האָב דיין בריעף מקבל געווען און דאָס שענע פעקעל מיט די זיסע ליעבע־צעטעלעך פוןביידע שוואָגערס האָב איך דורכגע־לייענט. מה נאמר ומה נדבר — וואָס זאָל איך דיר זאָגען, בעלצי היקרה? ס'איז עק וועלט! וויבאלד, אז בעווייבטע אידען, טאַטעס פון קינדער, קאָנען היינטיגע ביטערע צייטען אין זינען האָבען אזעלכע פוסטע זאכען, נאָכלויפען נאָך פרעמדע ווייבלעך, — איז מען טאקי, ווי דו זאָגסט, נישט זיכער מיט'ן לעבען. גוואלד, וועה געשריגען! ווער איז געווען דער ערשטער, וואָס האָט אויסגעטראַכט אָט דאָס אויסלאַנד? וואָלט נישט גלייכער געווען, עס זאָל געווען איינגעזונקען ווערען, אזוי ווי קורח, אָדער פערברענט ווערען, ווי סדום, נאָך איידער איך האָב גאָר געהערט דעם נאָמען אויסלאַנד אפילו? איך זעה ארויס, בעלצי היקרה, אז דאָס מאריענבאד האָט זיך אויף מיר גענומען נישט אויף קאַטאָוועסען און וויל מאַכען פון מיר א תל. איך זאָל נישט שטעהן איצט אין רעכטען בויען, — מע האָלט שוין ביי'ם דעקען — וואָלט איך נישט געקוקט אויף קיין זאך, איך וואָלט מפקיר געווען אלסדינג, לאָז דאָס געהן אין דער ערד אריין, און וואָלט מיך דורכגעפאָהרען צו דיר קיין מאריענבאַד, זעהען, וואָס איז דאָרטען פאַר איין אומגליק אויף מיר, וואָס וואו ערגיץ א שלאַק, וואו ערגיץ א צרה — דיך אויסמיידען קאָן עס נישט. וואָס איז עפּיס געפאַלען דער גורל אויף דיר? פאַר וואָס טרעפען זיך מיט מיר נישט אזעלכע נסים? פאַר וואָס שרייבט מען נישט צו מיר אזעלכע חניפה־בריוועלעך, ווי צו דיר? און פאַר וואָס האָסט דו איהם באלד נישט אָפּגעענטפערט אויפ'ן אָרט, איך

מיין טאָקי אָט דעם גראָבען פעמפּיק, חיים סאַראַקער? וואָס האָסט דו בעדאַרפט וואַרטען ביז דער בעסאַראַביער היהנערפּרעסער וועט מיר שרייבען נאָך אַ מאָל און נאָך אַ מאָל? און וואָס איז דאָס גלאָט פאַר אַ השגה ביי אייך דאָרטען געבען צו לייזען דער פּאָסט, שרייבען בריוולעך, אַז מע זיצט אין איין שטאָדט? ממה־נפשך, זעהסט דו איהם אין גאַס, קאָנסט דו דאָך איהם אָפּשטעלען און אַ זאָג טהון: „רב חיים! אָדער פּאַניע סאַראַקער! זאָגט, וואָס ווילט איהר? איהר לערענט זיך שרייבען בריוולעך אויף דער עלטער, אָדער איהר האָט נישט וואָס צו טהון? איז דאָ איין עצה — מע שלאָגט זיך קאָפּ אָן וואַנט"... מאַהל דיר, בעלצי היקרה, די דאָזיגע חניפה־בריוועלעך וועלען איהם אויספּאַלען באַ־קאָם. חאָטש ער זאָגט, אַז די קורלענדער זענען נישט דערזאָלצען און חאָטש דו שרייבסט מיר, אַז איך בין אויסגעוועבט, וועל איך דיר ווייזען, אַז די בעסאַראַביער פערמאָגען נישט אין קאָפּ, וואָס אַ קורלענדער האָט אין דער פּיאַטע. איך בין געפאַלען אויף איין אויבער־הסברה און אָפּגעאַרבייט אַ שטיקעל מלאכה, זאָג איך דיר, אַז ס'איז ווערטה אַ דרייערעל. די גאַנצע נאַלעווקים מיט גאַנץ וואַרשאַ וועלען לעקען די פינגער! מילא, אָט דעם שאַלטיק מאַ־ריאַמטשיק'ס בריוולעך — די האָב איך גלייך אָוועקגעטראָגען צו זיין חנצי'ן — לאָז זי זיך קוויקען. האָט זי גע'חלש'ט דריי מאָל. מע האָט זי קוים אָפּגעמינטערט, אַראָפּגעבראַכט דעם דאָקטאָר... און מיט חיים סאַראַקער'ס בריוולעך האָב איך אָפּגעטהאָן אַזאַ מין שפּיצעל. אָט וועסט דו הערען אַ שענס: אַזוי ווי אויף זיינע בריוו־לעך צו דיר איז נישט דערמאָנט נישט דיין נאָמען, נישט מיין נאָמען, און אָרט איז אויף זיי פאַרהאָן געגנוג, בין איך געגאַנגען און האָב אויסגעשטעלט די ערשטע צוויי בריוולעך אויף די נעמען פון בראָני לויפערמאַן און לאה'צי ברויכשטוהל, און די אַנדערע צוויי אויף דער שערענצים מיט דער פּעקעלים, און איבערגעגעבען די בריוולעך צו זייערע מאַנען, איטליכען בעזונדער זיינס, און לאָזען זיי זיך קראַצען. וואָרום וואו שטעהט עס, אַז נאָר איך

בעדארף האָבען צרות? לאָזען זיי אויך נישט שלאָפען קיין נעכט, אַזוי ווי איך. לאָזען זיי אויך אָפּקומען חבוט־הקבר, אַזוי ווי איך, און פּיהלען דעם טעם גיהנם, וואָס הייסט מאַריענבאַד... און פאַר דעם סאַראָקער פּעמפּיק וועט דאָס זיין אָפּגעגעבען ברויט, עין תחת עין — א פּאַטש פאַר א פּאַטש, אָדער, ווי זאָגט א גוי א שפּריכ־וואָרט: „כטאָ יאַמע קאָפּאיע, טאָ סאַם אופּאַדאיע"... ווי געפעלט דאָס דיר? איאָ, איין איינפאַל? און דוקא א קורלענדער!

אצינד, בעלצי היקרה, וועלען מיר אוועקלעגען די דאָזיגע כלבים מיט זייערע ליעבע־צעטעלעך און מיר וועלען אביסעל שמועסען פון דיר, פון דיין קור און פון דיינע נייע בעקאַנטע אין מאַריענבאַד. טאָ־מער איז ווינציג חיים סאַראָקער מיט מאיר'על שאַרלאַטאַן, האָט זיך פּרילענטשיט צו דיר א נייער שלים־מזל. איך מיין טאַקי ווידער א מאָל דעם קעשעניעווער דאַנטיסט. גלויב מיר, איך פערשטעה גאַנץ גוט, אז ס'איז בלאָטע שבבלאָטע. ער וועט דיר נישט אָפּ־בייסען, ווי דו זאָגסט. ער וועט האָבען פון דיר דאָס אייגענע, וואָס חיים סאַראָקער און וואָס מאיר'על שאַרלאַטאַן האָבען פון דיר געהאַט. דאָס הייסט, ער וועט דיר מסתמא איינשרייבען א פּאָר ליעבע־בריוועלעך מיט חניפה־צעטעלעך — און דערמיט וועט זיך אויסלאָזען. נאָר וואָס דען? איך פרעג דיך, צו וואָס דאַרף איך דאָס? צו וואָס נוצט עס מיר, אז גאַנץ מאַריענבאַד און גאַנץ וואַרשאָ זאָלען וויסען, אז ס'איז דאָ אין קעשעניעוו א דאַנטיסט, וואָס רייסט זיך מיט מאיר'על מאַריאַמטשיק פאַר די נעז איבער שלמה קורלענדער'ס ווייבעל? קיין סודות, זאָג איך דיר, איז נישטאָ. זאָלסט וויסען איין מאָל פאַר אַלע מאָל, אז אַלסדינג, וואָס מע רעדט אין מאַריענבאַד, הערט מען אין וואַרשאָ, און לאָז עמיצער נעבען ביי אייך אין מאַריענבאַד א ניס, וועט מען איהם פון די נאַלעווקים ענטפערען: „צו געזונד". די וועלט זאָגט א שפּריכ־וואָרט: „וואָס דער מענש זוכט — דאָס געפינט ער, און וואָס פאַר א גוט־שבת — אַזאַ גוט־יאָהר"... פאָהרט מען אין אויסלאַנד זיך קורירען, דאַרף מען אין זינען האָבען די קור. דיר געפעלט נישט,

זאָגסט דו, מאריענבאַד און ווילסט משנה מקום זיין? — הערסט דו, מיר איז דאָס מאריענבאַד פון אָנהויב־אָן נישט געפעלען, און איך וואָלט זעהר צופריעדען געווען, ווען דו פאָהרסט אריבער אויף איין אנדער קור־אָרט. נאָר וואָס דען? איך פערשטעה דיך נישט, בעלצי היקרה. דו אליין שרייבסט מיר, אז פון מאריענבאַד קיין פראנצענסבאַד איז אַ שפרונג, נעמט מען און מע שפּרינגט אריבער. צו וואָס בעדאַרף מען קלאָגען און וויינען? איך שיק דיר דאָ געלד און איך בעט דיך: טהו מיר נישט אָן קיין בזיונות, און פאָהר אריבער באַלד קיין פראנצענסבאַד, נאָר אָהן בעגלייטערס, אָהן שטי־גוטערעס און אָהן אונטערפיהרערס... איך וועל דיר געבען איין עצה, וואָס דו זאָלסט טהון: הויב דיך אויף גאַנץ פריה, ווען גאָט אליין שלאָפט נאָך, זעץ דיך אויף און פאָהר אריבער, און נעם דיך צו דער קור צוריק פון'ם אלף־בית, און פערגעס, אז ס'איז פאַרהאַן אַ מאריענבאַד אויף דער וועלט מיט קאוואליערען, אדעסיטען, דאַנ־טיסטען און נאָך אזעלכע שארלאטאַנעס. טהו מיר צוליעב חאָטש איין מאָל, וועסט דו אליין זעהען, אז איך בין דיר מעהר גוטער פריינד פון זיי אלע. איך זאָג עס דיר נישט, חלילה, ווייל איך טראַכט־איבער אויף דיר, אָדער ווייל איך האָב עפּיס צו זיי, וואָ־רום וואָס האָבען זיי מיר געטהאָן און וואָס אהרט עס מיך, אז זיי דרעהען זיך דאָרט ארום דיר? לאָזען זיי זיך דרעהען ארום דעם מלאך־המות. נישטמעהר, איך וויל דיך פערהיטען פון אידישע מיי־לער. איך וויל נישט, אז יאַמאַיטשיכע זאָל האָבען וואָס צו רעדען, און מאיר'על שארלאַטאַן זאָל האָבען וואָס צו פאַטשקען מיט דער פען, און אַפילו אזאַ בעסאַראַביער מאַמעליגע, ווי חיים סאָראָקער, זאָל זיך נישט דערוועגען מעהר שרייבען ליעבע־צעטעלעך צו פרעמ־דע ווייבער... אויף איהם וואָלט איך מיך נעריכט גיכער אַ פּגירה, איידער אזאַ זאַך. היינט גנה טרעף, ווער ס'איז אַ גוטער פריינד און ווער ס'איז אַ שונא. בערעל טשאַפּניק איז דאָך עפּיס נאָר אַ נאַלד אַקעגען איהם. און איך בין געווען אזאַ שוטה און בין נענאַנגען און האָב זיך איהם פערטרויעט און אָנגערעדט אויף

טשאַפּניק'ען וואָס אין דער קאָרט, איז ער נישט פֿויל געווען אויף דער פּען און האָט, אַפּנים, אַלסדינג בעוויזען דער טשאַפּניטשקע — איצט איז אויף מיר אַ פֿייער, זאָל גאָט היטען! בערעל טשאַפּניק איז געקומען צו מיר צו לויפען מיט אַ צעיושעטען קאָפּ און האָט אויסגעמאַנטאַטשעט ביי מיר אַ גמילות־חסד אויף צו פֿערפֿאָלען. מאָהל דיר, דער סאָראָקער חזיר האָט זיך פֿון מיר אויך נישט גע־נאַרט. איך האָב איהם אַריינגעהאַקט אַ בריעף די טעג און אָנגע־ריבען אַ מאָרדע, אַז ער וועט שוין פֿערזאָגען קינדס־קינדער! און האָב קיין מורא נישט — וועגען זיינע בריוולעך צו דיר האָב איך איהם אפילו נישט מזכיר געווען. און איך בעט דיך, בעלצי היקרה, זאָלסט מיר שרייבען, וויפֿיעל האָסט דו אָנגענומען ביי איהם דורך דער צייט אויף מיין חשבון, און צי האָסט דו איהם גע'חתמ'עט קוויטלעך, צי ער האָט דיר געגעבען נאָר אַזוי, אויפ'ן וואָרט? עס וואָלט געווען אַ מצוה גדולה אָנצולערנען אַזאַ כלב שבכלבים, ער זאָל נישט בילען. און פֿאָלג מיך, בעלצי היקרה, פֿאָהר אוועק פֿון דעם פֿערשאָלטענעם מאַריענבאַד, פֿערשאָלטען זאָל דאָס ווערען. נאָר פֿאָהר נישט מיט קיינעם, פֿאָהר אַליין, און שרייב מיר, וויפֿיעל רעכענסט דו נאָך צו פֿערברענגען אין אויסלאַנד און ווען רעכענסט דו צו קומען, אם ירצה השם, אהיים געזונדערהייד? און וואוהין רעכענסט דו צו פֿאָהרען? — דו שרייבסט מיר, אַז קיין פֿראַנצענס־באַד, און ווערליג איך האָב געהערט (נישטאָ קיין פֿערבאָרגענע זאַך אויף דער וועלט), קלויבסט דו דיך גאָר קיין אָסטענדע! שרייב מיר, וואו ליגט עס ערגיץ, דאָס אָסטענדע? און שרייב מיר, מיט וועמען פֿאָהרסט דו קיין אָסטענדע? אוודאי מיט אַ בעקאַנטער מאַדאַם? און זיי מיר געזונד, און גאָט זאָל מיר העל־פֿען, איך זאָל שוין דערלעבען דיך זעהען געזונדערהייד צוריק פֿון דער קור, בין איך מנדר דיינע ביידע פֿעטערס צושטייער אויף הוצאות, זיי זאָלען אַריבערפֿאָהרען אין אַמעריקאַ, וואָרום עס איז נישט אויסצושטעהן פֿון זיי, מע רייסט פֿון אַלע זייטען. די היצען זענען גרויס, און דער יקרות איז נאָך גרעסער, און קבצנים זענען

דאַ אזוי פּיעל, אז ס'איז גאַרנישט אויסצובעהאַלטען זיך פון זיי...
שרייב מיר באַלד א קבלה אויפ'ן געלד און, למען השם, ווינציגער
געשפּאַציערט און מעהר געקורירט. וואָרום דיין געזונד — דאָס איז
ביי מיר דער עיקר.

בעלך שלמה קורלענדער.

.37

הערש לויפערמאַן פון די נאַלעווקים אין וואַרשאַ צו חיים סאַראַקער אין מאַריענבאַד.

להנגיד המפורסם מוהר"ר חיים סאַראַקער נ"י.

עס וועט אַך אודאי זאַן אַ חידוש נפלא, ווי קים עך פּליצים צינאַך מיט אַ בריעף, אז אינז האָבען מיר קיינמאָל נישט געהאַט קיין שום געשעפטען צווישען זעך, און אויב איהר ווילט, זענען מיר אפילו גאַרנישט אזוי נאָהינט בעקענט, אויסערדעם וואָס אינז דאַוור־נען מיר ימים נוראים אין איין שטיבעל. נאָר אויב ס'איז אַך אַ ווינדער, איז מיר אַ סך מעהר ווינדערליך, ווי קימט אַ איד, אַ בעל־הבית, אַ סאָלידער סוחר און אַ טאַטע פין קינדער, זעך ערלויבען אזוי צי האַנדלען מיט יענעמס וואַב, איהר שראַבען ליבעצעטעלאַך גאָר און אַפּירלעגען געלד? ווער דאַרף אַך מיט אייער געלד? נישט שוין זשע ווייסט איהר נישט, אז ערשטענס בין עך אפשר אזוי ראַך אין מזומן געלד, ווי איהר? און אויב איהר ווילט, בין עך, האָט קאָן פּאַראיבעל נישט, אפשר נאָך ראַכער פין אַך. וואָרום אז אינז זאָלען מיר זעך ווועלען גיט אויסרעכענען, ליגט איהר צעשטעקט מיט אייער פערמעגען בא לאַטען און ווער ווייסט, וואָס קאָן זאַן אין אַ יאָהר אַרים, חלילה, בא אַ קריזיס? עך בין מיט גאָט'ס הילף אַ מזומנ'ער עושר, וואָרום די גאַנצע וועלט ווייסט, אז עך האָב

נאָך זיי דאַנק אויסגענומען אין דער וואַרשעווער לאָטעריע מזומנ׳ע קערבלעך, אין עך קאָן מיר, ברוך השם, ערלויבען אויסהאַלטען מאַן וואָב נישט נאָר אין מאַריענבאַד, נאָר אַפילו אין פּאַריז. אין צוויי־טענס, איז מאַן וואָב, חלילה, נישט גלאַך צי אַנדערע וואָבער, ווי, למשל, די מאַדאַם טשאַפּניק, אָדער ווי קורלענדער׳ס וואָבעלע, וואָס אייער שוואָגער, דער אָרעסער פּאַצעטעל מאַריאַמטשיק, מאַכט דאָר־טען מיט איהר, ווי עס לאָזט זיך הערען, שענע משא־ומתנ׳ס... איהר ערלויבט אַך צי שראַבען צי מאַן וואָב, האָט מיר קאָן פּאַר־איבעל נישט, אַזעלכע נאַרישקייטען אין אַזעלכע נידערטרעכטיגע אַנציהערענישען, וואָס אַ לאַטישען מענשען וועט עס קיינמאָל גאָר אויף די געדאַנקען נישט קימען. דערביי זענט איהר זעך פּאַר איהר מודה, אַז איהר זענט נישט גאָטס סטראַפּטשע, אין דאָך האַלט איהר זי פּיר, למאַי זי בעגעגענט זיך מיט אַזעלכע נישט ווירדיגע פּאַרשווינדלאַך, ווי אייער שוואָגערעל. אין נאָך דעם אַלעם פּער־גינט איהר אַך צי זאָגען מאַן וואָב, אַז איהר אין אייער קאַסע זענט אַנגעבערייט!... דאָס איז שוין פּין אייער זאָט, האָט מיר קאָן פּאַר־איבעל נישט, אַזאַ שוויינערײַ, וואָס דאָ אויפ׳ן אָרט קריגט מען פּאַר אַזאַ זאַך געבראָכען די באַינער... אין איהר האָט נאָך אַזעלכע פּער־שטאָכענע אויגען בעריהמען זעך פּאַר מאַן וואָב, אַז מיר זענען מיט אַך נאָהענטע שמעלקעס אין איהר האָט אַ העזה זעך אינטער־צישרייבען „אייער מאַנס פּראַנד“. כ׳בייט אַך, זאָלט איהר מיר געזינד זאַן, פון ווען אָן זענט איהר עס מאַנער אַ פּראַנד געוואָרען? ווי זענט איהר געוועזן אין יענע צאַטען, ווען עך בין, נישט פּאַר איצט געדאַכט, געלעגען אין דער ערד און געבאַקען באַיגעל? מיר שאַנט, אַז עך האָב געהאַט אַ זכיה, אַז איהר האָט מיר געענטפּערט אויף מאַן גיט־שבת מיט מאַן גיט יום־טוב. און עך בייט אַך, ווער בעדאַרף עס אַזוי נויטיג אייער גיט־פּראַנדשאַפט? קאָן קרעדיט האָב עך בא אַך קאָנמאָל נישט געהאַט אין נישט געזיכט, אין איצט, מיט דער הילף פון קודשא־בריך־הוא, דאַרף עך אייער קרעדיט אודאי נישט. ווייסט איהר, וואָס עך וועל אַך זאָגען? אַזעלכע

בריוולעך, ווי איהר שראַבט, זענען, האָט מיר קאַן פּאַראיבעל נישט, אָנגעמאַסטען נאָר פאַר אַזעלכע פאַנע בריה'ס, ווי די מאַדאַם טשאַפּניק אין נאָך אַזעלכע הפקר־וואַבלאַך, אָבער נישט פאַר אָנ־שטענדיגע פרויען פון אָנשטענדיגע לאַט.

דאָס איז אַלעס, וואָס עך האָב געפינען פאַר נויטיג אַך צו זאָגען אויף דער הייסער שעה. דאָס איבעריגע וועל עך אַך אויס־לומר'ען, אם ירצה השם, אַז איהר וועט קימען געזינטערהייד אַהאַים אין אינז וועלען מיר זעך זעהן פנים אל פנים. דערוואַל זאָט'ס מיר אין האָט'ס מיר.

ממני צבי הירש לויפּערמאַן.

38.

הירש לויפּערמאַן פון די נאַלעווקיס אין וואַרשע צו זיין ווייב בראַני לויפּערמאַן אין מאַריענבאַד.

בראָנישי!

וואָס איז די מעשה, וואָס די שראַבסט מיר די גאַנצע צאַט, עך זאָל דיר שיקען געלד און געלד, און אַז די האָסט דאָרט אין מאַריענבאַד בעקימען, קיין בייז אויג, אַזאַ קרעדיט — פון דעם שראַבסט די מיר גאָרנישט. אַ גליק, וואָס עך האָב בעקימען זאַן בריוועלע צו דיר, אַנישט וואָלט עך גאָרנישט געוויסט, ווי אַזוי די פערברענגסט דאָרט די צאַט, אין וואָס פאַר אַ גיטע פראַנד די האָסט דאָרט געפינען, וואָס זיי אַליין אין זייער קאַסע זענען אָנגע־ברייט פאַר דיר! מילא, אַז ער איז דיר אַ גיטער פראַנד — דאָס זעהט מען פון זאַן בריוועלע צו דיר. אָבער פון ווען אָן בין עך געוואָרען זאַנער אַ גיטער פראַנד, וואָס ער וויל פערהיטען מאַן

כבוד? פאר וואס האב עך נישט געהערט פין זאן גיטפראנדשאפט דעמאלט, ווען עך בין, נישט פאר איצט געזאגט, אויסגעריסען געווארען אין ארימגעלאפען איבער ווארשא מיט איין ארויסגעשטעלטער צינג זיכען א דראערעל? איצט זענען זיי שוין אלע געווארען מאנע גיטע פראנד. פין בערעל טשאפניק שמועסט מען נישט. דער איז באלד נאכ'ן געווינס געקימען צי לויפען מיט א גדולה אין אויפגעדעקט מיר א סוד, אז ער האט מעך תמיד געהאלטען פאר א פעהיגען מענשען, אין אויסגעלאזט האט זעך עס מיט א גמילות־חסד'על. נאר אפילו אזא איד, ווי רב וועלוועל יאמאיקער מיט'ן שענעם בארד, טראגט מיר האנט דעם „גיט־מארגען" אקעגען. עך בין מיט א מאל אויסגעוואכסען, געווארען א גאנצער יש, א העלד אין מיטען דרינען! דאכט זעך, דער אייגענער הערש לויפערמאן וואס פריהער, אין דאך נישט דער. אפילו די צאטינגען האבען געהאט צי טהין די ערשטע צאט מיט'ן נייעם גביר פין די נאלעווקים. נאר לאמיר דאס אוועקלעגען אויף א זאט. זאג מיר, בראנישי, ווי דערלאזט די עס גאר, מע זאל צי דיר שראבען אזעלכע בריוועלאך? למאי האסט די אליין נישט אפגעשיקט צי מיר זאן בריוועלע? אין וואס האסט די איהם אפגעענטפערט אויף זאן בריוועלע? אין שראב מיר, אויב ס'איז אמת, אז די קענסט זיך דארטען מיט זאן שוואגער דעם שארלאטאן? אין אויב ס'איז אמת, אז די געהסט מיט איהם שפאציערען אויף דער גאס? אין ווי קימט עס, וואס פאדליג ער שראבט, האסט די איהם געגעבען א קאלטען אויפנאהם, לסוף לעגט ער דיר פאר, אזוי ווי די פאהרסט פין בערלין, קעהרסט די דארפען געלד, על־כן, שרייבט ער דיר, אז ער אין זאן קאסע זענען תמיד אנגעברייט פאר דיר!? אזא חוצפה איז נאך נישט געהערט געווארען אין דער וועלט. אויסערדעם, וואס עך שראב צי איהם אליין א רעכט בריוועל, וואס עס וועט איהם פינסטער ווערען אין די אויגען, וועל עך נאך זאן מיט זאן בריוועלע צי דיר בא זאן וואב — לאז זי זעהן אין לאז זי אויך וויסען, ווי אזוי איהר מאן האלט די „קור" אין מאריענבאד!

עך בייט דעך, בראָנישי, זאָלסט מיר באלד שראַבען ווענען איהם וואָס אין ווען, וואָרים עך וועל אזא זאך נישט פערשוואַגען! אין פין דאַן געזינד זאָלסט די מיר שראַבען אין פין אַלסדינג זאָלסט די מיר שראַבען.

פין מיר דיין געטרייער מאַן הערש לויפערמאַן.

.89

קלמן ברויכשטוהל פון די נאַלעווקים איז ווארשא צו חיים סאַראַקער איז מאַריענבאַר.

לכבוד הגביר המפורסם מוהר"ר חיים סאַראַקער נ"י.

דער צוועק פון דיזען בריעף איז אָנצופרעגען זיך ביי אייך, איהר זאָלט זיין אַזוי גוט מיר ענטפערען גאַנץ אויפריכטיג און קלאָר, נישט געדרעהט זיך און אָהן קונצען: וואָס פאַר געשעפטען האָט איהר דאָס מיט מיין פרוי, וואָס איהר שרייבט צו איהר שלום־לאהובי־בריוולעך? איהר רופט זי אַרויס צום ברונען און אין „מי־ראַמאָנט" אַריין צו שמועסען מיט איהר אונטער פיער אויגען?! איהר לענט איהר פאַר געלד, און איהר פאָדערט פון איהר, זי זאָל אַריבערפאָהרען צו אייך אין אייער האָטעל פון איהר טובה וועגען?!... און דער עיקר, וואָס פאַר א סודות האָט איהר עס צו דערצעהלען אויף מיר???!... אין אייער בריוועלע צו מיין פרוי ווינקט איהר אָן, אז איך האָב נישט פיינט קיין קערטעל און אז איך שפיעל אין „אָקע". אויב דאָס איז אייער סוד, וואָס איהר האָט אויסצוזעצען אויף מיר, האָט איהר נישט געטראָפען די סטאַנציע. גאַנץ ווארשאָ ווייסט, אז איך אין „אָקע" שפיעל נישט. איך שפיעל אמאָל א באַנטשאָק אָדער איין אַנדער שפיעל, און לעב נישט פון קיין קאָרטען. איך בין נישט

בערעל טשאפניק, איך האב אנדערע געשעפטען. אלזא, וואס קאנט איהר אויף מיר דערצעהלען פאר מיין פרוי? און וואס פאר א אינטערעס קאנט איהר האבען דערביי? א מאן, וואס שרייבט אזעלכע בריוועלעך צו א פרעמדער פרוי, מוז האבען וויכטיגע אור־זאכען און איין ערנסטען צוועק. אז איהר זענט איצט נישט שוה בשוה מיט אייער פרוי — דאס ווייס איך שוין לאנג, מע רעדט ביי אונז אויף די נאלעווקים דערפון גאנץ געשמאק. וועלוועל יאמאיקער האט מיר דערצעהלט אויף אייך גאנץ שענע זאכען, אויף אייך און אויף אייער שוואגער מאריאמטשיק. מע שמועסט, אז איהר ביידע האלט ביי גט'ען זיך מיט אייערע ווייבער. אויב אזוי, ווינש איך אייך, ס'זאל זיין אין א גוטער שעה. איצט בלייבט איבער נאר איין זאך: וואס האט איהר קיין צייט נישט געהאט שוין אזוי גיך איך בעוואהרענען מיט א צווייטער פרוי, וועהרענד יענע האט נאך א מאן ביז הונדערט צוואנציג יאהר? אדער אפשר ווייסט איהר פון דעם סוד, אז עס האט ביי אונז אויך געהאלטען אמאל אויף א גט? איז, ערשטענס, געהער זיך עס אן נאר מיט מיר און מיט מיין פרוי, און צווייטענס, האט איהר בעדארפט וועניגסטענס אנ־פרעגען זיך ביי מיר דורך א בריעף, נישט געהן מיט אזעלכע וועגען, ווי איהר געהט... אגב, אז עס האלט שוין דערביי, בעדארף איך אייך זאגען גאנץ אויפריכטיג, אז אויב איך וועל מיך אנטשליסען צו שיידען זיך מיט מיין פרוי, וועל איך עס אנדערש נישט טהון, נאר מיט א תנאי, וואס בעשטעהט אין צוויי פונקטען: 1) איך וועל איהר די קינדער נישט אוועקגעבען פאר כל הון דעלמא. 2) די קינ־דער מוזען מיר זיין בעוואהרענט מיט א געוויסער סומע אויף זייער נאמען, אריינגעטראגען אין נאסודארסטווענע באנק. איהר זענט א איד א סוחר און א בר־דעת, און איהר האט, אפנים, דאס זעלבע פעקעל, וואס איך — א ווייב א צרה, — בעדארפט איהר אבער פער־שטעהן, אז צווישען אייך און מיר איז א גרויסער אונטערשיעד. איהר זענט א איד א קאפיטאליסט, און אייערע קינדער זענען געד־זיכערט, און איך בין נישט איהר. איך געב אייך מיין עהרען־ווארט,

אַז איך וועל דאָס צווייטע מאָל נישט הייראַטען. איין מאָל אָפּגע־בריהט זיך — גענוג.

אַלזאָ, ידידי, אויב איהר האָט איין ערנסטען קוק, זאָלט איהר מיר תיכף ומיד ענטפערען, וואָס און ווען און ווי אַזוי. און אויב עס איז ביי אייך מעהר נישט ווי אַזאַ מין ספּאָרט, ווי ביי אייער שוואָגער דעם שאַרלאַטאַן, וואָס וועדליג מע שרייבט אונז פון מאַ־ריענבאַד, האָלט ער אין איין נאָכלויפען נאָך פרעמדע ווייבלעך און שרייבען זיי ליעבע־בריוולעך, פערשטעה איך נישט, ווי ערלויבט זיך עס אַזאַ זאַך אַ איד אַ סוחר, אַ טאַטע פון קינדער, ער מעג זיך זיין אפילו אַ גביר און אפילו אַ מיליאָנער? זעלבסטפערשטענדליך, אַז איך וועל אַזאַ זאַך נישט פערשווייגען, און עס קאָן אַרוים דער־פון אַ גרויסער סקאַנדאַל. איך ערוואַרט פון אייך יעדענפאַלס איין ענטפער, אָבער קלאָר און דייטליך, אָהן המצאות און אויבערקעפּ־לעך... איך האָב נאָר־וואָס אָװעקגעשריבען אַ בריוועל אויך צו מיין פרוי קיין מאַריענבאַד, זי זאָל מיר שרייבען, אויב ס'איז אמת, אַז זי האָט געשיקט צו אייך אַ שליח נאָך געלד? און פאַר וואָס האָט זי זיך נישט אָנגעפרעגט פריהער ביי מיר? און וואָס איז דאָס פאַר אַ מיראַמאַנט, וואָס איהר רופט זי אַהין אַרוים? און וואָס פאַר סודות האָט איהר ענטדעקט אויף מיר? און ערשט דעמאָלט, ווען איך וועל האָבען בעקומען איהר ענטפער, וועל איך וויסען, וואָס איך האָב צו טהון. דערווייל זעהט מיר אוים דער גאַנצער חלום אַ רעטעניש.

איך פערהאָף, אַז אויב איהר האָט אין זיך חאָטש אַ ברעקעל אַנשטענדיגקייט, בעדאַרפט איהר באַלד און שוין געבען אַ קלאָרע תשובה אויף דעם אַלעם און זאָגען מיר דייטליך און אויסדריקליך, וואָס האָט איהר געמיינט מיט אייער פערשטעלטען בריעף צו מיין פרוי? וואָס איז אייער כונה און אייער מיין? און דער עיקר, וואָס פאַר סודות האָט איהר אויסצוזעצען אויף מיר, אויף אייער אומבעקאַנטען

קלמן ברויכשטוהל.

40.

קלמן ברויכשטוהל פון די נאַלעווקיס אין וואַרשע צו זיין ווייב לאה ברויכשטוהל אין מאַריענבאַד.

צו מיין ליעבער פרוי לאה'צי לעב וואָהל!

עס איז נישט גלייך, לאה'צי, וואָס איך האָב בעדאַרפט גע־וואָהר ווערען פון אַזאַ וויכטיגער זאַך און פון אַזאַ ערנסטען שריט דורך דער דריטער האַנד. מיר שיינט, ס'וואָלט געווען פיעל גע־זינטער פאַר אונז ביידען, ווען איך ערפאַהר עס דירעקט פון דיר. איך האָב אפילו בעמערקט שוין לאַנג, אַז דו האָסט עפּיס אויף דער נשמה, נאָר דו פערבאָרגסט עס פון מיר אַזוי ווייט ווי מעגליך. דיין פּלוצימדיג אַפּרייזען קיין אויסלאַנד, דיין אויסוועהלען מאַריענ־באַד — וואָס עפּיס גראַד מאַריענבאַד? פאַר וואָס נישט איין אַנדער באַד? — און דיינע זעלטענע און קורצע בריוולעך צו מיר די לעצטע צייט — דאָס אַלעס האָט בעדאַרפט זיין אויפפאַלענד אין מיינע אויגען. נאָר ווי זאָגט דאָס שפּריכוואָרט: „דער מאַן ווערד געוואָהר אַלע מאָל צום לעצטען"... איך וואָלט דאָס קיינמאָל אויף דיר נישט געגלויבט. — און גלויב אויך איצט נישט — אַז דו זאָלסט אַזוי נידעריג פאַלען און ערלויבען זיך צו שיקען לייהען געלד אָהן מיין וויסען ביי אַזאַ מאַן, וואָס גראָבט זיך אונטער מיר און זוכט אויף מיר בלבולים, אום צו דערגרייכען זיינע נידעריגע צוועקען. לאָז שוין זיין אפילו, ווי דו האָסט מיר נישט איין מאָל געזאָגט, אַז איך האָב דיר פערפינסטערט דיין וועלט (אַבוואָהל ס'איז נישט אַזוי די מעשה: מיין וועלט איז פערפינסטערט גע־וואָרען דורך דיר). נאָר יעדענפאַלס וואָלט געווען אַ סך עהרליכער פון דיר, ווען דו זאָלסט מיר שרייבען: „אַזוי און אַזוי, קלמן־לעב, איך וויל זיין פריי, וויל ס'איז מיר נמאס געוואָרען צו לעבען אין שטענדיגען געלד־מאַנגעל און דעסגלייכען"... וואָלט איך דיר אָפּ־

געענטפערט דאס זעלבע, וואס איך האב דיר געזאגט שוין לאנג, נאך ביי אונזער ערשטען צעפאהרען זיך, — געדענקסט דו? — אז ס'איז פארהאן א רוסיש ווארט: „נאסילאו מיל ניע באודעש"... אויך איצט זאג איך דיר, לאה'ני, ווי איין אמת'ער גוטער פריינד און ווי א פאטער צו זיינע קינדער, אז אלע וועגען זענען פאר דיר אפען. איך וועל דיר געבען פולע פרייהייט, נאר מיט איין תנאי: אזוי ווי דו ווייסט, ווי טייער עס זענען ביי מיר די קינדער, אז איך וועל זיך מיט זיי נישט שיידען פאר קיין געלד אין דער וועלט, און אזוי ווי ער איז א איד איין עושר, חוץ זיין שאדען אויף מיר געזאגט געווארען האטש האלב, על־כן זאל ער בעוואהרענען פריהער דיך, דערנאך אונזערע קינדער. פון זיך רעד איך נישט. מיך וועט גאט אויספיהרען אהן איהם. דו ווייסט, אז קיין גרויסער איבערקלויבער בין איך קיינמאל נישט געוועזען, און איצט אודאי נישט. אבי איך זאל וויסען, אז דיר וועט זיין גוט, און אז אונזערע קינדער וועלען, חלילה, נישט דארפען אנקומען צו א שטיפטאטען. דאס איז אלעס, וואס איך האב דיר צו זאגען. איין אנדער מאן אויף מיין ארט וואלט דיר געמאכט איין אוואנטורע מיט א סקאנדאל. איך בין נישט קיין מענש פון קיין אוואנטורעס און פון קיין סקאנדאלען. דעריבער שרייב איך דיר געלאסען און אויפריכטיג. און אויך צו איהם האב איך היינט אוועקגעשריבען א בריעף, און איך פערלאז מיך אויף זיין אנשטענדיגקייט, אז ער וועט מיר געבען א קלארע תשובה, און די זאך וועט רעגולירט ווערען אויפ'ן אנשטענדיגען ארט, און עס וועט נישט קומען, חלילה, צו לייטיש געלעכטער און צו סקאנדאלען, ווי עס ווינשט דיר

דיין באמת געטרייער מאן, וואס איז יעדענפאלס דיין בעסטער פריינד.

קלמן ברויכשטוהל.

.41

איטשע־מאיר שערענצים און איטשע־מאיר פעקעלים פון די נאַלעווקים אין ווארשאַ צו חיים סאַראַקער אין מאַריענבאַד.

(איבערזעצט פון העברעאיש).

פריער צום פיעלגעעהרטען געהויבענעם און געאַכפערטען הערר, דעם געלעהרטען און אויפגעקלערטען רב חיים סאַראַקער — פריער אַהן איין עק.

נאַכדעם, ווי מיר בעגריסען דעם געעהרטען הערר, ווי דער מנהג איז, טהוען מיר זיך נעמען צום אַלעם ערשטען ערלויבונג צו ווינשען איהם אַ גיכע היילונג און אַ רפואה שלמה, הן אין זיין קערפער והן אין זיין געלד, און דער אַלמעכטיגער זאָל איהם ברענגען אין פריעדען אהיים צו דער רוהונג און צו דער ערבשאַפט אין גיכע צייטען, און ער זאָל נישט וויסען מעהר פון קיין שום קרענק און פון קיין שום שמערצען מיט'ן כלל ישראל פון היינט און ביז אייביג — אָמן.

אַצינד טהוען מיר מאַכען פאַלען אונזער געבעט פאַר די הויכקייט פון אונזער הערר, ער זאָל אַראָפּנייגען זיין אויהער און צוהערען צו אונזער קול, צום קול פונ'ם בלוט פון דיין ברודער, וואָס טהוט שרייען פון אַ ווייט לאַנד אויף דעם אומרעכט, וואָס ווערד אונז געטהאָן אָהן אַ שום עולה אין אונזערע הענד. מיר האָבען געזאָגט, לאָמיר דערצעהלען חאָטש אַ טויזענד־חלק פון אונזערע יסורים און הארצוועהטיג — איז אָבער מיעד יעדע צונג צו רעדען, יעדע פעדער צו שרייבען, און ס'איז קורץ די דעק אויף צו פערשפּרייטען. און נאָר אין קורצע ווערטער וועלען מיר זיך פּרובען געבען אַ ווידער־קול פון אונזער אויסגעשרעה, וואָס רייסט זיך

אַרוים מיט אַ גוואַלד פון די ווענד פון אונזער האַרץ. הערט אונז אוים, וועט אייך אויסהערען גאָט.

מיר, די אונטערגעשריבענע אויף דעם דאָזיגען בריעף, זענען וואַרשעווער יונגע־לייט, וואָס זענען נישט לאַנג אַראָפּ פון׳ם טיש פון זייער פאָטער און האָבען געשיקט אין האַנדעל זייערע הענד, און גאָט האָט געבענטשט דאָס טהועכץ, וואָס זיי האָבען געטהאָן, און זייער אַרבייט האָט געמאַכט וואַכסען פּירות, און זייער נאָמען האָט זיך געשטאַרקט אויף דער וועלט, און ווי דער מנהג איז פון אונזערע ברידער, די קינדער פון ישראל: ווי באַלד נאָר די זון פון הצלחה טהוט אַ לייכט צו זיי מיט איהר פּנים, אַזוי הויבען זיי אָן צו פערשווענדען דאָס, וואָס זיי האָבען אָנגעזאַמעלט מיט די מיערקייט פון זייערע הענד, און געלד איז ווי גאָרנישט ביי זיי אין די אויגען, און מעהר פון אַלע ברענגען זיי זיך אוים אויף די ווייבער פון זייער יוגענד, און זייערע ווייבער הויבען אָן פּיהלען מיט אַ מאָל אַלערליי וועהטיגען אין זייערע אַלע איברים און זיי הויבען אָן פאָרשטען צו די אָפּגעטער פון דער מעדיצין, וועלכע צעשיקען די דאָזיגע קראַנקע אין אַלע עקען פון דער וועלט צו זוכען אַ תרופה צו זייער וואונד, און מעהר ווי אומעטום ווערען זיי געשיקט אין יענעם מאָדנעם קוראָרט, וואָס איז בעוואוסט מיט׳ן נאָמען מאַריענבאַד.

עס פערשטעהט זיך פון זיך זעלבסט, אַז מיר האָבען מקיים געווען דעם דין פון מאַריענבאַד מיט אַלע פּונקטען און פּישטשעווקעס און מיט אַלע זעכס הונדערט און דרייצעהן מצוות, וואָס הענגען אָפּ אין דעם. נישט געשוינט האָט אונזער אויג אויף קיין געלד, און אַלץ, וואָס דער דאָקטאָר האָט געזאָגט: טהו — דאָס האָבען מיר געטהאָן. און מיר האָבען אַרויסבעגלייט אונזערע געליעבטע ווייבער קיין מאַריענבאַד, און געלד האָבען מיר געטהאָן אין זייערע כלים, און מיר האָבען צו זיי געזאָגט: „געהט־אויף אין אַ גוטער שעה און אין אַ גליקליכער אין יענעם פרוכטבאַרען לאַנד, וואָס טהוט רינען מילך און האָניג, און געפינט דאָרט אייער היילונג,

נייערט איהר זאָלט אונז נישט פערגעסען און זאָלט פון צייט צו צייט מאכען פליהען צו אונז אייערע צייכענס און אייערע נאכריכ־טען פון אייער פריערען און פון אייער וואָהל־זיין, ביז עס וועט קו־מען דער גליקליכער טאָג פון אייער צוריקקעהרען אין אייער נעסט אריין צו אייערע מאַנען, די הערצען פון אייער יוגענד".

אזוי האָבען מיר געזאָגט צו אונזערע געליעבטע ווייבער און זיך אָפּגעזעגענט מיט זיי, און זיי האָבען פערלאָזט מיט פריערען דאָס לאַנד פון זייער געבורט און זענען געקומען אין דעם לאַנד, וואָס זיי האָבען אויסדערוועהלט, דאָס הייסט קיין מאַריענבאַד, און האָבען אונז צוגעזאָגט צו שיקען נאכריכטען פון צייט צו צייט, און האָבען געהאַלטען וואָרט, געשריבען אונז בריעף פון דעם שטאַנד פון זייער געזונד, און פון די וואַ־סערען, וואָס זיי טהוען דאָרט שעפּען פון די קוועלען פון הילף. נאָר פּלוצים איז פערשטאָפּט געוואָרען יעדע זעהונג פון זיי. די פּאָסט האָט פערמיטען צו ברענגען אונז זייערע נאכריכטען. פער־אָרעמט און אויסגעטריקענט זענען געוואָרען אַלע קוועלען פון זיי־ערע שרייבעכצען, וואָס זיי פלעגען צו אונז שרייבען, ביז מיר האָבען פערלוירען אונזער קאָפּ און מיר זענען געוואָרען אין אונ־זערע אויגען גלייך, ווי מיר חלומ'ען. און פּלוצים האָט מען אונז אויפגעעפענט אונזערע אויגען און ס'איז אונז פערענטפערט געוו־וואָרען אַלע קשיות. מע האָט אונז בעוויזען שוואַרץ אויף ווייס, ווער ס'איז דאָ דער שולדיגער און ווער ס'איז דאָ דער בייזער שליח. אין לעבען וואָלטען מיר נישט געגלויבט, ווען מיר זאָלען נישט זעהען מיט אונזערע אויגען און נישט דערקענען אייער האַנדשריפט און די האַנדשריפט פון אייער געעהרטען שוואָגער, געקריצט אויף פּאַפּיער. זעהר געעהרטער און געהויבענער הערר! מיט די גלאַט־קייט פון אייערע צינגער און מיט די זיסקייט פון אייערע רעד האָט איהר ביידע זיי געטהאָן פאַנגען אין אייער נעץ. פולע הויפענס ליעבשאַפט האָט איהר געטהאָן אויסגיסען אין זייער שויס אריין און איהר האָט געמיינט, ווייזט אויס, אז קיין מענש וועט נישט

וויסען, קיין בעשעפעניש וועט נישט זעהען. אוי־וועה געשריגען!
ווער וואלט דאס געגלויבט, אז דארט אין דעם וויטען מאריענבאד
וועט זיין אנגעגרייט נאך פון נעכטען דער גיהנם ? ווער וואלט
דאס געגלויבט, אז אונזערע ריינע פרומע ווייבער, וואס אין דער־
היים אין ווארשא וואלטען זיי אויסגעלעבט זייערע יאהרען און
וואלטען נישט געוואוסט פון קיין זינד, זאלען אזוי געשטרויכעלט
ווערען ? ווער וואלט דאס געגלויבט, אז אין אזא צייט, וואס איז
א צרה פאר יעקב'ן, און ישראל איז אוועקגעגעבען געווארען צו רויב־
בער, אין אזא צייט, ווען אידיש בלוט גיסט זיך, ווי וואסער, אין
הויפט פון אלע גאסען, ווען שונאים פרעהען זיך און טאנצען אויף
אונזער חרפה, ווען די פיילען ווערען געשארפט אויף אונז פון אלע
זייטען און שווערע וואלקענס רוקען זיך אן אויף אונזער הימעל —
אין אזא צייט זאלען אידען, בעווייבטע אידען, טאטעס פון קינדער,
אין זינען האבען טהון אזעלכע אומווירדיגקייטען, פערנארען פרעמ־
דע ווייבלעך ערגיץ אין אויסלאנד, און אונטער'ן דעקטוך פון היילונג
און לעבעדיגע וואסער טרינקען זיך נעמען אראפפיהרען זיי פונ'ם
גלייכען וועג און פערפיהרען זיי אין א ארט, וואס פון דארטען וועלען
זיי זיך שוין נישט אומקעהרען—א! שטוינט איהר הימלען! מיר האר־
בען געמיינט, אז נאר אייער געעהרטער שוואגער, דער מאן פון איי־
ער ווייב'ס שוועסטער, וואס האט א שם אין דער וועלט פאר איין
אויסגעלאטענעם מענשען, וואס האט אראפגעווארפען פון זיך דעם
יאך פון דרך־ארץ און אנשטענדיגקייט, איז פעהיג צו טהון אזעלכע
מיאוסע זאכען — שרייבען בריוולעך צו פרעמדע ווייבלעך. זיינע
בריוולעך, וואס ער האט געטהאן לויפען צו אונזערע ווייבער, איז
אונז געראטען אפצוהאנדלען פאר רעכט געלד ביי איינעם א פאר־
שוין, וואס מיר זענען נישט מחויב צו פערעפענטליכען זיין נאמען.
מיר האבען געמיינט, אז דערמיט האט זיך געענדיגט די דאזיגע
הימעלשרייענדיגע טראגעדיע. צום סוף האבען מיר דערזעהען, אז
מיר זענען געווען בלאנזענדיגע אין א מדבר, אז דער אמת'ער פיינד
לאקערט נאך פון זיין בעהעלטעניש — און דער דאזיגער פיינד

דאָס זענט איהר, געעהרטער און געאַכפּערטער הערר, איהר און נישט קיין אַנדערער. וואָרום אויב אייער געעהרטער שוואָגער, דער מאַן פון אייער ווייב'ס שוועסטער, האָט געטהאָן שרייבען צו אונזערע ווייבער פיעל נאַרישקייטען און פּוסטע רעד פון חנופה מיט אַ גרינגען קאָפּ, האָט איהר, זעהר געעהרטער הערר, געהאַט איין עזות צו זאָגען אונזערע ווייבער, אַז איהר וועט טהון מאַכען רינגען געלד פון אייער בייטעל פון זייער טובה וועגען. אַ ! פערשאָלטען וואָלט געמעגט ווערען די האַנד, וואָס האָט אַזעלכעס געקאָנט צייכענען ! פערשאָלטען וואָלט געמעגט ווערען די צונג, וואָס איהרע גלאַטע רעד זענען גיפט און די זיסקייט פון איהרע ווערטער איז דער גיהנם.

דאָס אַלעס האָבען מיר, די אונטערגעשריבענע, געפונען פאַר נויטיג, זעהר געעהרטער הערר, אויסצוגיסען אין אייער שוים און צו בעטען פון אייך מיט אַלע מינים געבעט — איהר זאָלט רחמנות האָבען הן אויף אונזער כבוד, הן אויפ'ן כבוד פון אונזערע ווייבער, והן אויף אייער אייגענעם כבוד, און איהר זאָלט אויפהערען צו טהון אייערע אומווירדיגע זאַכען. מיר זענען אייך מוסר מודעה, זעהר געעהרטער הערר, אַז באַם איהר וועט נישט צוהערען צו אונזער קול און וועט נישט פערמיידען ווייטער צו טהון אייערע אומווירדיגקייטען אין דער פערבאָרגעניש, דאַן וועט ביטער זיין אייער סוף און איהר וועט בעקומען אייער לוין און אייער צאָהלעכטס בכפל כפלים, וואָרום ס'איז דאָ אַ גאָט אויף דער וועלט און ס'איז נאָך פאַרהאַן אַ געזעץ און אַ ריכטער אין ישראל !

מיר בעטען ביי אייך, איהר זאָלט קיין פאַראיבעל נישט האָבען, וואָס מיר פערלענגערען נישט אונזערע רעד, ווייל מיר האָבען זעהר קיין צייט נישט ! און האָפענדיג, אַז איהר וועט טהון אַ געהעריג אויהער צו אונזערע ווערטער, וואָס טריפען פון אַ ריכטיגען קוואַל און פון אַ האַרץ פול בלוט, און איהר וועט נישט דערלאָזען צו גרעסערע בזיונות, פערקירצען מיר אונזערע רעד און צייכענען

מיט פיעל כבוד און מיט א בענטשונג פון גוטע פריינד, וואס ווינ־
שען אייך פיעל גליק און רייכקייט ביז אהן א שיעור.

די רעד פון: יצחק מאיר שערענציס.

און די רעד פון: יצחק מאיר פעקעליס.

.42

אלעכסאנדער סווירסקי פון באזעל צו דער יאמאימשיכע איז מאריענבאד.

גנעדיגע פרוי!

איך האבע די עהרע איהנען מיטצוטיילען, דאסס איך אין באזעל
אויף דען צעהנטען ציוניסטען־קאנגרעס גליקליך אנגעקאממען בין,
און ווי מיר די זאכע בעאבערדעט האבען, האבע איך מיך צו מיינע
געשעפטען מיט פליים געגאמען, די פאסיגע פארטיען פאר איהרע
ווערטהע טעכטער נאכצוזעהן, און מוז בעהויפטען, דאסס צו מיינען
גרעסטען בעדויערען האבע איך דאס געוואונשטע פיר זיע ליי־
דער ניכט געפונדען, ווייל דער גרעסטער טייל געסטע צום צעהנטען
ציוניסטען־קאנגרעס בעשטעהט פון מענער, וועלכע ליידער שוין
לאנג פערהייראטעט זינד. דען אונפערהייראטעטע גיעבט עס ליי־
דער ניכט אונטער דען ציוניסטען. די אורזאכע איז וואהרשיינליך
די, דאסס די ציוניסטען ליידער פריה הייראטען, אונד פיעלייכט זינד
דא נאך אורזאכען, אבער דער טהאט איזט פעסטגעשטעלט, דאסס
מיין רייזע נאך באזעל ואר גאנץ אומזאנסט, אונד עס טהוט מיר
ווירקליך לייד די שפעיזען, וואס זי מיר געגעבען האבען. אבער איך
קאן מיך רעכטפערטיגען, דאסס איהרע שפעיזען זענען דאך ניכט
גאנץ אומזאנסט העראיסגעשמיסען, דען איך האבע מיך היער אין
באזעל אינפארמירט וועגען איהר קישיניעווער פארטיע אונד איך

האבע צו מיין גרעסטער ערשטוינונג ערפאהרען, דאסס דער העדר זיידענער איזט ווירקליך איין זעהר טיכטיגער דאנטיסט, וועלכער אין קישיניעוו די גרעסטע פראקטים האט, אבער ער איזט לײדער שוין לאנג פערהייראטעט אונד האט צו הויזע איינע זעהר נעטטע פרוי אונד קינדער, אונד עס וואונדערט מיך וואהרהאפטיג, ווי האבען וויר דאס געקאנט זיך זא ביטערליך ענטוישען, דאסס די זאכע זא ווייט געגאנגען איזט, דאסס ער אין איהרע אלע דריי ווערטהע טעכטער זיך פערליעבט האט, אונד אויך איהרע ווערטהע טעכטער איהם זא ווייט סימפאטיזירען, דאסס גאנץ מאריענבאד שוין אלס ריכטיגע פארטיע זי בעטראכט האט! אונד וואס מיר בעזאנדערס פערדרוס מאכט איזט דער פאקט, דאסס דיעזער העדר זיידענער שיינט מיר איין געמיינער בעטריגער צו זיין, דען דיעזער שורקע האט ביי מיר איינינע טויזענד קראנען אויף איינע קורצע צייט אלס גמילות-חסד גענאמען, אונד אלס איך איהם צוויי מאל טעלעגראפיש געמעלדעט האבע, דאסס ער מיר דיעזע פאאר טויזענד קראנען זאפארט טעלעגראפיש נאך באזעל איבערווייזען זאל, בלייבע איך גאנץ אהנע אנטווארט, אונד האבע איך הייטע צו מיינע גרעסטע ערשטוינונג איינע נאכריכט בעקאמען, דאסס דער העדר זיידענער נאך אסטענדע צוזאמען מיט פרוי קורלענדער אבגערייזט האט, אונד דאסס דער העדר מאריאמטשיק איזט צוזאמען מיט פרוי שערענצים אונד פרוי פעקעלים אויך נאך אסטענדע אבגערייזט, אונד אויך דיעזער לייכטזיניגער העדר מאריאמטשיק איזט מיר איין פאאר הונדערט קראנען שולדיג געבליבען נאכדעם, ווי וויר צוזאמען איינינע מאל אין אקע געשפיעלט האבען. אבער דיעזע פאאר הונדערט קראנען פאן הערדן מאריאמטשיק זינד מיר ניכט זא פיינליך וויע יענע דרייטויזענד קראנען פאן הערדן זיידענער, דען דאס איזט בלויז קארטענשולד, אונד דאס איזט לײדער בארעס געלד, מיט בלוט אונד שוויים פערהארעוועט, — אויסקרענקען זאל ער דאס, אזא איין אויסוואורף! א ממזר! אזעלכע בלוטיגע קראנען, ווי שדכנות-געלד ביי א שדכן, איידער מע זעצט דורך ביי

אידען אַ שידוך קומט אָן מיט גרינגע ווערעם, קומט צו געהן אַ דאַנ־טיסט, אַ שוואַרץ יאָהר פון קעשעניעוו, וועלכער איינע פרוי אונד צוויי קינדער האַט, אונד זיך אַלס אונפערהייראַטעטער קאַוואַליער מעלדעט — איזט דאַס טהאַטזעכליך צו שטוינען אונד צו בעדויערען, דאַסס אין אַזאַ צייט זאָל זאָ עטוואַס פּאַרקומען קענען אין צוואַנציגסטען יאַהרהונדערט ביי אַלגעמיינער ציוויליזאַציאָן פון באַהנען, טעלעגראַף, טעלעפאָן, עלעקטריע, פאָנאָגראַף עט צעטערא, עט צעטערא! אונד דאַ איך פאָן היער דירעקט נאַך אָסטענדע אַב־רייזע, אום דיעזען ניעדערטרעכטיגען בעטריגער צו פּאַקען אונד גלייכצייטיג פיר איהרע ווערטהע טעכטער אַנשטענדיגע פּאַרטיען נאַכצוזוכען, פערבלייבע איך מיט פּאַרציגליכער האָכאַכטונג אונד מיט די בעסטע גרוסען צו איהרע ווערטהע טעכטער

אלעקסאנדער סווירסקי.

.43

ברײַני לויפערמאַן פון מאַריענבאַד צו איהר מאַן הירש לויפערמאַן אויף די נאַלעווקיס אין וואַרשאַ.

לבעלי מוהר"ר הערש נ"י.

וואָס ס'האָט זיך מיר גע'חלום'ט די נאַכט און יענע נאַכט און אַ גאַנץ יאָהר זאָל אויסגעהן צו מיינע שונאים'ס קעפּ און צו זייערע הענד און פיס און לייב און לעבען! די יאַמאַיטשיכע זאָל אַזוי וויסען פון איהר חיות און די טשאַפּניטשקע פון איהר געזונד, ווי איך הויב אָן צו פערשטעהן אפילו, וואָס דו שרייבסט און פון וועמען דו שרייבסט און צו וועמען דו שרייבסט? ! דאָס האָט אודאי די יאַמאַיטשיכע דורך איהר וועלוועל יאַמאַיקער אָנגעפיהרט אַ רכילות'על ? אָדער די טשאַפּניטשקע דורך איהר בערעל טשאַפּ־

ניק, וואָס וויל ביי דיר אויסנאַרען אַ גמילות־חסד? ער בעדאַרף טאַקי נעבאַך זעהר נויטיג האָבען, וואָרום זיין מאַדאַם האָט זיך דאָ פערשפּיעלט אין „אָקע“, גע׳פּטר׳ט וויפיעל זי האָט געהאַט, און איצט לויפט זי אַרום צווישען אונזערע וואַרשעווער זוכען אַ נאַר, וואָס זאָל איהר אויסלייהען אויף אַ קורצע צייט. איז אָבער נישטאָ קיין נאַראָנים אין מאַריענבאַד. אַ סך זענען צעפאַהרען, ווער קיין פראַנצענסבאַד, און ווער קיין אָסטענדע. שלמה קורלענדער׳ס ווייבעלע איז שוין אין אָסטענדע. נישט אַליין; דער קעשעניעווער, וואָס איך האָב דיר געהאַט געשריבען, איז אויך דאָרטען. וואו זי, דאָרט איז ער. אַפּנים, אַ כישוף?... נאָר איך קעהר מיך אום צוריק צו דיין בריעף. איך לייען איהם און לייען און ווער שיער נישט משוגע! וואָרום איך הויב דען אָן צו פערשטעהן, וואָס דו מיינסט? ווער איז דער „ער“, וואָס דו שרייבסט מיר, אַז ער איז מיר אַ גוטער פריינד און אַז איך האָב ביי איהם קרעדיט? וואָסער קרעדיט? איך האָב דאָ נישט קיין קרעדיט אין ערגיץ אויף קיין צעהן העלער אַפילו! נעהט אָוועק די וואָך, אַזוי ווערד צוגעשטעלט אַ רעכענונג, און מע מוז צאָהלען. דאָס איז מיט דער סטאַנציע. און פאַר׳ן עסען אין כשר׳ען רעסטאָראַן ווערד געצאָהלט ביי יעדען מאָהלצייט. הייגט וואָס וואָרפסט דו מיר אוים קרעדיט? און וואָס דערצעהלסט דו מיר, אַז דו האָסט געזעהן זיינע בריוועלעך צו מיר? וועמענס בריוועלעך? אַ חוץ דיינע קלוגע בריוולעך און אַ חוץ די בריוולעך פון מיין מאַמע, האָב איך פון קיינעם קיין וואָרט נישט ערהאַלטען. און וועמען האָב איך דאָ געגעבען אַ קאַלטע אויפנאַהם? און וועמענס קאַסע, זאָגסט דו, איז פאַר מיר אָפען? כּלעבען, הערש, דו רעדסט, ווי אַ דולער, אָדער ווי אַ שיכור׳ער. דו מישט צענויף קאַשע מיט באָרשטש און דערמאָנסט זיך מעשיות פון אַמאָל. נישט הייגט געדאַכט, און פרעגסט מיך, אויב ס׳איז אמת, אַז איך געה מיט איהם שפּאַציערען אויף דער גאַס? אויב דו מיינסט דאָס דעם אָדעסער שאַרלאַטאַן, מאיר׳על מאַריאַמטשיק, איז ווען נישט לאה׳צי ברויכשטוהל, וואָלט איך איהם שוין לאַנג אָנגעשפּיגען אַ

פולען פנים. זי שטעלט זיך איין פאר איהם. זי זאגט, ס'איז אזוי אויך אויף איהם א גאט'ס רחמנות. ער האט זיך פערליאפעט אין שלמה קורלענדער'ס ווייבעל, שוין געוועז מיט איהר אויף א דרך, איז אונטערגעשפרונגען אט דער קעשעניעווער דאנטיסט, וואס איז אנטלאפען מיט איהר קיין אסטענדע, אפנים, זיך בעהאלטען פאר אונז, ווארום מיר זענען פאר זיי א שעטנז... מיר רעכענען אבער, איך און לאה'צי ברויבשטוהל, אז גאט וועט שענקען דאס לעבען, נאך שבת'דיגע וואך אויך א פאהר טהון קיין אסטענדע, ווארום דא איז שוין באלד אוים סעזאן, און דארטען הויבט זיך ערשט אן סעזאן. איך ווארט נאר אויפ'ן געלד, וואס דו האסט מיר ארויסגעשיקט. און איך בעט דיך, הערש, זאלסט מיר באלד ארויסשרייבען דייטליך און קלאר, נישט ווי א משוגענער, וואס און ווען דו האסט געמיינט טרעפען מיט דיין בריעף, ווארום ס'זאל נישט שטעהן אויף איהם מיין נאמען, וואלט איך געמיינט: אדער ער איז נישט צו מיר געשריבען, אדער דו ביזט, חלילה, אראפ פון זינען? און איך מוז דיר זאגען דעם אמת, אז זינט עס האט דיר בעגליקט און ס'איז ארויס דאס געווינס, ביזט דו טאקי געווארען איין אנדער מענש... נעהסט ארום טאג ווי נאכט און רעדסט פון דיין געווינס, און עס דאכט זיך דיר אוים, אז די גאנצע וועלט איז דיר מקנא, און אלע זענען דיר שונאים, און קיינער פערגינט דיר נישט, און אפילו דיין איינען ווייב גלויבסט דו שוין אויך נישט און שרייבסט אזעלכע זאכען, וואס מע קאן משוגע ווערען! אז איך וועל ערהאלטען דאס געלד און אריבערפאהרען קיין אסטענדע, וועל איך דיר געבען צו וויסען מיין אדרעס דורך א דעפעש. דערוייל פערבלייב געזונד און גליקליך און זיי נאר נישט אזוי צעטראגען, ווי עס ווינשט דיר דיין פרוי

ב ר א נ י ל ו י פ ע ר מ א ן.

44.

לאה׳צי ברויכשטוהל פון מאריענבאד צו איהר מאן קלמן ברויכשטוהל אויף די נאלעווקיס אין ווארשא.

גנעהרטער הערר ברויכשטוהל!

פערצייהע, — נאך אזא בריעף, ווי דו האסט מיר געשריבען, קאן איך דיך מיט קיין אנדער נאמען נישט אנרופען, נאר „געעהר־טער הערר". איך בין נישט גלייך צו דיר. דאס קאנסט דו נאר, שרייבענדיג מיר אזא בריעף, אנרופען מיך „מיין ליעבע פרוי לאה׳־צי". ווי קאן איך דיר זיין א „ליעבע פרוי", אז איך טהו־אפ אזעל־כע זאכען, ווי דו שרייבסט מיר? איך וואלט נאר וועלען וויסען, ווער איז דער מאן, וואס זוכט אויף דיר בלבולים און וואס איך שיק צו איהם לייהען געלד? אויב דו מיינסט דאס מיין פעטער יונה פון פעטריקאוו, איז, ערשטענס, מעג איך, דאכט זיך, צו מיינעם א פעטער שרייבען, וואס איך וויל. און, צווייטענס, האב איך איהם פון קיין געלד אפילו נישט דערמאנט, ווארום איך וויים, ס׳איז אומזיסט. ארויסגעווארפען א מארקע. דער פעטער יונה האט שוין גענוג יוצא געווען, גענוג גענעבען, דו אליין קאנסט דאס אויך נישט אפלייקענען. עס וועט זיין גענוג, אז ער וועט מיך אין זינען האבען פאר׳ן טוידט ביי דער צוואה; גלויב איך אויך נישט: די קינדער וועלען איהם מסתמא נישט דערלאזען... פערשטעה איך נישט אלזא, ווער איז דער מאן, וואס דו מיינסט? נאר אפשר מיינסט דו דאס שלמה קורלענדער? האב איך צו איהם קיינמאל נישט געשריבען וועגען געלד לייהען און וועל נישט שרייבען. איך געדענק דען נישט, אז דו ביזט ביי איהם געווען פאר מיין אפפאהרען קיין אוים־לאנד, און ער האט דיר אפגעזאגט? זעהסט דו, זיין בעלצי׳ן האב איך דא יא איינמאל אנגעמוט מיט א גמילות־חסד, האב איך אויך חרטה. דאס איז א סחורה! — זי מעג שוין זיין די כפרה פאר

איהר מאַן אויך. ער איז טאַקי אַ קורלענדער חכם, אָבער איין עהר־ליכער, און זי פיהרט דאָ אויף אַזעלכע שטיק, אַז ס'איז פּשוט אַ בזיון פאַר לייטען! נאָר האַפּט זי דער וואַטענמאַכער, האַטש איך ווייס, איך שטוים מיך אָן, אַז דאָס וואַכסט פון איהר. דאָס האָט זי מסתמא אָנגעפּיהרט ביי דיר אַ רכילות, אָדער אַליין, אָדער דורך איהר מאַן דעם חכם, און דו האָסט זיך אָנגעהאַפּט אָן דעם, ווי אָן עפּיס רעכטס, אַבי איין אויסרעד אויף גט'ען זיך... פערשטעה איך נישט, וואָס עפּיס איצטער אין מיטען דרינגען? און וואָס ביזט דו אַזעלכעס געוואָהר געוואָרען אויף מיר, וואָס דו זאָגסט, אַז „דער מאַן דערוויסט זיך אַלע מאָל צום לעצט"?... דו שרייבסט מיר, אַז דו בעפרייסט מיך מיט דיין גוטען ווילען, דאנק איך דיר זעהר פאַר דיין גוטסקייט. היינט שרייבסט דו מיר, אַז דו ווילסט, מע זאָל בעוואָהרענען פריהער מיך, דערנאָך די קינדער. איז דאָס אודאי זעהר שען פון דיין זייט. די פראַגע איז נאָר: ו ו ע ר זאָל עס בעוואָהרענען? און ווער איז דער „ער", וואָס דו שרייבסט, אַז ער איז איין עושר? אַלץ דער פעטער יונה? וואָס געהער זיך עס אָן מיט דיר? וועט ער וועלען, וועט ער בעוואָהרענען, וועט ער נישט וועלען, וועט ער נישט בעוואָהרענען — וואָס פאַר אַ שייכות האָט דאָס צו גט'ען זיך?... דו שרייבסט, אַז איין אַנדערער וואָלט מיר געמאַכט איין אַוואַנטורע מיט אַ סקאַנדאַל! מיר דאַכט, אַז קיין גרעסערער סקאַנדאַל פון דיין איצטיגען בריעף קאָן שוין גאָר נישט זיין, וואָרום ווי באַלד, אַז איך האָב שוין קיין רעכט נישט צו שרייבען אַ בריעף צו איין אייגענעם פעטער, לאָזען זיך שוין אויס אַלע זאַכען!

ווי באַלד אַזוי, האָב איך דאָ נישט וואָס צו טהון און דאַרף מיך נישט קורירען מעהר. איך האָב געהאַט גערעכענט פאָהרען פון דאַנען מיט בראָני לויפערמאַן קיין אָסטענדע. איצט אָבער טהו איך אַ שפּיי אויף אַלעם און פאָהר אוועק צו מיין פעטער יונה קיין פּעטריקאָוו, און וויל דיך מעהר נישט קענען! דו האָסט מיר אויפגעדעקט מיין אַלטע וואונד — מסתמא ווילסט דו דאָך עס...

ביי דיר איז עס נישט דאָס ערשטע מאָל... זיי געזונד. אז דו וועסט האַלטען ביי שרייבען מיר בריעף, קאָנסט דו מיר שרייבען קיין פּעטריקאָוו.

פון מיר דיין געוועזענער פריינד, וואָס האָט נישט פערדיענט אַזעלכע בריעף.

ל א ה.

.45

חיים סאַראַקער פון מאַריענבאַד צו הירש לויפּערמאַן אויף די נאַלעווקיס אין וואַרשאַ.

להגביר החדש מוהר"ר צבי הירש לויפּערמאַן!

אייער בריעף האָב איך ערהאַלטען. עס טהוט מיר זעהר לייד, נאָר איך מוז אייך זאָגען, איך בעדויער אייך מיט אייער געווינס. וואָרום דאָס געווינס האָט אייך, ווי עס שיינט, אַראָפּגעפיהרט פון׳ם דרך הישר, דאָס הייסט, איהר זענט נעבאך געוואָרען געריהרט פון׳ם זינען. איהר שרייבט מיר, אַז איהר זענט רייכער פון מיר. עס קאָן זעהר מעגליך זיין. איך האַלט גאָרנישט דערביי, איך זאָל מיך וועלען אויסרעכענען מיט אייך אין פערמעגען, און איך גלויב אייך, אז איהר קאָנט אויסהאַלטען אייער ווייב, ווי איהר זאָגט, אפילו אין פּאַריז. לאָז אייך גאָט העלפען, ווי איהר ווינשט אייך אליין. נאָר איך בעט אייך, וואָס געהער זיך עס אָן מיט מיר? ווען האָב איך געשריבען צו אייער ווייב בריוולעך, אַז איך קען מיך גאָר אפילו נישט מיט איהר? נישט זי האָט ביי מיר געלד פערלאַנגט, נישט איך האָב איהר געלד פאָרגעלעגט, און איך האָב מיך קיינמאָל נישט בעריהמט מיט אייער בעקאַנטשאַפט, און פאַר אייערען אַ פריינד האָב איך מיך קיינמאָל נישט אַרויסגעשטעלט. דאָ האָט געמוזט אַרויס אַ מיאוסער טעות. איהר האָט נישט געטראָפען צו דער טהיר. איהר

האַט אוודאי געמוזט זעלען אויסזידלען מיין שוואָגער מאַריאַט־טשיק? ער איז יאָ אַ נאָהענטער שמעלקע מיט אייער ווייב. ער איז איצט מיט איהר, ווי איך האָב געהערט זאָגען, אין אָסטענדע. אהינצו קאָנט איהר צו זיי שרייבען בריוולעך און זיך בעריהמען מיט אייער רייכקייט, און מיך לאָזט צורוה, וואָרום אַזוי ווי איך בין געוועזן, אַזוי בין איך געבליבען אייער אונבעקאַנטער פריינד, וואָס ווינשט אייך, איהר זאָלט ווערען געזונד...

חיים סאַראַקער.

46.

חיים סאַראַקער פון מאַריענבאַד צו קלמן ברוינשטוהל אויף די נאַלעווקיס אין וואַרשאַ.

מיין אונבעקאַנטער פריינד.

איך ווייס נישט, וואָס איך זאָל אייך ענטפערען אויף אייער בריעף. איך קאָן אייך נאָר געבען אַ ראַט, איהר זאָלט זיך מטריח זיין צום דאָקטאָר, ער זאָל אויסהערען אייער גייסטיגען צושטאַנד, נאָר בכדי עס זאָל אייך נישט זיין לאַנגווייליג, זאָלט איהר זיך זעהען פריהער מיט הירש ליפערמאַן, דער, וואָס האָט געוואונען דאָס גרויסע געווינס און איז דורך דעם קראַנק געוואָרען אויף דעם זעלבען חולאת, וואָס איהר... וואָרום וואָס דען קאָן איך אויף אייך אַנדערש איבערטראַכטען נאָך דעם, אַז איהר שרייבט מיר, אַז איך וויל אַריבערנאַרען אייער ווייב אין מיין האָטעל פון איהר טובה וועגען, און אַז איך האָב איהר דערצעהלט אויף אייך, אַז איהר שפּיעלט אין „אָקע"?... אויב איהר שפּיעלט אין „אָקע", אָדער נאָר אין „באַנטשאָק", ווי איהר זאָגט, — דאָס ווייס

איך נישט, נאָר אַז איהר זענט נישט ביי׳ם גאַנצען פערשטאַנד — דאָס זעהט מען אַרויס פון אייער בריעף. איהר שרייבט, אַז איהר ווייסט שוין לאַנג, אַז איך בין מיט מיין ווייב נישט שוה בשוה, און איהר שטעלט מיר פאָר איין עדות רב וועלוועל יאַמאַיקער. עס קאָן זיין, אַז רב וועלוועל יאַמאַיקער ווייסט בעסער, ווי אַזוי איך בין מיט מיין ווייב אַלס איך אַליין, נאָר דאָס, וואָס איהר זאָגט, אַז איך ווייס פון דעם, אַז איהר האַלט ביי גט׳ען זיך מיט אייער ווייב — דאָס רעדט איהר שוין, זייט מיר מוחל, ווי איין אמת׳ער משוגענער. נישט נאָר איך ווייס נישט פון אַזעלכע סודות, וואָס צווישען אייך און אייער ווייב, איך קען אפילו נישט אייער ווייב און נישט אייך, און איהרביידע אינטערעסירט מיך אַזוי ווינציג, אַז איהר האָט אייך געמעגט גט׳ען נאָך איידער איהר האָט אייך דערקענט. אין איינעם בין איך יאָ מיט אייך איינפערשטאַנדען: איהר זאָלט דאָס צווייטע מאָל, ווי איהר שרייבט, נישט הייראַטען. אַזאַ מענש, ווי איהר, האָט נישט געטאָרט הייראַטען דאָס ערשטע מאָל אויך, וואָרום ס׳אַ רחמנות אויף אייער ווייב, חאָטש איך קען זי נישט...

איהר בעט מיך, איך זאָל אייך שרייבען אויפריכטיג, וואָס איז מיין קוק און צוליעב וואָס רוף איך אַרויס אייער ווייב אין „מיראַ־מאָנט" — שרייב איך אייך קלאָר און דייטליך און אָהן „המצאות" און „איבערקעפּלעך", ווי איהר פערלאַנגט, אַז אָדער אייער ווייב איז, זאָל מיר מוחל זיין, אַ ספּלעטניצע און אַ ליגנערין, אָדער, ווי איך האָב אייך געזאָגט אין אָנהויב פון מיין בריעף, איהר זענט נישט ביי אַלע געדאַנקען. דאָס צווייטע איז, רעכען איך, מעהר וואהרשיינליך...

ווי איהר זעהט, האָב איך אייך געגעבען אַ קלאָרע תשובה אויף אַלעס. עס בלייבט מיר איבער נאָר איין זאַך — ווינשען אייך אַ רפואה שלמה...

ח י י ם ס אָ ר אָ ק ע ר.

47.

בערל טשאַפּניק פון די נאַלעווקים אין ווארשא צו זיין פרוי חוה'לע טשאַפּ אין מאַריענבאַד.

טייערע עווא!

דו מוזט מיר פערצייהען, וואָס מיט די לעצטע געלד־זענדונגען קומט־אָן אביסעל שווערליך.

די לעצטע צייט איז אין וואַרשאַ געוואָרען שווער צו בעקומען א הונדערטער אָדער א פופציגער איינפאַך כקריעת ים־סוף. איך האָב געמוזט זיך דורכפאַהרען קיין לאָדז און דאָרט איז מיר געראָטען דורכצוזעצען מאַנכע געשעפטלעך, אַפילו מיט גרויסער שווערינקייט, און דאַדורך האָט עס זיך אַזוי פערצייגערט, און דאָס איז אויך די אורזאַכע, וואָס איך האָב דיר אַזוי שנעל נישט געאַנטוואָרטעט. מיט די צוויי „איטשעמייערס“, וואָס דו האָסט מיר צוגעשיקט די „ליעבע־בריוולעך“ צו זייערע ווייבלעך, האָב איך ליידער גאָרנישט געקאָנט מאַכען. איינער פון זיי, שערענצים, דער וואָלט נאָך געוועזן נישקשה. ער פירכטעט פאַר א סקאַנדאַל; ער האָט מורא, עס זאָל איהם נישט שאַדטען צו קרעדיט. דאַפיר איז אָבער דער יונגערער, אָט דער פעקעלים, איינפאַך א פּרא־אָדם. ער אַליין האָט דאָס צעשמירט איבער די נאַלעווקים, דערצעהלט איטליכען בעזונדער אין געהיים, אַזוי, אַז ביז איך בין געקומען צו דער פרוי סאָראָקער מיט די בריוולעך, לאָזט זיך אויס, אַז זי און איהר שוועסטער חנצי זענען שוין קלאָר אין מאַריאַמטשיק'ס בריוולעך אויף אויסענווענינג. איינפאַך נישט כדאי געוועזן מיט זיי אָנצופאַנגען. און דאַצו האָב איך נאָך אָנגעטראָפען אין א צייט, וואָס ביי פרוי סאָראָקער האָט זיך אָפּגעשפּיעלט איינע גאַנצע טראַגעדיע, אין וועלכער עס איז פערמישט איהר חיים, און שלמה קורלענדער, און לוי־

פערמאַן, און ברוויכשטוהל — די גאַנצע נאַלעווקים. עס איז מיר איינפאַך אַ וואונדער, אַז דו זאָלסט דאָס נישט וויסען. די געשיכטע איז אַ איינפאַכע געשיכטע. חיים סאַראַקער האָט זיך דאָרט אין מאַריענבאַד, נישט האַבענדיג וואָס צו טהון, איינפאַך מתקנא געווען אין זיין שוואָגער און האָט זיך אויך גענומען שרייבען ליעבע־בריווי־לעך צו די נאַלעווקער ווייבלעך: צו בעלצי קורלענדער, צו בראַני לויפערמאַן, צו לאה'צי ברוויכשטוהל און צו דער שערענצים מיט דער פעקעלים, — נישט דורכגעלאָזט קיינעם. מע ווייסט נישט געווי ווי אַרום, נאָר די אַלע בריוולעך, וואָס איך האָב דיר אויס־גערעכענט, זענען אריינגעפאַלען צו די מאַנען אין די הענד אַריין, און ס'איז געוואָרען אַ חתונה, איינפאַך עס קאָכט וואַרשאָ! און דאָ איז אָנגעקומען אַ דעפעש פון דער יאַמאַיטשיכע פון מאַריענבאַד, אַז אונזערע נאַלעווקער ווייבלעך זענען אַלע מיט אַ מאָל פערשוואונ־דען געוואָרען, אַפּגערייזט קיין אָסטענדע, און מיט זיי חיים סאַ־ראַקער און מאיר'על מאַריאַמטשיק. איינפאַך אַ ראָמאַן! און ווען קומט־אָן אַזאַ דעפעש? פונקט אויף מאָרגען, נאָכדעם, ווי די יאַמאַיטשיכע האָט שוין גראַטולירט די פאַמיליע מיט אַ מזל־טוב און אויפגעפאָדערט דעם הערר יאַמאַיקער, ער זאָל קומען נאָך מאַ־ריענבאַד. וועלוועל יאַמאַיקער איז שוין אויף דער רייזע; דאָס איז אָבער נישט וויכטיג. די הויפט־זאַך איז, וואָס די פרוי סאַראַקער איז פאַר צרות קראַנק געוואָרען צו בעט, מע זאָגט, זאָגאַר, גע־פעהרליך. און לויפערמאַן לויפט אַרום, ווי אַ משוגענער, שווערט, אַז לאָז נאָר חיים סאַראַקער קומען אַהיים, מוז ער איהם אָנפּאַטשען אין מיטען די נאַלעווקים, דאָס הייסט, נישט אין די נאַלעווקים, נאָר אין די באַקען! און ברוויכשטוהל האָט איצט איין אויסרעד אויף צו שיידען זיך מיט זיין מאַדאַם, אָדער שלעפּען געלד ביי איהר רייכען אָנקעל פון פעטריקאָוו. קורץ און גוט, ביי אונז אויף די נאַלעווקים איז לעבעדיג, פריילין, איינפאַך ליהודים! און שרייב מיר, ווען רעכענסט דו צו קומען אַהיים, און אויב עס איז דיר גע־נומענד דאָס געלד, וואָס איך שיק דיר? אַנישט, וועל איך זעהן

דיר שיקען נאָך, אַז איך וועל נאָר האָבען. וואהרשיינליך, וועט נאָט העלפען. זיי געגריסט גאַנץ ליעבליך.

פון מיר דיין איבערגעבענסטער בערנארד.

.48

חיים סאַראַקער פון מאַריענבאַד צו איטשע־מאיר שערענצים און איטשע־מאיר פעקעלים אויף די נאַלעווקים אין וואַרשאַ.

מיינע ליעבע פריינד שערענצים און פעקעלים!

שאַדע, וואָס איך בעזיץ נישט די לשון־קודש'דיגע שפּראַך, אַזוי ווי איהר, און קאָן אייך נישט אָפּענטפּערען אויף אייער מליצה־בריעף מיט אַזאַ שענער מליצה, ווי איהר שרייבט צו מיר. און ווייל איך בין געצוואונגען צו רעדען מיט אייך מאַמע־לשון, וועל איך מיר שוין ערלויבען צו רעדען מיט אייך פשוט'ע דבורים און זאָגען אייך, אַז איהר זענט, איך בעט איבער אייער כבוד, אַ פּאָר „איטשעמייערס", נאַלעווקער פלאַכטען, און מע דאַרף אייך ביידען געבען קייען שטרוי. אַז גאָט האָט אייך יאָ בעוויליגט מיט אַזאַ מתנה, אַזעלכע שענע ווייבלעך, און איהר ציטערט איבער זיי, איז אָדער איהר בעדאַרפט זיי נאָכפאָהרען פון הינטען, אַזוי ווי איהר נעהמט זיי נאָך שבת ביימאָג, בעת זיי לאָזען זיך אין זאַכסישען גאָרטען אויפ'ן שפּאַציער, אָדער האַלטען זיי פערשפּאַרט ביי זיך אויף די נאַלעווקים, ווי מע האַלט עופות פאַר אַ יום־טוב, געבען זיי עסען און טרינקען און אַזוי ווייטער. וועלכער גוטער יאָהר האָט אייך געהייסען, איהר זאָלט זיי אַרויסלאָזען אויף גאָט'ס וועלט, אַזש אין מאַריענבאַד? אָדער איהר מיינט, אַז ס'איז דאָ פאַרהאַן ווינציג אָהן זיי? צי איהר מיינט טאַקי באמת, אַז איך האָב מעהר

י׳

נישט וואָס צו טהון, נאָר שרייבען „ליעבע־צעטעלעך מיט חניפה־בריוולעך“, ווי איהר זאָגט, צו אייערע ווייבלעך? זייט זשע וויסען, מיינע ליעבע איטשעמייערס, אז בסך־הכל האָב איך מיט אייערע ווייבלעך קיין האַלב וואָרט נישט אויסגערעדט זינט איך בין דאָ און זינט איך לעב! בסך־הכל האָב איך זיי געזעהן אפשר צוויי־דריי מאָל ביי׳ם ברונען מיט נאָך אַ סך אַזעלכע ווי זיי, וואָס דרעהען זיך דאָ אַרום אַזוי פיעל, אַז עס ווערד נמאס, האָט קיין פּאַראיבעל נישט, צו קוקען אויף זיי. וואָרום איך קען זיי. איך מיין נישט דוקא אייערע ווייבלעך, איך מיין אַלע נאַלעווקער ווייב־לעך, וואָס אַז זיי פאָהרען אַוועק פון זייערע איטשעמייערס פון וואַרשאַ קיין אויסלאַנד, וואָלטען זיי וועלען געניסען אַלע פער־גנינעגנס פון דער וועלט, נאָר בתנאי, אַז קיינער זאָל נישט זעהען און קיינער זאָל נישט וויסען, אפילו זיי אַליין אויך נישט... רעדען מיט אַ פרעמדען מאַנספאַרשוין, אָדער האָטש קוקען אויף איהם, איז ביי זיי שוין אַ גאַנצער עסק. ביי אייך אויף די נאַלעווקים האָבען זיי דאָס אויך נישט. איך קאָן אייך זאָגען בהן שלי, אַז איך זעה, ווי ווייט מעגליך, אויסצומיידען אַזעלכע בעגעגענישען, וואָס ברענגען גאַרנישט איין, אויסער מיאוסע רעד און רכילות. איך אַנטלויף פון אַזעלכע ווייבלעך, וואָס אין דערהיים בענשען זיי ליכט, און דאָ וואַרפען זיי אַראָפּ די פּאַריקלעך. זיי זענען אַ סחורה פאַר מיין שוואָגער מאַריאַמטשיק, נישט פאַר מיר, און איך וויים נישט, ווער עס האָט געהאַט איין עזות אייך אָנצוווייזען אויף מיר, אַז דאָס בין איך, וואָס שרייב צו זיי „חניפה־בריוולעך מיט ליעבע־צעטעלעך“? איך פערנעם זיך נישט מיט אַזעלכע נאַרישקייטען. נאָך ווינציגער קאָנט איהר אויף מיר רעכענען, אַז איך זאָל האָבען צוגעזאָגט אייערע ווייבלעך, ווי איהר דריקט זיך אויס, „מאַכען רינגען גאָלד פון מיין בייטעל פאַר זייער טובה וועגען“. איך בין נישט פון די צעוואָרפענע מענשען, און האָב אין זינען אייך מיט אייערע ווייבלעך אין דער לינקער פּיאַטע. און אויב עמיצער האָט אייך אָנגעוויזען אויף מיין שוואָגער, „דעם מאַן פון מיין ווייב׳ס

שוועסטער", האט איהר געקאנט טרעפען צו איהם, אדער צו מיין ווייב'ס שוועסטער, נישט צו מיר, וואס געהער זיך מיט זיי נאר־נישט אן. מע קאן זיך טאקי זיין גאנץ אנשטענדיגע יונגע לייט און אומשולדיגע איטשעמייערס, ווי איהר זענט, נאר קיין פרא־אדם'ס זענט איהר דאך נישט מחויב צו זיין, און דארפט נישט דראהען מיט קיין געזעץ און מיט קיין שטראף, נישט אויף דער וועלט און נישט אויף יענער וועלט.

אייער אומבעקאנטער פריינד, וואס ראט אייך זיין פארזיכטיג מיט מליצות.

חיים סאראקער.

.49

חוה'לע טשאפניק פון אסטענדע צו איהר מאן בערעל טשאפניק אויף די נאלעווקים איז ווארשא.

מיין טייערער בערנארד!

עס איז מיר צוואר זעהר נישט אנגענעהמען, נאר איך מוז דיר נאך א מאל און נאך א מאל שרייבען, זאלסט מיר קריגען געלד אויף אוועקפאהרען פון דאנען, ווארום פון אלע גליקען האט זיך אויס־געלאזט א'טייך, און נאך מיט א גרויסען סקאנדאל, אז דו וועסט הערען, וועסט דו שטוינען! שטעל דיר פאר א קאמעדיע — וואס זאג איך א קאמעדיע? א טראגעדיע, א בלוטיגע טראגעדיע. נאר לאמיך דיר דערצעהלען אקוראט פון אנהויב ביז'ן סוף. ס'איז א מעשה פון טויזענד־איין־נאכט.

ווי דו ווייסט, האט מיך די יאמאיטשיכע געבעטען, איך זאל איהר מיטהעלפען מיט'ן קעשעניעווער שידוך, און צוגעזאגט דערביי,

אויסער וואָס איך וועל פערדיענען, עקסטראַ אַ שענע מתנה פון איהר אַליין. האָב איך זי געפאָלגט, און האָב מיך אַריינגעלענט אינ'ם דאָזיגען שידוך און געאַרבייט, ווי ווייט איך האָב געקאָנט. און עס איז מיר געראָטען. דער עסק איז געגאַנגען אויף אַ גאַנג. דאָס הייסט, נישט אַזוי גיך טהוט זיך עס, ווי עס רעדט זיך. איך בין געוואָרען אויסגעריסען געוואָרען איבער בעלצי'ן, ווי איך האָב דיר שוין געשריבען פריהער. וואָרום דער חתן, מיין קעשעניעווער דאַנטיסט הייסט עס, האָט זיך נישט אויף קאַטאָוועסען פערקאָכט אין אונזער שלמה קורלענדער'ס ווייבעלע, שיער נישט געפּאַטשט זיך איבער איהר מיט מאיר'על מאַריאַמטשיק אין מיטען מאַריענבאַד. קורץ, מיט צרות, מיט לייד, מיט אינטריגעס — איך האָב קוים גע'פּועל'ט ביי מיין קעשעניעווער דאַנטיסט, ער זאָל זיך ערקלערען פאַר יאַמאַיטשיכע'ס עלטערע טאָכטער, אַז ער ליעבט זי, און די יאַמאַיטשיכע האָט מיך אַזש אַרומגעחאַפּט קושען, און האָט שוין אָוועקגעקלאַפּט אַ דעפּעש צו וועלוועל יאַמאַיקער, ער זאָל קומען אַהער אויף קנס־מאָל, און מיר איז דאָס נאָך געראָטען אַרום און אַרום: דער וועלט־שרכן, סווירסקי, דער גאַנצער מאַכער פונ'ם שידוך, איז אָפּגעפאָהרען קיין באַזעל, בין איך דאָ געבליבען איינע אויפ'ן יריד... איז דאָך פאַרהאַן אַ בעלצי אויף דער וועלט. פערגלוסט זיך אונזער קורלענדער'ס ווייבעלע אָוועקפאָהרען פּלוצים פון דאַנען קיין אָסטענדע. אפילו נישט געזעגענט זיך מיט קיינעם. פערגעסען דעם זיי־געזונד. מילא, אָוועקגעפאָהרען, איז אָוועקגעפאָהרען. קיין יונגערער, ווי זאָגט מען, זאָל נישט שטאַרבען. איז זיך אָבער מיישב מיין חתן, דער קעשעניעווער דאַנטיסט, און הויבט זיך אויף און פאָהרט אָוועק אויך קיין אָסטענדע. פון וואַנען ווייס איך דאָס? פון מאיר'על מאַריאַמטשיק'ען. איך קום אַרויס צום ברונען, בעגעגענט מיך מאַריאַמטשיק, אַ צעטראָגענער סכנות, און געזעגענט זיך מיט מיר: „זייט געזונד". — „פאָהרט געזונד. וואָר־הין איז?" — „קיין אָסטענדע". — „וואָס עפּיס פּלוצים קיין אָסט־ענדע?" זאָגט ער: „אַלע פאָהרען קיין אָסטענדע" זאָג איך:

„ווער איז דאָס די אַלע?“ זאָגט ער: „ערשטענס, די מאַדאַם קור־לענדער, צווייטענס, די מאַדאַם לויפּערמאַן, דריטענס, אייער חתן, דער קעשעניעווער דאַנטיסט“... ווי ער האָט דאָס מיר אַרויסגע־רעדט, האָב איך שוין גאָרנישט געוואָלט הערען, און בין אַוועק גלייך צו דער יאַמאַיטשיכע. לאָזט זיך אויס, אַז זי וויסט נאָך נישט פון וואָס צו זאָגען! זענען מיר אַוועק ביידע מיט איהר זיך נאָכפרעגען אין האָטעל אויפ׳ן קעשעניעווער חתן, זאָגט מען אונז, אַז אַוועקגעפאָהרען איז ער, נאָר וואוהין ווייסט מען נישט. פאַלט מיר די יאַמאַיטשיכע אויפ׳ן האַלז: נשמה׳ניו, האַרצעניו, ליובע־ניו! איך זאָל פאָהרען גלייך אַהינצו, קיין אָסטענדע, זי וועט מיר געבען צושטייער אויף הוצאות, זי וועט מיר אַזוי און אַזוי! און נעמט אַרוים הונדערט קרוין: „נאַט אייך און פאָהרט און קלאַפּט אַ דעפּעש, און אַז מע וועט דאַרפען נאָך, וועל איך אייך שיקען נאָך“... וואָס טהוט מען? אַ רחמנות אויף דער אידינע! איך האָב דאָס געלד גענומען, און ביז איך האָב מיך אַרומגעקוקט אַהין — אַהער, איז שוין פון דעם קיין סימן נישט געבליבען. אַז איך בין שולדיג — די האָר זענען נישט מיינע! וואָס וועט זיין ווייטער? וואָלט נאָך דאָס אַליין געווען אַ האַלבע צרה, ס׳זאָל זיך נישט טרעפען אַ גרעסערער אומגליק. אָט וועסט דו הערען אַ שענס:

זיץ איך מיר אַזוי ביי זיך אין האָטעל, האָב מורא בעווייזען זיך פאַר דער יאַמאַיטשיכע, און טראַכט מיר: וואו נעמט מען געלד? פאַלט מיר איין אַ געדאַנק: חיים סאַראַקער! ער איז טאַקי, צווישען אונז רעדענדיג, אַ איד אַ חזיר, נאָר איך האָב צו איהם איין עצה. איך וועל איהם זאָגען, אַז איך פאָהר אַהיים קיין וואַרשאַ און וועל זיין ביי זיין אסתר׳ען אָפּגעבען איהר אַ ג ר ו ס פ ו ן מ אַ ר י ע נ ב אַ ד, וועט ער זיך שטויסען, וואָס פאַר אַ מין „גרוס“ דאָס וועט זיין. איך האָב איהם שוין לאַנג געגעבען אָנצו־הערעניש, אַז איך ווייס, אַז ער איז די כפרה נאָך בעלצי׳ן און אַז ער לייהט איהר כלומרשט גמילות־חסדים אויף איהר מאַנ׳ס רעכ־נונג, און נאָך אַזעלכע זאַכען — איך שעם זיך נישט פאַר איהם...

קורץ, איך הייס אָנקלינגען אין טעלעפאָן און אַרויסרופען מיר דעם הערר סאַראָקער, זאָגט מען מיר, אַז דער הערר סאַראָקער איז „הייטע מאָרגענס אַבגערייזט נאָך אָסטענדע!"... רבונו של עולם! וואָס טהוט זיך דאָ? איך האַפּ אויף זיך די מאַנטיליע און וויל שוין לויפען, איך ווייס אַליין נישט וואוהין, זאָגט מען מיר: אַ דאַמע פרעגט זיך נאָך אויף מיר... ווער איז מיר, אַ דאַמע? מסתמא יאַמאַיטשיכע, פערפינסטערט בין איך געוואָרען! הויב איך מיך אָן צו פרעגען: וואָס פאַר אַ דאַמע? זאָגט מען מיר: אַ יונגע דאַמע... אַ יונגע דאַמע? רופט זי אַריין! און עס עפענט זיך די טיר און עס קומט אַריין אַ דאַמע — אַ בילד! אַ יונגעטשקע — בלוט און מילך! און אָנגעטהאָן — אַ קייזערין! עס שעמערירט און סע פינקעלט! „איהר זענט, זאָגט זי, די מאַדאַם טשאַפּניק פון וואַרשאָ?" „איך בין, זאָג איך, די מאַדאַם טשאַפּניק פון וואַרשאָ; און ווער זענט איהר?" „איך בין, זאָגט זי, די מאַדאַם זיידענער פון קעשעניעוו". „עס פרעהט מיך זעהר, זאָג איך. זיצט, זאָג איך, מאַדאַם זיידענער פון קעשעניעוו, וואָס ווערט איהר זאָגען גוטס?" טהוט זי אַ זיפץ און מאַכט צו מיר: „מע האָט מיר געזאָגט, אַז איהר זענט בעקאַנט מיט מיין מאַן"... „איך בין, זאָג איך, בעקאַנט, זאָג איך, מיט אייער מאַן? ווער איז אייער מאַן?" ווערד זי רויט און מאַכט צו מיר: „מיין מאַן איז זיידענער פון קעשעניעוו"... „אָט דער דאַנטיסט?!"... „יאָ, ער איז אַ דאַנטיסט"...

וואָס ווייטער איז געווען — דאַרף איך דיר נישט דערצעהלען. עס האָט מיך געוואָרפען, ווי אין אַ פיעבער. דאָס רחמנות, וואָס אויף דעם ווייבעל, לאָזט זיך דען בעשרייבען? מיר זענען געוואָרען אין איין האַלבע שעה צוגעקלעפּט איינע צו דער אַנדערער, ווי שוועסטער, נעהענטער ווי שוועסטער, און נישט לאַנג געטראַכט, האָב איך מיך צענויפגעפּאַקט — אויף צעצאָהלען זיך האָט מיר אויסגעליהען די מאַדאַם זיידענער — און מיר האָבען זיך אוועק־געלאָזט ביידע קיין אָסטענדע. געקומען קיין אָסטענדע און אָפּ־געשטעלט זיך אין אַ האָטעל, איינגעוואַשען זיך און אָנגעטהאָן פיין,

שען, נעמען מיר אַ פּיאַקער און הויבען אָן אַרומפאָהרען פון איין האָטעל צום אַנדערען נאָכפרעגען זיך אויף איינעם אַ הערר מיט'ן נאָמען זיידענער, און אויף אַ דאַמע מיט'ן נאָמען קורלענדער — ווער? וואָס? ווען? נישטאָ אין ערגיץ, נישט זיידענער, נישט קורלענדער. מיר טהוען זיך אַ נעם צו דער קורליסטע — נישט קיין סימן אפילו פון אַ זיידענער און פון אַ קור־לענדער! וואָס טהוט מען ווייטער? ווי אַזוי איך האָב איבערגע־לעבט די נאַכט — בין איך שטאַרקער פון אייזען. דאָס ווייבעל איז נעבאַך שיער פון זינען אַראָפּ. איך האָב זי געראַטעוועט, אַראָפּגעבראַכט דעם דאָקטאָר — זי איז פערביי, אָט־אָט עקט זי זיך. קוים געפּאַלען אויף איין עצה, זי זאָל געבען אַ דעפּעש אַהיים קיין קעשעניעוו, געבען צו וויסען, אַז זי איז קראַנק, טאָמער וועט עמיצער קומען צו פאָהרען פון דאָרטען. צו וואָס דאַרף איך האָבען אויף זיך אַזאַ פּעקעל?... קומט נישט אָן פון דאָרטען אַ דעפּעש, און נאָך אַ סראָטשנע דערצו? און דוקא פון איהר מאַן, פון זיידענער'ען אַליין, אַז ער איז אין קעשעניעוו און בעט זי, אַז זי זאָל קומען אַהיים!... בעקומען אַזאַ מין דעפּעש, האָבען מיר ביי־דע נישט געוואוסט, וואָס מיר זאָלען טהון: צי מיר זאָלען לאַכען, צי מיר זאָלען וויינען? און ס'איז געבליבען, אַז מיר זאָלען נאָך אַ מאָל טעלעגראַפירען קיין קעשעניעוו, אויב ס'איז אמת, אַז ער, דער דאַנטיסט זיידענער, איז אין קעשעניעוו? און ווען איז ער געקומען? און צי איז ער געקומען אַליין, צי נאָך מיט עמיצען?... ענטפערט ער אונז, אַז ס'איז אמת, אַז ער איז אין קעשעניעוו, אַז ער איז געקומען ערשט נעכטען פון מאַריענבאַד איינער אַליין און אַז ער פערשטעהט נישט, מיט ווען זאָל ער קומען און וואָ־אַרום קומט זיין ווייב אין אָסטענדע?

ערשט דעמאָלט האָב איך פערשטאַנען, אַז דאָס האָט מיך דער אָדעסיט מאַריאַמטשיק, דער שאַרלאַטאַן, אַראָפּגעפיהרט פונ'ם וועג, אויסגעטראַכט אַזעלכעס, וואָס נישט געשטויגען, נישט געפלויגען. איצט בלייבט איבער נאָר איין זאַך: ווי באַלד, אַז די מעשה מיט

אַסטענדע איז איין אויסגעטראַכטע זאַך, און ווי באַלד דער דאַנ־מיסט זיידענער איז אין קעשעניעוו, טאַ וואָס איז מיט בעלצי'ן און וואו איז זי אהינגעקומען? אַט דעריבער האָב איך דיר גע־טעלעגראַפירט: „וואו איז בעלצי, און וואו זענען די איבעריגע וואַר־שעווער ווייבלעך?" האָסט דו מיך, אַפּנים, נישט פערשטאַנען און האָסט מיר אָפּגעענטפערט: „צו וואָס דאַרף איך בעלצי'ן? און וואָס טהו איך אין אַסטענדע?" האָב איך דיר דערויף געענטפערט נאָר געצעהלטע ווערטער: זאָלסט מיר ארויסשיקען געלד. ווייסט דו פאַר וואָס? וואָרום אויף אַ סך ווערטער האָב איך קיין געלד נישט געהאַט און האָב איצט אויך נישט. מיין מאַדאַם זיידענער, אַז זי האָט נאָר בעקומען די גוטע ידיעה, אַז איהר שאַדען האָט זיך אָפּגעזוכט, האָט זי זיך אויפגעהויבען און איז אַוועקגעפאָהרען אהיים, צוגעזאָגט מיר שרייבען פונ'ם וועג און פון דער היים — און ווער? וואָס? אַ נעכטיגער טאָג! דערווייל בין איך געבליבען דאָ איינע אליין אָהן אַ קאָפּיקע געלד. אַ גליק, וואָס איך בין דאָ אין דעם האָטעל אויף פולען פּאַנסיאָן און מע מאָהנט מיך נישט. נאָר מסתמא וועט מען מיך באַלד מאָהנען. און איך וויים גאָר נישט, וואָס איך וועל טהון? איך האָב שוין געשריבען צו דער יאַמאַיטשיכע קיין מאַריענבאַד, געטעלעגראַפירט אויך, — ענט־פערט די וואַנד? איך האָב שוין געפּרובט שרייבען צו חיים סאַ־ראַקער קיין מאַריענבאַד, איז מיר אָנגעקומען צוריק מיין בריעף מיט אַ בעמערקונג פון דער פּאָסט, אַז דער אדרעסאַט איז אָפּגע־פאָהרען קיין אַסטענדע. ווידער אַ מאָל אַסטענדע? איך ווער שיער נישט משוגע. איך נעם זיך צו דער קורליסטע ווידער אַ מאָל, איך זוך דעם נאָמען סאַראַקער, איך טהו אַ קוק — אין איין האָטעל שטעהט פערשריבען „סאָלאָמאָן קורלענדער, קויפמאַן אוים וואַר־שאַ", און אין צווייטען האָטעל — „אַלעקסאַנדער סווירסקי אוים מאַ־ריענבאַד"! וואָס איז דאָס פאַר אַ סורפּריז? איך לויף אוועק אין איין האָטעל, אינ'ם צווייטען האָטעל, ערשט איך ווער געוואָהר, אַז עס זענען דאָ געוועז און אָפּגעזעסען אַ פּאָר טאָג שלמה קורלענדער

און, אפנים, דער לאנד־שדכן, סווירסקי. ווער דען זאל דאס זיין? בין איך שוין גאר צעדרעהט און וויים נישט, וואו איך בין אין דער וועלט.

האב איך דיר בעשריבען, ליעבער בערנארד, אלסדינג, א גאנצע מעשה פון טויזענד־איין־נאכט. אצינד זיי אזוי גוט און שרייב מיר, ערשטענס, וואס איז מיט בעלצי'ן און מיט די איבעריגע נאר־לעווקער וויבלעך? און וואס האט דא געטהאן שלמה קורלענדער? און וואס איז מיט חיים סאראקער און מיט מאריאממשיק'ען? וואו זענען זיי אצינד און וואו איז יאמאיטשיכע מיט איהרע טעכטער? און צי איז נישטא דארט אין ווארשא מיט זיי דער לאנד־שדכן סווירסקי? איך דארף עס וויסען, ווארום אט דער סווירסקי האט מיט מיר אפגערעדט און געגעבען זיין עהרענווארט, אז וואס פאר א שידוך ס'זאל זיך נישט מאכען ביי יאמאיטשיכע'ן, האב איך א חלק. און דער עיקר זאלסט דו קריגען געלד און מיר למען־השם ארויסשיקען וואס גיכער, איך זאל דא נישט פערבלייבען, חלילה, אויף יום־טוב. עס געהט צו ימים נוראים, וועל איך קיין טרפה'ס נישט עסען. איך וועל אפזוכען א כשר'ען רעסטאראן, און אין א כשר'ען רעסטאראן קאן מען אויף קרעדיט נישט עסען. און אין א שוהל וועל איך אויך וועלען געהן, און פאר איין ארט הייסען די דייטשען זיך בעצאהלען פריהער. און א ווייסע הוהן אויף שלאגען כפרות וועל איך מסתמא אויך הייסען צוגרייטען — און איך האב נישט א גראשען ביי דער נשמה! וואס איך האב געקאנט פערזעצען, האב איך פערזעצט. איך האב דיר נישט געוואלט אנטהון קיין יסורים. איך וואלט דיר איצט אויך נישט געשריבען, ווען ס'זאל זיך נישט געווען צענויפקומען עטלכע אומגליקען מיט אמאל.

זיי געזונד, מיין טייערער בערנארד. גאט זאל אנצייכענען אונז א גוט קוויטעל. און אזא יאהר מיט אזא אויסלאנד, ווי איך האב געהאט אצינד, זאל זיך נאר נישט אומקעהרען, רבונו של עולם!

דיין געטרייע פרוי חוה.

ט ע ל ע ג ר א פ י ש .

.50

פרוי זיידענער, אסטענדע, צו הערר זיידענער, קישיניעוו.

נעכטען אנגעקומען מאריענבאד אסטענדע. אלפערדען דא אויך נישט געטראפען. קראנק געווארען. דראטעט בעלוויו. — ר ע ־ וועקא זיידענער.

.51

חוה'לע טשאפניק, אסטענדע, צו פערעל יאמאיטשיכע, מאריענבאד.

זיידענער אסטענדע נישט געטראפען. דראטעט. — ע ו ו א טשאפניק.

.52

הערר זיידענער, קישיניעוו, צו פרוי זיידענער, אסטענדע.

(ד ר י נ ג ע נ ד) .

גליקליך געקומען קישיניעוו. איבערראשט. נישט געטראפען רעוועקען אין דערהיים. קום זאפארט. דראטע. — א ל פ ע ר ע ד זיידענער.

.53

חוה טשאפניק, אסטענדע, צו יאמאיטשיכע, מאריענבאד.

זיידענער — קישיניעוו. בריעף פאלגט. — ט ש א פ נ י ק .

.54

שלמה קורלענדער, ווארשא, צו בעלצי קורלענדער, מאריענבאד.

לאנג קיין בריעף. וואוהין שרייבען: מאריענבאד? פראנ־צענסבאד? אסטענדע? אונרוהיג. דראטע. — ס א ל א מ א ן .

.55

חוה׳לע טשאַפּניק, אָסטענדע, צו פּערעל יאַמאַיטשיכע, מאַריענבאַד.

דראַטעט אָסטענדע בעלוויו. וואו בעלצי סאַראַקער מאַריאַמ־טשיק לויפּערמאַן שערענצים פּעקעלים? אָסטענדע נישפּאָ. — עוואַ טשאַפּניק.

.56

פּרוי זיידענער, אָסטענדע, צו הערר זיידענער, קישיניעוו.

דראַטעט אויב אַמת אַלפּרעד קישיניעוו ווען געקומען? אויב אַליין געקומען אָדער מיט עמיצען? רעוועקאַ.

.57

הערר זיידענער, קישיניעוו, צו פּרוי זיידענער, אָסטענדע.

נעכטען געקומען אַליין. פּערשטעה נישט מיט ווע׳מען? צו וואָס געפאָהרען אָסטענדע? בעט באַלד אַרויספאָהרען. וואַרט אונגעדולדיג. דראַטע דרינגליך. — אַלפּרעד.

.58

אסתר סאַראַקער, וואַרשאַ, צו חיים סאַרע[?]ער, מאַריענבאַד.

לאַנג קיין בריעף פון דיר. אונרוהיג. דראַטע. — אסתר.

.59

שלמה קורלענדער, וואַרשאַ, צו בעלצי קורלענדער, אָסטענדע.

יאַמאַיטשיכע דראַטעט ביזט אָסטענדע. דראַטע אַדרעסע אויף געלד שיקען. אונרוהיג. — סאָלאָמאָן.

.60

חנצי מאריאמטשיק, ווארשא, צו דוד מאריאמטשיק, אדעס.

מאריענבאד דראטעט, מארק אפגעפאהרען מיט נאלעווקער ווייבלעך אסטענדע. זאפארט קומט צו פאהרען ווארשא. דרא־טעט. — א נ נ א .

.61

אסתר סאראקער, ווארשא, צו דוד מאריאמטשיק, אדעס.

חנצי געפעהרליך קראנק. קומט זאפארט ווארשא. דרא־טעט. — א ס ת ר .

.62

פרוי ויידענער, אסטענדע, צו הערר ויידענער, קישיניעוו.

פאהר שנעלצוג קישיניעוו. איך קוש. — ר ע ו ו ע ק א .

.63

מאדאם משאפניק, אסטענדע, צו בערעל משאפניק, ווארשא.

דראטע אסטענדע בעלוויו. וואו בעלצי סאראקער מאריאמ־טשיק איבערינע נאלעווקער ווייבלעך? — ע ו ו א .

.64

וועלוועל יאמאיקער, ווארשא, צו פערעל יאמאיטשיכע, מאריענבאד.

בריעף ערהאלטען. — שידוך קעשעניעוו געפעלען. געדראטעט מזל־טוב. איך פאהר קוריערצוג מאריענבאד. — ו ו א ל ף .

.65

דוד מאריאמטשיק, אדעס, צו חנצי מאריאמטשיק, ווארשא.

כ׳פאהר מיט׳ן קוריער ווארשא. דראטע ברעסט געזונדהייט. — דאוויד.

.66

אלעכסאנדער סווירסקי, אסטענדע, צו פערעל יאמאיטשיכע, מאריענבאד.

געקומען אסטענדע. זיידענער קורלענדער נישט געטראפען. פיעלייכט מאריענבאד? דראטעט פאסטרעסטאנט. — סווירסקי.

.67

פערעל יאמאיטשיכע, מאריענבאד, צו אלעכסאנדער סווירסקי, אסטענדע.

זיידענער קעשעניעוו. קורלענדער פערשוואונדען. דראטעט. — פערעל יאמאיקער.

.68

בערעל משאפניק, ווארשא, צו חוה משאפניק, אסטענדע.

צו וואס בעלצי? נאלעווקער ווייבלעך? וואס טהוסט דו אסטענדע? דראטע. — בערנארד.

.69

מאראם משאפניק, אסטענדע, צו בערעל משאפניק, ווארשא.

זאפארט שיקען געלד. בריעף פאלגט. גרעסטע פערלעגענהייט. דראטע. — עווא.

.70

פערעל יאמאיטשיכע, מאריענבאד, צו וועלוועל יאמאיקער, ווארשא.

שידוך בוידעם. קעשעניעוו בעווייבט. נישט קום מאריענבאד. בעלצי בראָני סאָראָקער מאריאמטשיק פערשוואונדען. רעכען פאָהרען ווארשא. דראַטע. — פ ע ר ע ל.

.71

חיים סאראקער, מאריענבאד, צו אסתר סאראקער, ווארשא.

קור נעענדיגט. איך פאָהר בערלין ווארשא. דראַטע בערלין סאוואָי געזונד. איך קוש. — ח י י ם.

.72

שלמה קורלענדער, ווארשא, צו חיים סאראקער, מאריענבאד.

אנטוואָרט בעצאָהלט. האָט רחמנות. דראַטעט וואו בעלצי? מאריענבאד אָדער אָסטענדע? — ס אָ ל אָ מ אָ ן ק ו ר ל ע נ ד ע ר.

.73

שלמה קורלענדער, ווארשא, צו פערעל יאמאיטשיכע, מאריענבאד.

אנטוואָרט בעצאָהלט. דראַטעט אויב אמת בעלצי סאָראָקער מאריאמטשיק פערשוואונדען? זייער אדרעסע? האָט רחמנות. גרייט פאָהרען מאריענבאד אָסטענדע. — ס אָ ל אָ מ אָ ן ק ו ר־ ל ע נ ד ע ר.

.74

בעלצי קורלענדער, אלעקסאנדראווא, צו שלמה קורלענדער, ווארשא.

געפאָהרען פון מאריענבאד בערלין ווארשא. געטראָפען איין אומגליק. זאכען פערהאַלטען גרעניץ. פאָהר־צו מיט געלד, אָדער שיק אַרויס אַלעקסאנדראָווא דריי הונדערט. דראַטע - ב ע ל צ י.

.75

אסתר סאַראַקער, וואַרשאַ, צו חיים סאַראַקער, בערלין.

צו וואָס איילען וואַרשאַ? בעלצי בראַני נאָך נישטאָ. שע־רענצים פּעקעלים אויך נישט. לאה'צי ברויכשטוהל פּעטריקאָוו. מחותן מאַריאַמטשיק געקומען גט'ען חנצי'ן. קאָנסט דאָס זעלבע. גרויסער אויסוואַהל. — א ס ת ר .

.76

בעלצי קורלענדער, אלעקסאַנדראָווא, צו שלמה קורלענדער, וואַרשאַ.

נעכטען געדראַטעט קומען אלעקסאַנדראָוואָ אָדער שיקען דריי הונדערט. פאַר וואָס קיין ענטפער? דראַטע. — ב ע ל צ י .

.77

פּערעל יאַמאַיטשיכע, מאַריענבאַד, צו וועלוועל יאַמאַיקער, וואַרשאַ.

נעכטען געדראַטעט נישט קומען מאַריענבאַד. שידוך בוידעם. בעלצי בראַני סאַראַקער מאַריאַמטשיק אָפּגעזאַגט נישטאָ. איך קינדער פאָהרען בערלין וואַרשאַ. דראַטע. — פּ ע ר ע ל .

.78

יצחק־מאיר שערענצים און יצחק־מאיר פּעקעלים, וואַרשאַ, צו יאַמאַיטשיכע, מאַריענבאַד.

אַנטוואָרט איינגעצאָהלט. טשאַפּניק געדראַטעט וואו שערענצים פּעקעלים. דראַטעט אויב שיינצי קריינצי נישטאָ מאַריענבאַד. פאַר־רען אָפּגעזאַגט? אונרוהיג! — ש ע ר ע נ צ י ם פּ ע ק ע ל י ם .

.79

בעלצי קורלענדער, אלעקסאנדראווא, צו שלמה קורלענדער, ווארשא.

פאר וואס קומסט נישט אלעקסאנדראווא? שיקסט נישט דריי־הונדערט? פערפאלען אלע זאכען. גרויסער היזק! אונרוהיג. הדאטע. — ב ע ל צ י.

.80

מאדאם שערענציס און מאדאם פעקעלים מאריענבאד, צו שערענציס און פעקעלים, ווארשא.

פאהרען ווארשא. אויסשטייגען בערלין ווערטהיים. גריסען. — ש י י נ צ י ק ר י י נ צ י.

.81

אלעכסאנדער סווירסקי, קישיניעוו, צו פערעל יאמאיטשיכע, מאריענבאד.

געלד פערפאלען. אומזאנסטע שפעיזען. אבער גראסער שקאנ־דאל. פראפאניער בריעפליך דריי פארטיען איהרע דריי טעכטער. דראטעט קאממען מאריענבאד אדער ראנדעוואו וויען האטעל נא־ציאנאל? ווארע ערשטער זארט. איין ארצט צוויי יוריסטען. בעסטע רעפערענצען. — ס ו ו י ר ס ק י.

.82

קלמן ברויכשטוהל, ווארשא, צו לאה'צי ברויכשטוהל, פעטריקאוו.

דערגאנגען קורלענדער געפעלשט סאראקער'ס בריעף בעלצי'ן. סאראקער קלאגט קורלענדער געריכט. מיך עדות. קורלענדער אסטענדע. זוכט בעלצי'ן. בעט פערצייהונג. קום ווארשא. איך קרש. — ק ל מ ן.

83.

ברײַני לויפּערמאַן, בערלין, צו הירש לויפּערמאַן, וואַרשע.

טעלעגראַם מאַריענבאַד ערהאַלטען דאַ. דריטען טאַג בערלין. מאָרגען וואַרשע. זיי אַלעקסאַנדראָווע. דראַטע למאַי לאַמ'צי פּעט־ריקאָוו? וואו בעלצי? איך קוש. — ב ר אַ נ י.

84.

בערעל טשאַפּניק, וואַרשע, צו חוה טשאַפּניק, אָסטענדע.

בריעף ערהאַלטען. אַלעס קלאַר. געלד אַרויסגעשיקט. בעלצי געקומען. דריי טעג אַלעקסאַנדראָווע גרעניץ סקאַנדאַל. קורלענדער אויסלאַנד. זוכט בעלצי'ן. סאַראַקער געקומען געטראָפען אסתר פּערביי. וויל איינגעבען קורלענדער פעלשונג בריעף. לויפּערמאַן ברוינשטוהל אויך איינגעגעבען קורלענדער. שערענציס פּעקעלים עדות. בעלצי אויסער זיך. געבעטען מאַכען שלום. איך פערלאַנג דריי טויזענד וועל צערייבען. מאַריאַמטשיק גט'ען. לאַה'צי פּעט־ריקאָוו רייכען פּעטער. יאַמאַיקער מאַריענבאַד קנס־מאָל. יאַמאַי־טשיבע טעכטער וואַרשע. מאַריאַמטשיק פּאַטשען יאַמאַיטשיבע. סווירסקי נישטאַ. קום וואַרשע. דראַטע. איך קוש. — ב ע ר נ אַ ר ד.

85.

שלמה קורלענדער, מאַריענבאַד, צו אכ״ל סאַראַקער, וואַרשע.

— מאַריענבאַד נישט געטראָפען קיינעם. פּאָהר אָסטענדע. דראַ־טעט פּאָסטרעסטאַנט. — ק ו ר ל ע נ ד ע ר.

86.

הירש לויפּערמאַן, וואַרשע, צו בערעל יאַמאַיטשיבע, מאַריענבאַד.

איהר דראַטעט פרוי פערשוואונדען? פרוי דראַטעט בערלין קומט וואַרשע. שאַנטאַזש. קלאָגען געריכט. — ל ו י פּ ע ר מ אַ ן.

87.

וועלוועל יאמאיקער, מאריענבאד, צו וועלוועל יאמאיקער, ווארשא.

נעקומען מאריענבאד קנס־מאָל. קיינעם נעטראָפען. נעזאָגט אָפּגעפאָהרען ווארשאָ. דראטעט וואו פערעל? קינדער? וואו חתן קעשעניעוו? אונרוהיג. — וואָלף.

88.

פערעל יאמאיטשיכע, ווארשא, צו וועלוועל יאמאיקער, מאריענבאד.

למאי נעפאָהרען מאריענבאד? נעדראטעט נישט פאָהרען. חתן קעשעניעוו ווייב צוויי קינדער. צוריק ווארשאָ. דראטע. — פערעל.

89.

שלמה קורלענדער, אסטענדע, צו אסתר סאראקער, ווארשא.

אָסטענדע אויך נישטאָ קיינער. רעכען פאָהרען צוריק מאריענ־באד. פון דאָרטען קעשעניעוו. דראטעט. — קורלענדער.

90.

וועלוועל יאמאיקער, מאריענבאד, צו פערעל יאמאיטשיכע, ווארשא.

דעפעש ערהאלטען. נישט פערשטאנען. למאי חתן קעשע־ניעוו? למאי צוויי קינדער? וואו דרימע? ווער צוריק ווארשאָ? דראטע. — וואָלף.

91.

פערעל יאמאיטשיכע, ווארשא, צו וועלוועל יאמאיקער, מאריענבאד.

נעדראטעט אוים שידוך. חתן קעשעניעוו בעווייבט. נישט פאָהרען מאריענבאד. נעפאָהרען מאריענבאד. נישט נעדראטעט. אומזיסטע שפּעיזען. נעדראטעט פאָהרען צוריק ווארשאָ. איך קינדער ווארשאָ. דראטע. — פערעל.

92.

װעלװעל יאַמאַיקער, מאַריענבאַד, צו פּערל יאַמאַיטשיכע, װאַרשע.

דראַטעסט נישט געדראַטעט? צוויי מאָל געדראַטעט: געדראַ־טעט מזל־טוב. געדראַטעט אַרויספאָהר. פאַר וואָס נישט געדראַ־טעט באַלד חתן קעשעניעוו בעוויבט? פאַר וואָס נישט געוואַרט מאַריענבאַד? וואו שדכן? וואו טשאַפּניק? וואָס בעלצי? דראַטע. — װ ו אָ ל ף.

93.

פּערל יאַמאַיטשיכע, װאַרשע, צו װעלװעל יאַמאַיקער, מאַריענבאַד.

ביז וואַנען דראַטען? געדראַטעט בעלצי געקומען. קורלענדער מאַריענבאַד — אָסטענדע, זוכט בעלצי'ן. מאַריאַמטשיק אָפּגע'גנט. לויפערמאַן מיר סקאַנדאַל, וויל פּאַטשען קורלענדער. אסתר פער־ביי. סאַראָקער געריכט קורלענדער פאַרלאָג. ברויכשטוהל, שע־רענצים, פּעקעלים עדות. טשאַפּניק שלום. סווירסקי דראַטעט קעשעניעוו דריי שדוכים. גענוג דראַטען. פאָהר זאַפאַרט אהיים. דראַטע. — פּ ע ר ע ל.

94.

שלמה קורלענדער, מאַריענבאַד, צו שלמה קורלענדער, װאַרשע.

יאַמאַיטשיכע געדראַטעט פּלוצים פערשוואונדען בעלצי. געוועזען מאַריענבאַד, געוועזען אָסטענדע. געקומען צוריק מאַריענבאַד. גע־זוכט בעלצי. אַלעמען געדראַטעט. קיינער דראַטעט נישט. ווער אין שטוב? דראַטעט וואו בעלצי? זאָל איך פאָהרען קעשעניעוו? דראַטעט דרינגליך. — ס אָ ל אָ מ אָ ן ק ו ר ל ע נ ד ע ר.

.95

בעלצי קורלענדער, ווארשא, צו שלמה קורלענדער, מאריענבאד.

יאמאיטשיכע אויסגעטראכט ליגען. געפאָהרען מאריענבאד — בערלין — ווארשאָ. געווען פערהאלטען גרעניץ אלעקסאנדראָווא. דריי מאָל געדראטעט שיקען געלד. אלע זאכען פערפאלען. איצט געקומען. וואָס האָסט דו געטהאָן? איבער דיר ברויכשטוהל גט׳ען. מאריאמטשיק שוין נע׳גט. אסתר געפעהרליך קראנק. סאראָקער סטראשעט קרימינאל שאנטאזש פאָדלאָג. לויפערמאן, ברויכ־שטוהל, שערענצים, פעקעלים עדות. טשאפניק גאראנטירט צע־רייבען. וויל 3000. דראטע. — בעלצי.

.96

שלמה קורלענדער, מאריענבאד, צו בעלצי קורלענדער, ווארשא.

טויזענד דאנק. גוטע נאכריכט! כ׳הארך סאראָקער קאָטער. כ׳געב לויפערמאן פייג. טשאפניק 3000 מכות. כ׳פאָהר שנעל־צוג בערלין — ווארשאָ. כ׳קוש. — סאָלאָמאָן.